יברכך
ה׳
מציון
וראה
בטוב
ירושלים

ברכות
לכ״ק מרן עט״ר אדמו״ר שליט״א
ולמוסדות ״אמרי חיים״

לרגל חנוכת
בנין הת״ת ★ ביהמ״ד והמוסדות בהר נוף ★ ירושלים, י׳ סיון תנש״א

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

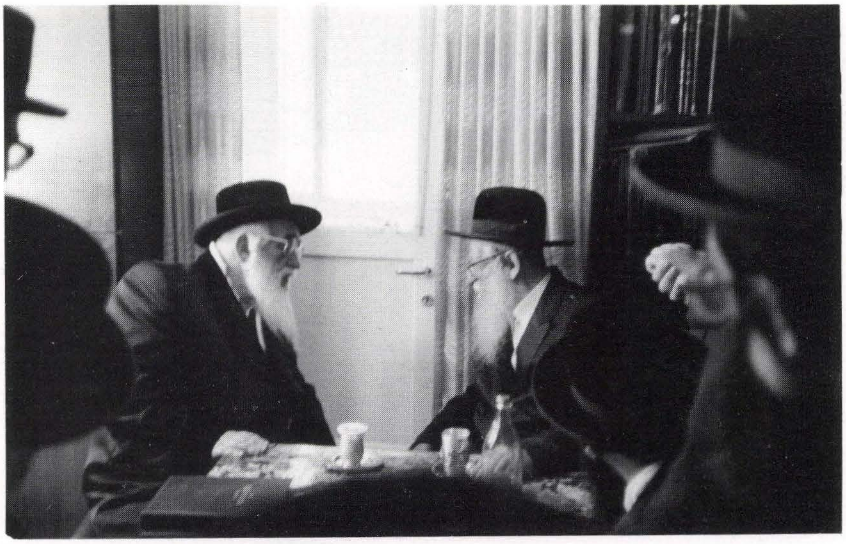

כ״ק מרן
אדמו״ר
שליט״א
שיבדל״ח עם
גיסו הגאב״ד
בעל ״מנחת
יצחק״ זצוק״ל

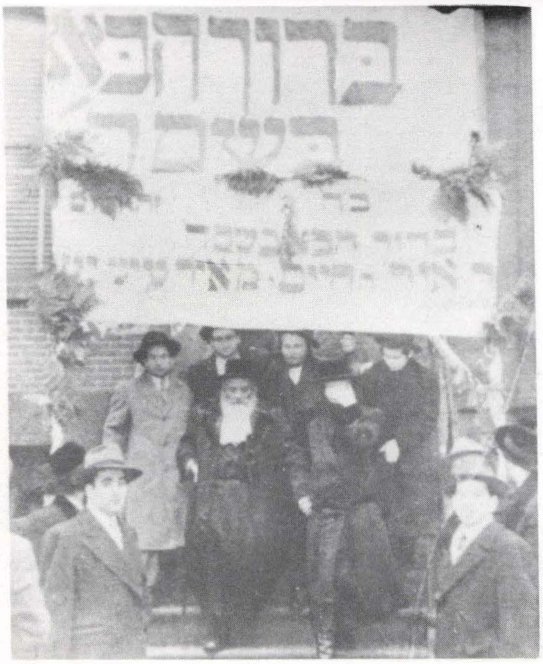

אדמו״ר מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א ולהבל״ח
אדמו״ר שליט״א בהגיעם לארה״ב.

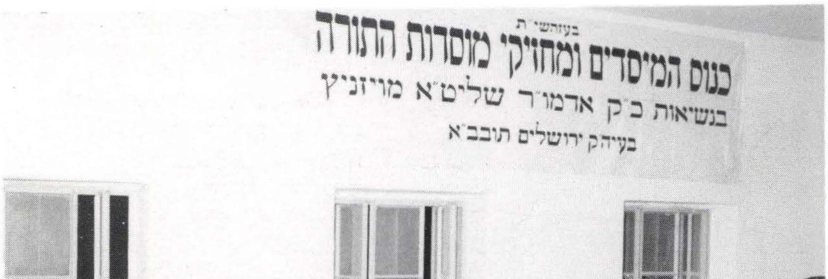
בעזהשי״ת
כנוס המיסדים ומחזיקי מוסדות התורה
בנשיאות כ״ק אדמו״ר שליט״א מויזניץ
בעיה״ק ירושלים תובב״א

כ״ק מרן
אדמו״ר
שליט״א עם
הגר״ב מנדלסון
זצ״ל אב״ד
קוממיות.

כ"ק מרן
אדמו"ר
שליט"א
שיבדל"ח עם
הרה"צ ר'
יודעלה הורוביץ
זצוק"ל.

כ"ק מרן
אדמו"ר
שליט"א
בהכנסת ס"ת
ע"י הר"ר
צבי ברנזון
הי"ו, לביהמ"ד
"אהבת
ישראל"
בירושלים.

ברוכים הבאים לחגיגת חנוכת הבית
בהשתתפות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כ"ק מרן
אדמו"ר
שליט"א
בחנוכת הבית
באנטוורפן של
הנדיב ר' יצחק
קסירר. ולידו
הרה"צ ר' יעקב
מפשווארסק
שליט"א.

אדמו"ר מרן
ה"אמרי חיים"
זיע"א בנאום
במוסדות
דושינסקי
ירושלים.

כ"ק מרן
אדמו"ר
שליט"א בהנחת
אבן הפינה
בישיב"ק,
לידו מנכ"ל
המוסדות
הרה"ח יעקב
דוד ויז'ניצר
זצ"ל.

כ"ק מרן
אדמו"ר
שליט"א
בסידור קידושין
של נכדת
האדמו"ר מגור
שליט"א.

BNOS VIZHNITZ

Girls' School and Teachers' Seminary

"Thus shall you say to the House of Yaakov and tell to the Children of Israel." Educating the future mothers of our people is our guarantee for the continuity of Torah in the coming generation of sons for it is the mothers who instill primary values to their children in their formative years. "Harken my son to the rebuke of your father and do not abandon the teaching of your mother." Bnos Vizhnitz was founded to insure that the daughters would receive the proper education and traditions. Some seven hundred girls of all ages, study in Bnos Vizhnitz, beginning with kindergarten and day care center, and continuing through elementary school, high school and teachers' seminary.

How is Bnos Vizhnitz different from other orthodox girls' schools? First of all, the language of instruction is Yiddish rather than Hebrew, for we feel that since this should be the language of the home, it should be spoken at all times. Yiddish incorporates the spirit of Chassidus which permeates the building. This is the spirit of good middos, modesty, humility, purity, adherence to time-worn tradition and so on. This does not in any way detract from the scholastic level of the studies, which is very high and equivalent to that of any other orthodox school. These facts have earned an excellent reputation for the Vizhnitz girls' institutions. Large numbers of parents insist on enrolling their daughters in Bnos Vizhnitz for those very reasons but, sadly, lack of space prevents the administration from accepting all the applicants. Hopefully, when the financial situation improves, the facilities will be enlarged and subdivided to accommodate the large numbers.

בית הספר והסמינר

בנות ויז׳ניץ

״כה תאמר לבית יעקב, ותגד לבני ישראל״. חינוך האמהות — לעתיד הוא הערובה לחינוכם של הבנים, בבחינת ״שמע בני מוסר אביך, ואל תיטוש תורת אמך״. כדי שלא לנטוש תורת אם, ולחנך את הנערות בדרך המסורה מדור דור, נוסד בית הספר ״בנות ויז׳ניץ״, ובו לומדות כחמש מאות ילדות ונערות, החל מגן הילדים ומעון היום, דרך בית הספר על כל כתותיו, ועד לסמינר.

במה שׁונה בית ספר זה מבתי הספר החרדיים הידועים — בשני פרטים. שפת הלימודים בו היא שפת האידיש, ה״מאמע־לשון״, שפת הלב והבית היהודי, וברוח חסידית הנושבת בין כתליו, רוח של מדות טובות וענוה, חום וטוהר, ודבקות בדרך האבות והאמהות מתוך הוקרת שלשלת הדורות, שרשרת הזהב שלא תנתק. אבל יחד עם זאת, רמת הלימודים גבוהה עד מאד, ומשתווה לרמתם של כל בתי הספר האחרים. עובדות אלו הקנו למוסדות את שמם הטוב, והמוני הורים מתדפקים על דלתות הגן והמעון, בית הספר והסמינר, ומחוסר מקום נאלצים לדחותם בלב כבד, עד אשר ירחיב ה׳ לנו ונוכל להעביר גם אותם למקום הולם ורחב ידים.

KOLLEL

In Memory of R' Chaim Menachem Mendel Gutman zal

Dozens of excellent young men can be seen diligently applying themselves to their studies in the Vizhnitzer kollel. The kollel's aim is to produce a generation of astute scholars who have reached the exalted stage of "determining the halacha accurately". The program of studies ranges over several years. Each topic in the gemara is approached methodically, in depth, encompassing the Rishonim and Acharonim viewpoints as far back as the Tur and the Shulchan Aruch with their respective commentaries. The kollel members acquire a full grasp in the halachos presented in the Shulchan Aruch, divisions Orach Chaim and Yoreh Deia.

Under the specification of the Admor shlita, a special emphasis is placed upon review, for "one who studies but does not review is like one who sows but does not reap." In order to promote constant review of the material learned which is necessary for an absolute grasp of the subject, a special prize fund, Yad Efraim Fishel, has been established by R' Moshe Chaim Feldman from London, in memory of his late father, who was one of the venerable Vizhnitzer chassidim of the previous generation. The kollel students were tested on the material by gedolei Torah and noted poskim such as the author of "Minchas Yitzchak", g.a.b.d. of Jerusalem zal, and (yibadel lechaim) the author of "Shevet Halevi", g.a.b.d. of Zichron Meir in Bnei Brak. Both fervently extolled the accomplishments of the kollel students in the area of halacha from its various sources, and in practical halacha, after their having apprenticed in 'shimmush chachamim' through the framework of the kollel. Thank G-d, the kollel has reaped an excellent harvest on its investment of effort and has produced several turnovers of young men who gained the coveted ordination titles of "Yoreh yoreh, yadid yadin" from the most prestigious poskim of this generation.

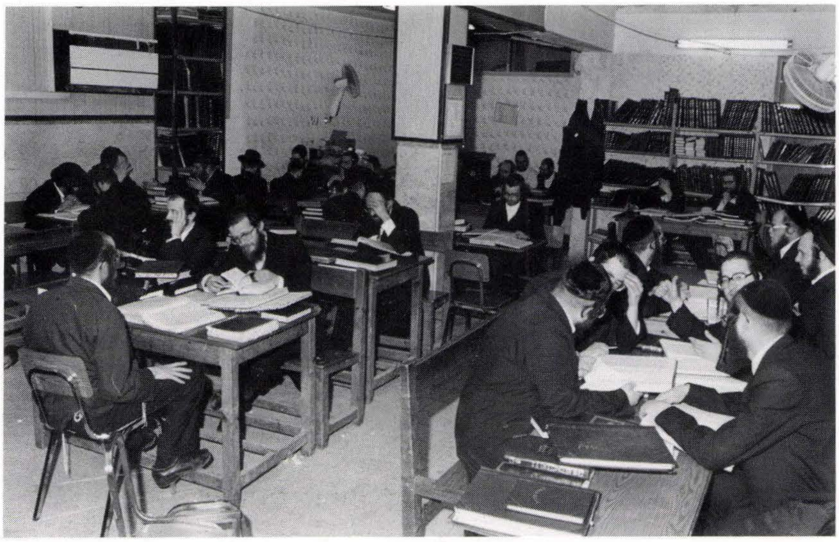

כולל האברכים

ע״ש הר״ר חיים מנחם מנדל גוטמן ז״ל

בכולל האברכים המצויינים, שוקדים עשרות אברכים על תלמודם בשקידה רבה, בהעמקה ובעיון, כאשר המטרה היא לגדל דור של תלמידי חכמים מופלגים שהגיעו לדרגה הנעלה של ״לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא״. הלימודים מתקיימים במסלול רב־שנתי ובו נלמדים בעיון מעמיק ובירור השיטות מסוגיות הגמרא, הראשונים והאחרונים ז״ל, ועד לטור ולשלחן ערוך עם כל נושאי כליהם, והאברכים הגיעו לשליטה מלאה בהלכות הסבוכות שבשלחן ערוך או״ח ויור״ד.

בהכוונתו של כ״ק מרן עט״ר אדמו״ר שליט״א, מושם דגש מיוחד על חזרה ושינון, שהרי ״הלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר״. לעידוד החזרה המתמדת והשליטה המוחלטת בכל תלמודם וגירסתם, הוקמה ע״י הרה״ח הנגיד רבי משה חיים פעלדמן הי״ו מלונדון קרן ״יד אפרים פישל״ ע״ש ולע״נ אביו הותיק וחסיד ז״ל. האברכים נבחנים על תלמודם בפני גדולי התורה ופוסקי הדור, כמרנן הגאון בעל ה״מנחת יצחק״ זצ״ל גאב״ד ירושלים, ויבלח״א הגאון בעל ״שבט הלוי״ שליט״א גאב״ד זכרון מאיר בבני ברק, שהעידו בהתלהבות היוצאת מגדר הרגיל על שליטתם המקפת של האברכים בהלכות וגדלותם בפסיקת הלכה למעשה לאחר שהשתלמו בשימוש גדולי התורה והפוסקים במסגרת הכולל. ובי״ה, כבר זכה הכולל לפירות הלולים, וכבר הוציא מקרבו מחזורים של אברכים שהתעטרו בעטרת ההוראה ״יורה־יורה, ידין־ידין״ ממובהקי מורי ההוראה.

DAMESEK ELIEZER

Yeshiva Ketana

Like a dazzling diamond in the crown of Torah in the Holy City of Jerusalem — the "yeshiva ketana" "Damesek Eliezer" for young boys is an institution of which Vizhnitz is duly proud. Over one hundred elite students devote themselves to the study of Torah under the expert guidance of Torah scholars and educators who are dedicated to the goal of channeling their charges to the maximum of achievement both spiritually and scholastically. As they are guided along the path of self-perfection, they are introduced to the in-depth approaches of the various schools of thought in each 'sugya'-topic while acquiring a comprehensive grasp of the material through extensive review. The students are tested on the material, week in and week out, and undergo major written and oral examinations at the end of each 'zman'-session administered by prominent guest Torah scholars, to their perennial amazement at the boys' outstanding achievements. In order to motive the students to do their best, a special scholarship fund, "Chazon Nachum", has been established, in memory of R' Nachum Brecher zal, late president of the Vizhnitz Kehilla, by his son, R' Yitzchak Brecher.

Living up to the high expectations commensurate to elite students basking in the aura of the Admor shlita, these boys truly grow and flourish to well-rounded perfection in Torah scholarship and avodas Hashem on the one hand, and a well balanced, sensitive peer relationship. They pray with fervor; they study Chassidus and Mussar and keep Thursday all-night sessions — all with a genuine desire to absorb the maximum from the wellsprings of the Rebbe shlita. Their personalities become steeped with all the worthy characteristics and practices of the best Vizhnitz tradition. They become noble examples of the perfect Vizhnitz model yeshiva talmid that does credit to their education. With all the effort that is invested in them and that they invest in themselves — it is small wonder that they exemplify our Sages' saying: "If you toil and find — believe it!" Having completed the full curriculum over all the years of study, at graduation a student is tested upon the entire material and is able to proudly show that he has thoroughly mastered some five hundred pages of gemara!

ישיבה לצעירים

"דמשק אליעזר"

כיהלום זוהר בכתר התורה בעיה"ק ירושלים ת"ו, מתנוססת לתפארה הישיבה לצעירים ע"ש הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א. למעלה ממאה בחורי חמד שוקדים על תלמודם בהדרכת ר"מים גדולי תורה ויראה, המסורים לכל תלמיד ותלמיד להעלותו במסילה הישרה העולה בית א־ל, התעלות במעלות התורה ועבודת השי"ת. בד בבד מושם דגש על שיעורי עיון ובירורי השיטות, ועל רכישת בקיאות נרחבת, תוך חזרה ושינון. התלמידים נבחנים על תלמודם מידי שבוע בשבוע, ובסופי ה"זמן" נערכת בחינה רבתי על ידי גדולי תורה וראשי ישיבות המביעים בכתב ובעל פה את התפעלותם מרמתם הגבוהה של התלמידים. כהמרצה ועידוד לשינון ולחזרה, הוקמה קרן המילגות "חזון נחום" על שם הרה"ח רבי נחום ברכר ז"ל, ראש הקהל דקרית ויז'ניץ, על ידי בנו הרה"ח יצחק ברכר הי"ו.

כיאות לבחורי חמד המסתופפים בצילא דמהימנותא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, משתלמים ומתעלים בני הישיבה בשלימות כוללת של תורה ועבודת השי"ת ואהבת חברים. התפלות הלוהטות והלימוד בספרי יראה, חסידות ומוסר, ה"זיץ" בלילות ששי ועל הכל שאיבת מים חיים מבארו הנובעת של כ"ק מרן עט"ר שליט"א, עם השתלמות במדות טובות והנהגות נאצלות כיאה לתלמידי ויז'ניץ המאהיבים בהנהגתם שם שְמים – כל אלו גרמו לכך ש"אם יש יראה יש תורה", והתקיים בתלמידי הישיבה הקדושה מאמרם ז"ל: "יגעת ומצאת – תאמין!" והראיה: כל בחור המסיים את הישיבה, נבחן על כל מה שלמד בכל שנות לימודו בישיבה, כחמש מאות דפי גמרא, ובהצלחה מלאה!

"IMREI CHAIM"

Day School Level (Cheder)

When Vizhnitzer chassidim went to receive the Admor 'Damesek Eliezer' z.y.a. upon his visit to Eretz Yisrael and informed him that they were honored to confer upon him the presidency of the yeshiva ketana they had recently established, he said, "I would be even happier if you had established a kindergarten." What he meant to say was that according to Vizhnitzer chassidus, education begins from the bottom, at the very foundation. And that is, truly, where the unique training and education of Vizhnitz commences, at the ground level, when the pure and tender young sheep learn their 'kometz alef'. Step by step, they are taught love for Torah, yiras shomayim and all the other vital aspects of being a devoted Jew, as handed down throughout the generations in the special Vizhnitzer tradition.

Education begun at the primary level bears glorious fruit. The students in the higher grades of our 'cheder' have been favorably compared to regular yeshiva students. These boys are already fluent in one hundred pages of gemara 'inside out', to the amazement of guest Torah leaders who come to test them periodically. They cannot hide their wonder, and have repeatedly expressed their praise outright in letters received by the school's administration.

The Admor shlita himself pinpointed the secret of the school's success: "One can tell at a glance that the students are the blessed products of Torah studied in purity and sanctity, in utter devotion to the Creator. That is why they have earned special heavenly assistance, sa'ayata dishmaya, which is the condition mentioned in the gemara. Their scholastic achievements is parallel to the kedusha with which they study!"

תלמוד תורה

״אמרי חיים״

כאשר חסידי ויז׳ניץ קיבלו את פני הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א בבואו ארצה ובשרוהו שהם מוסרים לידיו את נשיאות הישיבה שהקימו, אמר להם: ״הייתי שמח יותר אילו הקמתם גן ילדים״. לומר, שהחינוך בויז׳ניץ מתחיל מן היסוד. ואמנם, המסגרת החינוכית של מוסדות ויז׳ניץ מתחילה מגיל הגן, כאשר צאן הקדשים משננים ״קמץ אלף – או״, ושלב אחר שלב מחדירים בילד הרך אהבת תורה ויראת שמים, אהבה ויראה, בדרך המסורה לנו מדור דור, כשהתלמידים שואבים אור וחום מחצר הקודש.

חינוך כזה, נושא פירות לתפארת. והתלמידים בכתה הגבוהה של הת״ת – שמחנכים ותיקים מגדירים אותה כישיבה ממש – נבחנים על מאה דפי גמרא ״ישר והפוך״, להשתאותם של הבוחנים גדולי התורה שאינם מסתירים את התפעלותם במכתביהם להנהלת הת״ת.

ומעכ״ק מרן עט״ר אדמו״ר שליט״א עמד בדברי קדשו על הסיבה להצלחתם: ״... הכרת פניהם ענתה בם כי זרע ברך ה׳ המה. ניכר בהם בתלמידים אלו שהם לומדים תורה בקדושה ובטהרה. לימוד כזה הוא בדבקות בבורא ב״ה, ואז זוכים לסייעתא דשמיא, שהוא התנאי המוזכר בגמרא ״לאוקמי גירסא״ (מגילה ו:)... ידיעותיהם של התלמידים מקבילות ללימודם בקדושה!״.

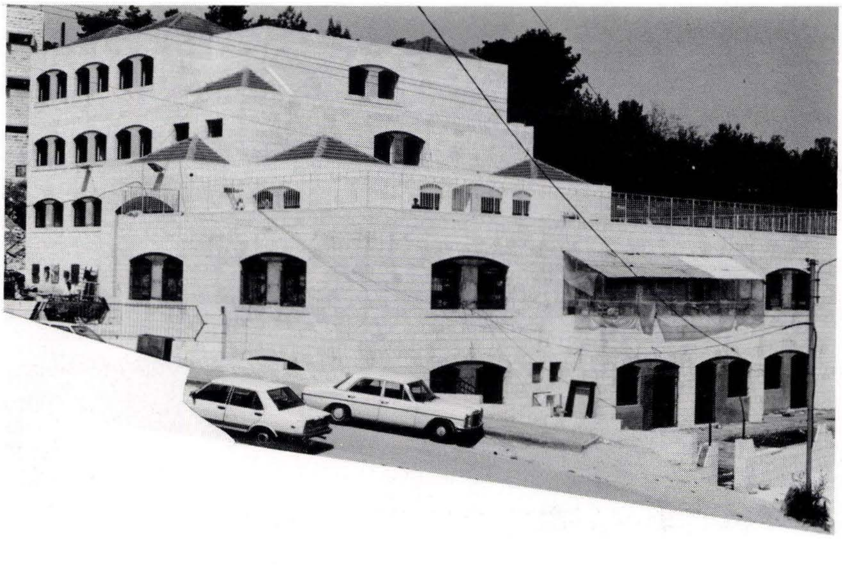

ירושלים
הבנויה

JERUSALEM
REBUILT

מוסדות ״אמרי חיים״ בעיה״ק ירושלים ת״ו

Institutions of Vizhnitz
Imrei Chaim, Jerusalem
Under the Leadership of the Admor of Vizhnitz, shlita

לרגל חנוכת
בנין הת״ת ★ ביהמ״ד והמוסדות בהר נוף ★ ירושלים, י׳ סיון תנש״א

ותלמיד חכם בשיעור קומתו, יודע הוא למי הוא עמל בפיתוח וביסוס מוסדות התורה אשר בהם שוקדים מאות ילדים, נערים ואברכים על תלמודם יומם ולילה. וכאשר משתתף הוא בבחינות הנערכות לתלמידים, מציג הוא שאלות סבוכות בעומק העיון בכל מסכת הנלמדת באותה עת!

הרה״ח רבי ישכר דוב לבין, אשר ראה את קצב התפתחות המוסדות הקדושים בעיה״ק ירושלים ת״ו ונוכח לדעת כי צר המקום מהכיל, היה היוזם והמארגן והרוח החיה בהקמת הקריה המתנוססת על תלה לתפארה בהר נוף, בעידודו ובברכתו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, ובתוקף ברכה זו התגבר על כל הקשיים שנערמו בדרכו ופעל ללא לאות עד אשר זכה לראות ארמון עומד על תלו, את בית המדרש החדש מתנוסס לתפארה ובנייני הישיבה בנויים לתלפיות. יום חגו הוא יום חגם של המוסדות הקדושים כולם, ושלב נוסף בהתפתחותם המתמדת לנוגה זהרי חמ״ה ולאורי הגדול של כ״ק מרן עט״ר, מורה דרכנו ומאיר נתיבנו, לאורו ניסע ונלך עד לביאת גואל צדק, בב״א!

על כל המוסדות הקדושים המתנוססים לתפארת בעיה״ק ירושלים ת״ו, פקוחים עיניו ולבו של העומד בראש ההנהלה ונושא בעולה באהבה ובמסירות נפלאה, הלא הוא חתן השמחה הנה״נ הגה״ח רבי ישכר דוב לבין שליט״א, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, היוזם ומפעיל, עושה ומעשה, ונוטל חלק בראש במעמסה הכבדה ברצון ובנכונות ושלא על מנת לקבל פרס.

הרה״ח רבי ישכר דוב לבין שליט״א, מנכ״ל מוסדות ויז׳ניץ ויד ימינו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א מסור הוא בלב ונפש לויז׳ניץ בכלל, ולמוסדותינו הקדושים בעיה״ק ירושלים ת״ו בפרט. עוד לפני עשרות בשנים, כאשר אך שמע שעומדים לפתוח את התלמוד תורה הנושא את שמו הטהור של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א — עוד בטרם ידעו כיצד יתפתחו וישגשגו המוסדות הקדושים לתפארת, הוא היה בין הראשונים שהוציא את בנו מהת״ת המבוסס בו למד, ויחד עם עוד שני ילדים הם פתחו למעשה את התלמוד תורה! אף לבית המדרש ״אהבת ישראל״ מסור הוא לאין שיעור. באשמורת הבוקר הוא כבר נמצא בו, ללמוד לפני התפלה הנלהבת, ומחצות היום נהג להפסיק את כל עיסוקיו ולהקדיש את עתותיו לתורה, בהתמדה נפלאה. דוגמא חיה לפירושם של הספה״ק למאמרם ז״ל ״קבעת עתים לתורה״ — מלשון גזילה, לגזול עתים מן המסחר ולהקדישם לשמים. למרות שאף מסחרו הענף שייך לתורה, בבחינת זבולון ו״תמכי דאורייתא״ הנוטלים חלק כחלק עם בעלי תורה, ״כי בצל החכמה בצל הכסף״. עתה, משנטלו כ״ק מרן

כ״ק מרן
אדמו״ר
שליט״א.
מימינו הרה״ח
רבי ישכר דוב
לבין שליט״א,
מנכ״ל
המוסדות, יוזם
ופטרון הקריה
החדשה בהר
נוף ומוסדותיה.
לשמאלו
הרה״ח רבי
אברהם גפנר
שליט״א.

אדמו״ר שליט״א לפקח ולנהל את מכלול המוסדות הקדושים אשר תחת דגלו, מסור הוא כל כולו לעניני המוסדות, עושה הוא את ענייניו שלו לטפלים ואת ענייני הכלל לעיקר, ומשקיע בהם את כל מעייניו, ועם כל זאת שוקד הוא על תלמודו באשמורת הבוקר, ולא פסק מלומר את שיעורי התורה שלו ברבים בכל ערב בבית מדרשינו. כל רגע פנוי מנצל הוא ללימוד התוה״ק, אם זה בנסיעה או בטיסה, בהמתנה לפגישה או בעת הפוגה. אוהב תורה

כולל האברכים

בבנין בו שכנה הישיבה קטנה, ממוקם עתה כולל האברכים הגדול, בו שוקדים על תלמודם עשרות תלמידי חכמים הממיתים עצמם באהלה של תורה כאשר מטרתם היא לזכות לכתרה של תורה בדרגה הגבוהה ביותר של "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" שעליה נאמר: "וה' עמו – שהלכה כמותו בכל מקום". עשרות האברכים לומדים בדרך שהתווה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ובהדרכת ראש הכולל הגה"ח רבי מרדכי שלמה שטיינמץ שליט"א, ראש כוללי ויז'ניץ ודומ"ץ קרית ויז'ניץ בהר נוף, כאשה הדגש מושם על השתלמות בהוראה ושימוש לפני גדולי התורה והפוסקים שליט"א.

כנהוג בכוללי ויז'ניץ, נקבע מסלול לימודים רב־שנתי, במטרה להקנות לאברך ידיעה יסודית ונרחבת בשלחן־ערוך אורח־חיים ויורה־דעה ובחלק נכבד של הש"ס בשנות אברכותו הראשונות, והתגבשו סדרי בחינות בהנחיית כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, שהוכיחו את עצמם במחזורי בעלי הוראה שתלמודם שגור על פיהם בבקיאות נרחבת והבנה ישרה ומעמיקה. חז"ל אמרו ש"דברי תורה צריכים חיזוק", ואכן הנה"נ הרה"ח ר' חיים משה פלדמן הי"ו הקים קרן מילגות בשם "ידות אפרים פישל" ע"ש ולע"נ אביו ז"ל, לאברכים העומדים בכור המבחן לפני גדולי הרבנים והפוסקים שליט"א. גדולי התורה שהאברכים נבחנו בפניהם לא גמרו את ההלל על ידיעותיהם המפליגות והנרחבות, אשר ניכר בהן שנרכשו בעמל רב, בשינון ובעיון. חז"ל הקדושים אמרו שאין תורה כתורת ארץ ישראל, והעלו על נס את חכמתם של בני ירושלים ונקיות דעתם, ועמל התורה של בני ציון, המשולב ביראת שמים ושמחת עבודת הבוית"ש בדרך המותווית לנו על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מאיר נתיבותינו, הריהם ערובה לדורות של תלמידי חכמים מופלגים בתורה וביראה.

משכן כולל האברכים.

מרשימת מגידי השיעורים נשמטו שמותיהם של מגידי שיעור נוספים, הלא הם התלמידים עצמם, שבשיעור ד׳ הם מוסרים אחת לשבוע שיעור בפני בני כתתם בנוכחות מגיד השיעור, ואין ערוך לתועלת שהבחורים מפיקים מכך הן בהכנת השיעור והן בעצם אמירתו.

בנוסף לעמקות ולבהירות, מושם דגש גם על היקף הלימודים, והיבול המבורך הסתכם ב״זמן הלימודים האחרון בכשמונים דפי גמרא, עם פירושי התוספות הראשונים והאחרונים ז״ל!

התלמידים נבחנים על לימודם בפני גדולי התורה, והגאון המפורסם רבי ישראל גרוסמן שליט״א, כותב אל מנהלי הישיבה: ״...ממש התפלאתי להקשיב לתשובות המלאות והמקיפות, למרות שהצגתי בפניהם שאלות מאד קשות ומסובכות, ורק מפני יגיעתם העצומה וריכוז המוח בהצטיינות יתירה הצליחו לענות בסדר נכון ומסודר ובניתוח מקיף ומעמיק על השאלות״.

באוירה זו של תורה ויראת שמים, ובדיבוק חברים המתחזק ומתעצם בשבת אחים ב״זיץ״ בליל ששי כנהוג בחצרות קדשינו בהשתתפות בכירי האברכים, כל אלו הפכו את הישיבה הקדושה למגדל אור בתוככי ירושלים עיה״ק המצמיח פרי הלולים לגאון ולתפארת בדרך הקודש המפוארת הסלולה לנו מדור דור בהכוונת כ״ק מרן אדמו״ר עט״ר שליט״א אשר לאורו נראה אור.

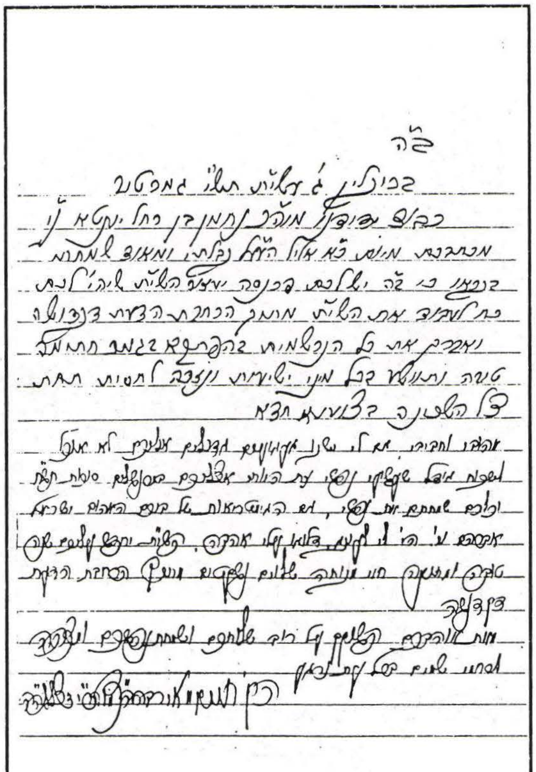

ב״ה

ברוקלין ג׳ עשי״ת תשל״ו גמח״ט

כבוד ידידנו מוה״ר נחמן בן רחל יענטא נ״י

מכתבכם מיום כ״א אלול הע״ל קבלתי ומאוד שמחתי
[illegible]

אהובי וחביבי גם לי ישנו געגועים גדולים אליכם לא אוכל
[illegible]

מכתב כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א להרה״ח ר׳ נחמן קלאר ז״ל. ״אהובי וחביבי, גם לי ישנו געגועים גדולים אליכם״.

של הרה"ח רבי נחמיה הורוויץ ז"ל, בנו של הגה"צ הרב מאנילה זצ"ל, תלמיד חביב של הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א שעל שמו קרויה הישיבה, ואח"כ דבק ברביה"ק זיע"א ולהבהחל"ח בכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בערוב ימיו עבר להתגורר מתל אביב בעיה"ק ירושלים ת"ו, ועזר רבות למוסדות הקדושים. לאחר מכן הישיבה עברה לרחוב החשמונאים, ובבנין שברחוב אביתר השתכן כולל האברכים.

הישיבה הקטנה היא יהלום זוהר בכתרה של ירושלים. כמאה בחורי חמד שוקדים על תלמודם על פי דרכו והכוונתו של כ"ק מרן עט"ר אדמו"ר שליט"א. בשש בבוקר הם כבר מכינים עצמם לתפלה בלימוד ספרי יראה, חסידות ומוסר, ולאחר התפלה שוקדים הם על תלמודם בעומק העיון, ובריתחא דאורייתא, בהכוונת המנהל הרוחני והר"מ הרה"ג רבי אפרים טסלר שליט"א, ועמו הר"מים שליט"א והמשגיח הרוחני הרה"ח הרמ"מ פקשר שליט"א.

בלימודים מושם דגש מיוחד על הבנת הלימוד בבהירות, וידיעת הסוגיות למלא הקיפן ועל בוריין. החל מדברי הגמרא ושיטות הראשונים ז"ל, ועד לטור בית יוסף והשלחן ערוך ונושאי כליו.

בהכוונת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א הוקם בישיבה מפעל לשינון וחזרה הנושא פרסי ומילגות, שהרי "הלומד ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר". כל בני הישיבה הקדושה משתתפים במערך השינון והחזרה.

הבנין החדש של הישיבה לצעירים בהר נוף.

אף זאת דרש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, שבחורים יתמידו בלמודם שעות רצופות ללא הפסק. וכיאות ללגיונו של מלך נענו בני הישיבה לרצון קדשו והם מקיימים "מבצעי רציפות" בהם מציינים התלמידים בטופס מיוחד את רצף השעות שלמדו ללא הפסק, והנדיב הנכבד ראש וראשון לכל דבר שבקדושה הר"ר יצחק ברכר הי"ו תרם את פרסי העידוד למצטייני מבצעי הרציפות.

ללא ליאות במרץ רב עבורם — כפי שהוא פועל לטובת המוסדות הקדושים — הרי הוא מ.מ. מנכ״ל מוסדות ויז׳ניץ, הרה״ח רבי ברוך ולצר שליט״א. מסירותו לכל משאלת לב והבעת רצון של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א ונאמנותו ללא קץ וללא שיעור למלא את רצון קדשו בשלימות, היא דוגמא ומופת לכל התפתחותם הברוכה של המוסדות הקדושים מטילה עול כבד על שכמו, והוא שמח לפעול למילוי כל צרכי המוסדות ברווחה, ולשמח בזאת את לבו הטהור של כ״ק רביה״ק שליט״א. אין מאושר ממנו, כאשר הוא מצליח לשלם את המוני המשכורות בזמנם על אף כל הקשיים. אין הוא מרגיש בקשיים אלו, משום שהוא נהנה מכך שעשרות המלמדים, הר״מים ואנשי הצוות נהנים, וזהו עבורו פיצוי הולם עבור טרחתו ועמלו. בבנין הת״ת, יש לציין את חלקו הרב של הרה״ח רבי שלמה זלמן דרוק ז״ל, שהיווה דוגמא לעוסק בצרכי ציבור באמונה, ועמל רבות להשיג את האישורים והתקציבים הדרושים מעירית ירושלים. פעלו לטובת המוסדות הקדושים משתלב במגוון פעולותיו לטובת הציבור והיחיד במשך עשרות בשנים במסירות רבה בתוככי ירושלים עיה״ק.

הישיבה לצעירים ״דמשק אליעזר״.

בוגרי התלמוד תורה, ממשיכים בלימודם בישיבה לצעירים על שמו של רביה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א. תקופה מסויימת שכנה הישיבה בבנין שנתן הרה״ח רבי אלתר יעקב ויזל הי״ו, ברחוב אביתר הכהן. מותיקי חסידי ויז׳ניץ, שאביו הרה״ח ר׳ אברהם חיים ז״ל היה מסב על שלחנו של רביה״ק זיע״א בכל שבת, זכות שהיתה שמורה ליחידי סגולה, והוא זכה שרביה״ק זיע״א התאכסן בביתו בביקורו בירושלים בשנת תש״ח. בעל חסד נפלא, חסך פת מפיו כדי לחון דלים ולהשביע רעבים, ועזר בכל כחו למוסדות הקדושים. יעזרהו השי״ת להאריך ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת.

השיפוצים בבנין הישיבה קטנה ברחוב אביתר הכהן נעשו בתרומתו

רבי ישכר דוב לבין שליט"א החליטה לצאת למרחב, ובמסירות נפש הוקם בעזהשי"ת בנין כלול בהדרו, בן חמש קומות, בשכונת תל ארזה בירושלים, ובו עשרים כתות לימוד גדולות ומרווחות, אולמות לתפלה וחדרי אוכל, ושמחת חנוכת הבית משתלבת בשמחת חנוכת ביהמד"ר והישיבה הקטנה בהר נוף. הבנין המפואר של הת"ת שאנו חוגגים את חנוכתו קרוי "בית יצחק", כשם הנדיב הדגול הרה"ח ר' יצחק קסירר הי"ו, שצדקת פזרונו ידועה לכל. הר"ר יצחק קסירר הי"ו הוא נצר להרה"ק רבי יעקב קאפיל חסיד זיע"א, ואבותיו היו מקושרים לרבוה"ק מדור דור. הר"ר יצחק קסירר עצמו מקושר בלב ונפש לחסידות ויז'ניץ, ותורם לה מאונו ומהונו אשר חננו השי"ת. הוא שהקים את ביהמד"ר הגדול "אהבת ישראל" של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בקרית ויז'ניץ, הכלול בהדרו ברוב פאר ושכלול, המרחיבים את דעתם של אלפי המתפללים במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. הוא לא חסך כל מאמץ, הן בממון והן בכחות הרבים שהשקיע כדי שיצא מתחת ידו דבר מושלם המעורר השתאות ופליאה בלב כל רואיו. בית מדרש זה נחשב לגדול ולמפואר ביותר בין בתי המדרשות בארה"ק. כמו כן בנה את בתי המדרש של ויז'ניץ בעיר מגוריו, באנטוורפן, ומקוה טהרה משוכלל, ודואג לרווחת המתפללים בהם. גם ביהמד"ר בויליאמסבורג נרכש בעזרתו, בנין רב קומות המכיל את מוסדות קהל "צמח צדיק" והוא משכללו ברוב פאר והדר, ועתה מתקרבים לסיום העבודות ומתכוננים לחנוכת הבית ברוב פאר והדר בקרוב, אי"ה. ידיו רב לו גם ברכישת ביהמד"ר בבארא־פארק, ובהחזקת המוסדות הקדושים ביד נדיבה, כשהוא נענה בחפץ לב לקריאת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואף טורח בעצמו לאסוף כספים לטובת המוסדות הקדושים, והוא אף משתתף בהחזקת ישיבות ומוסדות תורה וחסד ברחבי העולם כולו.

בנין התלמוד תורה החדש "בית יצחק".

הכרת הטוב מחייבת את ציון שמו של ידידנו הנכבד העומד לימין מוסדותינו הקדושים בעיה"ק ירושלים ת"ו בכל לבו ופועל

מידי בוקר, בשעה שבע, מתייצבים מאות תלמידי הכתות הגבוהות לתפלת שחרית בחום והתלהבות, בנוסח הויזניצאי המתוק מדבש, נוסח של דביקות עילאית. לאחר תפלה כזו, יום הלימודים נראה אחרת, לימוד תורת ה׳ מקבל משמעות אחרת. על הלימודים מופקד צוות מלמדים מגובש ומיומן, הפועל כחטיבה אחת לקידום התלמידים מתוך הענקת תשומת לב מלאה לכל אחד ואחד ומתוך הסיסמה שאסור שתלמיד ישאר מאחור! אם יש תלמיד המתקשה בלימודיו, אין מעכבים את הכתה בגללו — אבל הוא זוכה להשלמה פרטית ולקידום מיוחד כדי להתקדם בקצב המהיר של הכתה כולה. בראש הצוות הרוחני עומדים כיום הרב אפרים הרשקוביץ והרב יונה ויסלובסקי, שליט״א, ועל הכל חופפת רוחו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א המשגיח באהבה על התפתחות המוסדות ומעורה בכל פרטיהם, מכוון את ראשי המוסדות בכל צעדיהם, וברכתו מלווה אותם בכל אשר יפנו.

בהדרכתו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, הושם דגש מיוחד על החזרה והשינון. רבות בשנים היה הגה״ח רבי אשר יונה ויינברגר שליט״א בוחן את התלמידים מידי שבוע. הגה״ח רבי אשר יונה שליט״א הוא מדמויות ההוד הנעלות של זקני חסידי ויז׳ניץ, משיירי אנשי כנסת הגדולה, שהתכנסו עוד בצל קדשו של רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א, שעוד בימי צעירותו כבדו והוקירו, הושיבו בשלחנו הטהור וכבדו בזמר. צנא דמלי ספרא, התוה״ק שגורה על פיו — אם ש״ס ופוסקים, ראשונים ואחרונים, ואם ספרי רבוה״ק, וגם את חידושי רבותיו הגה״צ מהרי״ץ דושינסקי זצ״ל והגה״צ רבי יהושע בוקסבוים זצ״ל, שבישיבותיהם למד, בחוסט ובגאלאנטא, והיה להם לתלמיד חביב. התקשרותו לרבוה״ק היא לאות ולמופת, מרביה״ק הסבא קדישא זי״ע, ורביה״ק ה״אמרי חיים״ זיע״א, ועד להבהחל״ח רביה״ק מרן אדמו״ר שליט״א. חכמת אדם תאיר פניו ודברי פי חכם חן, וכשמסתכלים עליו מקבלים מושג על חסידים הראשונים. כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א ביקש ממנו להשפיע בישיבה הקדושה. ואכן, הוא שש לקיים רצון צדיק והתלמידים רואים לפניהם דוגמא חיה למה הם צריכים לשאוף, ולמה אפשר להגיע ברוב התמדה וטהרה ובדבקות ברבוה״ק באמונת צדיקים תמימה ושלמה. תשישותו בא לבחון במסירות נפש והביע את שמחתו והתפעלותו מידיעות התלמידים. אך בנוסף לבחינות השבועיות נבחנו השנה תלמידי הכתות הגבוהות על מאה וחמשים דפי גמרא עם תוספות! אף תלמידי הכתות הנמוכות, ילדים בני עשר ושמונה שנים, נבחנו על כעשרים דפי גמרא. לעידוד החזרה והשינון ולהשרשת ה״גירסתא דינקותא״, הוקמה קרן מילגות המעניקה פרסים למשנני דפי הגמרא בעל פה.

שיטה זו שהותוותה על ידי כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א כבר הוציאה מתוכה גדולי תורה ומורי הוראה — והביאה ללחץ אדיר מצדם של הורי תלמידים לקבלת בניהם לת״ת, וכאמור צר המקום מלהכיל את יותר מחמש מאות התלמידים כ״י. ההנהלה ובראשה הרה״ח

הרחיבי מקום אהלך

הת"ת הלך והתפתח. מנהלו, הרה"ח ר' יצחק מנחם שטינמץ הי"ו נסע לחו"ל, והרה"ח רבי ישכר דוב לבין שליט"א הנושא בעול המוסדות פגש בהרה"ח ר' אברהם גפנר הי"ו ובקשו שיטול על עצמו את ניהול הת"ת. שאל הר"א גפנר בעצת אביו, הרה"ח רבי מנדל גפנר זצ"ל, והוא ענהו: "אם תוכל לקבל על עצמך לשלם את המשכורות במועדם, בכל ראש חודש, ותוכל לקבל על עצמך לקבל מטר אבנים מבלי להגיב – תוכל ליטול על עצמך תפקיד של עסקן"... כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א ברכו ברוב הצלחה, וכאשר הר"א גפנר הי"ו פנה לשאול בעצת קדשו בכל ענין, אמר לו: "את הכל תשאלו את בני (רביה"ק שליט"א) כי הוא הבעל־הבית של המוסדות!" ואמנם, "הנמלך בזקנים מצליח", והר"א גפנר הצליח לפתח את הת"ת ולהשיג את התקציבים ההולכים וגדלים, במסירות נפלאה. הת"ת שגשג והתרחב, וחפץ ה' בידם הצליח להקים את בנין הת"ת.

הבנין נבנה ועמד על תלו, ונעשה צר מלהכיל את המוני התלמידים המתדפקים על דלתותיו, עד שהיה הכרח לבנות קומה נוספת שנתרמה על ידי הרב צבי ברנזון הי"ו, ואף היא לא הספיקה לקלוט את המוני התלמידים המבקשים להתקבל. מהו סוד הצלחתו של הת"ת? למעשה, זהו סודה של חסידות ויז'ניץ המעטירה, בהדרכת והשראת כ"ק מרן אדמו"ר עט"ר שליט"א, הדרך הממזגת לשלימות כוללת תורה עם יראת שמים, חום והתלהבות לעבודת הבורא עם מדות טובות וקידוש שם שמים.

בנין המוסדות
ברח' נחמי"ה.

כאשר הגיע לפרק האיש מקדש הציעו לו את בת זוגו, מרת ביילא תחי׳, והוא שאל את פי הס״ק. פתח הס״ק ספר, עיין בו, ואמר: ״אם הקב״ה מסכים לשידוך – איך אוכל לומר שלא?!״ המשיך ר׳ יצחק וביקש, שהס״ק יסדר את הקידושין. הס״ק לא השיב בשלילה, אולם משפחת הכלה שנמנתה על חוג אחר לא הסכימה לכך בשום אופן וחותנו הודיע לו שאם הס״ק יסדר את הקידושין – הוא ידיר אותו מכל נכסיו ולא יממן אפילו את הוצאות החתונה! ר׳ יצחק לא נרתע, החל להתפרנס מיגיע כפיו עד שרכש את הדברים הנחוצים וההכרחיים – והס״ק זיע״א סידר את הקידושין בחתונתו שנערכה בי״א ניסן תרצ״ה, והרעיף עליו את ברכות קדשו עד בלי די.

לאחר פטירת הס״ק לחיי עולם, התקשר ר׳ יצחק בלב ונפש לרביה״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, ולמרות ששהה בבוקרסט לרגלי מסחרו היה נוסע לגרוסוורדיין לכל שבת מברכין. בשלהי המלחמה, כאשר רביה״ק הגיע לבוקרסט, התפנה ר׳ יצחק מעסקיו ושימש כנהגו הפרטי של רביה״ק, כולל נסיעותיו לטמשוואר ולאראד. כמו כן העמיד רכב ונהג לרשות הרה״ק ה״מקור ברוך״ זיע״א ששהה אף הוא בבוקרסט. ושימש גם את הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א בעת שהותו בעיר. בגבור זרם הפליטים, השתלב בפעולות ההצלה, ניצל את קשריו משכבר עם קצינים גבוהים, וזייף מסמכים לטובת הפליטים מבלי לחוש לסכנת הנפשות שבדבר.

בשנת תש״ז הגיע לקפריסין, וכדרכו בכל מקום בואו הקים קרן לצדקה להשאת יתומים ויתומות פליטי השואה, ואירגן שם מטבח כשר. מקפריסין עלה לא״י ופתח מפעל בנתניה, וברכתו של הס״ק עמדה לו שהצליח בכל אשר פנה. מסיבות משפחתיות־בריאותיות עקר לברזיל, כאשר בנותיו הגיעו לגיל חינוך – הוא קם ועבר למונטריאול שבקנדה, בו מצא חינוך כלבבו ובית מדרש ויזניצאי חם ומגובש, אליו היה צועד קילומטרים רגלי אף בקור של שלשים מעלות מתחת לאפס. הוא היה לפטרון בית המדרש, הרחיבו ושיפצו, פתח בו ספריה תורנית ענפה, ובנה מקוה טהרה משוכלל ומפואר.

ר׳ יצחק שב להתגורר בנתניה, אבל בלבו מצוי הוא בויז׳ניץ. מקושר בלב ונפש לכ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, ועוזר ותומך במוסדות הקדושים. מוסדות ויז׳ניץ בעיה״ק ירושלים קרובים ללבו במיוחד, מעת אשר פגש בעת ביקורו בקרית ויז׳ניץ בעסקנים המסורים הגה״ח רבי חיים מאיר כהנא, הרה״ח רבי יוסף ברטלר, והרה״ח רבי צבי הירש זומר, שליט״א, שהיוו את חברי הועד להקמת הבנין – ונסחף בלהטם ותרם את הקומה הראשונה של הבנין, שהיא הבסיס לכל התרחבות המוסדות מיני אז ועד היום. הוא עומד לימין המפעל הגדול, מתעניין וממריץ לפעול וליזום, כאשר ידו פתוחה לרווחת המוני התלמידים.

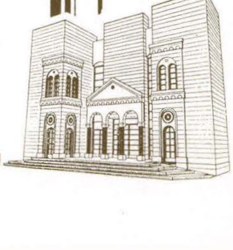

בנין הבית

בהקמת הבנין יש לציין את חלקו של הרה״ח רבי יעקב דוד ויזניצר ז״ל, מנכ״ל מוסדות ויז׳ניץ בארה״ק ויד ימינו של רביה״ק זיע״א, שפעל למען התחלת הבניה, בית המדרש ״אהבת ישראל״ נבנה אף הוא בתרומתו של תורם המגרש, הנה״נ הרה״ח ר׳ מענדל גוטמן ז״ל, שעזר רבות גם בבנין ביהמד״ר של הס״ק זיע״א בגרוסוורדיין. חנוכת בית המדרש ״אהבת ישראל״ נחוגה ברוב פאר והדר בל״ג בעומר תשל״א, ורביה״ק זיע״א פיאר את המעמד הגדול למרות חולשתו הרבה, ונשא בו את מדברות קדשו. בית המדרש מהווה מגדל אור לכל סביבותיו, ופתוח בכל שעות היממה כאשר נקיי הדעת שבירושלים קובעים בו את מקום תפילתם ולימודם וקול התורה והתפילה אינו פוסק ממנו יומםולילה. יש לציין את מסירותו הנפלאה שלא ע״מ לקבל פרס של הרה״ח ר׳ יחיאל יוסף רייך הי״ו הדואג לצרכי ביהמ״ד, לרווחתם של לומדי ומתפללי ביהמד״ר. ואת מסירות של הרה״ח ר׳ אייזיק גנץ הי״ו. כמו כן חבר הר״ר יחיאל רייך בהנהלת גמ״ח ״קרן החסד״ שהקים הרה״ח ר׳ צבי הירש זומר, יחד עם הרה״ח ר׳ יהודה יואל מילר והרה״ח ר׳ יהושע משה שכטר הי״ו, בעידודו של רביה״ק ה״אמרי חיים״ זיע״א, הגמ״ח העוזר רבות לעזר נישואין ומטרות חסד.

מעמד חנוכת הבית במעמד כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א. הנדיב רמ״מ גוטמן נואם.

הנדיב הדגול הר״ר יצחק רוט הי״ו שתרם קומה לבנין ובתקופה מאוחרת יותר מימן את השיפוצים בבנין.

הנדיב הנכבד הר״ר יצחק רוט קשור לבית ויז׳ניץ מזה שלשה דורות. בעודו ילד נטלו סבו הרה״ח רבי משה שאב הירש לגרוסוורדיין לקבל את ברכת קדשו של הסבא קדישא זיע״א. הוד פניו וזיו דיוקנו הרעישו את הילד בן השש, הוא דבק בהס״ק זיע״א, למד בישיבתו של הגה״צ בעל ״ויגד יעקב״ בנו של הגה״צ בעל ״ערוגת הבושם״.

לגשת ולהרים מעמסה כה כבדה? שוב סחו את צערם בפני רביה״ק, והוא עודדם והמריצם, הפיח בהם בטחון ואמונה, והבטיחם לבא לחגיגת הנחת אבן הפינה.

הואיל וכך, הוחלט לחוג את הנחת אבן הפינה בי״ג כסלו תשכ״ג במעמד גדול לכבוד התורה, ברוב עם ובהדרת מלך. הדפיסו מודעות ענק המודיעות על ההתכנסות במעמד כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א. ברם, כאשר הרי״ם שטיינמץ ראה את המודעות הגדולות – התחלחל: מי יודע אם אנו חותמים כאן על שטר שיש לו כיסוי, אם אין אנו מטריחים את רביה״ק לחינם חלילה.

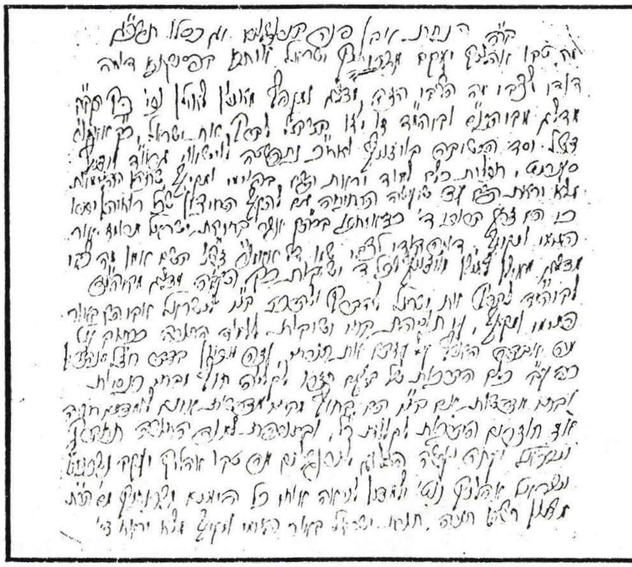

הדרשה שנשא כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א בהנחת אבן הפינה, מכתי״ק.

אבל רביה״ק לא טרח חלילה לחינם. הוא היה שרוי באותו מעמד בשמחה עילאית, והזכיר בדברי קדשו את כל השושילתא דדהבא החל מהרה״ק רבי יעקב קאפיל חסיד זיע״א, רביה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א – ורבוה״ק ה״תורת חיים״, ה״צמח צדיק״, ה״אמרי ברוך״, וה״אהבת ישראל״ – והתחנן לפני בורא כל העולמים שזכותם תגן עלינו ועל כל ״בית ישראל״, ובורא עולם בקנין ישלים זה הבנין, יראנו בבניינו וישמחנו בתיקונו, והשמיע בהזדמנות זו את דברות קדושה ״מה טובו אהליך יעקב״ שנדפסו בספה״ק ״אמרי חיים״ ובפתח המאמר כאן. וברכת קדשו התקיימה במלואה כאשר עינינו רואות, וההתפתחות עודנה בעיצומה, לאוי״ט!

באותו חורף נתייסדה הישיבה קטנה בעיה״ק ירושלים ת״ו. השיעור הראשון מנה עשרים בחורים, עליהם האצילו מרוחם הגה״ח רבי מרדכי אפל זצ״ל ויבלח״א הגה״ח רבי חיים מאיר כהנא שליט״א, שניצל בחסדי הבוית״ש מגיא ההריגה, ופעל נפלאות להצלת נפשות רבות וחסרונן, חינך והדריך במסירות נפש. והמשיך כאן בישיבה בהפצת תורה, ועד עצם היום הזה פועל הוא בשדה החינוך, לקרב רחוקים מאחב״י עולי רוסיה, לאויט״א, ומקושר בלב ונפש לרבוה״ק.

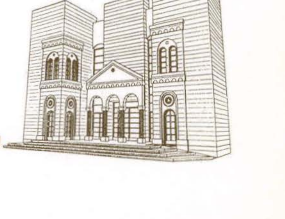

חמשה ילדים, ומלמד שמשכורתו אינה מובטחת... המשכורת הושגה מתרומות מתפללי בית המדרש, ברובם אברכים בני תורה, שתרמו ח״י גרושים, או פעמיים ח״י, ופרוטה לפרוטה הצטרפה לתשלום שכרו של המלמד. משהצטבר גרעון, הדפיסו כרטיסי הגרלה והתלמידים הלכו בזמנם הפנוי והשיגו את דמי לימודם במכירת ההגרלות... והיו הוצאות נוספות. אחד ההורים התנצל, על שאינו יכול לשלוח את ילדו ללמוד בת״ת. במקום לימודיו של הילד הוא מקבל ארוחת צהרים, ובת״ת לא הגישו ארוחה. לפיכך, נטלה עליה הרבנית הצדקנית ע״ה – רעייתו של הרה״ח רבי יהודה יואל מילר יבלח״א, מותיקי המלמדים בת״ת – את המשימה ובישלה עבור ילדי הת״ת במסירות נפש נפלאה.

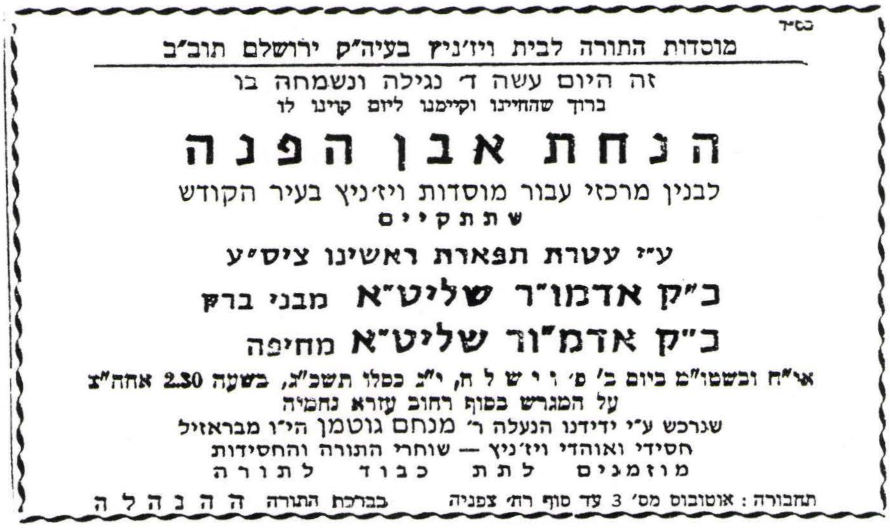

בס״ד

מוסדות התורה לבית ויז׳ניץ בעיה״ק ירושלם תוב״ב

זה היום עשה ד׳ נגילה ונשמחה בו
ברוך שהחיינו וקימנו ליום קוינו לו

הנחת אבן הפנה

לבנין מרכזי עבור מוסדות ויז׳ניץ בעיר הקודש
שתתקיים

ע״י עטרת תפארת ראשינו ציס״ע

כ״ק אדמו״ר שליט״א מבני ברק

כ״ק אדמ״ור שליט״א מחיפה

אי״ה ובשטו״מ ביום ב׳ פ׳ וישלח, י״ב כסלו תשכ״ג, בשעה 2.30 אחה״צ
על המגרש בסוף רחוב עזרא נחמיה
שנרכש ע״י ידידנו הנעלה ר׳ מנחם גוטמן הי״ו מבראזיל
חסידי ואוהדי ויז׳ניץ — שוחרי התורה והחסידות
מוזמנים לתת כבוד לתורה

תחבורה: אוטובוס מס׳ 3 עד סוף רח׳ צפניה בברכת התורה ההנהלה

זו היתה התקופה הראשונה, הקשה, אך עד מהרה יצא הת״ת למרחב ושמו נודע לתהלה בחינוך הנפלא המוקנה בו לתורה ליראת שמים ולמדות טובות, והמקום היה צר מלהכיל את חמשת הכתות הגדולות, והמבט היה מופנה לעתיד, בו תתווסף עוד כתה בכל שנה. העסקנים ידעו כי ״יש לנו אב זקן״, כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א שפרש חסותו על הת״ת והתעניין בכל הנעשה בו וברכת קדשו ליוותה את הת״ת בהתפתחותו. סחו את דאגתם לפני רביה״ק זיע״א, והוא הבטיח שאם יזדמן לו לשוחח עם נדיב שלבו וידו פתוחים, הוא ייעץ לו לבנות בנין להתלמוד תורה. ואמנם, רביה״ק שוחח בענין זה עם הנדיב הר׳ מנדל גוטמן ז״ל ובעצת קדשו הוא תרם את הכסף עבור רכישת המגרש, שעליו מתנוססים כיום לתפארה ביהמד״ר ״אהבת ישראל״ והת״ת. היו חסרים עדיין כחמש מאות לירות כדי לרשום את המגרש בטאבו, והרי״ם שטינמץ נסע לתל אביב וכיתת רגליו בין ידידים ואנ״ש עד שהשיג את הסכום הדרוש.

היה כבר מגרש, אך מנין יקחו את הכסף לבניה? אם כדי להשיג כמה מאות לירות לרשום בטאבו יש צורך במבצע התרמה מיוחד, כיצד יוכלו

זיע"א אודות פתיחת תלמוד תורה עבור "בני ישראל" סבא, אשר יקרא בשם "תורת חיים". רביה"ק זיע"א נשען לרגע על כסא קדשו, הושיט לו את ידו ואמר לו בפה קדשו: "יא, איך בין מסכים!" — וברכו בהצלחה רבה.

הר"מ שטינמץ והרמ"י הס הי"ו שבו לירושלים וכינס ישיבה מעסקני אנ"ש, והם החליטו להתחיל מיד בכתה א'. הוא ניגש לרשום את העמותה כחוק, ונודע לו שכבר קיים בירושלים מוסד בשם זה מזה עשרות בשנים, ואין אפשרות לאשר את השם המבוקש. שב איפוא לבני ברק, ונכנס שוב אל הקודש פנימה בלויית הרה"ח רבי אייזיק אדלר שליט"א, וסיפר שנתעוררה בעיה בענין השם. שאלו רביה"ק: "ואיזה שם אתה מציע?" ענה ואמר: "אמרי חיים"! השיבו רביה"ק על אתר: "קיים מרחק גדול בין השמות"... חשב לרגע ואמר: "המתין, ולמחר אתן לך תשובה".

הר"מ שטינמץ נשאר ללון בקריה, ולמחרת לאחר תפלת שחרית נכנס אל הקודש פנימה ורביה"ק האיר אליו פניו ואמר לו: "כן!"

כך הואיל רביה"ק להעניק את שמו הטהור למוסדות הקדושים שבעיה"ק ירושלים ת"ו.

בראשית זמן הקיץ שנת תשי"ט התחילו הלימודים בתלמוד תורה. חמשה תלמידים התכנסו בעזרת הנשים של בית הכנסת ללמוד תחת שרביטו של המלמד הפדגוג האומן במלאכת שמים הרה"ח רבי לייבוש הס ז"ל. רבי לייבוש, שבטרם עלייתו לארה"ק שימש כשו"ב בסטמאר, התמסר כל כולו לעבודת הקודש, בפיקחות ובסבלנות, ובהבנה מופלאה לנפש הילדים. הוא חינך אף מחוץ לשעות הלימוד, כאשר הילדים ראו את תפלותיו הנרגשות ושמעו את השתפכות נפשו בשיריו בליל ש"ק או את סיפורי הצדיקים שנבעו מפיו בסעודות מלוה מלכה.

תוך תקופה קצרה התפתח הת"ת לתפארת ונוספו בו עוד שתי כתות, כשעליהן מופקדים הרה"ח רבי נתן הנדלר שליט"א והרה"ח רבי יהודה יואל מילר שליט"א, ועמם הרה"ח רבי צבי הירש הלוי זומר שליט"א והרה"ח רבי יהושע משה שכטר שליט"א, אשר מאצילים מהודם על תלמידיהם ברוב מסירותם, ומשמשים להם מופת בתפלתם הלוהטת, בתורתם וביראתם הטהורה, ובקשר האמיץ לכ"ק עט"ר רביה"ק שליט"א.

בתקופה הראשונה השקיעו המנהל המסור הר"מ שטינמץ הי"ו והעסקנים המסורים עמל רב הן בהשגת תלמידים לתלמוד תורה החדש, והן בהשגת המימון לתפעולו. בירושלים פעלו אותה עת כמה תלמודי תורה ותיקים ומבוססים, והיו הורים שהיססו מלשלוח את בניהם ללמוד בעזרת נשים של בית כנסת, בת"ת שאין לו עבר, עתידו לוטה בערפל, וההווה שלו אינו כה מזהיר:

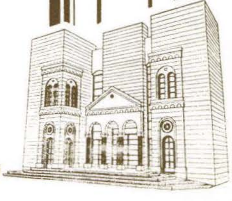

עלה לארץ לארה״ק, ובעלות רבו הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ לארה״ק, ולאחר מכן כשעלה הרה״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, דבק בהם בכל נימי נפשו כעבדא קמי מאריה, והיה מופת לכולם באחיזתו האיתנה בעץ החיים. ובכלל, ספר שלם ידרש כדי לפרוט את כל דמויות ההוד שפיארו את ציבור אנ״ש בעיה״ק ירושלים ת״ו — ובל תחשב זאת פגיעה חלילה בחשובי חסידי ויזניץ החיים עמנו לאורך ימים ושנים טובות, המצטיינים בעמודי התורה והעבודה. התמימה, אהבת ישראל וגמילות חסדים, והם מהווים מופת חי לצעירי האברכים באורחות ההנהגה של יראי ה׳, ובהתקשרות בלב ונפש לכ״ק מרן עט״ר, הודינו ומאורינו, אדמו״ר הקוה״ט שליט״א.

כאמור, התפתחותם הנפלאה של המוסדות הקדושים בבני ברק, תחת הנהגתו של רביה״ק כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, ותחת הדרכתו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א שהיה ראש הישיבה, ותחת היא שהביא למעשה להתפתחות המוסדות הקדושים בעיה״ק ירושלים ת״ו. בתחילה היו אלו האברכים תלמידי הישיבה הקדושה שבנו את ביתם בירושלים והתווספו על מתפללי ביהמד״ר עד אשר צר היה המקום מלהכיל את כולם והם יסדו את בית המדרש ״אהבת ישראל״. לא עבר זמן רב, והשי״ת חננם בדורות ישרים, ושאלת החינוך הטהור עלתה על הפרק.

ביקורו הראשון של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א בקבר רחל, תשכ״ז.

שאלה זו הציקה להרה״ח רבי יצחק מנחם שטינמץ הי״ו. והרה״ח רבי משה יוסף הס הי״ו. הוא מיסד המנין הותיק של חסידי ויזניץ בכותל המערבי בליל ש״ק, בהמרצתו של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א שהתבטא ואמר שהיה חפץ אף הוא להשתתף בו. אף כ״ק רביה״ק יבלח״א השתתף במנין זה בביקורו בירושלים לחינוך ביהמ״ד לתפילה. כשלעצמו, אינו מחסיר אף מתפילת ותיקין בכותל המערבי, מלבד בעת הסתופפותו בצל הקודש כ״ק מרן רביה״ק שליט״א אליו הוא דבוק בלב ונפש, כפי שהיה מקושר לכל רבוה״ק זיע״א. הוא נסע לבני ברק, לשיכון ויזניץ. נכנס אל הקודש פנימה ושאל את רביה״ק

לאחר פטירתו של הרה״ק ה״דמשק אליעזר״, עם בואו של רביה״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, התקשר אליו בכל נימי נפשו, כאביו רבי בנימין דב ז״ל מסערט, נין ונכד למרן החת״ם סופר זצ״ל, שרביה״ק העיד בו שהיה לו ״ידיד נפשי״. אף את בנו ר׳ משה הוקיר רביה״ק עד מאד בגין התקשרותו התמימה והמוחלטת, בביטול גמור. יושב היה בקצה השלחן הטהור, וממאן לעלות למרות שנקרא. אבל הכבוד רדף אחריו, ורביה״ק שיגר אליו את קערת המרק כולה, כשיריים, ואמר עליו: ״יהודים כרבי משה, הייתי צריך שיהיו סמוכים אלי״!

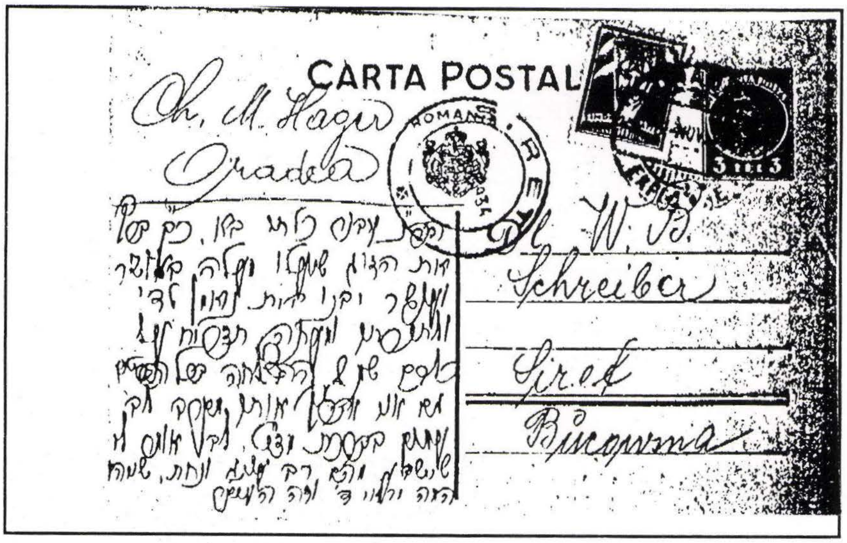

CARTA POSTAL

Ch. M. Hager
Oradea

W. S.
Schreiber
Siret
Bucovina

גלויה ששלח כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א לחתונתו של ר״מ שרייבר ז״ל, בה כתב שהזכירו לפני אביו הקדוש וש״לבי אומר לי שישבע מהם רוב עונג ונחת, שניהם המה יראי ד׳ וזה העיקר״.

לאחר פטירתו של רביה״ק זיע״א דבק בלב ונפש בכ״ק מרן אדמו״ר יבלח״א, במלא ההכנעה וההתבטלות. נסע לשהות בצל קדשו לעתים תכופות ולא פסק מלהתפעל על הזכיה שנפלה בחלקו. פרק מיוחד במסכת חייו היה חינוך ילדיו ונכדיו להתקשרות להתבטלות ולהכנעה בפני רבוה״ק. יום לפני פטירתו לחיי עולם, בשכבו על ערש דווי, כינס את צאצאיו יבלח״א ואמר להם בהאי לישנא: ״כל ימי הלכתי בדרך סלולה ובטוחה, בציות לדברי הצדיק. המשיכו בדרכי זו — שמעו ותחי נפשכם!״ הוא נפטר בח״י מנחם אב תשמ״ח. ״חותמו אמת״, הגדירו כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, והוא עלה ונתעלה לעולם האמת!

ואת דמותו הבלתי נשכחת של הרה״ח רבי שלמה זלמן מוזס ז״ל הן כבר הזכרנו. הוא היה מסור בלב ונפש לרבוה״ק בני הסבא קדישא ה״אהבת ישראל״ זיע״א, שבצילו עוד זכה להסתופף. בצעירותו, בהיותו בן שש עשרה שנים בלבד, מינהו הרה״ק ה״שארית מנחם״ מווישיווע זיע״א כמזכיר הישיבה הגדולה ״בית ישראל״ והוא היה מעורכי הירחון התורני ״דגל התורה״ שיצא לאור ע״י הישיבה. הוא היה דבוק גם ברה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א, לפי הוראתו השתתף בחוית הכשרה חקלאית שהוקמה בסמוך לויז׳ניץ, להכשרת צעירים חרדיים לקראת עלייתם לארץ ישראל. בסוף שנת תרצ״ג

ברכת כהנים היה מבקש ברכה מכ״ק מרן אדמו״ר שליט״א. בימי צרה וצוקה אירגן משמרות תהלים של תשב״ר, והגרי״ז מבריסק זצ״ל אמר שבבוא הגואל ידעו מה פעל ר׳ מנדל בתהלים שלו! הוא אף יסד משמרות תהלים קבועות ליד הכותל המערבי, שציבור יראים מזקני ירושלים מסיים בהן את כל ספר תהלים מידי יום ביומו, למען ישועת הכלל והפרט. ובעמוד גמילות החסדים הפליא לעשות עוד בימי מלחמת העולם כאשר שרר עוני ודוחק נורא בתוככי ירושלים, ובימי המצור במלחמת תש״ח כאשר שכונות שלמות היו נתונות בעוצר ורק למשאיות המזון שר׳ מנדל אירגן ניתנה גישה לשכונות. ולאחר מכן, בהקימו את הצרכניה הראשונה למען משפחות ברוכות ילדים, ובמכרו במחיר סימלי את מצרכי החג הביא אורה לאלפי נפשות. הוא נפטר בח״י טבת תשמ״ח, יהי זכרו לברכה ודמותו לא תמוש מעינינו. כפי שאמר כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א: ר׳ מנדל דורש מאתנו, דמותו אומרת לנו משהו. אסור שדמות כמותו תשכח!

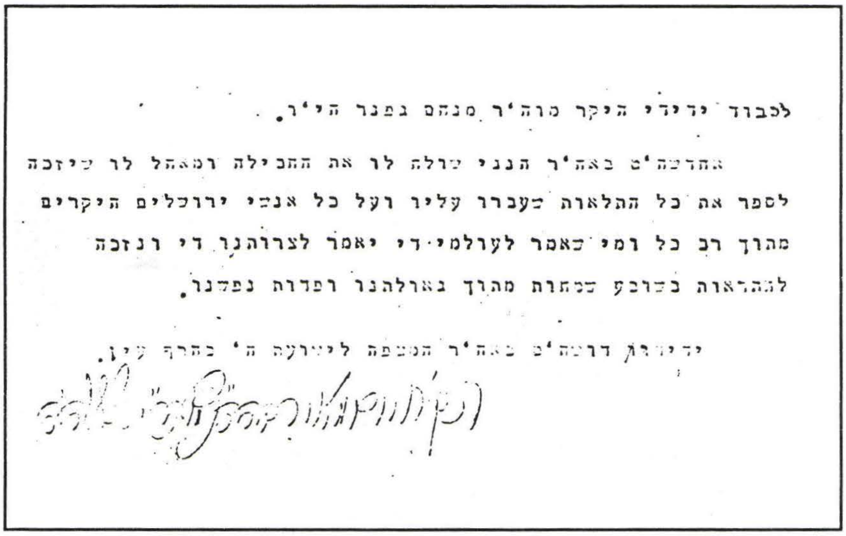
לכבוד ידידי היקר מוה'ר מנחם גפנר הי'ו.

אחדשה'ט באה'ר הנני שולח לו את החבילה ומאחל לו שיזכה לספר את כל הפלאות שעברו עליו ועל כל אנשי ירושלים היקרים מתוך רב כל ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותנו די ונזכה להראות בשובע שמחות מתוך גאולתנו ופדות נפשנו.

ידידו דושה'ט באה'ר המצפה לישועה ה' כהרף עין.

מכתבו של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א להר״מ גפנר זצ״ל, בו הוא מודיעו ששלח לו חבילה לעזרת אנשי ירושלים.

כן תזכר דמותו הבלתי נשכחת של הרה״ח רבי משה שרייבר ז״ל, אשר עוד בהיותו רך בשנים הסתופף בצילו של הס״ק בעל ״אהבת ישראל״ זיע״א, זכה לשמשו, והס״ק הניח לו תפילין. כל ימיו היה מזכיר זאת בהתרגשות. הוא ניצל בנס מן החורבן באירופה ועלה לאה״ק, ונמנה בין מקבלי פניו של הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א, ומאז נקשרה נפשו בנפש רבו. הרבי העריך מאד את הגינותו וישרו, ומינהו אחראי על חלוקת כספי כולל ״אהבת ירושלים – ויז׳ניץ״ לצדקת רמבעה״נ. הוא שמר על מינוי זה כמשימת קודש עד ליומו האחרון. ה״דמשק אליעזר״ זיע״א יעץ לו לפתוח חנות ספרים ברחוב מאה שערים (באמרו לו את הפתגם הידוע: ״חזית לרחוב היא כחלון לרקיע״) ועקב אחר התפתחות העסק, התעניין כמה השקיע בספרים וכמה הרויח בהם, ואף טרח למרות בריאותו הרעועה ובא לראות בעצמו באיזו שעה נפתחת החנות...

רביה"ק וראה, שרביה"ק מצטיין במדה זו עד מאד, וביותר לאחר שקיבל על עצמו את עול ההנהגה. לאחר הרהור הוסיף: "כן, הוא היה אמן (ספציאליסט) בזה. לא לחינם החסידים הותיקים ("די אלטע גווארדיה", חסידי ה"צמח צדיק" זיע"א) שמו עליו את עינם"...

במלחמת העולם השניה, ניצל יחד עם רביה"ק, כאשר רצו יחדיו יד ביד, והשתקע בעיה"ק ירושלים ת"ו. בהיותו נצר לבית דז'יקוב־רופשיץ ביקשו שרידי החסידים להכתירו כאדמו"ר, אך הוא סירב לכך בכל תוקף. הוא דבק בכ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א, והמריץ את הבחורים והאברכים לשאוב ממעיינות תורתו וקדושתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. הוא עסק בצנעה בתורה ובעבודה תמימה בעמל רב עד כלות הנפש, ונפטר בי"א סיון שנת תשמ"ט.

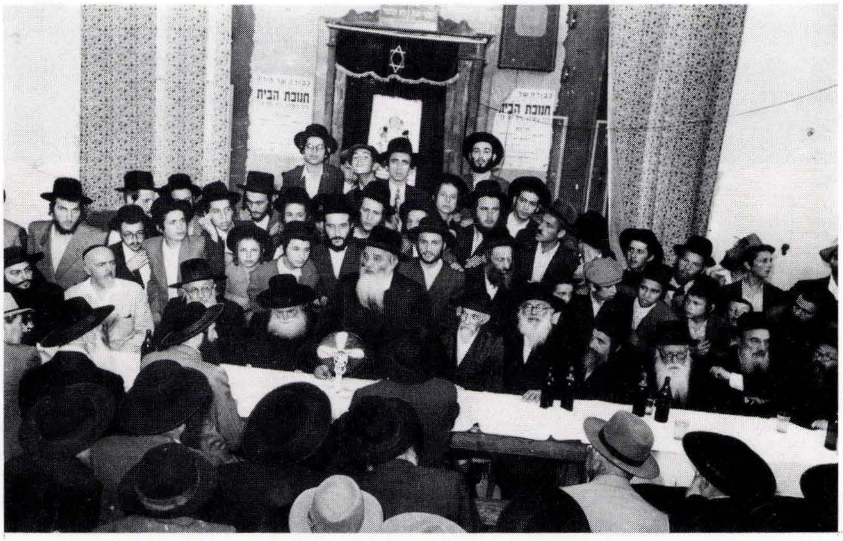

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בחנוכת הבית של מוסדות מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל בירושלים. לימינו הג"ר עקיבא סופר זצ"ל, הג"ר פנחס עפשטיין זצ"ל, ויבלח"א הג"ר ישראל משה דושינסקיא שליט"א. לשמאלו, הג"ר צבי קינסלעכער מסעבען זצ"ל, הג"ר יצחק צבי סופר זצ"ל, יבלחל"א הג"ר משה אריה פריינד שליט"א, גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו, והג"ר שמואל קיפניס זצ"ל.

כמשאת נפשו של רביה"ק, אכן היו בתי המדרש מרכזים לתורה ולחסידות. הם היו מלאים אנשים שישבו ולמדו בהם, בשעות היום והלילה. בכלל, ציבור חסידי ויז'ניץ בירושלים התאפיין בדמויות הוד מנקיי הדעת שבירושלים, תלמידי חכמים ויראי שמים, מנקיי הדעת שבירושלים. די אם נזכיר את שמותיהם של הרה"ח רבי מנחם מענדל גפנר זצ"ל, שהיה קשור בלב ונפש להרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א, וכשרביה"ק זיע"א עלה לארה"ק התקשר אליו בחרדת קודש ובעבותות אהבה. הוא הצטיין בכל שלשת העמודים שהעולם עומד עליהם. בעמוד התורה – יעיד על כך ספרו שראה אור אחר פטירתו וכתבי היד המרובים שהשאיר אחריו ברכה בתורת הנגלה והנסתר, חדושים ופלפולים ודרושים נפלאים. בעמוד העבודה – זכור לכולם כיצד התפלל בשאגת ארי, בבכי ובתחנונים. רביה"ק היה מכבדו לעבור לפני התיבה באמרו: "ברצוני לשמוע כיצד יהודי מתפלל!" הוא יסד את ברכת הכהנים ההמונית בימי חול המועד ליד שריד בית מקדשנו הכותל המערבי בברכתו ובעידודו של רביה"ק וגדולי וצדיקי הדור, ולפני כל מעמד

וניגש לארון הספרים באמרו: "אני אראה לכם את תמונתו!" הוא פתח את הספה"ק "חובת הלבבות" בפרק הרביעי משער הפרישות, קרא בקול את תיאורו של החסיד המושלם, ואמר: "זוהי תמונתו של הסבא, ה"אהבת ישראל"!

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א, לשמאלו הרה"ק רבי יהודה הורוויץ זצ"ל.

בשנת תרצ"ו, בהיותו בן שלשים, הוכתר כראב"ד בקלויזנבורג בהשתתפות סבו ה"אהבת ישראל" זיע"א, ועמד שם על משמר הדת כחומה בצורה. לאחר הסתלקות הסבא קדישא התקשר לחותנו רביה"ק ה"אמרי חיים זיע"א, שאמר עליו: "רבי יהודה'לע הוא נקודת לבבי!" הוא העריץ והוקיר את רביה"ק לאין שיעור. פעם שוחח אודות מדריגתו של רביה"ק במדת השתיקה (שכידוע, הוא עצמו הצטיין בה למאד ובשנותיו האחרונות כמעט שלא דיבר). העירו לו, שדוקא מדה זו לא ניכרה ברביה"ק. נענה ואמר, שמדת השתיקה פירושה שלא לדבר דבר שאין בו צורך, והוא עקב במשך שנים אחר

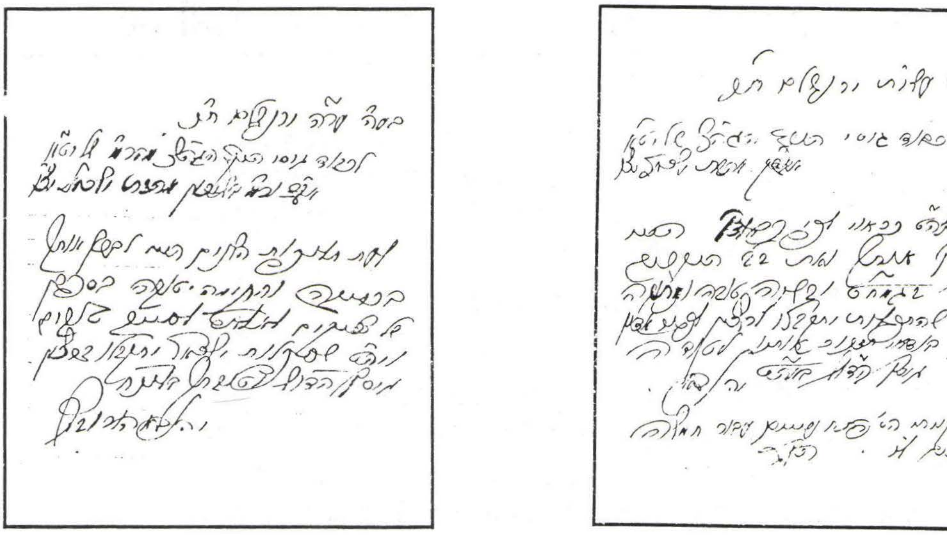

שני מכתבים מהרה"ק רבי יהודה הורוויץ זצ"ל לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, יבלח"א.

רחוב עזרא. בט״ו כסלו תשי״ח במלאות שבעים שנה לרביה״ק ה״אמרי חיים״ זיע״א שיגרו שני בתי המדרש ברכת מזל טוב קדם מרן זיע״א וערכו סעודות מצוה. בסעודה השתתף גם הרה״צ רבי יהודה הורוויץ זצ״ל, ולאחריה קם והורה לקהל הקדוש לומר קפיטל ס״א בתהלים פסוק בפסוק. זהו המזמור בו נאמר ״ימים על ימי מלך תוסיף, שנותיו כמו דור ודור״.

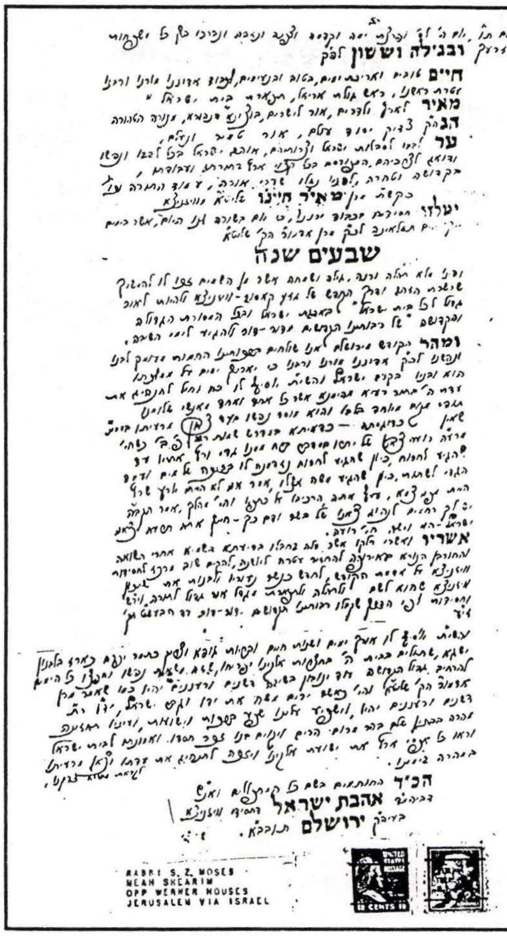

ובגילה וששון

חיים

מאיר

הנה

עד

יעלזו

שבעים שנה

ומהר

אשריו

הכ״ד

אהבת ישראל

ירושלם

RABBI S. Z. MOSES
MEAH SHEARIM
OPP WERNER HOUSES
JERUSALEM VIA ISRAEL

ברכת מז״ט ששגרו מתפללי ביהמד״ר ״אהבת ישראל״ למלאות לרביה״ק שבעים שנה.

הגה״צ רבי יהודה הורוויץ זצ״ל, חתנו של רביה״ק זיע״א, היה נכדו של הגה״ק ה״עטרת ישועה״ מרופשיץ זצ״ל (גיסו של רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א) ובנו של הרה״ק רבי אלתר מדזיקוב זצ״ל (חתנו של רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א). כבר בנעוריו ניכר היה בו כי לגדולות נועד, וזקנו ה״עטרת ישועה״ זצ״ל אמר כי אם הדור יזכה יסתופפו בצילו אלפים מישראל.

הוא שקד על תלמודו בכשרונותיו הנפלאים, ובבחרותו יצק מים על ידי הגאון רבי מאיר אריק מטורנא זצ״ל, בעל ״אמרי יושר״. בד בבד עם יגיעתו בתורה שאב מלא חפניים קדושה וטהרה בצל קדשו של זקינו הקדוש ה״אהבת ישראל״ זיע״א, שהיה מחבבו כערכו ואומר: ״כמותו, צריך אברך להראות!״ אין שיעור להערצתו את הסבא קדישא זיע״א. פעם ביקשו להראותו תמונה של הס״ק. קם בהתרגשות

גם בשבת קודש פרשת יתרו תשי״ז שבת רביה״ק בעיה״ק בירושלים, לרגל שמחה משפחתית, שבת הכנסתו בבריתו של בן ש״ב הרה״ח ר׳ יהושע הורוויץ שליט״א, נכד אחות רביה״ק. אכסנייתו של רביה״ק היתה בביתו של הרה״ח רבי יוסף ברטלר הי״ו. ומיני אז שימש ביתו כאכסניה עבור רביה״ק ויבלח״א כ״ק מרן רביה״ק שליט״א.

נקיי הדעת שבירושלים

בבית המדרש ב״בתי מילנר״ נתווספו הספסלים. הדור הצעיר, גידולי הפאר של הישיבה הקדושה, הקים בתים לתפארת וגדש את בית המדרש, ומשהמקום נעשה צר מהכיל קבלו את ברכת קדשו של מרן זיע״א לפתוח בית מדרש נוסף בירושלים. לאחר נדודים, השתכן בית המדרש ברחוב יחזקאל, ונקרא ״אהבת ישראל״ ע״ש רביה״ק הס״ק זיע״א. חנוכת הבית התקיימה בו׳ תמוז תשי״ד במעמד רביה״ק זיע״א ובהשתתפות עשרות מגדולי התורה בירושלים.

לפי דרישתו של רביה״ק כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, נקבעו שיעורי תורה ברבים בכל ערב בבית המדרש. מן הענין להביא כאן את מכתב קדשו של רביה״ק (מכתבי קודש, צ) בו העלה על הגליון את דרישותיו מבתי המדרשות אשר תחת דגלו, וזל״ק:

״עתה באתי לקיים מה שהבטחתי, לחרוט עלי לוח חוות דעתי בכלל, מה שעליכם מוטל בתור גבאים דביהמ״ד.

כלל העיקרי, לשאוף ולעבוד בכל כח האפשרי שיהא הביהמ״ד מקום תורה וחסידות. ולמען השג מטרה זו הנני לפרט כדלהלן:

א) לרכוש בכל האמצעים שיתוספו יראים ת״ח מתפללים בבית מדרשינו, לכבדם לקרבם – כמבואר בסעיף י״א בהפסק ממני מיום ה׳ נח שנה זו – כי ברבות החרדים, יתרבה תשוקה חמה לתורה ותפלה, בדבקות לחי עולמים.

ב) לקבוע שעורי למוד תורה ברבים בביהמ״ד. שערי ביהמ״ד יפתחו זמן רב קודם אור הבוקר, ויהיה שמה חמין לשתות.

ג) להתאמץ שחבורת מרעים חרדים יתאספו יחד בשבת ויו״ט, לשמוח ולשיר שירות להבורא יתברך ויתעלה שמו.

ד) לפי סעיף ה׳ בהפסק, בחירת בעלי תפלה ובעלי קריאה מסור בידי הגבאים. אבל ראוי לבחור אנשים המתנהגים בדרך התורה ודת יהודית הם ונשיהם. כי מי שאינו מתנהג בדרך התורה אין תפלתו מקובלת.

גם על זה אעורר אתכם, שכל הנהגתכם תהא באהבה ובחבה, ובמענה רך המשיב חימה״.

ככל הדברים האלה התנהגו בשני בתי המדרש, ״ישועת ישראל״ שב״בתי מילנר״ ו״אהבת ישראל״ שבמרכז העיר, ברחוב יחזקאל פינת

מרדכי מסלונים זצ״ל, שהיה כבר זקן מופלג. כידוע התארך שלחנו הטהור של רביה״ק עד לשעה מאוחרת מאד, והרה״ק מסלונים קם כדי לעלות לביתו. מיד קמו כמה מזקני חסידי סלונים, בהם כאלו שהסתופפו עוד בצלו של בעל ״יסוד העבודה״, ויצאו אחריו. שאלם: לאן אתם הולכים. ענו: לשבת עמכם בצוותא חדא לכבוד שבת קודש. נענה הרה״ק מסלונים ואמר להם: ״לכבוד שבת קודש כבר ישבנו! כמה יפה נראה הענף שמשתרג מן הגזע של הבעש״ט הקדוש!״ (וי שיין זעט אויס א צווייג וואס ציטזעך פין בעש״ט הקדוש!״) ובמוצאי שבת קודש אמר, כי נראה בעליל שנתקיימה בו ברביה״ק ברכתו של הרה״ק מטשאני־אוסטרהא לרביה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א ״שיתחדש המלוכה שלו... שלא יזוז ממנו ומבניו ומבני בניו מעתה ועד עולם״ – רואים שרביה״ק הוא מלך ישראל!

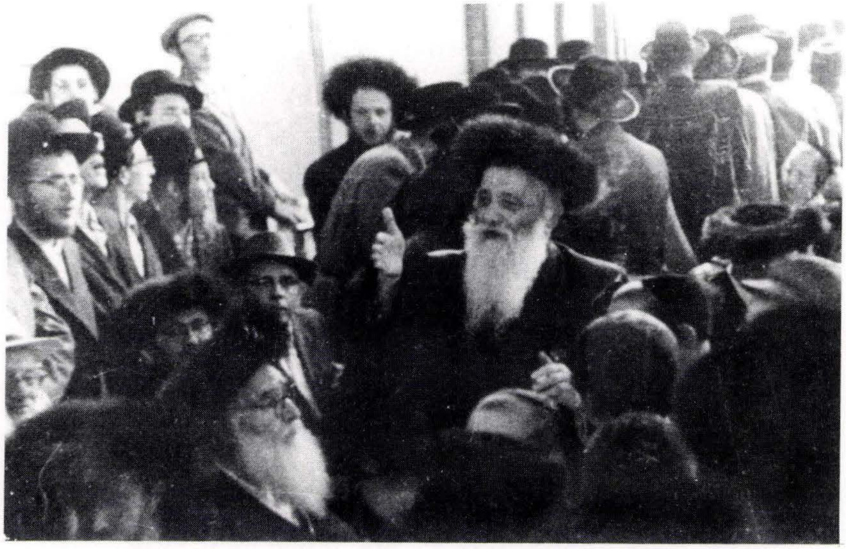

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, מימין הרה״ק מסלונים זצ״ל.

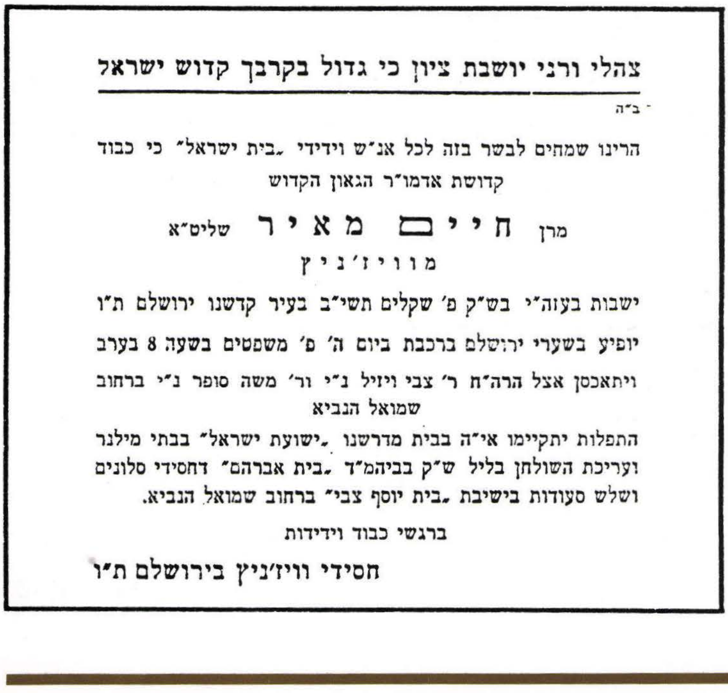

צהלי ורני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל

ב״ה

הרינו שמחים לבשר בזה לכל אנ״ש וידידי „בית ישראל״ כי כבוד קדושת אדמו״ר הגאון הקדוש

מרן **חיים מאיר** שליט״א
מוויז׳ניץ

ישבות בעזה״י בש״ק פ׳ שקלים תשי״ב בעיר קדשנו ירושלם ת״ו

יופיע בשערי ירושלם ברכבת ביום ה׳ פ׳ משפטים בשעה 8 בערב

ויתאכסן אצל הרה״ח ר׳ צבי ויזיל נ״י ור׳ משה סופר נ״י ברחוב שמואל הנביא

התפלות יתקיימו אי״ה בבית מדרשנו „ישועת ישראל״ בבתי מילנר ועריכת השולחן בליל ש״ק בביהמ״ד „בית אברהם״ דחסידי סלונים ושלש סעודות בישיבת „בית יוסף צבי״ ברחוב שמואל הנביא.

ברגשי כבוד וידידות

חסידי וויז׳ניץ בירושלם ת״ו

לבו של כל אחד בקרבו. אבל האם שברון לב זה הוא אמיתי, או שמא אין הוא אלא הוראת שעה בלבד – זאת רואים אנו בעת ההקפות. אם ישמח בתורה ולא בכבוד הניתן לו, אם לא יעשה חשבונות של כבוד, הרי זו הוכחה שיש בו ענוות אמת! הקהל הקדוש קיבל את הדברים והכל שמחו שמחה נפלאה בשמחת התורה ורקדו עם גמרות בידם, בלא לבקש ספרי תורה!

השלחן הטהור בשמחת תורה התקיים בבית המדרש "ישועות ישראל" שב"בתי מילנר", ולמחרת החג ביקר באכסנייתו הרה"ק מבעלזא זצ"ל. רביה"ק נשאר בירושלים עד ליארצייט של רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א. בהיותו שם, חשב לקנות את השטח של "בתי אורנשטיין" (בסמוך ל"ככר השבת", מעל לישיבת "חיי עולם") ולהקים שם את המוסדות הקדושים והשיכון שתכנן. למעשה, לא יצאה התכנית אל הפועל ומאת ה' היתה זאת, להקים את קרית ויז'ניץ על מכונה, המתנוססת לשם ולתפארת בעזהשי"ת. בחזרתו לביתו נאוה קודש כתב רביה"ק מכתב תודה להרה"ח רבי נחמן קלאר ז"ל שבישל עבורו בעת שהותו בירושלים, בו כתב בין השאר: "לא אוכל לשכוח גודל שעשועי נפשי עת היותי אצלכם בירושלים סוכות תש"ח, וכולכם שמחתם את נפשי".

בי"ז מרחשון שנת תשי"א, לרגל היארצייט של רביה"ק ה"אהבת שלום" זיע"א, שבת רביה"ק בעיה"ק ירושלים ת"ו. היו אלו שנות הבראשית של המדינה והסחף הכפרני היה מסוכן עד למאד. המוני משפחות חרדו לעתיד ילדיהם. במוצש"ק נכנס קהל רב אל הקודש פנימה ורביה"ק אמר, שהוא נהנה מן העובדה שהמוני "בית ישראל" לא בקשו אלא שילדיהם ילכו בדרך התורה, ולא העלו משאלות גשמיות.

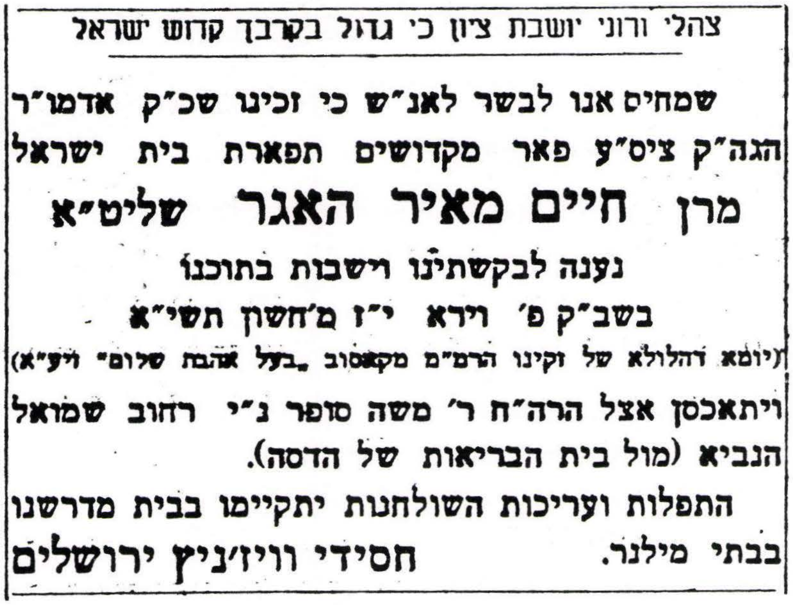

צהלי ורוני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל

שמחים אנו לבשר לאנ"ש כי זכינו שכ"ק אדמו"ר הגה"ק ציס"ע פאר מקדושים תפארת בית ישראל

מרן חיים מאיר האגר שליט"א

נענה לבקשתינו וישבות בתוכנו

בשב"ק פ' וירא י"ז מ'חשון תשי"א

(יומא דהלולא של זקינו הרמ"מ מקאסוב „בעל אהבת שלום" זיע"א)

ויתאכסן אצל הרה"ח ר' משה סופר נ"י רחוב שמואל הנביא (מול בית הבריאות של הדסה).

התפלות ועריכות השולחנות יתקיימו בבית מדרשנו בבתי מילנר.

חסידי וויז'ניץ ירושלים

בש"ק פרשת משפטים תשי"ב שבת רביה"ק בירושלים. בשלחן הטהור שנערך בביהמ"ד דחסידי סלונים השתתף גם הרה"ק רבי

ביקורי רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בירושלים

בימים הנוראים, ראש השנה ויום הכפורים תש"ח, התפלל רביה"ק בתל אביב, ולמחרת יום הכפורים עלה לעיה"ק ירושלים. הוא התאכסן בבית הרה"ח רבי אלתר יעקב וויזל הי"ו, שם נערכה לו קבלת פנים נרגשת, ונשאר בעיר לחג הסוכות ולשמחת תורה. התפלות התקיימו בבית המדרש הויזניצאי שב"בתי מילנר" — הגבאי היה הרה"ח רבי ישראל וועג ז"ל, שהיה מאלו ש"עיילו בלא בר" להסבא קדישא זיע"א — ועריכת השלחנות היתה בסוכה הגדולה שבנו באכסנייתו. בערב החג ביקר רביה"ק אצל הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בדרכו לכותל המערבי, חוהמ"ס תש"ח.

בחול המועד סוכות הלך רביה"ק רגלי לכותל המערבי, ובחזרתו אמר: חז"ל הקדושים אמרו, שמעולם לא זזה שכינה מן הכותל המערבי. והרי על המתגאה אמרו חז"ל, שהקב"ה אמרו עליו שאין אני והוא יכולים לדור כאחד. אם כן, כאשר באים אל הכותל המערבי ע"כ זוכים למדת הענוה. אשר על כן, "כותלי" הוא ראשי תיבות "ונפשי כעפר לכל תהיה"!

מן הכותל המערבי פנה רביה"ק לבקר אצל הרה"ק ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל, והם שתו שם לחיים. הרה"ק מגור היה חלש עד למאד, ובהפרדם ביקש מרביה"ק: "צלי עלי", התפלל נא עלי. רביה"ק ביקר גם אצל מהרי"ץ דושינסקי זצ"ל גאב"ד ירושלים, שהיה גם הוא חלש ביותר. בצאתו, ביקש הגאון מהרי"ץ זצ"ל ללוותו כברת דרך. רביה"ק לא רצה להטריחו, וידע שהגאון מהרי"ץ ירצה להחזיר לו ביקור — ואף בכך לא רצה להטריחו, לכן נכנס אל דירת השכן שהתגורר בקומה התחתונה, והגאב"ד "ביקרו" שם ושב לביתו בע"כ...

בשלחן הטהור בהושענא רבה אמר רביה"ק: הכתוב אומר "טוב אחרית דבר מראשיתו", אימתי נוכחים אנו לראות שהראשית היתה טובה, כאשר האחרית היא טובה". כלפי מה הדברים אמורים, בימים הנוראים נשבר

"שהרבי יהיה בריא"... ועוד הוסיף וסיפר, שלאחר פטירתו של ה"דמשק אליעזר" הוא נגלה אליו בחלום, ושאלו: "מה חסר לך?" – והוא ענה: "הרבי חסר לי"...

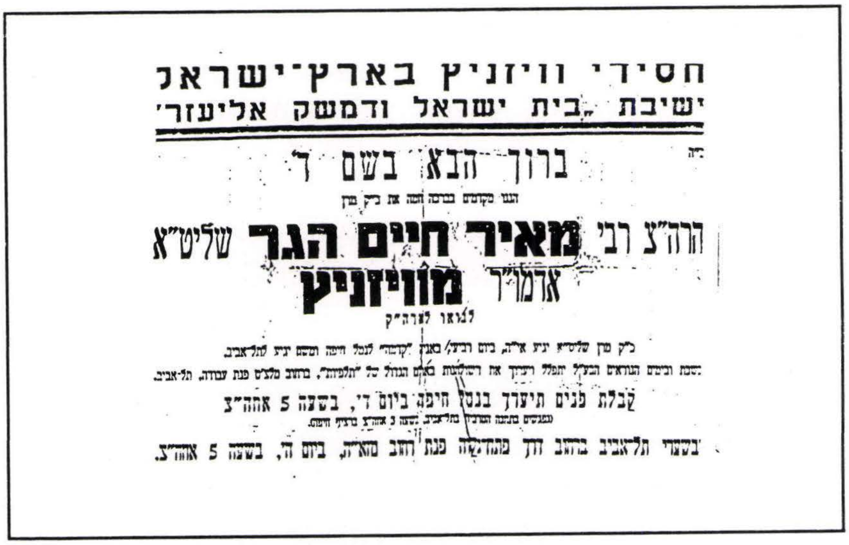

חסידי וויזניץ בארץ־ישראל
ישיבת "בית ישראל ודמשק אליעזר"

ב"ה

ברוך הבא בשם ד'

הננו מקדמים בברכה חמה את כ"ק מרן

הרה"צ רבי מאיר חיים הגר שליט"א
אדמו"ר מוויזניץ

לבואו לארה"ק

כ"ק מרן שליט"א יגיע אי"ה, ביום רביעי באניה "קדמה" לנמל חיפה ומשם יגיע לתל־אביב.
בשבת ובימים הנוראים הבעל"ט יתפלל ויערוך את השולחנות באולם הגדול של "תלפיות", ברחוב מלצ'ט פנת עבודה, תל־אביב.

קבלת פנים תיערך בנמל חיפה ביום ד', בשעה 5 אחה"צ
[illegible]

בשערי תל־אביב ברחוב דרך פתח־תקוה פנת רחוב [illegible], ביום ה', בשעה 5 אחה"צ.

כאלו היו החסידים, וכזו היתה התקשרותם לרבם הקדוש. ברם, לא ארכו לו הימים בארץ הקודש, ובב' אלול תש"ו השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה, וכל "בית ישראל" ביכו את השריפה אשר שרף ה'. עדת חסידי ויז'ניץ בארץ הקודש נתייתמה, עד אשר זרח השמש בזריחת החמ"ה, בשלהי שנת תש"ז, כאשר רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א עלה לארץ הקודש וקיבל לידיו הן את נשיאות הישיבה הקדושה שהתנהלה בהדרכתו ובפיקוחו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, והן את הנהגת העדה שהתלכדה סביב דגלו בהערצה לאין שיעור.

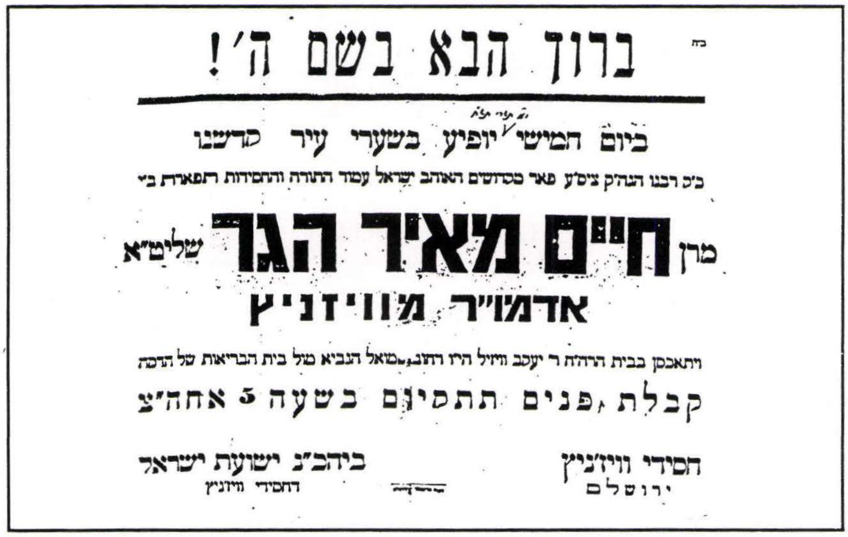

ב"ה

ברוך הבא בשם ה'!

[illegible]
ביום החמישי יופיע בשערי עיר קדשנו

כ"ק רבנו הגה"ק צ"ע פאר מקדשים האוהב ישראל עמוד התורה והחסידות ותפארת בי"

מרן חיים מאיר הגר שליט"א
אדמו"ר מוויזניץ

ויתאכסן בבית הרה"ח ר' יעקב וויל הי"ו ברחוב שמואל הנביא מול בית הבריאות של הדסה

קבלת פנים תתקיים בשעה 5 אחה"צ

חסידי וויז'ניץ
ירושלים

בידהכ"נ ישועת ישראל
דחסידי וויזניץ

הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א העביר את הישיבה לתל אביב, וכאשר כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א הצליח לעלות לארה״ק, במנחם־אב תשי״ד, העמידו בראש הישיבה, וכ״ק מרן אדמו״ר שליט״א מסר נפשו להדרכת כל תלמיד ותלמיד בנתיבות התורה והיראה. הרבי, ה״דמשק אליעזר״ זיע״א, היה לתלמידי הישיבה פליטי השואה כאב רחמן. היה בוחן אותם על תלמודם כבחינת אב, ואם היו שלא הצליחו בבחינה היה מייסר אותם בהתרגשות עזה וצער נורא כתוכחת אב. הרבנית ע״ה שמעה את תוכחתו הנרגשת וחששה לבריאותו. אמרה לו: ״למה לך צער זה, כלום חסרים אדמו״רים בתל אביב שאינם נושאים בנטל של ישיבה?!״ התרגש הרבי עוד יותר וטען: ״כלום באתי לארץ ישראל למען עצמי? הלא באתי כדי לפעול כאן משהו!״

ברם, לא רק את הישיבה הקדושה הגישו חסידי ויז׳ניץ לרביה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א במתנה ולא רק אותה פיתח ושיגשג. גם את עצמם, את כל כולם, הגישו לו בהתבטלות עצמית ואהבה עזה, והוא פרש כנפיו עליהם ובאהבתו ובחמלתו נשאם ונטלם מעלה מעלה. חסידי ויז׳ניץ כולם, ובפרט הגרעין הירושלמי הנאמן, נקשרו אליו בלב ונפש. הרה״ח רבי מנחם מענדל גפנר ז״ל, הרה״ח רבי שלמה זלמן מוזס ז״ל, הרה״ח רבי משה שרייבר ז״ל — כולם. מאלפים בענין זה הם זכרונות של בנו של הג״ר מרדכי אפל זצ״ל, ראש ישיבת ״תורת בית ישראל״:

״מאז הגיע האדמו״ר בעל ״דמשק אליעזר״ זצוק״ל לארץ ישראל, נסכה רוח חדשה באבא זצ״ל. פריחה מחודשת, אחרי ניתוק ממקורות ויז׳ניץ שנים רבות. אני (הכותב) הייתי עוד טליא, וזכורים לי הנסיעות התדירות לתל אביב, לבית הכרם, למלון באב״ד ושאר המקומות שה״דמשק אליעזר״ התאכסן בהם. כמעט שזה היה הנושא המרכזי בבית, הרבי כאן, הרבי שם, נוסעים לכאן ונוסעים לשם, נשבות כאן ונשבות שם.

אחת החוויות שיש לי מאז: נסעתי עם אבא זצ״ל לשבות אצל ה״דמשק אליעזר״. נסענו בתחבורה הערבית, באוטובוס מלא ערבים ואנחנו היהודים היחידים. ואבא זצ״ל כל הדרך מירושלים ועד יפו, כשעתיים ורבע בתנאי התחבורה של אותם ימים, חזר ושינן לי, והייתי חייב לענות: ״להיכן נוסעים?״ שאל אבא, והייתי חייב לענות: ״אל הרבי מויז׳ניץ״. ועוד פעם ״להיכן נוסעים״ — ״להרבי מויז׳ניץ, וכך כל הדרך. כמובן שכחי פקע, בכיתי ואמרתי לו: ״די, אני כבר יודע!״ והוא ענה: ״לא, עדיין אינך יודע! זה צריך לחדור לעצמות, צריכים לשנן זאת כל החיים! לאן אנו נוסעים?״... כך נמשך הדבר כל זמן הנסיעה!

עוד סיפר, שה״דמשק אליעזר״ פנה אליו לפני הסתלקותו ושאלו: ״למה אתה זקוק, במה אוכל לעזור לך?״ ואבא זצ״ל סיפר שהוא הבין והרגיש באותו מעמד, שיוכל לפעול עתה כל מה שיבקש. נענה ואמר: ״שהרבי יהיה בריא!״ חזר הרבי ושאלו, והוא חזר על תשובתו:

הוכרעה וחששו מפני הוקעתם על ידי הכובשים. משימת ההצלה הסתיימה איפוא, והרה״ק פנה לעלות לארץ הקודש. במעבר ראש הניקרה נערכה לו קבלת פנים חגיגית והמונית על ידי תלמידיו ומוקיריו וחסידי ויז׳ניץ. הרה״ח רבי שמשון ולצר ז״ל בירך בקול ״שהחיינו״ והנוכחים ענו ״אמן״ בקול אדיר. בשמחה בשרוהו התלמידים על המתנה בה הם מכבדים אותו בבואו ארצה: מסירת ישיבת ויז׳ניץ לידיו.

הרבי השיבם בדרך צחות: ״אילו שאלתם את פי, הייתי מציע לכם... להתחיל בגן הילדים״...

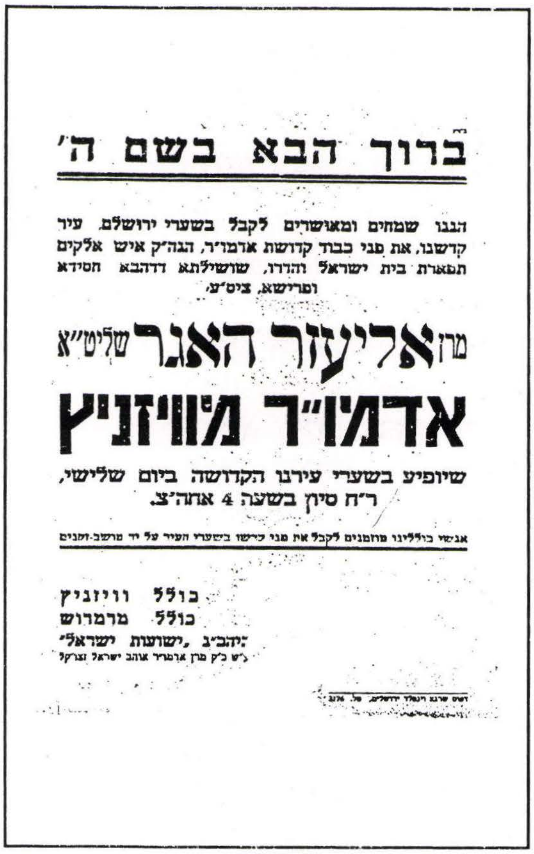

ברוך הבא בשם ה׳

הננו שמחים ומאושרים לקבל בשערי ירושלם, עיר קדשנו, את פני כבוד קדושת אדמו״ר, הגה״ק איש אלקים תפארת בית ישראל והדרו, שושילתא דדהבא חסידא ופרישא, ציס״ע,

מרן אליעזר האגר שליט״א

אדמו״ר מוויזניץ

שיופיע בשערי עירנו הקדושה ביום שלישי, ר״ח סיון בשעה 4 אחה״צ.

אנשי כוללינו מוזמנים לקבל את פני כ״ק בשערי העיר על יד מושב־זקנים

כולל וויזניץ
כולל מרמרוש
יהכ״נ ״ישועות ישראל״
ע״ש כ״ק מרן אדמו״ר אוהב ישראל זצוק״ל

יש בתשובה זו משום רצון עז לראות את התלמידים מקימים דורות ישרים אשר חינוכם ברוח מורשת בית ויז׳ניץ מתחיל מן העריסה. משאלת לב שהתממשה במלואה במוסדות הקדושים המתנוססים כיום לתפארת הן בקריה שבבני ברק והן במוסדות ״אמרי חיים״ שבעיה״ק ירושלים ת״ו.

הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א נטל את הישיבה תחת חסותו ודאג לתלמידיה כלבניו־אהוביו. למרות מצב בריאותו הרעוע נשא בנטל הכספי ולא היסס מלפקוד בתי נדיבים ולהתרימם למען הישיבה. פעם שח בפני הרה״ח רבי שמשון ולצר והרה״ח רבי דוד אפל, ז״ל: ״האמינו לי, לולי הקדמתם ויסדתם את הישיבה והחזרתם תורה לאכסניה שלה – לא היה בכחי עתה, לאחר כל מה שעבר עלי, להתאמץ ולהקים מחדש עולה של תורה. אך מאחר שיזמתם ופעלתם – הגם שמצבה הכספי קשה עד מאד, אעשה כל מה שביכלתי ואף למעלה מזה בכדי שהישיבה תתפתח ותשגשג״ (מתוך יומנו של הרה״ח ר״ד אפל ז״ל).

וקדושי ירושלים, כהרה"ק מרחמסטריבקא, הרה"ק מזוויהל, ובמיוחד הרה"ק בעל "שומר אמונים", זצ"ל. אך כל זאת — רק עד שהגיע הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א לארה"ק. או אז אמר: "כבר יש לי את שלי"...

תקופה קצרה לאחר נשואיו, הוצע לו כס הרבנות באחת מערי הארץ. כאמור, הוא למד אז תורה מתוך הדחק והיה בהצעה זו משום עוה"ז ועוה"ב כאחד, גם ביסוס הפרנסה שיאפשר לו להמשיך בעולמה של תורה מתוך רווחה, וגם מקום בו יוכל לפעול ולהשפיע. הוא נענה בחיוב, והמשאית שהוזמנה להעביר את רהיטיו עמדה ליד הבית. לפתע אמר בלבו: הרי יש רבי בירושלים (בעל ה"שומר אמונים"). פנה ושח לפניו את הדבר, ונענה בחיוך של תמיהה: "מה, עוזבים את ירושלים? בעבור רבנות נוטשים את ירושלים?!" תשובה זו הספיקה עבורו, והוא ויתר על פרנסה, מישרה וכבוד, על אפשרות השפעה ומיצוי התכונות, ושב לכולל האברכים, ללמוד תורה מתוך הדחק!

חז"ל אמרו (מו"ק כז ע"ב) "כל העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ". הכל ידעו להכיר ולהוקיר את "פרשת גדולת מרדכי", וכאשר החליט על הקמת הישיבה בירושלים הסכימו הכל שהוא המתאים ביותר לעמוד בראשה, ועמו הג"ר שלום לסטר ז"ל.

עלייתו של רביה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א

בראשית ימי הספירה בשנת תש"ד הגיע הרה"ק ה"דמשק אליעזר" לארה"ק, לאחר שלא נתאפשר לו יותר לפעול למען גולי טרנסניסטריה הואיל והחזית הרוסית התקרבה לאיזור והוא הוכרז כשטח צבאי סגור. לא ניתן היה לשלוח את הסיוע, והכל ידעו שיום השחרור קרוב. גם עד לשחרור המיוחל הוקלו תנאי חייהם של הגולים, הואיל והשלטונות הרומניים (הנתונים למרות גרמנית) ידעו שהמלחמה

הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א. משמאלו גיסו הרה"ק ה"אביר יעקב" מסדיגורא זצ"ל, לשמאלו הרה"ק מסדיגורא — פשמישל זצ"ל והרה"ק מבילגוריי זצ"ל.

הגה״ח רבי מרדכי אפל זצ״ל, ראש הישיבה

בראש הישיבה העמד הגה״ח רבי מרדכי אפל זצ״ל, אשר אהבת תורה ויראת שמים, גאונות וחסידות, היו אצלו למיקשה אחת והתמזגו אצלו לשלימות מופלאה.

הוא נולד בשנת תרע״ב לאביו הרה״ח רבי טוביה הי״ד שהיה מעוזריו הנאמנים של הרה״ק ה״שארית מנחם״ מווישיווע זיע״א. הוא ניחן בכשרונות עילואיים, ובהיותו בן אחת עשרה התקבל לישיבתו הרמה של ה״שארית מנחם״ ושקד על תלמודו בהתמדה וביגיעה, כשאליהם מצטרפים כשרונותיו הברוכים וזכרונו החד. עד מהרה היה לאחד ממצוייני הישיבה למרות גילו הצעיר, וכאשר הרה״ק זיע״א היה שואל בשיעור שאלה מעמיקה היו חבריו מרימים אותו על הספסל כדי שיענה את תשובתו...

הוא זכה להסתופף בצלו של הסבא קדישא זיע״א בעת ביקוריו במרמורוש, ואף נסע אליו פעם לראש השנה לגרוסוורדיין. כאשר הסבא קדישא זיע״א בא לסיגעט עם בניו הקדושים לחתונת אחד מבניו של הרה״ק מבורשא זצ״ל, נסע לשם אף הוא וזכה להכיר שם את רביה״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א. הוא סיפר שבש״ק לאחר שלחנו הטהור של הס״ק זיע״א התפלג הקהל הרב ללוות את בניו הקדושים לאכסניותיהם. הוא הצטרף למלווים את רביה״ק, הרב דוילחוביץ, ולא שכח עוד חוויה זו. הוא סיפר שכאשר הגיעו לאכסניה התחילו בשירות וריקודים בדביקות עילאית כזו, עד שקיווה וייחל בלבו שהריקוד לא יפסק לעולם ושגן־עדן זה ימשיך עד אין סוף. בערוב ימיו שח כי ״שבת זו עוד מחלחלת בעצמותי — ער האט גיקאכט און גיברענט!״

זמן קצר לאחר שמלאו לו י״ג שנים, הזדמן לו לראות באחד הישובים בסביבה כיצד המרא דאתרא אומר את הקינות בתשעה באב בבכיות ואנחות נוראות. אנחות אלו שיברו את לבו והוא החליט, שכאשר אך יתאפשר לו הדבר — יעלה לארץ הקודש לחונן את עפרה. ואמנם, הוא הגשים את החלטתו ועלה לעיה״ק ירושלים ת״ו, שעדיין לא היתה בה ישיבה חסידית, ומבלי לשנות כהוא־זה מאורחותיו נכנס ללמוד בישיבת חברון. ראשי הישיבה תהו כיצד ישתלב בחור חסידי — שבד בבד עם שמירה על כל סדרי הישיבה היה קם באשמורת הבוקר כדי ללמוד לפני התפלה כמנהגו בישיבת ויז׳ניץ — כיצד ימצא את מקומו בישיבה ליטאית ומוסרית. ברם, תוך תקופה קצרה הכירו הכל בכשרונותיו ולמדנותו, בקיאותו וסברתו הישרה, והוא היה לאחד מטובי הישיבה. בני החסידים בישיבה ראו אותו כמנהיגם והתלכדו סביבו. לאחר נשואיו הקים עם חבריו כולל אברכים בבית המדרש ״נחלת שבעה״ בו ישבו ולמדו תורה מתוך הדחק, מבלי לקבל פרוטה, במשך שנים ארוכות.

עם התעלותו בתוה״ק, הסתופף רבי מרדכי בצלם של גדולי

אהוב, מקובל ונאמן רוח היה אצל כל גדולי ומאורי הדור. אבל הוא היה חסיד נאמן בלב ובנפש לרבוה"ק זיע"א. כאשר רביה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א עלה לארץ הקודש, כתב רבי שלמה זלמן: "נפשי שהיתה קשורה אליו עוד בגולה דבקה בו, ובקרתי במשכן קדשו בשבתות ובמועדים להסתופף בצלו, והראה לי אותות אהבה וחיבה, ושתיתי מבארו מים חיים", וכאשר רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" עלה לארה"ק דבק בו ולא החסיר אף מועד או יומא דפגרא בצל הקודש עד שנפל למשכב ונפטר בי"א טבת תשכ"ד, והוא בן נ"ב שנה בלבד. חברים נוספים בוועד היוזם להקמת הישיבה היו הרה"ח רבי בערל ולצר ז"ל, הרה"ח רבי אשר ברטלר ז"ל, הרה"ח רבי צבי ראמי (ויזלמן) ז"ל והרה"ח רבי דוד אפל ז"ל. בהקמת הישיבה השתתף גם הרה"ח רבי יהושע משה שטוקהמר הי"ו, ממתפללי ביהמד"ר ב"בתי מילנר".

מהחלטה למעשה היתה הדרך ארוכה. החסידים היו פזורים בכל רחבי הארץ והמצב הכלכלי היה קשה עד מאד. אולם לתלמידי הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א נודע שהוא שוהה בטמשוואר ועין השלטונות פקוחה על מעשיו — הגשת עזרה באורח בלתי חוקי להצלת חייהם של גולי טרנסניסטריה — והוא כבר נעצר כמה פעמים. הם בקשו לשכנעו לעלות ארצה על ידי הבשורה שנפתחה כאן ישיבה והיא מחכה להנהגתו. הידיעה הגיעה אליו ושמחתו מאד, אבל הוא אמר שכל עוד יש ביכלתו להועיל כאן ולהציל לקוחים למוות הגוועים מרעב — לא יעזוב את המקום כדי להציל את נפשו שלו!

בתחילת קיץ תש"ג, נפתחה איפוא בירושלים ישיבת "תורת בית ישראל", בבית המדרש שב"בתי מילנר".

הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א.

עד שלא שקעה שמש של הישיבות הק׳ בויז׳ניץ ובווישיווע, זרחה שמשה של הישיבה הקדושה בגרוסוורדיין, ועד שלא שקעה שמשה של זו נוסדה הישיבה בירושלים שממנה יתד וממנה פינה לישיבתו של הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א תחת הנהגתו ופיקוחו של כ״ק מרן עט״ר אדמו״ר שליט״א, שעברה לנשיאותו של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א — לקיים את ברכת קדשו של רביה״ק הסבא קדישא זיע״א מייסדה הראשון של הישיבה שהאציל את ברכתו לקיומה המתמשך עד לביאת גואל צדק בב״א.

ההצעה לקיום הכנס התקבלה בהתלהבות רבה. אותה עת כבר הסתננו קטעי ידיעות על החורבן הנורא, כבר נודע על סגירת הישיבות הקדושות בויז׳ניץ, ווישיווע וסערט, כל לבב היה דווי — לכל אחד מהנאספים היו קרובים ובני משפחה בגולה שהיתה כמדורת אש, והכל התפללו וייחלו להצלתם של עיני העדה רביה״ק הנתונים בצורה ובשביה ושל המוני ״בית ישראל״. הם מצאו נחמה פורתא בהתכנסות יחדיו בה ״איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק״.

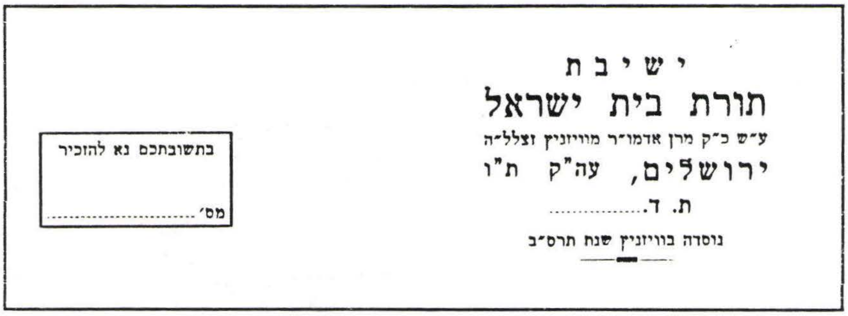

ישיבת
תורת בית ישראל
ע״ש כ״ק מרן אדמו״ר מוויזניץ זצלל״ה
ירושלים, עה״ק ת״ו
ת. ד.................
נוסדה בוויזניץ שנת תרס״ב

בתשובתכם נא להזכיר
מס׳..............................

הכינוס נערך בשבת קודש ב׳ סיון תש״ב, יומא דהילולא דרביה״ק הסבא קדישא שכל הנאספים זכו להסתופף בצל קדשו. למעלה ממאתיים חסידים הגיעו, ואליהם נוספו רבים מתושבי העיר שבאו להתחמם לאורה של האש הגדולה, התפלה החמה והשלחנות המאירים. למעלה מחמש מאות איש השתתפו בתפלה — קהל שתל־אביב לא ידעה כמותו. במוצאי שבת קודש נערך הכינוס והתקבלה בו ההחלטה החשובה, לקומם את ישיבת ויז׳ניץ בארץ הקודש. כדי לתת שם ושארית לכל ישיבות ויז׳ניץ, הוחלט לקרא לישיבה בשם ״תורת בית ישראל״. אף נבחר ועד יוזם, שבראשו הרה״ח איש האשכולות הבלתי נשכח רבי שמשון ולצר ז״ל, וגיסו הרה״ח רבי שלמה זלמן מוזס ז״ל, מזכירו לשעבר של הרה״ק ה״שארית מנחם״ מווישיווע זיע״א, שעלה לאה״ק בשנת תרצ״ד והתיישב בפתח תקוה שם תפס מיד עמדה חשובה כראוי לו, יסד את סניף פועלי אגו״י במקום ושימש כמזכיר ישיבת לומז׳א. בביקורם של רבוה״ק בשנת תרצ״ה נשא דברים נלהבים לכבודם בקבלת הפנים שנערכה להם בעירו, ובאותה שנה — שנת תש״ב — התיישב בירושלים, אליה נקרא כדי לכהן כמזכיר הועה״פ העולמי של אגו״י ולימים כמזכיר מועצת גדולי התורה.

אין צריך לומר שאף רבוה״ק עצמם תרמו לקופת רמבעה״נ. אחד החסידים שחשקה נפשו לראות בעבודת הקודש של הסבא קדישא זיע״א בקריאת שמע שעל המטה, סיפר כיצד אמר הס״ק את הוידוי, ולאחר מכן שלשל לקופת רמבעה״נ ח״י גראצר באמרו: ״הריני נותן צדקה כדי שלא יינזקו שונאי״...

ייסוד הישיבה בירושלים

אירופה עלתה בלהבות, ועשנה עלה כעשן הכבשן, ובארץ ישראל התגוררו כמה מאות מחסידי ויז׳ניץ שהיו מפוזרים בישובי הארץ ומנותקים מבית חייהם. חבורת חסידי ויז׳ניץ שבירושלים היתה מתכנסת מידי ליל שבת קודש בצוותא בבית המדרש שב״בתי מילנר״. אף בליל אחרון של פסח שנת תש״ב ישבו בני החבורה ושוחחו יחדיו מתוך ערגה וכיסופין, וכשהסעודה נסתיימה פנה אחד מזקני החסידים, הרה״ח רבי מנחם מענדל האגר ז״ל אל הרה״ח רבי בערל ולצר ז״ל וקרא באנחה: ״הוי, ר׳ בערל, מתי נזכה להתכנס יחדיו, כל חסידי ויז׳ניץ בארץ, ולטעום טעמה של חירות אמיתית?!״

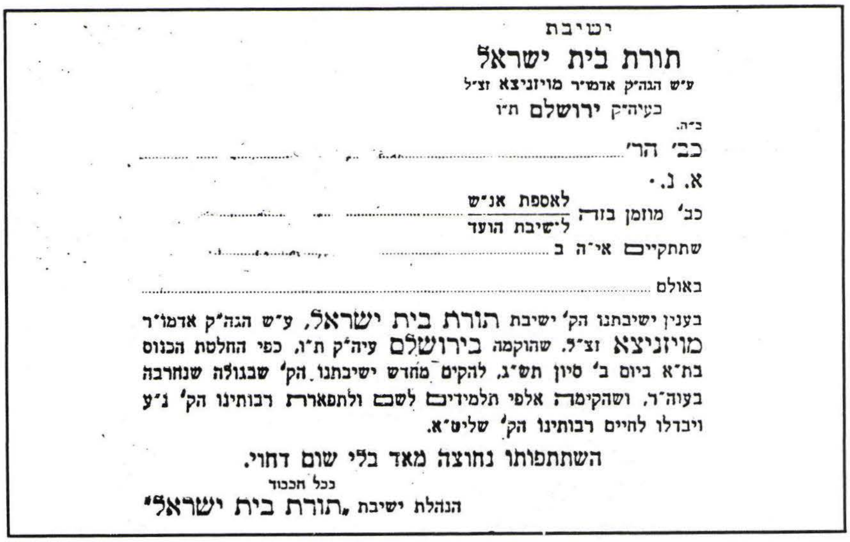

ישיבת

תורת בית ישראל

ע״ש הגה״ק אדמו״ר מויזניצא זצ״ל

בעיה״ק ירושלם ת״ו

ב״ה.

כב׳ הר׳ ....

א. נ. ·

כב׳ מוזמן בזה לאספת אנ״ש / לישיבת הועד ....

שתתקיים אי״ה ב ....

באולם ....

בענין ישיבתנו הק׳ ישיבת תורת בית ישראל, ע״ש הגה״ק אדמו״ר מויזניצא זצ״ל. שהוקמה בירושלם עיה״ק ת״ו, כפי החלטת הכנוס בת״א ביום ב׳ סיון תש״ג, להקים מחדש ישיבתנו הק׳ שבגולה שנחרבה בעוה״ר, ושהקימה אלפי תלמידים לשם ולתפארת רבותינו הק׳ נ״ע ויבדלו לחיים רבותינו הק׳ שליט״א.

השתתפותו נחוצה מאד בלי שום דחוי.

בכל הכבוד

הנהלת ישיבת „תורת בית ישראל״

אנחה יהודית אינה אובדת, והדברים שיצאו מלב קרוע ומורתח נכנסו ללבו של ר׳ בערל והוא נענה ואמר: ״ר׳ מענדל, אני בטוח שמזעקה זו יצמח משהו. אולי אף דבר גדול יותר מסתם התכנסות״. ואכן, מיד לאחר ההבדלה התקשר ר׳ בערל אל אחיו, הרה״ח רבי שמשון ולצר זצ״ל שהתגורר בתל אביב, ובקשו לארגן כנס ארצי של כל חסידי ויז׳ניץ בארץ הקודש.

בלא יודעין, שמשו הר״ר מענדל והר״ר בערל והר״ר שמשון ולצר כשליחי ההשגחה הפרטית, בבחינת מגלגלין זכות על ידי זכאי, כדי להניח את הבסיס והתשתית לישיבת ויז׳ניץ המתחדשת. לקיים בה מקרא שכתוב ״וזרח השמש ובא השמש״.

זו, ואפילו עני שבישראל אל יפרוש מזה״ – גם אז הוסיף תנאי מפורש: – ״וכמובן שאסור חלילה לנגוע בצדקת רבי מאיר בעל הנס זיע״א להפסידה ח״ו, כי כל הנוגע בה – כנוגע בבת עינו!״

בענין זה, ראוי לצטט מאגרותיו של רביה״ק: ״מה נשמע עם מעות רמב״ן, זה זמן רב שלא שלחת. הרבה יראים ושלמים מאנשי כוללנו רעבים גם צמאים!״ (מכ״ק, ק) ״תמסור בשמי לכל אנ״ש, שיקחו קופסאות מהכולל ״אהבת ירושלים״ וקופת הכולל יהא בכל בית ישראל, כי נתרבו ב״ה בעתים האחרונים מאנ״ש היושבים על התורה ועל העבודה, ועלינו לבוא לעזרתם בכל מה שרק אפשר״ (שם, קנו). ״המוסד הק׳ ״אהבת ירושלים – ויז׳ניץ״ ע״ש התנא האלקי רבי מאיר בעל הנס זיע״א, יסודתו מהררי קודש ע״י אבותינו ורבותינו הק׳ לבית קאסוב־ויז׳ניץ זיע״א, לפני מאות בשנים. במטרה להחזיק ולכלכל עניי ארץ ישראל, תלמידי חכמים שתורתם אומנותם. המוסד הנ״ל קיים במשך כל הזמן בלי הפסק, והחזיק מאות משפחות שישבו על התורה ועבודה על אדמת הקודש. מסורת בישראל מדור דור לנדב ולתרום בכל הזדמנות שהוא, הן בטיבו והן ח״ו בעקא, לקופת רמב״ן ובפרט בעש״ק לפני הדלקת הנרות. –

בשנים האחרונות נמצא המוסד במצוקה כספית גדולה, ההכנסות נתמעטו מאז האסון הגדול שעבר על עם ישראל בהשמדת היהדות האירופאית הי״ד, ולעומת זה נתרבו ההוצאות כתוצאה מהעליה ההמונית לארה״ק. על כן אנו פונים בזה לכל אחב״י די בכל אתר ואתר, תמכו בעין יפה וברוח נדיבה בכל הזדמנות בכולל ויז׳ניץ, תנו האפשרות להמשיך בעבודת הקודש בהתאם למטרתה הקדושה. זכות מצות צדקה המקרבת את הגאולה תגן על כל המשתתפים להתברך בכל משאלות לבם לטובה, ותחזינה עינינו בשוב ד׳ את שבות עמו בב״א״.

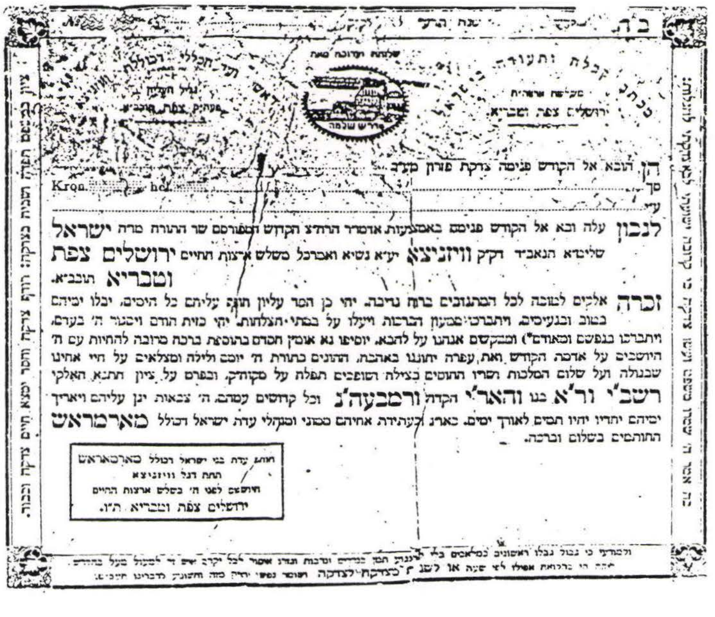

ב״ה

קבלת ותעודה

ירושלים צפת וטבריא

הן הובא אל הקודש פנימה צדקת פרוץ מקרב

סך

Kron. hel.

ע״י

לנכון עלה ובא אל הקודש פנימה באמצעות אדמו״ר הרה״צ הקדוש המפורסם שר התורה מרה **ישראל** שליט״א הגאב״ד דקק **וויזניצא** יע״א נשיא ואבר״כל משלש ארצות החיים **ירושלים צפת וטבריא** תובב״א.

זכרה אלקים לטובה לכל המתנדבים ברוח נדיבה. יהי כן השר עליון תוגה עליהם כל הימים, יבלו ימיהם בטוב ובנעימים, ויתברכו במעין הברכות ויעלו על במתי הצלחות. יהי כזית הודם ויסער ה׳ בעדם, ויתברכו בנפשם ובמאודם״) ומבקשם אנחנו על להבא, יוסיפו נא אומץ חסדם בתוספת ברכה מרובה להחיות עם ה׳ היושבים על אדמת הקודש זאת, עפרה יחוננו באהבה, ההוגים בתורת ה׳ יומם ולילה ומצלאים על חיי אחינו שבגולה ועל שלום המלכות ושרו התועים בצילה השופכים תפלה על מקוםק, ובפרט על ציון התנא האלקי **רשב״י ור״א** בנו **והאר״י** הקד׳ **ורמבעה״נ** וכל קדושים עמהם. ה׳ צבאות יגן עליהם ויאריך ימיהם יהיו תמים לאורך ימים. כארג״ע עדת ישראל דכולל **מארמראש** התותמים בשלום וברכה.

ועוד עדת בני ישראל דכולל מארמאראש
תחת דגל וויזניצא
היושבים לפני ה׳ בשלש ארצות החיים
ירושלים צפת וטבריא ת״ו.

למחרת השבת נסע רביה״ק לירושלים עיה״ק, ונכבדי העיר והמוני ״בית ישראל״ פקדו את מעונו. רביה״ק ביקר בבית המרא דאתרא מהרי״ץ דושינסקי זצ״ל שהחזיר לו ביקור ואף שלח את בחורי ישיבתו לשלחנו הטהור של רביה״ק. בני ירושלים באו בהמוניהם לחסות בצל רביה״ק בשבת נחמו, להתענג מנועם תפלותיו ולהתעלות בשלחנו הטהור.

בביקורו זה רכש רביה״ק מירושת חותנו, את ספר התורה של אור שבעת הימים הבעש״ט הקדוש זיע״א. בי״ז מנחם אב הפליג רביה״ק חזרה לארצו כאשר הקהל הרב שבא להפרד ממנו מלוה אותו בשירת ״כי בשמחה תצאו, ובשלום תובלון״.

בשובו, כבר התקדרו שמי אירופה בענני המלחמה העולמית השניה ורביה״ק נטרד לאין שיעור בצרות הכלל והפרט. באותה עת פתח גם את הישיבה הקדושה בגרוסוורדיין, לה הקדיש תשומת לב מיוחדת, וטיפח כל בחור. הן בענוות קדשו אמר פעם, שהוא משול לקורת־עץ שקושרים אליה את השתיל הרך כדי שיצמח ויגדל לגובה ובישרות. כך הוא, כביכול, כשהוא לעצמו מה הוא, אבל השתילים הרכים של צעירי הצאן נסמכים עליו וגדלים ביושר ולתפארת. ועם כל עיסוקיו וטרדותיו לא הסיח רביה״ק דעתו מארץ הקודש ומהתמיכה הן ב״קרן הישוב״ הכללית והן באיסוף מעות לביסוס כולל ויז׳ניץ. גם בעת הזעם וההסתר־פנים הנורא של שנות החורבן, כאשר רביה״ק שוחח על ״תפלה ותשובה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה״, והואיל ו״כל המרחם – מרחמין עליו מן השמים״ חובה להחלץ חושים למען הפליטים העקורים שהצליחו להמלט מגיא ההריגה בפולניה והגיעו בעירום ובחוסר כל להונגריה, ואף שם ריחפה עליהם סכנת הסגרה למולדתם. רביה״ק עסק בכל כחו בהצלת הנפשות ופדיון שבויים זה, ופנה בקריאה להמונים: ״נחוץ לסדר מגבית ״כופר נפש״, שכל אחד יפדה נפשו בצדקה, וקודם הדלקת הנרות יתנו הנשים לצדקה

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א.

ביקורו השני של רביה"ק בארה"ק

ביום המיוחס ב' סיון, שנת צרו"ת לפ"ק, נתעלה הסבא קדישא זיע"א לשמי רום, ועל כסאו ישב רביה"ק מאיר חיינו זיע"א. שנה לאחר מכן, בכ' סיון תרצ"ז, נסתלק חותנו של רביה"ק, הרה"ק מרחמסטריבקא זצ"ל. רביה"ק ביקש לעלות לארה"ק להקמת המצבה, אבל עקב מצב בריאותה של הרבנית ע"ה נדחה הדבר עד לאמצע תמוז תרצ"ט. בי"ז בתמוז הגיע רביה"ק לנמל יפו ושבת בתל אביב ברוב עם והדרת מלך. במהלך השבוע נשא את מדברות קדשו בפני המונים שנתאספו ל"היכל התלמוד", וביקר בתלמוד תורה "סיני" ובחן את התלמידים. את השבת הבאה עשה רביה"ק בחיפה, ואת השבת שאחריה בפתח תקוה. מלכתחילה תוכנן שרביה"ק ישהה בה ללינת לילה בלבד, אולם בעקבות פיגוע שאירע באיזור (שני ערבים נהרגו ליד גשר הירקון) הוטל עוצר בעיר עד לבוקר יום השבת קודש, ורביה"ק נשאר לשבות בעיר לשמחת לב חסידי ויז'ניץ וכל חרדי העיר. למרות העוצר הגיעו אנשים רבים לקבלת שבת וקהל רב יותר הגיע לשלחן הטהור, ובתוכם ראש העיר. כאשר רביה"ק שר "י־ה רבון" לאחר חצות הלילה, רגש הקהל הקדוש וקולו הזעיק שוטרים שזעמו על ההפרה ההמונית של העוצר, והורו לקהל להתפזר מיד. רביה"ק הורה להם להשאר במקום ולשיר בלחש, באמרו: כאשר "קול דממה דקה ישמע", אז אפילו "מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון". ואכן, השוטרים התרצו בכמה בקבוקי בירה, והשלחן הטהור נמשך ללא הפרעה.

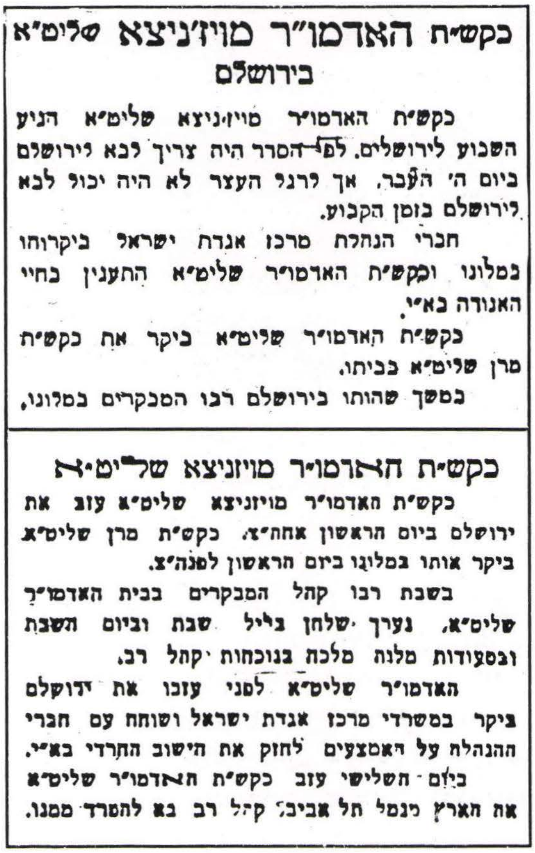

כקש"ת האדמו"ר מויז'ניצא שליט"א בירושלם

כקש"ת האדמו"ר מויז'ניצא שליט"א הגיע השבוע לירושלים. לפי הסדר היה צריך לבא לירושלם ביום ה' העבר. אך לרגל העצר לא היה יכול לבא לירושלם בזמן הקבוע.

חברי הנהלת מרכז אגדת ישראל ביקרוהו במלונו וכקש"ת האדמו"ר שליט"א התענין בחיי האגודה בא"י.

כקש"ת האדמו"ר שליט"א ביקר את כקש"ת מרן שליט"א בביתו.

במשך שהותו בירושלם רבו המבקרים במלונו.

כקש"ת האדמו"ר מויזניצא שליט"א

כקש"ת האדמו"ר מויזניצא שליט"א עזב את ירושלם ביום הראשון אחה"צ. כקש"ת מרן שליט"א ביקר אותו במלונו ביום הראשון לפנה"צ.

בשבת רבו קהל המבקרים בבית האדמו"ר שליט"א. נערך שלחן בליל שבת וביום השבת ובסעודות מלוה מלכה בנוכחות קהל רב.

האדמו"ר שליט"א לפני עזבו את ירושלם ביקר במשרדי מרכז אגדת ישראל ושוחח עם חברי ההנהלה על האמצעים לחזק את הישוב החרדי בא"י.

ביום השלישי עזב כקש"ת האדמו"ר שליט"א את הארץ בנמל תל אביב. קהל רב בא להפרד ממנו.

כתבות שהופיעו בארה"ק בעת ביקורו של רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בשנת תרצ"ט.

רביה"ק לפני התיבה בבית מדרשו של חותנו הרה"ק מרחמסטריבקא, ואמר שם את ה"אקדמות" בהתלהבות עצומה. לתפלת מוסף הלכו האחים הקדושים אל הכותל המערבי והרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א עבר לפני התיבה. כשהחל לומר את הקדיש נתקף בבכי רוגש, ובקושי הצליח לגבור על בכיו ולסיים את הקדיש. אך התרגשותו תקפה עליו שוב באמרו "ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן", והקהל הרב בכה יחד עמו.

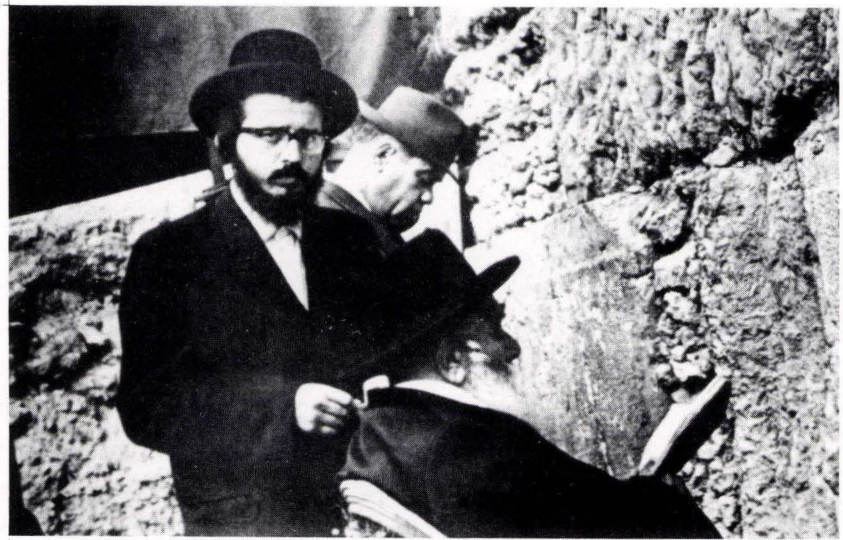

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א ליד הכותל המערבי שריד בית מקדשינו.

לאחר שביקרו בקבר רחל ובחברון, ושוחחו ארוכות עם ראשי היהדות החרדית בעיה"ק, ונשאו מדברותיהם בפני קהל רב באסיפות שנערכו לכבודם בירושלים, תל אביב ופתח תקוה, שבו לעריהם. מישהו שאל את רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א על התרשמותו מהארץ הקדושה, ורביה"ק ענהו: "אזכרה אלקים ואהמיה, בראותי כל עיר על תלה בנויה, ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה". הכוונה גם לארץ הקודש גופא, שכל עיר נבנית בה על תל גבוה, בשכלול ובהדר, ואילו במה שנוגע לרוחניות המצב הוא בשפל המדריגה. לפיכך נרתם רביה"ק בכל עוז למען "קרן הישוב", שנועדה לעזור ליהדות החרדית בארה"ק (כמשקל נגד לקופות הקרן קיימת של המוסדות הלאומיים). מפעל זה התנהל בפיקוחו האישי של רביה"ק כשעל ידו מסייע אחיו הרה"ק ה"מקור ברוך" זיע"א, וזאת מלבד התרומות הייחודיות לכולל "אהבת ירושלים" של ויז'ניץ.

כולל וויזניטץ
אהבת ירושלים
ירושלים
ארץ־ישראל
נתאשר ע"י ממשלת א"י תחת מספר 3939/76

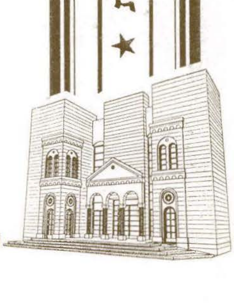

להילולא דבר יוחאי. במירון רקדו האחים הקדושים בהתלהבות רבה, וכעבור עשרות בשנים הזכיר רביה״ק לאחיו ה״מקור ברוך״ זיע״א את ״הריקוד הטוב״ שרקדו במירון.

רביה״ק ה״אמרי חיים״ זיע״א בעת ביקורו בארה״ק בשנת תרצ״ה.

בצפת ובטבריה ביקרו על הציונים הקדושים, ובשובם אמר רביה״ק: ״אני שמח עתה על שאבינו לא הצטרף לנסיעתנו. שכן להיות כאן ולא לגשת לציונו של השל״ה הקדוש – זאת לא היה יכול לשאת. ושיסייעוהו ערבים לעלות על החמור – זאת לא היה יכול לסבול...״

שבת אחת שבתו בתל אביב ברוב עם ובחדוה עילאית, ואת השבת שאחריה עשו בפתח תקוה לפי הזמנת חסידי ויז׳ניץ במקום. את חג השבועות חגגו בירושלים. תפלת שחרית התפלל

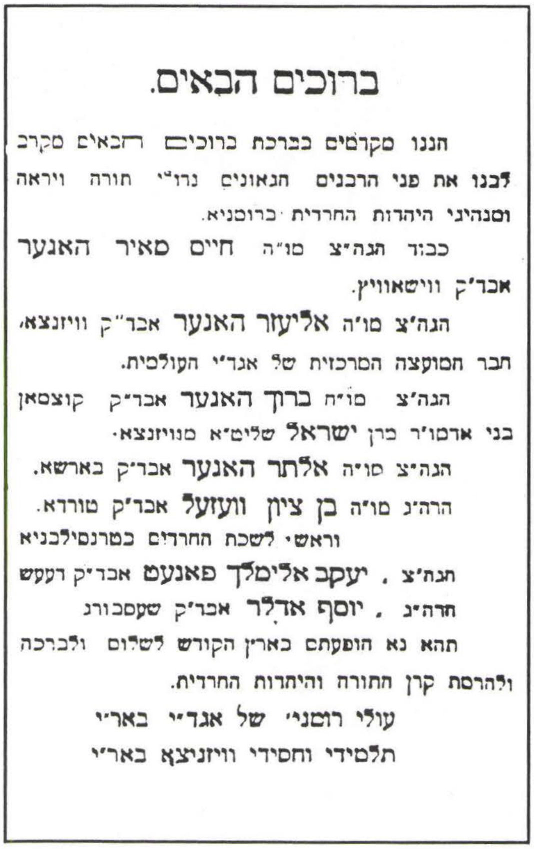

ברוכים הבאים.

הננו מקדמים בברכת ברוכים הבאים מקרב לבנו את פני הרבנים הגאונים נרו״י תורה ויראה ומנהיגי היהדות החרדית ברומניא.

כבוד הגה״צ מו״ה **חיים מאיר האגער** אבד״ק ווישאוויץ.

הגה״צ מו״ה **אליעזר האגער** אבד״ק וויזניצא, חבר המועצה המרכזית של אגד״י העולמית.

הגה״צ מו״ה **ברוך האגער** אבד״ק קוצמאן בני אדמו״ר מרן **ישראל** שליט״א מוויזניצא.

הגה״צ מו״ה **אלתר האגער** אבד״ק בארשא.

הרה״ג מו״ה **בן ציון וועזעל** אבד״ק טורדא. וראשי לשכת החרדים בטרנסילבניא

הגה״צ . **יעקב אלימלך פאנעט** אבד״ק דעעש

הרה״ג . **יוסף אדלר** אבד״ק שעסבורג

תהא נא הופעתם בארץ הקודש לשלום ולברכה ולהרמת קרן התורה והיהדות החרדית.

עולי רומני׳ של אגד״י בא״י

תלמידי וחסידי וויזניצא בא״י

כתבות שהופיעו בארה״ק בעת ביקורם של רבוה״ק זיע״א בשנת תרצ״ה.

רבי אלתר מבורשא זצ"ל, רבני הערים משימלוי, דעעש, טורדא, שסבורג, סרדהלי, מדיאש, ועוד. כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א סיפר, שאביו הקדוש קינא בהם מאד על הזכיה שנפלה בחלקם לבקר בארה"ק. הוא נסע ללוות את כ"ק מרן זיע"א כברת דרך, ואף בשובו נסע לקראתו לקבל את פניו.

אף הרבנית ע"ה התלוותה אל כ"ק מרן זיע"א, לבקר את אביה הרה"ק מרחמסטריבקא זצ"ל שעלה כשנה לפני כן לעיה"ק ירושלים וכונן בה את בית מדרשו. הרה"ק מרחמסטריבקא אף שלח שלוחים לחיפה, לקבל את פני רביה"ק חתנו ואת פני בתו בבואם.

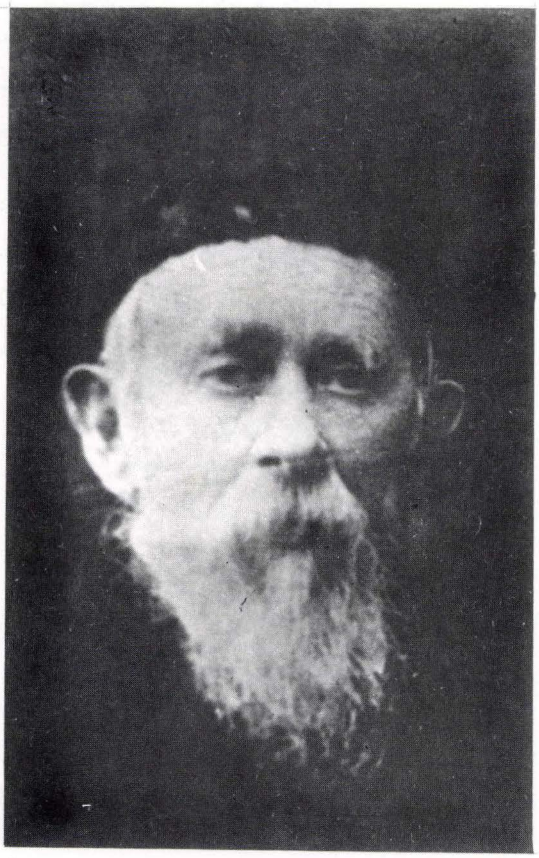

חותן המלך, הרה"ק רבי זאב מרוחמסטריבקא.

לאחר מנוחה קצרה בחיפה, עלו האחים הקדושים לירושלים ת"ו, לשבות בה את השבת הראשונה. בתחנת הרכבת קבלו את פניהם רבני העיר, מנהיגי היהדות החרדית וקהל רב. דרכו הראשונה של כ"ק מרן זיע"א היתה לבית מדרשו של חותנו. הוא סיפר לימים, כי התפעל מכך שחותנו – שלא ראהו למעלה מעשרים שנה – עמד בתפלת ערבית ומרוב דבקותו בתפלתו לא הראה כל סימני התרגשות בבואו. רק לאחר התפלה קיבל את פניו בשמחה רבה.

אותה שבת התפללו האחים הקדושים בבית מדרשו של הרה"ק מרחמסטריבקא, ולמחרת השבת התחילו בסיוריהם בריכוזים החרדיים בארץ הקודש. תחילה נסעו לצפת, שם קיבלו המונים את פניהם בהתלהבות, וביום שני אחר הצהרים, ערב ל"ג בעומר, כובדו בהוצאת ספרי התורה מבית כנסת האר"י ז"ל, והצטרפו לתהלוכה שליוותה את ספרי התורה למירון בקול רינה ותודה המון חוגג,

יצויין, שמשא הקודש על כתפי רבוה"ק היה כרוך בטורח רב משני הכיוונים, הן בקיבוץ שקלי הקודש וניהול הרישומים והקבלות, והן בפיקוח על הנעשה בארה"ק. מעניין הדבר, שכ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א שהיה נאמן ביתו של אביו הקדוש שימש ככתובת למכבתי הגבאים, ועל מכתב המופנה אל "הגאון המופלא בדורו זיוו הודו והדרו ענף עץ אבות צדיק צדקות אהב פרי צדיק עץ חיים שליט"א", נכתב בכתב ידו של הגבאי הרה"ח רבי זיידא הערלינג ז"ל: "בא על אדרעסי' (כתבתו) של בן אדמו"ר שליט"א: הרב (כאן חסרה מלה) חיים מאיר שליט"א".

באותה תקופה, הגיע מספר הנפשות שנתמכו על ידי הכולל ליותר משמונה מאות. בתי המדרש של כוללי ויזניץ בירושלים ובצפת המו מאות מתפללים ולומדים, וקול התורה והתפלה נשמע בהם יומם ולילה. רביה"ק ה"אהבת ישראל" השקיע מאמצים כבירים בהעלאת סכומי התרומות והצליח להכפיל את סכומי התמיכה ליושבים על התורה ועל העבודה בחצרות בית ה'.

מן הענין להביא את דברי קדשו (נדפסו בספה"ק "אהבת ישראל", ליקוטים אות ג) עה"פ "ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ד' לי לאלקים". "שלום אל בית אבי" גימטריא "ארץ ישראל", ובזה "והיה ד' לי לאלקים", כאמרם ז"ל (כתובות קי ע"ב) "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוק".

ביקור רבוה"ק בארה"ק בשנת תרצ"ה

בשנת תרצ"ה התארגנה קבוצה בת מ"ב איש לבקר בארץ הקודש ולבחון את מצב היהדות החרדית בה. ביניהם היו רבוה"ק כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א, כ"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א וכ"ק ה"מקור ברוך" זיע"א. כן נסע עמם בן דודם הרה"ק

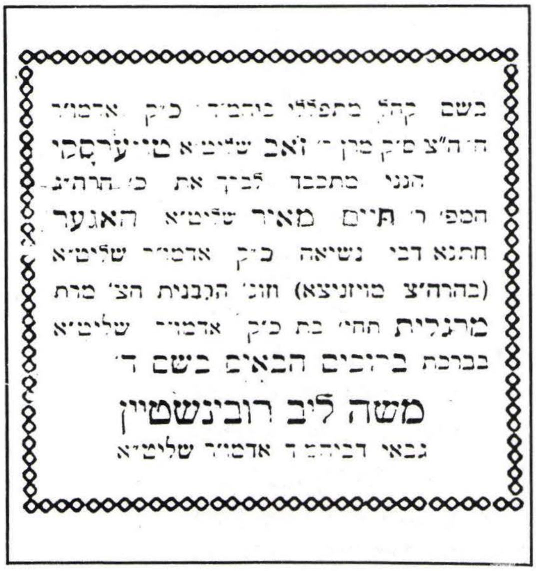

בשם קהל מתפללי ביהמ"ד כ"ק אדמו"ר
הה"צ פ"ק מרן ר' **זאב** שליט"א **טשערטקוי**
הנני מתכבד לברך את כ' הרה"ג
המפ' ר' **חיים מאיר** שליט"א **האגער**
חתנא דבי נשיאה כ"ק אדמו"ר שליט"א
(בהרה"צ מויזניצא) וזוג' הרבנית הצ' מרת
מרגלית תחי' בת כ"ק אדמו"ר שליט"א
בברכת **ברוכים הבאים בשם ה'**

משה ליב רובינשטיין
גבאי דביהמ"ד אדמו"ר שליט"א

של רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א, וקומץ חסידי אוטיניא הקים לעצמו בית מדרש משלו. אף בעיה"ק ירושלים ת"ו קיבלה עליה העדה כאיש אחד את מרותו של רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א, ועל הכותל החיצוני של בית המדרש נכתב באותיות שחורות ומאירות עינים "תחת דגל מחנה ישראל מויזניצא שליט"א", כתובת המתנוססת שם עד עצם היום הזה. נראה, שאף רביה"ק ה"אהבת ישראל" העריך בית מדרש זה של בני קרתא דשופריא. כאשר בנו הרה"ק בעל ה"דמשק אליעזר" זיע"א שמע מחסידו הרה"ח הר"מ ולך הי"ו שהוא התפלל בבית המדרש בבתי מילנר, אמר לו: "המתפלל שם – כאילו התפלל אצל אבי ז"ל"!

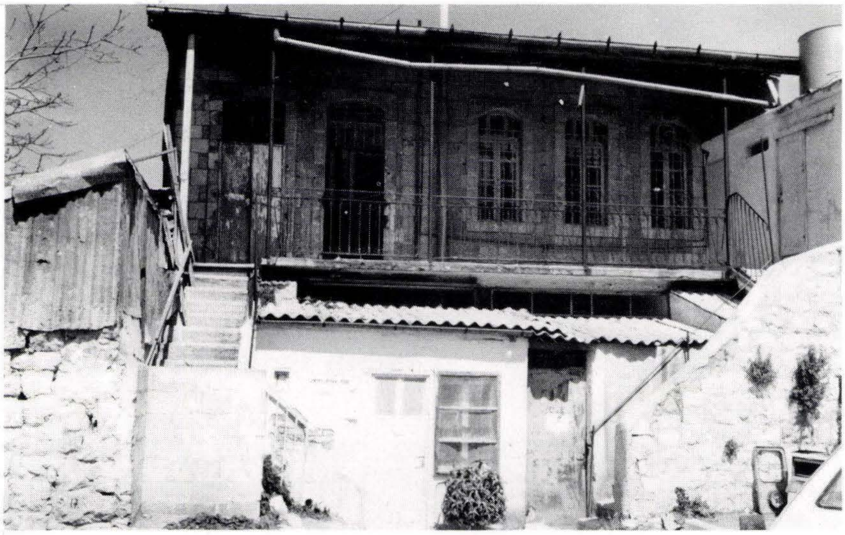

ביהמד"ר "ישועות ישראל" בבתי מילנר.

גם בימי צרה וצוקה, לאחר מלחמת העולם הראשונה, כאשר רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א גלה מעירו ומדינתו ויסד את חצר קדשו בגרוסוורדיין – לא היו אלו ימים קלים לא לכלל ישראל, ולא לרביה"ק בפרט. באותם ימים, בראשית שנת תרפ"ו, קיבל רביה"ק מכתב מרבה של צפת הגרמ"ל זילברמן זצ"ל, בו הודיע על פתיחת ישיבה בעיר וביקש את עזרת רביה"ק. ענהו רביה"ק בכת"ק: "התייסדות ישיבה בצפת תו"ב, לפעלא טבא אמרינן יישר חילא. ולמרות חפצי לבא לעזר המפעל הגדול הזה, לא אוכל, מפני עבודתי לטובת הכולל. ובפרט בעת האחרונה שהזלאטי (מטבע המדינה) נתדלדלה, וצוק העת הולך וגדול, בכל כחי אעבוד עד אשר נקבץ סכום מסויים לתמיכת הכולל".

במועד מאוחר יותר (כ"ד חשון תרצ"ג) שלח רביה"ק תרומה של שני דולר (של אז) לרבה של צפת, בצירוף התנצלות: "גם מה ששולח רק שני דאלאר, ידע הדר"ג תה"ר, כי לפי הזמן הוא סכום גדול, בפרט שהישיבות באב"ו (אובר־וישיווע, ישיבתו הרמה של הרה"ק בעל "שארית מנחם" זיע"א) ובוויזיניץ (ישיבתו הרמה של הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א) נחוצים מאד מאד לתמיכה, והיא בלתי אפשרי, בפרט שבכל הגלילות דכוללינו אין לשער ולתאר דוחק הפרנסות, המקום ירחם".

קהלת ירושלים" בשנת תרצ"ב נמסר, כי "חצר כולל וישניצה – 6 חדרים ו־4 חנויות הרוסים מהראש". החנויות והחדרים שוקמו, לא כן מבנה בית המדרש אשר נותר בשממונו עד לעצם היום הזה, משום שבינתיים עברו רוב משפחות חסידי ויז'ניץ להתגורר בעיר החדשה, מעבר לחומות.

רישומם של חסידי ויז'ניץ היתה ניכרת ב"ירושלים של מעלה", פלטרין של מלך. מסופר, שכמאה משפחות עלו אליה לאחר פטירתו של רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א, ביניהם מלחין החצר רבי קלמן זינגר ז"ל. הריא"ז מרגליות זצ"ל ועוד מיקירי ירושלים היו שרים בימים הנוראים את ה"אין קצבה" ושאר ניגונים מחצר המלכות של ויז'ניץ, אותם למדו מר' קלמן ז"ל.

בית המדרש ב"בתי מילנר"

ב"ספר הזכרון הירושלמי" שיצא לאור בשנת תער"ג מוזכר בית המדרש הויזניצאי שבעיר העתיקה, "בית הכנסת מול שער מקום המקדש של מר שלמה סופר מויזניצא", וכן פרטים על הכולל באותם ימים: "נוסד תרי"ד על ידי הרה"צ מורנו ורבנו הר' מענדל האגער זצ"ל האדמו"ר מויזניצא (הוא רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א. ברם, אז נעשה רק שינוי השם מכולל קוסוב לויז'ניץ, והכולל גופו נתייסד עשרות בשנים לפני כן, ע"י רביה"ק ה"אהבת שלום" זיע"א). נפשותיו: 348, כל נפש מקבל 50–40 פר'. יש לכולל זה חדר גדול בו שבעה בתים לעניים. הנשיא: הרה"צ ה"ר ישראל האגר שליט"א (הוא רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א). הממונים: ה"ר משה דרומער וה"ר פסח פריץ".

בית הכנסת הנזכר, שכן אמנם בעיר העתיקה, אבל החצר, הבתים והדירות המוזכרים כאן, הם בשכונת "בית ישראל" בעיר החדשה. במקום שלפי המסורת שימש כ"מקום שפך הדשן", ב"בתי מילנר" שמאחרי "בתי אונגרין". באותה חצר נקבע גם בית מדרשם של חסידי ויז'ניץ שעברו להתגורר בעיר החדשה, והוא נודע לתהלה בשם ביהמ"ד "ישועות ישראל".

עם פטירתו של רביה"ק ה"אמרי ברוך" זיע"א היו שני בניו הגדולים לנשיאי הכולל וחילקו ביניהם את המלאכה. רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א היה לנשיא "כולל גליציה", ואחיו הרה"ק מאוטיניא זיע"א היה לנשיא "כולל בוקובינה". עדת חסידי ויז'ניץ בעיה"ק צפת ובית המדרש דחסידי ויז'ניץ שם נשארו תחת מרותו

נאמר: חסידויות שונות הקימו לעצמם מניינים או בתי כנסת בעיר העתיקה. גם חסידי ויז'ניץ הקימו לעצמם בית כנסת והוא ברחוב הגיא פינת מעלה חלדיה (ביהכנ"ס הנ"ל). בית כנסת זה עלה עליו הכורת, כמו על רוב בתי הכנסת בעיר העתיקה בפרעות שנת תרפ"ט, והוא הפך לחנות ולמועדון ספורט של הערבים".

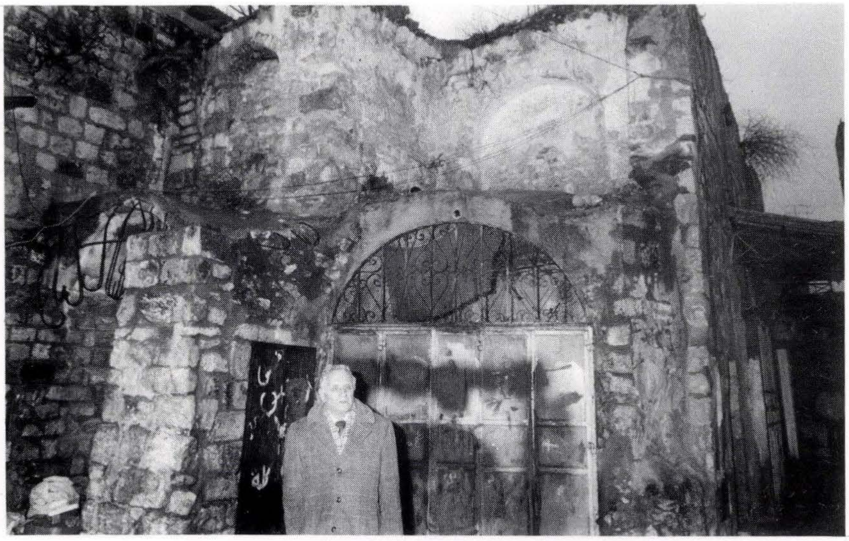

ביהמ"ד הויז'ניצאי בעיר העתיקה בירושלים.

קביעה זו אינה מדוייקת, שכן בביקורם של רבוה"ק ה"אמרי חיים", ה"דמשק אליעזר" וה"מקור ברוך" זיע"א בארה"ק בשנת תרצ"ה הם התפללו בבית המדרש, ואף הרה"ח רבי דב ולצר ז"ל זכה להתפלל באותו בית מדרש ולעבור בו לפני התיבה בשנים תרצ"ט—ת"ש. הוא סיפר שהוא פגש בבית המדרש בחסידים ישישים שהעידו שבית מדרש זה היה מן המיוחדים שבבתי המדרש בעיר העתיקה בכמות ובאיכות מתפלליו, ובתפלה הנלהבת בנוסח המרטיט ושובה הלב. הם סיפרו, שקול התורה והתפלה לא פסק מבית המדרש עשרים וארבע שעות ביממה.

לאחרונה נתגלו כמה מסמכים מעניינים בענין בית מדרש זה. בשנת תרע"ד הוברר, כי אם לא ייעשה בדק בית יסודי עלול המבנה להתמוטט, ועל כן הסכימו ממוני העזבון ופרנסי הכולל למכור את החנויות שבקומת הקרקע לר' סנדר פריידס נכדו של ר' שלמה סופר, ובתמורה עליו לתקן את בדקי בית המדרש. הסכמה זו קיבלה את אישור הבד"ץ, "בי דינא רבא דקהל הקודש האשכנזים". כעבור עשר שנים נזקקו שוב להסכמת בית הדין, הפעם "בית דין צדק לעדת החסידים", לאשר את מכירת המגרש כולו מאחר ואירעה בו מפולת, בתנאי ש"בעד מחיר המגרש יקבל עליו לבנות בית על השטח שהיה מלפנים הבית מדרש, כמדתו באורך וברוחב". כנראה, שהמפולת פגעה רק באגף אחד של הבנין. בחלק הפינתי שבית המדרש היה ממוקם בו, והוא אמנם נותר בחורבנו עד היום. התפלות עברו כנראה לאחד החדרים שבחצר, וברעש האדמה שפקד את האיזור בשנת תרפ"ז נפגעו גם חדרים אלו והחנויות שמתחתם. בסקר שנערך על ידי "ועד

בית המדרש הויזניצאי, ובעיה״ק ירושלים ת״ו – מול ״שוק הכותנה״ המוביל אל מקום המקדש – הקדיש ר׳ שלמה סופר מויז׳ניץ ז״ל חצר הכוללת בית מדרש, חדרי דירות וחנויות, עבור בני הכולל ומתפללי ביהמד״ר. בית מדרש זה שכן בלב איזור המוקף מוסדות תורה. לדרומו שכנו ישיבת חיי עולם וחצר כולל שומרי החומות, ולצפונו ישיבת תורת חיים. למערבו בנין עדת המערבים, ולמזרחו המקוה השוכנת בבית המרחץ העתיק, החמאם, ומיד לאחריה שערי הר הבית.

תמונת רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א.

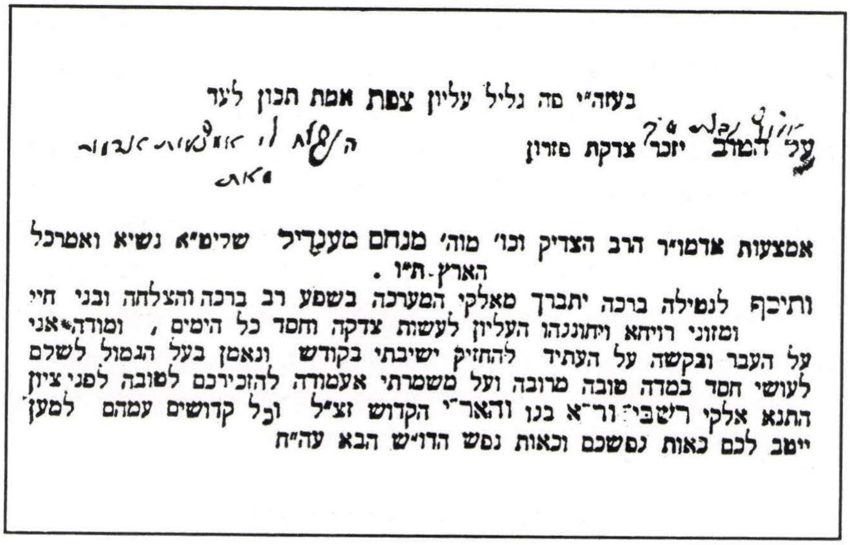

בעזה״י פה גליל עליון צפת אמת תכון לעד

על המטב [illegible] יזכר צדקת [illegible] פזרון ה[illegible]

אמצעות אדמו״ר הרב הצדיק וכו׳ מוה׳ מנחם מענדיל שליט״א נשיא ואמרכל הארץ-ת״ו.

ותיכף לנטילה ברכה יתברך מאלקי המערכה בשפע רב ברכה והצלחה ובני חיי ומזוני רויחא ויתנגהו העליון לעשות צדקה וחסד כל הימים, ומודה אני על העבר ובקשה על העתיד להחזיק ישיבתי בקודש ונאמן בעל הגמול לשלם לעושי חסד במדה טובה מרובה ועל משמרתי אעמודה להזכירכם לטובה לפני ציון התנא אלקי רשב״י ור״א בנו והאר״י הקדוש זצ״ל וכל קדושים עמהם למען ייטב לכם כאות נפשכם וכאות נפש הדו״ש הבא עה״ח

בחוברת שיצאה לאור בשנת תשל״ד, בשם ״מוסדות תורה וחסד יהודיים ברובע המוסלמי בירושלים העתיקה״ (מאת א. ביר, חלק ט׳)

רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א כתב בספרו הק׳ (בליקוטים): ״כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין ימיו ונוחל את הארץ (קדושין לט ע״ב), שמעתי מאאמו״ר (רביה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א) שמצות צדקה מארה״ק נקראת ״אחת״ – ״אחת היא יונתי״, אחת ואחת. ודרך שם עולים כל המצוות. והתורה והעבודה עולים דרך מצוות צדקה מארה״ק, כי זה שער השמים. על כן, אם עוסק במצוה זאת, אזי כל המצוות עולין דרך שם, וכאילו עושה כל המצוות בארה״ק״!

מצודת רבוה״ק היתה פרושה על כל גלילותיהם, והרבנים ונשיאי עדות בכל מקומות מושבותיהם היו מאספים את הכספים ושולחים לידי רבוה״ק. כך מצינו שהגה״ק הרמ״מ מדעעש זצ״ל שלח את כספי התרומות לרביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א.

בזאת נוכל להבין את סיפורו של הרה״ח רבי אשר אנטשיל אדלשטיין ז״ל (זכרון אשר, כד) על הרה״ח רבי זנוויל כהנא מסיגעט ז״ל שנמנה על חסידי בעלז, והיה אוסף מעות רמבעה״נ עבור עניי ארץ ישראל. פעם שלח סכום של שלש מאות רובלים – הון עתק – לרביה״ק ה״תורת חיים״ מקוסוב זיע״א, נשיא הכולל. כשהגיעו המעות ליד רביה״ק שמח מאד, והביע את רצונו להכיר את האיש ששלח סכום כה גדול לרווחת היושבים בחצרות בית ה׳ על התורה ועל העבודה.

השי״ת רצון יראיו יעשה, ובלב הרה״ח ר׳ זנוויל בערה התשוקה לנסוע אל רביה״ק לשבות במחיצתו. הוא שהה אותה עת בכפר טשאדא הסמוך לסיגעט, לרגל מסחר העצים שלו, ולפתע אמר למשרתו: עלי לנסוע למקום מרוחק. השאר כאן, ואני ארכב לי. הוא רכב על סוסו שעות על גבי שעות, כשמטרת פניו לקוסוב.

ערב שבת הגיע. כידוע, היו כל מעשי רביה״ק ה״תורת חיים״ בזריזות נפלאה, והוא היה מקבל את השבת בעוד היום גדול. אותו ערב שבת הורה לרבנית שלא תדליק נרות עד אשר יצוה, ואף הוא לא התחיל באמירת ״הודו״, והמתין כאילו הוא מחכה לאורח האמור לבוא. עוד רביה״ק ממתין, ואל החצר נכנס רבי זנוויל רכוב על סוסו, מיוזע ומאובק. פנה רבי זנוויל לקבל שלום מרביה״ק, ורביה״ק אמר לו: ״שלום עליכם, רבי זנוויל מסיגעט. חיכינו עד שתבואו!״ ומיד נתן לו בגדי שבת, והם קבלו את השבת בשמחה רבה!

בסוף ימיו ביקש רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א לעלות לארץ הקודש, אך נענה להפצרת קהל החסידים לבל ינטשם.

בית המדרש בעיר העתיקה

לתנופה מחודשת זכה הכולל תחת נשיאותו ושרביט הנהגתו של רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א. בעיה״ק צפת ת״ו נתייסד

בוני ירושלים

מראש צורים, מרביה"ק ה"אהבת שלום" מקוסוב זי"ע, היו כל רבוה"ק לבית קוסוב־ויז'ניץ נשיאי הכוללים שבערי הקודש ת"ו ירושלים צפת וטבריה, ואמרכלי צדקת רבי מאיר בעל הנס.

רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א ייסד את הבית מדרש הקוסובאי בעיה"ק צפת ת"ו. על כך מסופר מעשה פלאי שאירע ברעש הגדול שהיה בצפת בשנת תקצ"ז, והמונים ניספו בו ל"ע. בבית המדרש היה חסיד אחד, ר' אלעזר מרגליות שמו, והוא שהה בביהמ"ד, ונרדם. לפתע נדמה היה לו כי איש אחד מוציאו בכח החוצה ואומר לו: קומו צאו מתוך ההפיכה! שאלו: מי אתם? ואמר לו: אני ר' חיים מקוסוב. בינתיים נפל בית המדרש ברעש הגדול, והוא מצא את עצמו עומד בחוץ. הוא נרעש על ההצלה המופלאה, אבל לא סיפר על כך לאיש. כעבור זמן שלחוהו אנשי צפת בתור שד"ר לקבץ כספים לעזרת נפגעי הרעש. כאשר הגיע לקוסוב ונכנס לקבל את פני הרבי – הכיר בצורתו הקדושה את מצילו, והיה כאילם מרוב תדהמה. אמר לו רביה"ק: "האם הנחתי אותך כראוי?" – וראה כי לא דבר ריק הוא (אבן שתיה, פ"ז א).

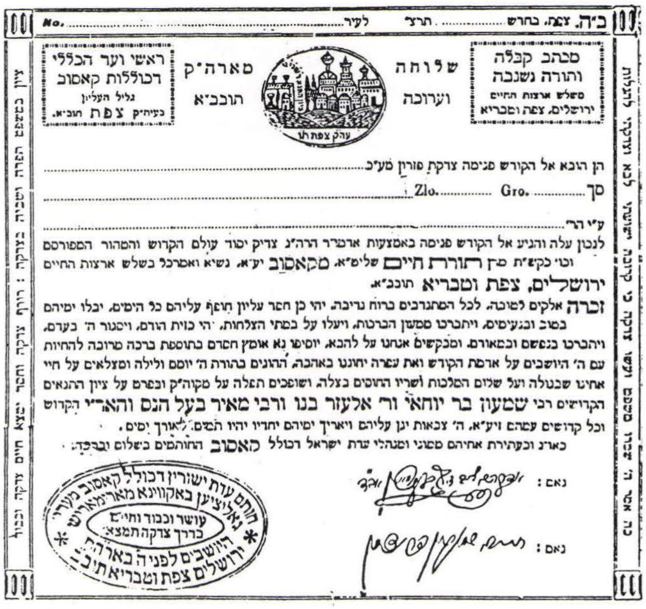

ב"ה, צפת, בחדש .... תרצ' .... לעיר .... No. ....

מכתב קבלה
והורה נשנבה
משלש ארצות החיים
ירושלים, צפת וטבריא

שלוחה
וערוכה

עה"ק צפת ת"ו

מארה"ק
תובב"א

ראשי ועד הכללי
דכוללות קאסוב
גליל העליון
בעיה"ק צפת תוב"א.

הן הובא אל הקודש פנימה צדקת פורין מע"כ ....

סך .... Gro. .... Zlo. ....

ע"י הר' ....

לנכון עלה והגיע אל הקודש פנימה באמצעות ארטו"ר הרה"ג צדיק יסוד עולם הקדוש והטהור המפורסם וכו' כקש"ת מרן **תורת חיים** שליט"א **מקאסוב** יע"א. נשיא ואמרכל בשלש ארצות החיים **ירושלים, צפת וטבריא** תובב"א.

זכרה אלקים לטובה. לכל המתנדבים ברוח נדיבה. יהי כן חסד עליון תופף עליהם כל הימים. יבלו ימיהם בטוב ובנעימים, ויתברכו ממשן הברכות, ויעלו על במתי הצלחות. יהי כוית הודם, ויסגור ה' בעדם, ויתברכו בנפשם ובמאודם. ומבקשים אנחנו על להבא, יוסיפו נא אומץ חסדם בתוספת ברכה מרובה להחיות עם ה' היושבים על אדמת הקודש ואת עפרה יחוננו באהבה, ההוגים בתורת ה' יומם ולילה ומצלאים על חיי אחינו שבגולה ועל שלום המלכות ושריו התומכים בצלה, ושופכים תפלה על מקוה"ק ובפרט על ציון ההגאים הקדושים רבי **שמעון בר יוחאי ור' אלעזר בנו ורבי מאיר בעל הנס והאר"י** הקדוש וכל קדושים עמהם זיע"א. ה' צבאות יגן עליהם ויאריך ימיהם יחדיו יהיו תמים. לאורך ימים.

כאו"נ וכעתירת אחיהם ממוני ומנהלי עדת ישראל דכולל **קאסוב** החותמים בשלום וברכה:

חותם עדת ישורון דכולל קאסוב מערי גאליציען באקווינא מארמאראש * היושבים לפני ה' בארה"ק ירושלים צפת וטבריא ת"ו *
עושר וכבוד וחיים
בדרך צדקה תמצא:

נאם:

נאם:

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה: רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד

כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות

משכנותיך ישראל

דא"ח שנשא כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בהנחת אבן הפינה
לביהמ"ד בעיה"ק ירושלים ת"ו, י"ב כסלו תשכ"ג

"מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל". איתא בפסיקתא, "דומה דודי לצבי", מה הצבי הזה מדלג ומקפץ מאילן לאילן וכו', כך הקב"ה מדלג מבית כנסת ובית מדרש זה לזה, בשביל לברך את ישראל.

כ"ק אאמו"ר זצללה"ה יסד את הישיבה, ואחר כך נתפשטה לכמה מקומות. תכלית כולם לימוד יראת השם בפנימי ומקיף, שתהא הפנימיות מלא יראת השם עד שיעלה הרתיחה גם להיקף החיצון שכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברוכי ד', כדאיתא בספה"ק אשר בתיבת ישראל מרומז אור פנימי ומקיף.

"דומה דודי לצבי", שמו של אאמו"ר זצ"ל בשם אמו. "מה הצבי מדלג מאילן לאילן ממקום למקום, כך הקב"ה מדלג מבית המדרש לבית המדרש לברך את ישראל". להבריך ולהרכיב את בני ישראל לישראל אביהם באור פנימי ומקיף, על ידי תוספת בתי ישיבות ותלמודי תורה ללימוד התורה. וזה מכוון בדברי חז"ל (סנהדרין כה ע"ב) כל הברכות של בלעם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות. אם בני ישראל הם בחוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות, אינם לומדים תורה, אז חוזרים הברכות לקללות ר"ל, ובתוספת לימוד התורה תתברך ישראל.

כעת נעשה הדילוג לעיה"ק ירושלים. "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל". "אהליך" נוטריקון "ילמדו ליראה אותי כל הימים". "משכנתיך" מס' הראשי תיבות "מציון תצא תורה", תורת ישראל באור פנימי ומקיף מלא יראת ד'. "כנחלים נטיו", חז"ל דרשו (ברכות טז ע"א) מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות. טבע נחלי מים שהם טובים לכל, ולא עם כל. ואינו מתאחד עם שום דבר גוש, רק עם קרח רוצה שיפשיר ויהיה למים. כן היה דרך אאמו"ר זצ"ל, אוהב לכל ולא עם כל. וזה צריכים ללמוד באהלי תורה, להשמר מלהתרועע עם חברים רעים. ודרך זה של הנחלים מעלה את האדם מטומאה לטהרה מחובה לזכות. את זה צריכים ללמוד באהלי תורה, להתרחק מחברים רעים המביאים טומאה וחובה, אז יכולים ללמוד ולהתפלל ברגש חמימות וחיות.

וזה מרומז בפסוק "אשר יחדיו נמתיק סוד". "סוד" רומז לתורה, מספרו ע', עין פנים לתורה. צריכים ללמוד בחבורה, כמאמרם ז"ל אין התורה נקנית אלא בחבורה (ברכות סג ע"ב). בחבורה כזו אשר "בבית אלקים נהלך ברגש". "נהלך ברגש" עה"כ, גימ' "תירא" – ביראה.

וזה צריכים לכוון בהנחת אבן הפינה, "אבן" נוט' "בבית אלקים נהלך ברגש". "בבית" גימ' "ואהבת", נוט' "ותטע אהבתך ויראתך בלבנו תמיד" בלי הפסק. "בית", נוט' "תתקדש בתוך ירושלים", אהבה ויראת אלקים מקדש ירושלים.

("אמרי חיים" ח"ג, עמ' שפד)

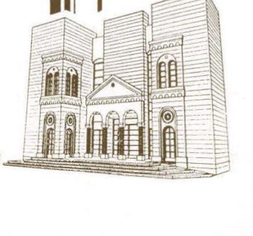

בוני ירושלים

הקשר בין רבוה״ק לעיה״ק ירושלים ת״ו
מדור דור, עד ליסוד מוסדות ״אמרי חיים״
ע״י כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, ושגשוגם
תחת דגל
כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א

לרגל חנוכת
בנין הת״ת ★ ביהמ״ד והמוסדות בהר נוף ★ ירושלים, י׳ סיון תנש״א

עוקב אחר כל תלמיד ותלמיד ממאות התלמידים בכל המוסדות הקדושים, מתעניין ומקבל דיווח על כל אחד ואחד, ממריץ ומזרז כל אחד ואחד. רביה"ק לא הסיח דעתו גם מאלו ש"היו קרובים ונתרחקו", בסחף שאירע בדורות האחרונים. גם את בניהם טורח הוא לקרב ולהשיבם לצור מחצבתם ולקשרם לשרשם. עבורם יסד את ארגון "צעירי ויז'ניץ" לבחורים, וארגון "חיים מאירים" עבור בני נוער, תשב"ר. נושא הוא את משא העם על שכמו, מנצח הוא על מלאכת בית ה' בהרחבת גבולות הקדושה, הן בהוספת ספסלים בבית המדרש, בהתפתחותם המרשימה של המוסדות הקדושים בבני ברק ובעיה"ק בירושלים ת"ו, למן גני הילדים ועד לכוללים ולמוסדות החינוך לבנות, הן בהתפתחות המוסדות הקדושים בחו"ל, באנטוורפן ובלונדון, בארה"ב ובמונטריאול, והן בהתפתחות הקריות החדשות בירושלים עיה"ק ת"ו, ברחובות ובאשדוד, ועוד היד נטויה. הכל בהכוונתו ובהדרכתו, בפיקוחו ולאורו של כ"ק מרן רביה"ק שליט"א.

תקותנו, תפלתנו וברכתנו, כי יאריך ימים על ממלכתו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ונזכה כולנו להרוותו רוב נחת בלכתנו בדרכיו, ובהחזיקנו במעוז שלשת העיקרים והיסודות החרוטים על דגלה של ויז'ניץ מדור דור, אהבת השי"ת, אהבת התורה ואהבת ישראל, כאשר הורנו והדריכנו מזה יובל שנים ועד עצם היום הזה.

ואנו תפלה מלפני אבינו שבשמים, "ימים על ימי מלך תוסיף, שנותיו כמו דור ודור" עד כי יבא שילה ונצא לקראתו ברינה של תורה ומלכנו בראשנו, בב"א!

על עצמו שגדולתו בתורה נבעה מניצול הרגעים. רגע לרגע מצטרף לחשבון גדול, ואין קץ לשכר לימוד של רגע ומלה אחת!".

אלו הן מקצת, טיפה מן הים הגדול של אמרותיו, של "מוסריו הקשיבו כמהים". של המלאך העומד על גבינו אומר לנו: גדל!

ואהבת ישראל – לבו הטהור של רביה"ק המשתתף עם כל אחד ואחד בצערו כאילו היה זה סבלו שלו, הן אנחתו ממנו לא נסתרה, וכמה שמח הוא בשמחת כל אחד כבשמחתו שלו. וכך תובע הוא מקהל עדתו, להיות "כאיש אחד בלב אחד", שעל ידי ביטול היישות ותיקון המדות ירגישו את הזולת וישתתפו עמו בכל. "בנים יקרים", אמר רביה"ק, "זכרו היטב את דברי. תיקון המדות אינו רק היסוד למצוות שבין אדם לחבירו, אלא היסוד של אהבת ה' הוא תיקון המדות! מי ששולט על מדותיו – שולט על יצרו! שדה המערכה במלחמת היצר הוא שטח המדות, ובו תוכרע הצלחתו!" עוד זאת השמיענו רביה"ק, שאף השתלמותו והתעלותו של כל יחיד – בכלל עזרה לחבריו היא, והתרשלותו – פוגמת בכלל. משל למה הדבר דומה, לספינה בלב ים. כל תופס משוט – מקדם את הספינה כולה אל חוף המבטחים, ואם אחד יקדח חלילה חור במקום מושבו – תטבע הספינה כולה!

ועל כל אלו, ועם כל אלו, עמל רביה"ק להשריש בצאן מרעיתו את שלשת האהבות הללו – בפנימיות נפשם, בתוך תוכם, עד שיהיו לחלק מעצמיותם! "בני, תלמידי היקרים! ישנם אברכים, שבימי בחרותם בישיבה נחשבו לבני עליה, ותורתם ועבודתם היו בהתלהבות רבה, וגם בדרכי החסידות התעלו ועמלו – והנה כיום הכל חלף עבר, התלהבותם נגוזה ויגיעתם פסקה, עבודת השי"ת התקררה. ומדוע, משום שכל התלהבותם ועבודתם לא היו אלא מן השפה ולחוץ, וכאשר נטרדו בפרנסתם ונחלש כחם להדוף את מתקפת היצר – מיד ירדו עשר מעלות אחורנית".

ולנגד עינינו דוגמא חיה להתלהבות שהיא לפני ולפנים, להט אש קודש, אש תמיד לא תכבה, אשו של רביה"ק שלהבת י־ה שלאישה נתחמם ונשתלהב ולנוגה זרחה נלך ונתעלה.

כמעט עשרים שנה עבר מאז ישב כ"ק מרן רביה"ק שליט"א על כסא ממלכתו, בהדרכתו והכוונתו גדלים המוסדות הקדושים לתפארת, מתרחבים ומתבססים ללא הרף. וכ"ק מרן רביה"ק שליט"א, מלכנו בראשנו, "לבו הוא לב כל קהל ישראל" כדברי הרמב"ם אודות המלך (פ"ג מהל' מלכים ה"ו). כל אחד מוצא לו קן בלבו, ורביה"ק עמו בין בשמחה בין בצער ח"ו. המוני "בית ישראל" משחרים לפתחו, לשאול בעצתו, ולהתברך מפי קדשו. והוא נושא משא כולם, ואיש אשר כברכתו בירך אותם. יחד עם זאת, מעיד רביה"ק בעצמו שהחינוך הוא משאת חייו ויקר בעיניו מכל. ואמנם, תחת שרביט הנהגתו משגשגים המוסדות הקדושים ומוציאים פרי הילולים לגאון ולתפארת, דורות ישרים יבורכו. כ"ק מרן רביה"ק שליט"א

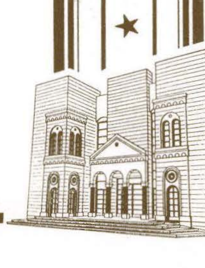

והשירה היא גילויה וביטויה של השמחה, שעל ידה ניתן להגיע לעבודת השי"ת. כמורגל בפ"ק, ש"עבדו את ה' בשמחה אינה רק הוראה או ציווי, אלא תנאי הכרחי שאי אפשר בלתו! זאת דורש רביה"ק מאתנו, ולכך הוא מעלה את המסתופפים בצילו. וכך זכינו לשמוע מפי קדשו בחג השבועות השתא, כי "שמחה" בגי' "שם אחד", על דרך שאמרו רז"ל אין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות וכו', אלא מתוך שמחה של מצוה". וכן "שמחה" נוטריקון "ש – מחה". ש' בגימ' יצר, מחיית היצר תתכן רק ע"י שמחה. או אז, אין להיצה"ר גישה ומבוא אליו. שהרי הוא דבק באור השי"ת, ומה יכול היצה"ר "למכור" לו. "שאו מרום עיניכם, וראו מי ברא אלה". "שאו" נוטריקון "והיית אך שמח". השמחה מאירה ומרוממת עיני השכל, ואז – "ראו מי ברא אלה", ניתן להכיר באפס־מה את רוממות הבורא ית"ש.

כ"ק מרן
אדמו"ר
שליט"א.

אלו דברות קדשו של רביה"ק, ומוטלת עלינו החובה לנצל כהלכה את הזכות שניתנה לנו, להסתופף בצל הקודש!

ואהבת התורה המפעמת ברביה"ק, אף היא לאין שיעור וגבול, והוא עמל להשרישה בתלמידיו ולהדריכם באורחותיה. וכה דבריו:

"בני א־ל חי! צריך שיחדור לתודעתכם, שאסור לבלות את הזמן בהבל וריק. ולו רק משום שאין לכם זמן לדברים אלו! משל למה הדבר דומה, לאדם שיודע שמצבו דחוק – וממילא אינו יכול להרשות לעצמו לבזבז ממון. כי כל פרוטה שיוציא, תשקיע אותו בחובות מהן לא יוכל להחלץ! כך הוא לגבי הזמן. וכך פירשתי את הפסוק "עשה לך שרף". עשה – אותיות שעה. די צייט זאל דיר ברענין, עס זאל דיר יאגין! שהזמן יבער וידחוק! "אומרים זמן ברגלים" (עירובין מ ע"ב) – הזמן הוא יקר מאד, ויש להתרגל לנצלו עד תום! "המחלל את המועדות" – מי שמבטל את זמנו ומועדיו, ויוצר בהם חללים ריקים! "מי בז ליום קטנות", אסור לבזבז זמן מועט, יש לנצל כל רגע. מסופר, שהחת"ם סופר זיע"א העיד

בחור צריך דבר מה, שיבא אלי. אין אתם יודעים כמה אהבה יש לי אל הבחורים, כמה מחוייבות יש לי כלפי הבחורים! יתבוננו נא ויראו ויווכחו בכך, שמעולם לא יעצתי להם ולא הדרכתים שלא לטובתם. הכל אעשה עבורם! אם בחור צריך לקנות דבר מה — שיבא אלי, אעזור לו בחפץ לב! כל מבוקשי בתמורה הוא, שילכו בדרך הישר, שירצו להתחנך! התיבה הראשונה בספר ״ויקרא״, יש בה אלף זעירא. ולמדנו, שהאדם צריך לדעת שהוא עדיין עומד ב״אלף״, בבראשית, ושהאלף היא זעירה... לדעת שאני עדיין קטן וזעיר, ועדיין יש לי ללמוד הרבה. כל אחד צריך מורה דרך. אני נכון להורות כל אחד, לדבר עם כל אחד בפרטות. כל בחור שמציק לו משהו, שכואב לו משהו, ברוחניות או בגשמיות — ידע, שדלתי פתוחה בפניו. כל מי שחפץ בכך — הריני עומד נכון, עם יד מושטת, בכל לבי ובכל נפשי, לעזור ככל יכלתי״...

אף כאשר חשכו המאורות בפטירת כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, וזרח השמש בהנהגתו של כ״ק מרן רביה״ק שליט״א, הוא הודיע לתלמידים בפתיחת זמן הקיץ תשל״ב: ״בני היקרים, הישיבה הקדושה לגבי היא חמדת לבבי וחיות נפשי. אני מקבל חיזוק כאשר אני שומע שאתם לומדים ב״ה בהתמדה. אל תחשבו שיצאתי ח״ו מהישיבה. אני חי הלאה אתכם, וזוהי חיות נפשי! אני אוהב את כל התלמידים, הן מהישיבה הקדושה, הן מהכולל, הן מהישיבה הקטנה והתלמוד תורה — אהבת נפש! כולכם חקוקים במורשי לבבי! אני מתעניין בכל פרט ופרט, בכל אחד ואחד מכם, ובעזהשי״ת אמשיך להתעניין!״

רביה״ק שליט״א תובע מתלמידיו — כבניו ללא הרף התעלות בשלשת האהבות החרוטות על דגלה של ויז׳ניץ, אהבת השי״ת, אהבת התורה ואהבת ישראל. הוא דורש זאת בדברות קדשו בשלחנו הטהור, בפתיחת הזמן ובשיחות נוקבות. אבל אולי יותר מכל הוא דורש זאת בעצם הנהגתו ואורחותיו, שהן דוגמא חיה לשלימות צרופה בשלשת אהבות יוקדות אלו. בבחינת ״כל הרואה לדוד המלך נזכר בתלמודו״, רואה כיצד צריך ללמוד!

אהבת השי״ת ועבודת השי״ת הריהן יוקדות כשלהבת אש בתפלותיו המרוממות של רביה״ק, בהשתפך כמים לבו נוכח פני ה׳, ובשלחנותיו הטהורים כאשר לבו ובשרו מרננים לא־ל חי ואתו־עמו עדת חבלו, כמאמר רבוה״ק שאם ״תהלת ה׳ ידבר פי״ — כי אז גם ״כל בשר״ יברך שם קדשו...

אהבת השי״ת היא מצות עשה, ״ואהבת את ה׳ אלקיך״. ומרגלא בפי קדשו דברי הראשית חכמה, כי קיומה הוא על ידי שירות ותשבחות לא־ל חי. וכתב שם (בשער האהבה פ״י) ״וכיון שכל העליונים הם מעוררים שירה מפני חשקם לדבוק בו, בערך זה האדם גם כן צריך לעורר שיר ושבח לשמח את קונו, וכדי שידבק בקונו — הוא השיר גורם הדבקות״.

הם ידעו שראש הישיבה יושב עתה באולם בית המדרש ושוקד על תלמודו. בכל עת פנאי היה נראה חוזר על משנתו, גורס בעל פה פרק משניות אחר פרק. בישיבה השמיע שיעורים כסידרם בעומק העיון והדריך את בני הישיבה בנתיבות הלימוד המעמיק ובירורי השיטות בסוגיא.

עמלו של רביה"ק נשא פרי, ושמה הטוב של הישיבה נישא ברמה. רבים התדפקו על דלתותיה וספסליה התרבו. החליט כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א להעבירה לשיכון ההולך ונבנה, היה זה עוד בטרם הוקמה הפנימיה ובטרם נבנה בית המדרש. התלמידים ישנו בבתי התושבים המעטים, אכלו במטבח, ולמדו באולם שהיה אמור לשמש כחדר אוכל. אבל האוירה ששררה בישיבה היה בה משום פיצוי על העדר התנאים הגשמיים המתאימים. רביה"ק שליט"א היה מגיע למקום ביום ראשון, ושוהה עם התלמידים ברציפות, בחדא מחתא, עד ליום ששי, כאשר כל ימי השבוע הם חטיבה אחת של לימוד ותפלה, תורה ויראה.

מאוחר יותר השתפרו התנאים. כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א ולהבהחל"ח רביה"ק שליט"א עברו להתגורר בשיכון, הפנימיה נבנתה ואף בית המדרש הגדול עמד על תילו. כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א הרעיף מרוחו הטהורה על הישיבה הקדושה ורביה"ק עמל ללא ליאות בהרבצת תורה מופלאה שהצעידה את הישיבה מעלה מעלה, עד שהתפתחה לתפארת והתווספו בה ספסלים, התמנו מגידי שיעור לכתות השונות ונערכו מבחנים תכופים שאת תוצאותיהם הגיש רביה"ק שליט"א לכ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א. למרות שהתלמידים, רובם ככולם, הצליחו במבחנים, לא הסתפק רביה"ק בכך: "כל תלמיד חשוב אצלי כבני", אמר, "וגם כאשר ישנם הרבה בנים, הרי כל אחד חשוב ויקר כשלעצמו!"

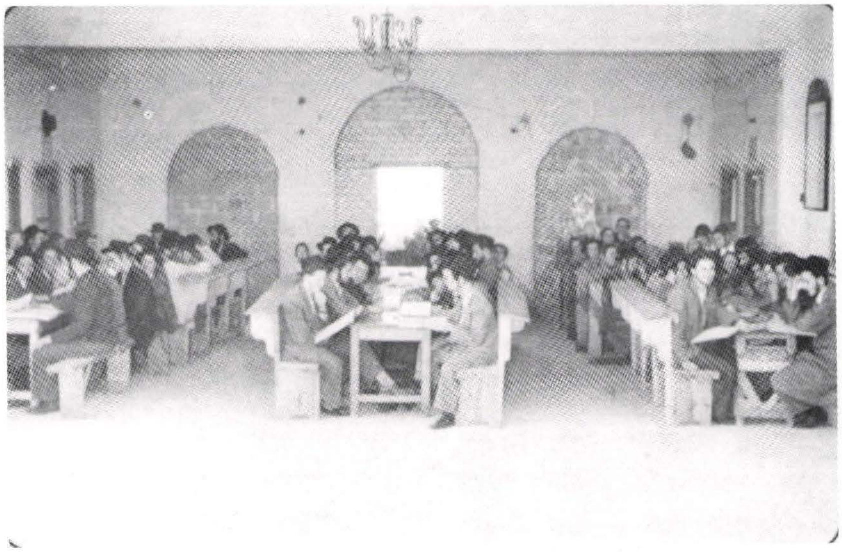

תלמודי הישיבה בלימודם בביהמד"ר הגדול, בימיה הראשונים בשיכון.

בנעילת זמן החורף תשל"ב, ימים מספר בטרם בא השמש ונר האלקים טרם יכבה, אמר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: "...אם

במובן הרגיל של המלה, והרחוב החילוני סאן ורגש סביבם, ורביה"ק כבר תבע מהם השגות מרוממות, ודרש מהם שיקחו דוגמה מגדולי החסידים, מהרה"ח רבי מרדכי חנא והרה"ח רבי יחזקאל אברהם, הרה"ח רבי יודל עבר, והגה"צ הרב מטרנווה זצ"ל. אבל לא פחות מן השיחות, השפיעה דמותו והנהגתו. בזכרונותיו של אחד התלמידים מאותה תקופה, הוא מציין כיצד "לצערו העמוק לא השכיל להשיג אף במדת מה את דרגותיו של ענק רוח זה שעבד את השי"ת כל ימיו, כל רגעיו, ובכל התנאים, וגילם את כל הקדוש והטהור הנדרש בספרי היראה והחסידות ואת כל מה שויז'ניץ אומרת לדבקים בה. כאן התהלך צדיק יסוד עולם, תוצר דרך הבעש"ט הקדוש ותלמידיו. בהתמדתו השפיע על כולנו. המושג של הכנה לתפלה על ידי לימוד תורה הפך אצלינו לעונג רוחני היכול להשתוות לטעם שבת קודש. ושבת קודש עצמה — עין לא ראתה. וכשהיה הרבי שליט"א מזמר בלהט אש את המלים "במצות שבת", היה אף ה"דמשק אליעזר" זיע"א מביט בו בהערכה!"

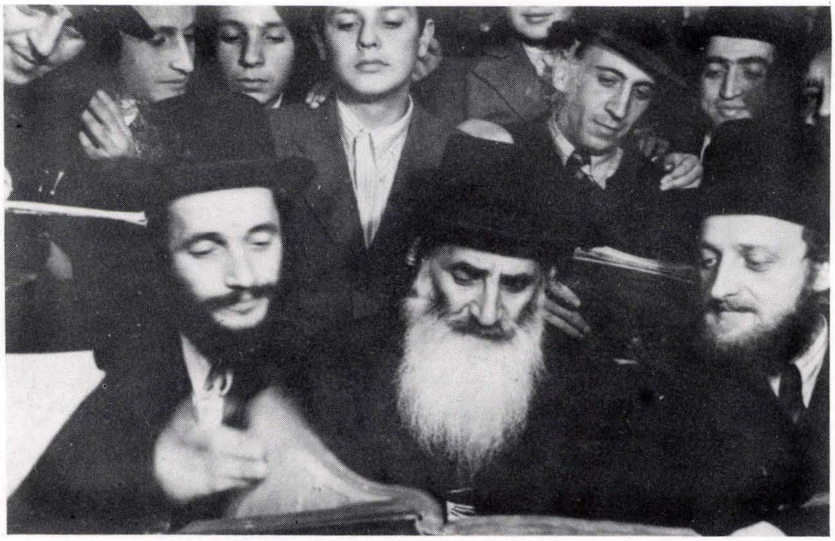

הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א בעת בחינה בישיבה. לימינו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ראש הישיבה. ולשמאלו הרה"צ רבי נפתלי חיים אדלר שליט"א מויז'ניץ־דז'יקוב, נתניה.

ביום רביעי בערב, אור לב' אלול תש"ו, חשכו המאורות בפטירת הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א, וכל משא הישיבה, מכל הבחינות, נפל על כתפיו של רביה"ק שליט"א. הוא היה ליתומים פליטי השואה גם רב וגם אב, דאג להם הן מהבחינה הרוחנית והן בצד הגשמי שמעתה הוטל עליו במלואו. עד אשר כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א הגיע ארצה בשלהי שנת תש"ז וקיבל לידיו את נשיאות הישיבה והאציל עליה מרוחו הטהור, הוא אף דאג לצד הכספי. אולם כאשר כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א הגיע ונטל על עצמו את העול הכספי, התפנה רביה"ק שליט"א למשאת נפשו הטהורה — חיים שכל כולם אהבת תורה ויראת שמים. למן הבוקר השכם ועד לשעת לילה מאוחרת היה בישיבה, ברציפות, כאשר לגביו לא קיים כלל מושג של שעת מנוחה בצהרים. אף כאשר בני הישיבה נאספו בחדר האוכל הקטן כדי לסעוד בו את סעודתם,

בימות החורף, ובערב שבת לפני הדלקת נרות היה מחפש שברי מרצפות כדי להדליק עליהם נרות.

רביה"ק שליט"א, בדברו כנגד מכת המותרות הפושה והורסת כל חלקה טובה, נוהג לומר: "פמוטים? מי חלם על פמוטים מכסף?! הייתי שבע רצון, כאשר מצאתי חלקי מרצפות השווים בגובהם..."

חתונת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בדעעש.

כאלו היו תנאי החיים הגשמיים, אבל התנאים הרוחניים אף הם היו רחוקים משלימות. היו אלו נערים בגילאים שונים, שהמשותף לכולם היו חוויות המלחמה הנוראה והממושכת, שבמהלכה נעקרו מביתם שחרב, ואיבדו את הוריהם ויקיריהם. פחדים ומוראים, שכול ויתמות, עוני ומחסור, נדודים ורדיפות נתנו בהם את אותותיהם. ארבע שנים לא פתחו כמעט ספר – ועתה הם מצאו את עצמם... בישיבה!

אבל בהכוונתו של רביה"ק, שלמד ממש עם כל אחד ואחד, והשקיע כחות עצומים בקידומו של כל אחד ואחד, הם אמנם הפכו להיות בני ישיבה לכל דבר. כדוד המלך ע"ה, שחז"ל אמרו עליו (שמו"ר ב) שהאכיל כל אחד מבני צאנו כפי שנותיו, גבעולים רכים לחלשים ושרשים לבעלי הכח, כך רביה"ק למד משניות עם החלשים ומנחת חינוך עם המצטיינים, ומעט מעט הפך אותם לחבורה מגובשת, ישיבה בעלת רמה גבוהה, עד כדי כך שכאשר הזמין את הרה"ק ה"דמשק אליעזר" נשיא הישיבה לערוך בחינה על כל מסכת כתובות, התפעל הרבי מתשובותיהם הקולעות וקרא: "קינדערלאך, איהר האט מיך מחיה געוועהן"! ילדים, החייתם אותי!

וכפי שהעלה את הישיבה לרמה גבוהה בלימודה, כן דרש התעלות והשגה ביראה ובחסידות. הבחורים עוד לא היו בחורי ישיבה

הרה״ק רבי חיים מנחם מענדל, סמל הטוהר ועדינות הנפש, שקד על התורה ועל העבודה מימי בחרותו. אחד מחבריו בישיבה סיפר לימים: ״את גדלותו בתורה לא השגתי, אבל על תפלתו הרי גם אני יכול להיות ״מבין״. כשהוא היה מתפלל, היו הקירות רוקדים עמו!״ לימים, הוא היה בעל תפלה בימים הנוראים. עד עצם היום הזה זוכרים שרידי דעעש תפלות אלו בערגה. אחד מהם העיד. שכאשר אמר ״שלש עשרה מדות״ היתה הרצפה תחתיו רטובה מדמעות. ודברים היוצאים מן הלב נכנסו אל הלבבות, והתעוררות הקהל מתפלותיו היתה עצומה.

בבית זה של תורה, עבודת ה׳ וגמילות חסדים, גדל נטע שעשועים לתפארת, הבחור יחזקאל שרגא זצ״ל, הי״ד, ברא כרעא דאבוה, עדין מדות ואציל נפש, בעל כשרונות מופלאים אותם ניצל עד תום בשקידה עצומה על תלמודו יומם ולילה. רביה״ק שליט״א העיד עליו, שאלמלי ניספה בחורבן הנורא עם הוריו הקדושים הי״ד, היה לאחד מגדולי ומאורי הדור. בבית זה גדלה הרבנית תליט״א, ובערב שבת קודש פרשת ויקרא, ב׳ ניסן תש״ב נערכו הנישואין בדעעש. עקב המלחמה העולמית שהיתה בעיצומה, הגיע כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א בלויית מתי מספר מחסידיו, ועדיין זכורים לאותם שרידים השבת המרוממת, השלחן הטהור, ודרשת רביה״ק שליט״א. כשנה התגורר בדעעש, ולאחר מכן שב עם הרבנית תליט״א לוילחוביץ. הוא חשב להפוך את הישוב למגדל אור של תורה ויראה. יסד בו תלמוד תורה ובו כמאה ילדים, שמחצית מהם בני עניים שהוא נשא בעול החזקתם, וחשב להקים במקום ישיבה גדולה. הפעולות הראשונות שנעשו בנידון, הושמו לאל עם השתלטות הגרמנים על הונגריה. הגרמנים פתחו בהכנות להשמדת הקדושים, ורביה״ק ידע שראשית כל הם יתאנו ויתנכלו לרבנים ולתלמידיהם. לכן הורה לתלמידים לשוב לבתיהם, והוא וביתו יצאו לדרך הנדודים שהביאתם בחסדי שמים לארץ הקודש, אל השלב הבא, לעמוד בראשות הישיבה המתחדשת בארץ ישראל.

תלאות רבות עברו על רביה״ק וביתו, אולם בשלהי קיץ תש״ד הגיע רביה״ק לארה״ק, ודודו הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א שהגיע כשלשה חדשים לפניו שמח עד מאד לבואו ומסר לידו את ניהול הישיבה.

התנאים בארץ ישראל בכללה היו קשים מאד, על אחת כמה וכמה תנאי החיים בישיבות הקדושות, אבל בישיבה שבתל אביב היתה הדחקות נוראה ואיומה. חדר אחד לפנימיה, מרפסת קטנה למטבח וחדר אוכל כאחד, שניתנו בו לחם ומרגרינה בהקצבה. ארוחת צהרים רכשו במטבחים עממיים זולים. והתלמידים, היו פליטי השואה, יתומים חסרי כל. לפעמים היה רביה״ק מביא לבחור חלש ביצה קשה, מביתו. רק לימים נתברר שהיה זה על חשבון האוכל הבסיסי שלו עצמו. כי בביתו שררה דחקות לא פחותה. הוא התגורר בדירת מרתף שהיתה מתמלאת מים

שלשת בניו חילקו ביניהם את מורשתו. הבכור, הגה״ק רבי יצחק יחיאל מיכל זצ״ל, ירש את נשיאות ארץ ישראל מטעם כולל ״אהבת ציון״ שריכז את כספי תרומת רמבעה״נ להחזקת לומדי התורה בארה״ק, שהיתה מסורה ביד אדמור״י בית דעעש לדורותיהם. הבן השני, הגה״ק בעל ״כנסת יחזקאל״, שבהיותו בן י״ח שנים כבר כיהן כרב בעיר מורושויבר וניהל שם ישיבה גדולה, התמנה כרב וכאדמו״ר בדעעש. הבן השלישי, בן הזקונים, היה כבן תשע בפטירת אביו. אחיו ה״כנסת יחזקאל״ היה מבוגר ממנו ביותר מעשרים שנה, וקיבל על עצמו לגדלו כרום כשרונותיו וטוהר נשמתו, והועידהו לכהן כרב בבית הכנסת הגדול בדעעש. ואכן, הגה״ק רבי חיים מנחם מענדל התעלה מעלה מעלה. הוא למד בישיבתו של הגה״ק בעל ״ערוגות הבושם״ בחוסט ובישיבתו של הגה״ק בעל ״קרן לדוד״ בווישיווע, והסתופף בצילו של הגה״ק רבי משה משינאווא, בנו של הגה״ק ה״דברי יחזקאל״ זצ״ל. הוא אף נשא את נכדתו של רבו, את הרבנית הצדקת מרת שאשא ע״ה, בתו של הרה״צ רבי יעקב שמשון הלוי קנר זצ״ל, האדמו״ר מטשכויב, חתנו של רבי משה משינאווא זצ״ל. בית משפחת קנר לדורותיו הצטיין בתורה ובגמילות חסדים מופלאה, והרבנית ע״ה ניהלה בית של חסד פתוח לרווחה, כמסורת בית אבותיה. המוני העניים המחזרים על הפתחים מצאו בביתה שלחן ערוך, מתת יד נדיבה ומלות ניחומים. בחורים מסכנים, דלים בדעת, חסרי בית, היו אורחים קבועים בביתם והרבנית ע״ה נחלצה לעזרה בכל עת, בשמחה כבעת צרה.

אילן היוחסין של שושלת דעעש.

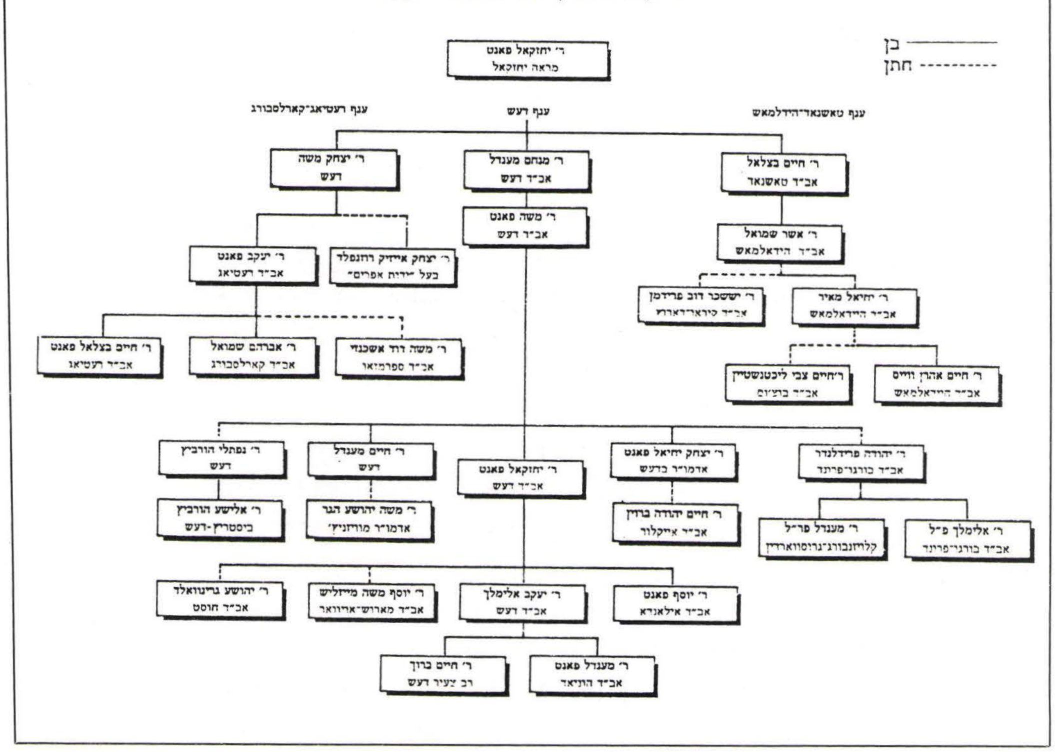

לאחר השבת הגיעו המלשינים לוילחוביץ, לבקש מרביה״ק מחילה ושיסיר מהם את החרם. שלחם רביה״ק לגרוסוורדיין, שיכנסו בפוזמקאותיהם אל כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א.

בניסן שנת תש״ב נערכה חתונתו של רביה״ק שליט״א עם הרבנית שתליט״א, בתו של הגה״צ רבי חיים מנחם מענדל מדעעש זצ״ל, הי״ד.

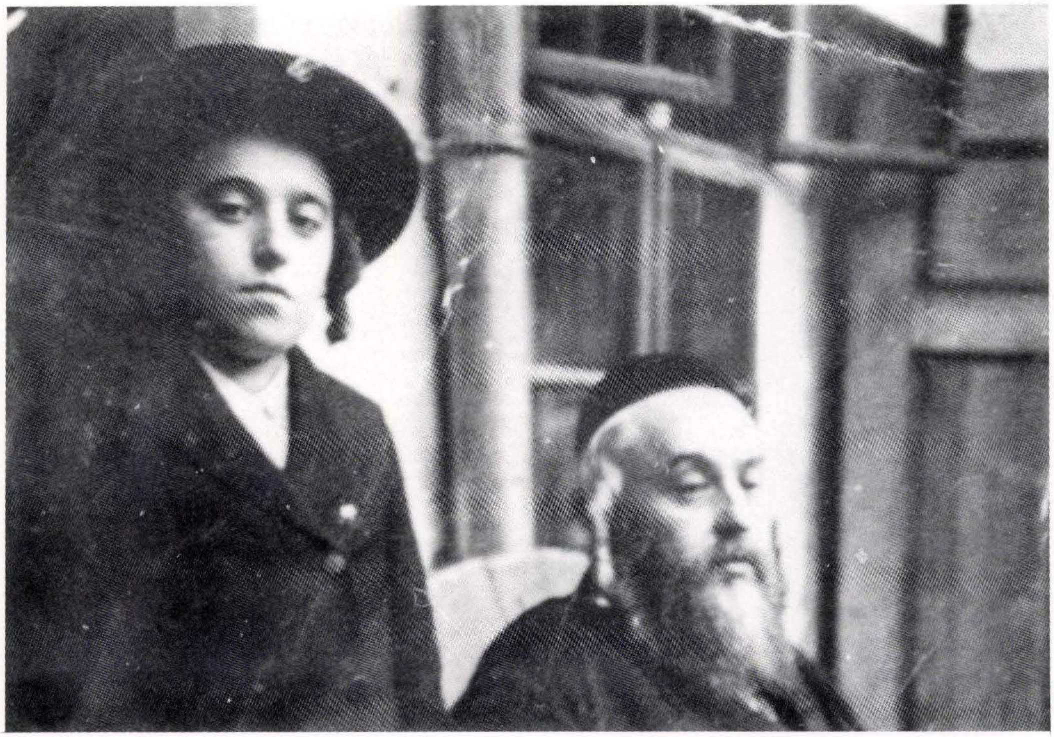

הרה״ק רבי חיים מנחם מנדל מדעעש זצ״ל ובנו הבחור רבי יחזקאל שרגא זצ״ל, הי״ד.

שושלת הקודש מדעעש, ראשיתה בהגה״ק בעל ״מראה יחזקאל״ זצ״ל, רבה של קארלסבורג שבמחוז שבע הקהלות. בתורת הנגלה היה ה״מראה יחזקאל״ תלמידו של הגאון ה״ברוך טעם״ מלייפניק זצ״ל, חמיו של הגה״ק ה״דברי חיים״ מצאנז זצ״ל, ובחסידות היה תלמידו הנלהב של הגה״ק הרבי ר׳ מנחם מענדל מרימנוב זצ״ל. לאחר פטירתו, בד׳ דחוהמ״פ תר״ה, התמנה בנו הגה״ק רבי מנחם מענדל זצ״ל, ה״מעגלי צדק״, תלמידו של מאיר עיני הגולה הגה״ק מרן ה״חתם סופר״ זצ״ל, ותלמידם של הגה״ק ה״ישמח משה״ מאוהעל וה״דברי חיים״ מצאנז, זצ״ל. כאשר המשכילים השתלטו על הנהגת הקהלה בקארלסבורג, עבר ה״מעגלי צדק״ לדעעש וייסד שם את חצרו הגדולה, אולם היהדות הנאמנה המשיכה לראות בו את ״רב הכולל״ לשבע הקהלות, ואף השלטונות הכירו במעמדו. בי״ג תשרי תרמ״ה נפטר ה״מעגלי צדק״ זצ״ל, ואת מקומו מילא בנו הגה״ק רבי משה זצ״ל. כשמונה עשרה שנה הנהיג את העדה וניהל את ישיבתו הגדולה, ובכ״ד כסלו תרס״ג השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה.

ובסערה. כרב המקום, תקיף ונחרץ היה בשמירה על גדרי הדת והעמדתה על תילה. ימי החירום נתנו את אותותיהם ובקיעים החלו להתגלות, אולם רביה"ק עמד כחומה בצורה כנגד כל פירצה. כאשר נודע לו שאחד מנכבדי המקום הרשה לרעייתו ללכת בשערותיה, והתראותיו לא הועילו – הורה לגבאי בית המדרש שלא יניחו לו להכנס לתפלה. אמר אותו אדם: "אראה מי לא יניחני להכנס ולשבת במקומי!" עלה רביה"ק לבימה והכריז: "כך היה מעשה וכן לא יעשה במקומנו – אני הוא שאסרתי עליו להכנס לבית המדרש, ונראה מי ימרה את פקודתי!"

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זי"ע ויבלח"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בצעירותו.

באחד הכפרים הסמוכים לוילחוביץ נמצאו יחידים, שמחמת מצוקת העתים מצאו את פרנסתם במסירה לשלטונות. התלוננו עליהם בני המקום בפני כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א. שלח הרבי שני מכתבי תשובה. האחד לבעלי הדבר, בו התרה בהם שישובו מדרכם הנלוזה, ואת המכתב השני לרביה"ק ובו הוראה להבדל מעל האנשים האלו אם יחזיקו ברשעם, פתם תהיה פת עכו"ם ויינם יין נסך, בישולם גיעולי נכרים וקבורתם מאחרי הגדר.

התעניין רביה"ק, ונודע לו שהללו קיבלו את מכתבו של הרבי ולא חזרו בהם. נסע רביה"ק לשבות באותו ישוב ומובן שקיבלו את פניו בכבוד מלכים. גם אותם מלשינים השתתפו בתפלה. לפני קריאת התורה קם רביה"ק לדרוש כמנהג אורח. פתח ואמר: "לא באתי לכאן, אלא כדי לקרא בפניכם את מכתבו של אבי הקדוש". בדומיה שהשתררה קרא את המכתב הנורא, וסיים בקול נוקב: "הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת, ועל תספו בכל חטאתם! וידעו נא המוסרים, שאני – איני ירא מהם וממלשינותם!"

האישית של הרבי שליט״א, ראש הישיבה. עמל התורה שלו היה לנו למופת. כל הלילה דלק אור בחדרו, ולפנות בוקר הוא כבר היה בבית המדרש!״

וכבר אז היה רביה״ק לא רק עמוד התורה, אלא אף עמוד העבודה והיראה. פעמים רבות היה נכנס לבית המדרש לאחר חצות הלילה ויושב לשוחח בחסידות וביראת שמים עם הבחורים, ובראשם הבחור ישראל הרלינג ז״ל, הי״ד. הוא היה מחשובי התלמידים, גדול בתורה ומעמיק בחסידות, ויד ימינו של רביה״ק יבלח״א באירגון חבורות תלמידים ללימוד תורה וחסידות. דביקותו ברבוה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א (שאת ספרו הקדוש עזר לערוך) ובמרן ה״אמרי חיים״ זיע״א (שאת תורותיו כתב, וחלק מרשימותיו נכללו בספה״ק בציון כוכב) היתה מופלאה. יושבים היו רביה״ק, ולהבהחל״ח ישראל הרלינג, וסביבם תלמידי הישיבה, ומשוחחים בענינים העומדים ברומו של עולם ושל אדם, על חובת האדם בעולמו, לבוראו ולעצמו. אחד מן התלמידים מספר על אותן שעות שלאחר חצות הלילה: ״אני הייתי מבני גרוסוורדיין, חיכה לי בית חם לאחר יום לימודים ארוך, אבל לאיש לא היה חשק ללכת הביתה!״... האוירה היתה מתחממת, מתלהטת, חשבון הנפש היה נוקב וניתן היה למשש את היראה בידים – ואז היה רביה״ק פותח ב״נוסח״ של ראש השנה, ב״מלכויות זכרונות ושופרות״, והכל קבלו עליהם עול מלכות שמים באהבה וביראה. שמה של הישיבה יצא לתהלה, וכעבור שנה הוכפל מספר תלמידיה, מששים למאה ועשרים!

חשב רביה״ק לישב בשלוה, וקפץ עליו – כמו על אביו הקדוש בשעתו – רוגזו של הצבא.

כבר בעת בחרותו נתמנה רביה״ק כממלא מקום אביו הקדוש ברבנות וילחוביץ. אבל הוא חשב שכאביו בשעתו יוכל אף הוא לשהות במרבית חדשי השנה בגרוסוורדיין, במחיצת אביו הקדוש ובין כתלי הישיבה, להרביץ בהתורה ולהנחות את התלמידים על מבועי התורה והיראה. אולם בראשית שנת תש״א הכבידו השלטונות את אכפם והחליטו, שאינם פוטרים מחובת הגיוס אלא את הרבנים בפועל המתגוררים במקום כהונתם. משמעות הגזירה לגבי רביה״ק היתה התנתקות – ולו גם זמנית – מן הישיבה המתפתחת לתפארת שהקים וטיפח במסירות נפלאה. אבל לא היתה ברירה, ורביה״ק נאלץ לעקור לוילחוביץ. קיים רביה״ק את מאמר הגמרא (מכות י ע״א) ״רב שגלה מגלין ישיבתו עמו״, ונטל עמו לוילחוביץ קבוצת בחורים לגרעין לישיבה שהקים שם.

כאשר בני אותה קבוצה נזכרים באותם ימים, אינם מוצאים מלים בפיהם לתאר את יחס הכבוד וההערצה שבני וילחוביץ וסביבתה רחשו לרבם הצעיר. זקנים עם נערים עמדו בפניו ביראת כבוד ובהתבטלות מוחלטת. חסידים זקנים, מופלגי תורה ויראה, הגירו דמעות כמים כאשר אמר ״שלום עליכם״ בשלחנו הטהור. אף אליו הגיעו בלילות שבת קודש מכל הכפרים בסביבה, באפילה ובשלג, בסופה

– פולניה היתה למשיסה וניתנה ביד אויב, הרוסים כבשו את בוקובינה וההונגרים השתלטו על טרנסילבניה וגרוסוורדיין וצררו את היהודים – הציע רביה״ק לאביו הקדוש לפתוח ישיבה בעיר. לכאורה לא היתה זו העת המתאימה לכך. היתה זו עת חירום, ואיש לא ידע מה ילד יום. המצב הכלכלי אף הוא היה בשפל המדריגה, וקשה היה להחזיק מקום תורה. הדעת היתה נתונה להצלת המוני הפליטים שגדשו את גרוסוורדיין. הם נמלטו חסרי כל מפולין הדוויה ומבוקובינה הכבושה, ונשקפה להם סכנת גילוי והסגרה. היה צורך דחוף להציל ממוות נפשם ולחיותם ברעב. מי חשב בעת צרה כזו על פתיחת ישיבה? אבל רביה״ק חשב על כך! דוקא מכיון שרוחות רעות מנשבות בעולם וסכנות אורבות ברחוב, דוקא כאשר ישיבות רבות שילחו את תלמידיהן לבתיהם עקב המצב – דוקא אז יש ליצור מקום תורה. כי לאן ימלטו ״נערי בני ישראל״, אם לא לאהלי תורה ולד׳ אמות של הלכה?! ובאשר לעול הכספי, היה רביה״ק מוכן ליטלו על שכמו למרות גילו הצעיר ולמרות היותו הוא עצמו שקוע בתלמודו יומם ולילה.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א ויבלח״א כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א.

ואמנם, הישיבה הוקמה, ומיד בתחילתה היו ספסליה מלאים בתלמידים. כששים בחורים, מטובי הישיבות, הסתופפו בה למן היום הראשון לפתיחתה. היו אלו ממצוייני הישיבות שהגיעו לימים הקדושים ולחג הסוכות להסתופף בצל כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, ומששמעו שבנו – רביה״ק שליט״א – עומד לפתוח ישיבה בחצר הקודש מיהרו להכלל בה, ואף הביאו עמם את החברותות מישיבותיהם. כיון שכך, נפתח מיד סדר הלימודים ברמה גבוהה, ברוב שקידה ועיון, כבישיבות ותיקות ומבוססות. כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א היה מלמד את השיעור היומי, במסכת פסחים, ברוב עמקות כשהוא מורה לתלמידים את דרך העיון. אבל גם את דרך הבקיאות וההתמדה הורה, רביה״ק, וזאת בעצם הנהגתו. ״בראש ובראשונה״, מספרים התלמידים, ״היתה לנגד עינינו הדוגמה

וזרח השמש

ביום מ׳ לעומר תשט״ו, יומא דהילולא של רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א, אמר רביה״ק ה״אמרי חיים״ זיע״א: זקני הקדוש ה״אהבת שלום״ זיע״א, היה בבחינת ״חסד״. בנו הקדוש ה״תורת חיים״ זיע״א, היה בבחינת ״גבורה״. ה״צמח צדיק״ זיע״א היה בבחינת ״תפארת״. זקני ה״אמרי ברוך״ זיע״א היה בבחינת ״נצח״, ואבי הקדוש היה בבחינת ״הוד״.

והמשיך רביה״ק ואמר: בברכת ״שים שלום״ (הרומז לרביה״ק ה״אהבת שלום״) הם נרמזים לפי הסדר. ״כי באור פניך נתת לנו ה׳ אלקינו״. שם הוי״ה ב״ה, מדת הרחמים הממתיקה את מדת הדין הרמוזה בשם אלקים, על ידי ״תורת חיים״ (רביה״ק ה״תורת חיים״ הרומז לגבורה, שכנגד שם אלקים) ו״אהבת חסד״ (היינו ה״אהבת שלום״ הרומז לרחמים ולחסד, כנגד שם הוי״ה ב״ה). ״וצדקה״, היינו ה״צמח צדיק״, ״וברכה״, היינו ה״אמרי ברוך״ זיע״א. ״ברכה רחמים חיים ושלום״ — גימטריא ״ישראל בן ציפורה״ עם הכולל. ומדוע עם הכולל? כי הוא היה מכליל את עצמו תמיד עם כלל ישראל!

ברחת ובזיע נמשיך את דברות קדשו ונאמר, כי רביה״ק עצמו היה בבחינת ״צדיק יסוד עולם״, ״יוסף הוא המשביר״, להחיות עם רב לפני החורבן, במהלכו, ולאחריו. להאיר מתוך חשכה ולבנות הנהרסות. רבו של רביה״ק, הרה״ח רבי צבי הירש וייס ז״ל, אשר שהה במחיצת רביה״ק בימי נעוריו, הפליא עד למאד את מדת הקדושה שלו, מה שעיניו ראו ולא זר.

רביה״ק הניח את ה״יסוד״ והתשתית למלכות ויז׳ניץ המתחדשת, ירה את אבן הפינה למוסדות הקדושים, וטיפח, הדריך וגידל את הדור הראשון שלאחר החורבן.

כ״ק מרן עט״ר, מורינו ומאורינו, שר התורה אוצר היראה, לו דומיה תהלה, הריהו בבחינת ״מלכות״. בכח התורה הקדושה אשר בה מלכים ימלוכו, ואשר עליה הוא מוסר את נפשו ללמוד וללמד דורות ישרים מזה למעלה מיובל שנים.

עוד בבחרותו, השקיע רביה״ק את כל מאמציו בחינוך לתורה וליראה. בראשית שנת ת״ש, כאשר צרות ישראל ניתכו במלא עוזן

הטהור, המה שמעו כן תמהו ורעדה אחזתם שם, אל מה ירמו המלים. ואכן, רביה״ק ניבא וידע מה ניבא. באותה שנה חלה, ואף כי תפלת הרבים נשמעה במרום ורביה״ק האריך עוד שנים לאחר מכן, הרי שמאז הלכה בריאותו והתערערה. מפעם לפעם תקפוהו מחלות שונות והוא הובהל לבית החולים, לא אחת קבעו הרופאים ששעותיו ספורות, ואף על פי כן היה מתאושש וחוזר לעבודת הקודש, לתפילותיו הנאדרות בכח ולשלחנותיו הטהורים, וקיבל את קהל עדתו להנחותם בעצת קדשו ולפקדם בפקודת ישועה ורחמים, עד לשלחנו הטהור האחרון שערך ב״זאת חנוכה״ שנת תשל״ב, ולשבת האחרונה בה פקד את בית המדרש בש״ק פרשת שמות. חולשתו הלכה וגברה, עד אשר ״בעוה״ר חשכו המאורות בהלקח מאתנו אבינו הק׳ רוח אפינו משיח ה׳ אשר אמרנו בצלו נחיה עד ביאת ינון״ (מהקדמת בניו הקדושים שליט״א ל״אמרי חיים״) ונצחו אראלים את המצוקים בליל ט׳ ניסן תשל״ב, זיע״א ועכי״א.

כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א באוהל רבוה״ק בט׳ ניסן, ליד ציון הקודש של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, ליד ציון קדשו של כ״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א.

בשנת תש"ח מלאו לרביה"ק שבעים שנה, ובאותה שנה הורע מצב בריאותו עד מאד. בחסדי השי"ת התאושש, אבל בשנת תש"ט כאשר חילו את פניו להצטרף ולהמנות על חברי "מועצת גדולי התורה", ענה כי "זמן רב התבוננתי וחשבתי מה לעשות, ובאתי לידי מסקנה שכעת אי אפשר לי בשום אופן למלאות את הנדרש ממני. ויודע אני את מצב בריאותי ומכיר אני את טבעי, אשר כל ענין רציני מעיק אותי עד מאד — לא רק בזמן האסיפה, וגוזל את מנוחתי זמן רב. ובפרט בזמן הזה, אשר בכל יום ויום עולים על סדר היום שאלות בוערות ומצב בריאותי אינו מרשה לי להתעניין בהם"! (מכ"ק, רט)

על אף מצב בריאותו של רביה"ק, לא הוקל העול הכספי שרבץ על כתפיו להחזקת המוסדות המתרחבים והולכים, והוא המשיך להיות לאב לכל קהלו ולהיות עמם בצרתם, לנהגם ולנהלם באהבתו ובמחלתו, והמשיך בעבודת הקודש ביגיעה מופלאה.

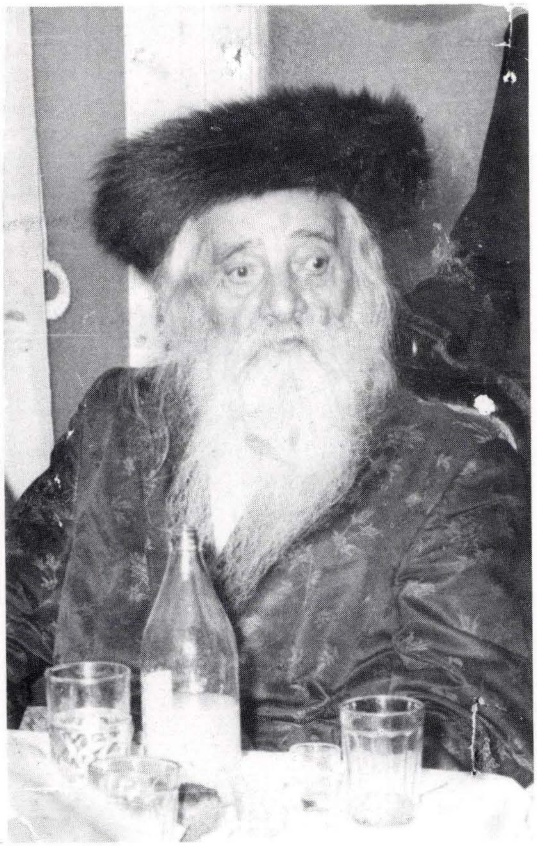

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

בשלחן השני בליל שבת קודש, פרשת בראשית תשכ"ג, שבת שלפני היארצייט של זקה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א, שוחח רביה"ק אודות מדריגותיו ומעלותיו בקודש של בעל ההילולא, ולפתע פתח ואמר: זקה"ק ה"תורת חיים" זיע"א שאל, מדוע מצטערים כל כך בפטירת הצדיק, והלא הוא התעלה לגנזי מרומים, ולא לקחוהו מן העולם עד שאינו מניח במקומו צדיק כמותו, שנאמר "וזרח השמש ובא השמש". והמשיל את הדבר למחרוזת מרגליות שנקרעה והמרגליות נפלו ונשרו. גם אם ישחילון על מחרוזת חדשה, הרי כמה מרגליות יאבדו, ועליהן חבל... החסידים שעטרו את השלחן

בשלהי המלחמה העולמית, כאשר בבית רביה"ק בבוקרסט שררה דחקות נוראה, שלח לו אחד מחסידיו שבארה"ב, הרה"ח ר' יעקב רוזנברג ז"ל, סכום של אלפיים דולר לחלצו ממיצר ולהטיב את מצבו. רביה"ק אוהב ישראל נטל את רוב הכסף ומסרו להרה"צ מסקולען זצ"ל עבור החזקת היתומים והיתומות שבמוסדותיו שנאנקו תחת עול כבד, ואת יתרת הסכום חילק לפליטים הרבים חסרי הבית והפרנסה שגדשו את העיר. קם עסקן אחד ותבע מרביה"ק חלק באותו סכום. רביה"ק לא נכנע לאיומו, והלה פירסם כרוזים שרביה"ק קיבל הון עתק מחוץ לארץ (וכאמור לעיל, היה סכום זה מיועד לו ולביתו באופן אישי!) והוא מחלקו כראות עיניו למי שהוא חפץ ביקרו... כאשר השתתף באסיפת רבנים ניגש אליו הרה"ג אבד"ק בטלאן והודיעו, כי מתארגנת קבוצת רבנים כדי למחות כנגד המלעיז. קם רביה"ק, חיבקו, והתחנן בפניו: "אבקשך מאד לבל תעשה מאומה!" נכח שם גם הרה"ק ה"מקור ברוך" זיע"א, שפנה אל הרב מבטלאן ואמר לו: "אחי אמנם מוותר על כבודו ומרשה שיקניטוהו. אבל אתם — מוטל עליכם לפעול כנגד המכפישים!" מיד פנה רביה"ק בשנית אל הרב והתחנן בפניו: "למען השם, אבקשך שלא תפעל ולא תעשה מאומה! ישמש הצער ככפרת עוונות!"...

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א ויבלח"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

גם בגשתו להקים את הקריה המפוארת שבע רביה"ק צרות ומרורים, אלו התייחסו בספקנות ובביטול ואלו העיזו להלעיז ולהטיל דופי, דבר שגרם לנפשו הטהורה הרבה עגמת נפש וכאב רב, אבל הוא היה נאמן לשיטתו: "מי שהוא עניו — יש לו חיי מנוחה, אינו מתרגז ואינו מתקוטט ואין חסר לו כלום, והכל אוהבים אותו. וזה אמר רבי, איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם, "כל שהיא" — היינו ענוה. כי מדה זו היא "תפארת לעושיה" — לו חיים מתוקים שלוים ושקטים, "ותפארת לו מן האדם" — כולם אוהבים ומפארים אותו" ("אמרי חיים" על פרקי אבות, פ"ב מ"א).

״קנית לך מצוה רבה עם ידיעה זו... ואען ואומר החייתני ידידי, כי כל הזמן נכספה וגם כלתה נפשי לשמוע ממך בשורה טובה!״ (שם, רנז).

בא וראה מדת אהבת ישראל של רביה״ק ועדינות נפשו, כאשר רב אחד בנש״ק לווה ממנו מעות וכבר ביקש להחזירן, אולם רביה״ק כתב אליו לאמר: ״אני התניתי בפירוש שאחר שישלם כל החובות וכל הסידורים, אז יגיע התור עבורי. כי אחרון אחרון חביב, ואיני מוותר בשום אופן על החביבות!״ (מכ״ק, קסט) — היש חיך מתוק מזה?! רביה״ק היה אומר, כי בסעיף הראשון של הלכות הפסח — משמיע הרמ״א את הלכות ״קימחא דפיסחא״. ואף משה רבינו הרעיא מהימנא, בתחילת ציווי הפסח, השמיענו ״החודש הזה — לכם״. ״לך״ לא נאמר, אינך יחידי בעולם, יש עוד יהודים, הנצרכים — ומחובתך לדאוג להם! ואכן, רביה״ק דאג לכולם. פעם בערב פסח, כאשר שב מאפית המצות, התייפח בבכי ואמר: איך אכנס לעריכת הסדר הקדוש, ועדיין לא שבתי בתשובה? אך מיד התנחם ואמר: זכות אחת יש בידי, שעזרתי להרבה יהודים לערוך את הסדר בהרחבה. והוסיף ואמר: מה אעשה, אני בכל זאת נכד לשושלת ויז׳ניץ...!

כל פעולות ההצלה של רביה״ק במהלך מלחמת העולם, תוך סיכון נפשו ונפשות בני ביתו — הגדוד הטמיר ונעלם שהסתתר בחצירו ואכל מלחמו, כאשר על המסתיר והנסתר מרחף איום עונש של בגידה בעת מלחמה. סכומי העתק שרביה״ק גייס לכלכלת שרידי החורבן בבוקרסט וגרוסוורדיין. היותו כאב מסור למאות ולאלפים מניצולי השואה, עזור ותומך בידם ו״עומד מצידם״ לעת נישואיהם. כל אלו הם כטיפה מים מאהבת ישראל שלו, כגרגרים ספורים ממעשים אשר לא יספרו מרוב. אולם רביה״ק, לא זו בלבד שאהב כל אחד מישראל כגופו, אלא הרבה יותר מכך, אל מול רווחתו של הזולת השים עצמו כמי שאינו. בערוב ימיו סבל מכאבים בידו הקדושה, הרופאים הורוהו לערוך בה תרגילים לחיזוקה. כל לחיצה שלחצו עליה גרמה לו לייסורים. הכל זוכרים איך המשמש בקודש היה עומד לצד רביה״ק ומזהיר את הניגשים אל הקודש ומושיטים יד: ״לא ללחוץ, נישט קוועטשן!״ והיו שברוב להיטותם וחוסר רגישותם לא נשמעו כדבעי, וגרמו לרביה״ק יסורים — מה היה פשוט יותר מאשר להמנע מנתינת יד, ולהסתפק באמירה רכה. אך לא, רביה״ק לא השיב ימינו אחור. אם יהודים מבקשים את ידו — יושיטנה! לעת זקנותו ראה המוני ילדים משחקים בגן. פני קדשו נהרו משמחה והוא אמר: איזו אורה וברכה! ישנם אנשים מבוגרים שאינם יכולים לשאת צהלת ילדים. איני מבין במה הדבר מפריע להם. אבל אפילו אם הדבר מפריע — וכי משום שאני נטרד, צריך הזולת להגביל את עצמו?!

ואין זה משנה כלל וכלל, אם הנטרד הוא זקן שקנה חכמה, והכל חייבים בכבודו, והמפריע הוא ילד קט...

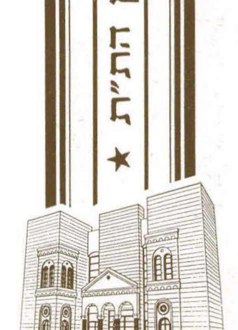

אהבת ישראל

הסבא קדישא ה״אהבת ישראל״ זיע״א, התבטא פעם אודות רביה״ק ואמר: ״מה לא היה חיים מאיר שלי עושה למען יהודי!״ והגאון בעל ״חזון איש״ זצ״ל שהכירו כאן פסק את הפסוק: ״הרבי מויז׳ניץ הוא גאון במצות ואהבת לרעך כמוך!״ הוא אהב כל יהודי אהבת נפש. פעם אמר: ״אילו ידעתם כמה הדבר בנפשי, לא הייתי משאירים אותי כל פעם לבדי, בלא יהודים סביבי!״ כל מי שבא לפני רביה״ק הרגיש וחש כיצד רביה״ק מקיים בו ״ואהבת לרעך כמוך״ – ״כמוך״ בלי שום הפרש, ״כמוך״ בלי חילוקים, ״כמוך״ ממש!״ (מס״י, פי״א), כיצד רביה״ק שמח בשמחתו שמחת נפש, ומיצר בצערו עד דכדוכה של נפש. לא אחת התבטא ואמר, שקל יותר לחטוב עצים מאשר לקרא קויטל. לא אחת שאל את המשמש האם הוא זוכר את שמו של פלוני שהגיש לפני זמן את בקשתו לישועה, ועניינו אינו נותן לרביה״ק מנוח. פעם השיח את צערו על כך שיהודים באים לשטוח את צרותיהם ומכאוביהם ומשתפים את רביה״ק באסונם ויגונם, וכאשר הם נפקדים בדבר ישועה ורחמים אינם ממהרים לבשר זאת לרביה״ק, והוא ממשיך להצטער כאשר הם נפדו מן הצרה. כאשר נתוודע מצרה, ר״ל, כתב: ״יש לי צער נורא מצערו של..., מה יעשה, אנה יפנה״ (מכ״ק, קצה) וכאשר נודע לו על רווחה שמח עד בלי די:

אחדות ואהבת חברים. כמאמר חז״ל (ברכות סד ע״ב) עשו כתות כתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה. והא לכם לשונו הק׳ של איש אלקי מהרצ״ה מזידיטשוב זצללה״ה באחד ממכתביו לחסידיו אנשי בריתו: ״וזולת אחדות חברים אין שום עבודת אמת בעולם!״ עכ״ל״ (מכ״ק, כח) ״זה אני אומר על ידך לכל אנשי שלומנו, סמל ויז׳ניץ הוא: אהבת אמת, אהבת תורה, ואהבת ישראל הקדושים והדבוקים בו ית״ש״ (שם, סו).

וכשם שאהבת חברים ואהבת ישראל הם היסוד לאהבת התוה״ק ואף לאהבת השי״ת, כי ״מי שאוהב את האב — אוהב גם את בניו, והשונא את הבנים — סימן שאין בו אהבת השי״ת, וממשיך דינים קשים על ישראל ח״ו״, כך הזהיר להתרחק מן המחלוקת ופירוד הלבבות: ״תשתדל נא בכל מאמצי כחך שהכל יתנהל בדרך השלום והתקרבות הלבבות, כיאות לאנ״ש המקושרים לבית אבא הסבא קדישא אוהב ישראל זצוקללה״ה זי״ע. ולא להתפס ח״ו ללשון הרע ורכילות ומחלוקת, שהיא כל כך שנוא ומאוס עלי. אדרבה, להטות שכם אחד, ולעבוד בדעה אחת, מתוך הבנה הדדית, למען קדושת שמו יתברך״ (מכ״ק, קפז) — ״השמועות המגיעות לאזני בקשר להמחלוקת והפרוד לבבות השורר אצלכם זה זמן רב, גורם לי צער ועגמת נפש בלתי ישוער. הלא ומעיקרי יסוד החסידות המורשת מאבותינו הקדושים זי״ע הוא אהבת ישראל, לברוח כמטחוי קשת מכל צל ונדנוד של מחלוקת ומריבות!״ (שם, רסה).

כך בנה רביה״ק את הקומה השלימה, אהבת ישראל המביאה לאהבת תורה, המביאים לאהבת השי״ת. אלו הן שלשת האהבות שהשריש הבעש״ט הקדוש זיע״א, ורביה״ק שהיה כהגדרת הס״ק זיע״א מבני היכלא של הבעש״ט הקדוש היה מופת חי שלהם וניהל את עדתו לאורם.

עתים לתורה: ״לבי נכון ובטוח שלסיבת הפרנסה לא תסגרו ח״ו הגמרא במנעול, אלא תקבעו עתים לתורה מתוך יראה״ (מכ״ק, קח). אחד החסידים, התפרנס מיגיע כפיו, נשאל על ידי רביה״ק האם הוא קובע בכל יום עתים לתורה. הוא ענה, שאין לו לכך פנאי והוא מסתפק בלימוד בשבת. התחיל רביה״ק לחקור אותו על כל סדר יומו,שעה אחר שעה, עד שמצא עמו יחד שעה אחת פנויה בימַמה, שניתן להקדישה לתלמוד תורה. התנצל הלה ואמר: יש יצר הרע המושך לבטלה של שעה לאחר יום עמל מפרך. השיבו רביה״ק בענוותנותו: מה עושה היצר הרע אצלך, הרי הוא אורח קבוע אצלי!...

אבל אם בנוגע לאברכים המריץ רביה״ק לקבוע עתים לתורה, הרי שבקשר לתלמידי הישיבה הקדושה לא הסתפק בכך. מהם דרש התמסרות מוחלטת לתוה״ק, והשמיע בנידון זה דברים נחרצים:

״הנני מוצא לחובה לחזור בשעה זו על הגלוי ועל הידוע, כי ״אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה״ (ברכות סג ע״ב), אינו מסיח דעת ממנה ואינו משים לבו לדברים אחרים, אפילו לומר כמה נאה אילן זה וכו׳. חציצה כל שהיא אם ישנה בגופו של אדם, אין טבילתו עולה לו ואינה מחזירה את האדם לטהרתו. כמו כן תלמיד ישיבה המסיח עצמו מדברי תורה ולו לשעה קלה אינו יכול להשיג קדושת התורה ולהתקדש בקדושתה ובטהרתה. הישיבה מקפת את התלמיד כענני כבוד מכל רוחותיו, וכל פרצה קלה בהם נותנת לרוחות הרעות לחדור לתוכו ח״ו. ישיבה היא ללמוד תורה ולעבוד את ה׳, ולא יותר!״ (מכ״ק, רלה).

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א בבחינת תלמידי הישיבה הקדושה. לידו יושב כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א.

וכשם שרביה״ק השמיענו, שרק על ידי אהבת התורה וישראל אפשר להגיע לאהבת השי״ת, כן השמיענו שרק על ידי אהבת ישראל ניתן להגיע לאהבת התורה. וכה דבריו: ״עוד זאת תדעו בני, אשר להשגת תוה״ק ובכלל לעבודת השי״ת, נדרש ונחוץ

להראות לבחורי הישיבה את המאור שבתורה, השמיע פלפול עמוק לאחר הדלקת נר חנוכה, אף שרבוה״ק לא נהגו לומר פלפולים ותורה בהדלקת נר חנוכה. ופעם העלה רביה״ק חידוש קצר על הכתב, במכתב לחתן יתום, והמכתב מעיד יותר מכל מלים: ״אהובי, חביבי כבני. בהיותך פה שכחתי לשאלך ולהזכירך אודות אמירת חידושי תורה אי״ה אצל הסעודה ביום שמחת לבך. על כן באתי לעוררך על זה. ואם שכחת או שאין הזמן מרשה לך לעיין בספרים, הנני שולח לך איזה חידוש קצר... אהובי חביבי, אף כי יודע אני להעריך רוב טירדותיך, בכל זאת אבקשך לעיין במה שכתבתי לך, כי הענין קל וקצר. מאת אוהבך בכל לב לנצח...״

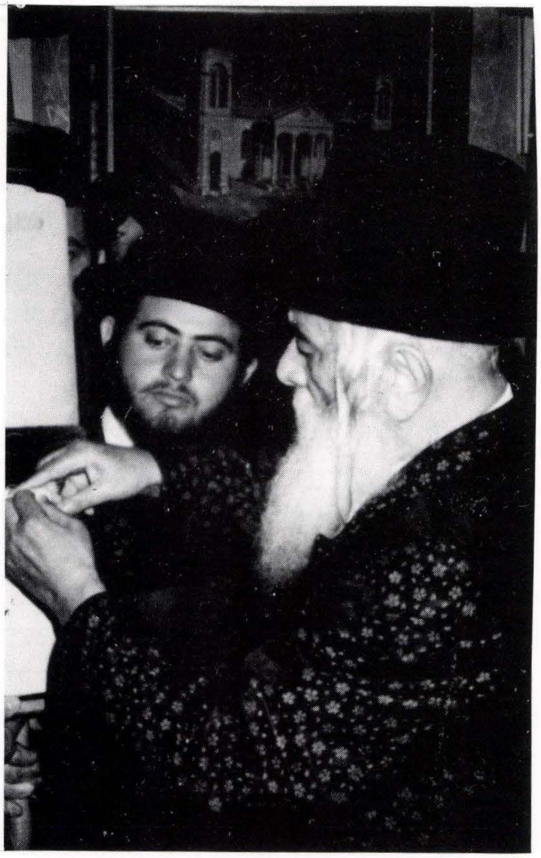

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א

חדור היה רביה״ק בהכרה כי התוה״ק חיים היא למוצאיה, ומשום כך המריץ ועודד לשקוד עליה — פשוט מתוך אהבת ישראל שיקדה בו לאין שיעור, לזכות את הלומד בחיים נצחיים. בשלהי שנות החורבן, כאשר שהה בבוקרסט והבחין שבני נוער מסתובבים בחוסר מעש ומתבטלים, כינס סביבו כמה מהם ואירגנם לשבת בבית מדרשו ולעסוק בתורה תחת פיקוחו, והוא עצמו השמיע לפניהם שיעור, ברמתם, במשך שעתיים מידי יום ביומו. גם בשלהי שנת תש״ו כאשר המצב ברומניה הורע ותלמידי ישיבת גרוסוורדיין שבו ברובם לבתיהם או עלו לארץ ישראל, ורק כמה יתומים חסרי בית נותרו במקום, לא הזניחם רביה״ק למרות שהישיבה נחשבה כסגורה, אלא קבע להם שיעור ללמדם מידי יום ביומו בשעות אחר הצהרים. גם מאלו העובדים למחייתם, דרש רביה״ק לקבוע

אהבת התורה

אהבת השי״ת של רביה״ק, שלובה היתה באהבת התורה ללא מצרים. הלא כה המה דברות קדשו (״אמרי חיים״ ח״א עמ׳ רעד) ״קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד, יכולים לבוא לאהבת השי״ת רק על ידי אהבת התורה וישראל״. מצעירותו הגה רביה״ק בתוה״ק בהתמדה נפלאה, והוסמך להוראה בצוותא חדא עם אחיו הרה״ק ה״שארית מנחם״ מווישיווע זיע״א על ידי הגאון מהרש״ם מברזאן זצ״ל, אשר הציע לו בו במקום כס רבנות באחת מעיירות גליציה. כמו כן הוסמך להוראה על ידי הגאון רבי מאיר אריק מטורדא זצ״ל והגאון רבי שמואל אנגל מראדומישלא זצ״ל. בלימודו בתוה״ק השים לילות כימים, וכדי שלא להרדם היה משים את רגליו בקערת מים צוננים. מעומק עיונו היה נתקף בכאבי ראש עזים, והיה חובש את ראשו באלונטית מהודקת וממשיך בעיונו הרב. בגרוסוורדיין היה לרביה״ק חדר צדדי בפאתי בית המדרש הגדול ובמשך תקופה ארוכה היווה לבני הישיבה דוגמה חיה להתמדה כאשר ישב והגה שם בתוה״ק מבוקר עד ערב. אף כאן באה״ק, בהיות הישיבה ברחוב לילינבלום, היה לרביה״ק חדר בו הגה בתוה״ק כל היום, ובלילה שימש חדר זה כחדר פנימיה. בערוב ימיו של רביה״ק, התבקשו כמה מבני הישיבה לעזור בניקוי דירתו של רביה״ק לפסח. רביה״ק הביע את שמחתו ליטול חלק בהכנות לחג הקדוש, בכך שנטל את ספרו ועבר מחדרו לחדר הגבאים וישב ליד שלחן הגבאי, ראשו חבוש באלונטית והוא שקוע בעיונו. הבחורים סיפרו בהתפעלות שהם גררו רהיטים, שטפו וקירצפו, ברוב תכונה והמולה, ורביה״ק לא חש ולא הרגיש, לא נשא את ראשו מספרו!

גדול היה כחו של רביה״ק בתורה. בצעירותו השמיע שיעורים בשלחן ערוך בישיבה שאביו הקדוש יסד בויזניץ, ובהיותו רב בוילחוביץ הפליא הגאון רבי דוד שיינבלג זצ״ל (אשר כיהן שם תקופה קצרה כדיין) את כחו של רביה״ק בהוראה, ודיני התורה שפסק בהם נודעו לשם ולתהלה בחדירתו לעומקא דדינא ברוב גאונות ופקחות. את גאונותו – כמו את מדותיו התרומיות והשגותיו המרוממות – הצניע רביה״ק כדרכו בקודש. אולם כאשר השעה דרשה זאת חשף את זרוע קדשו, וכאשר יסד את הישיבה בגרוסוורדיין השמיע בה שיעורים בעיון מעמיק ובהירות נפלאה, ולאחר המלחמה כאשר ביקש

אמר: ״שמעתי פעם מהרבי (הוא הסבא קדישא זיע״א) שמנה את מעלות בניו ואמר: ה״שחור״ שלי הוא יהודי מהיכלו של הבעל שם טוב הקדוש (״בעל־שם׳סקער יודל״) — וכי משום שיש לי זקן לבן אמנע מלנסוע אליו?... ובשובו לביתו מן השבת המרוממת אמר: ״אח, כלל וכלל לא השליתי את עצמי, בכלל לא התאכזבתי!״ (״איך האב מיך גארנישט געפאפט״)... אף הרה״צ מטרנובה זצ״ל שהיה קשיש מרביה״ק טובא וכפף עצמו בפניו כעבדא קמי מריה, התלהב כל כך מתפלתו של רביה״ק עד שמרוב התלהבותו עלה על הספסל, ומשם טיפס לחלון, כשאינו מוצא לעצמו מדרך כף רגל על האדמה השפלה ולבו ובשרו מבקשים להנשא אל על!

בעבודתו בקודש באהבה ויראה, בעבודה שבלב זו תפלה, נתקיים ברביה״ק מה שכתב בספרו הקדוש ״אמרי חיים״ (ח״א, עמ׳ שכח) — ״תפלה נקראת עבודה, כמאמרם ז״ל (תענית ב ע״א) איזהו עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה. ״אנכי״ גימטריא ״עבדה״, גם ״כונה״. אם העבודה תהא בכוונה לשם ד׳, אז ״אנכי ד׳ אלקיך״, שלך אני, לקיים כל מה שתגזור עלי — ותגזור אומר ויקם לך!״

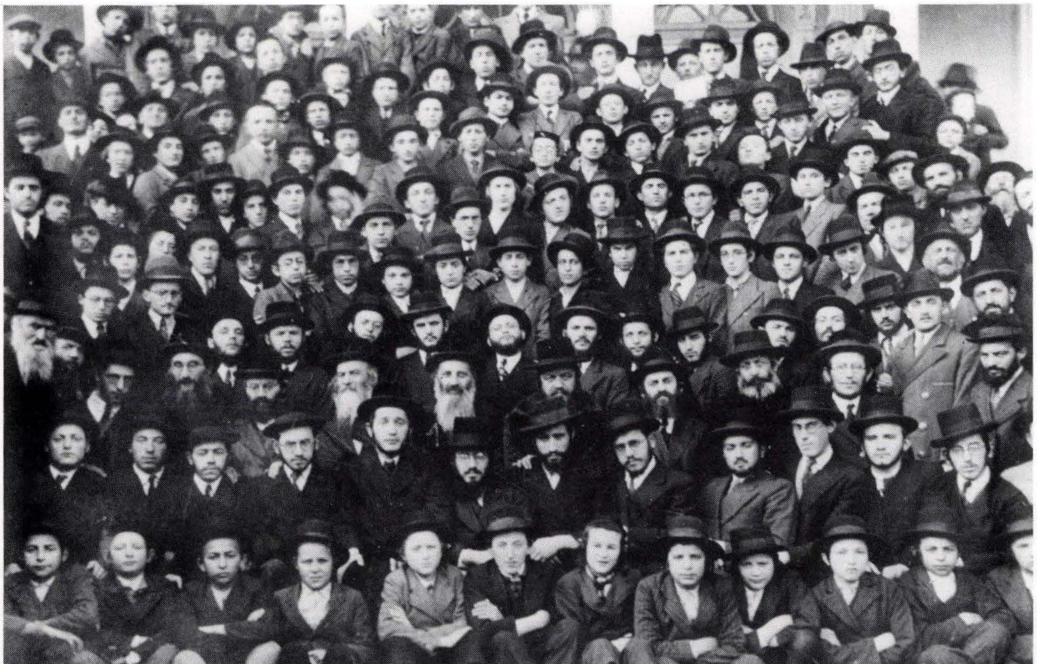
ישיבת בית ישראל ודמשק אליעזר וויזניצא אדר שני תרצ״ח
נשיא הישיבה הרה״ג מוהר״ר אליעזר האגער שליט״א.

עוד בחינה מבחינות השבת, ״ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבוע כמו שהוא דומה בשבת״ (ב״ר יא א). מי יתאר זיו הדר פני קדשו כי קרן אור פניו, מי לא ירטט בהזכרו בזוהר מבטו. האי מאן דבעי מחזי שופריה דרבי – יעיין בתיאור הגמרא, ב״מ פד ע״א! כדמות הקשת בתוך הענן, כהוד אשר הלביש צור ליצורים, כורד הנתון בתוך גינת חמד – אשרי עין ראתה כל אלה! אשרי עין ראתה אהלנו בשמחת קהלנו, אשרי עין ראתה גילנו, דיצת קהלנו, אשרי עין ראתה פרישת כהן ברשם, צועק אנא השם – אשרינו שזכינו לראות באור פני מלך חיים!

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א ויבלח״א כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א בשמחי נשואי תלמיד הישיה״ק.

ואם כך היו מאורי פניו ושמחתו ועבודתו בקודש כל ימות השבוע, מה נהדר היה מראה כהן ביום השבת קודש עצמו, אשר בו ״נאספו אליו שלומי אמוני ישראל להקשיב אל נועם זמירותיו בעת אשר לבו ובשרו ירננו לא־ל חי, לראות בלהב היוצא מפה קדשו בהיותו מתחטא כבן יקיר אל אבינו שבשמים ומתגבר בקולו קול ארי להעלות תפלותיהם של ישראל״, ובשלחנותיו הטהורים ״הטיף נועם צוף אמרותיו בהתרגשות עילאה בלב קרוע ומורתח ובדמעות שליש בדברים היוצאים מן הלב... והכל בדביקות נפלאה, ודבריו הבוערים כלפיד אש ירדו לחדרי בטן לכל שומעם״ (מתוך הקדמת כ״ק מרנן האדמו״רים שליט״א לספה״ק ״אמרי חיים״). ידוע שאביו הקדוש אמר פעם בליל שבת קודש, כאשר רביה״ק שבת בוילחוביץ, שהוא היה שמח מאד אילו היה יכול לעמוד עתה בפינת בית המדרש שם כשאיש אינו מכירו, ולהאזין לשירותיו ותשבחותיו למלך א־ל חי וקיים. עוד בצעירותו של רביה״ק, כאשר כיהן כרבה של וילחוביץ, טלטל עצמו אליו הרה״ח הישיש רבי יודל עביר רוזנברג ז״ל מביטשקוב אשר זכה עוד להסתופף בצל קדשו של רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א, סב־סבו של רביה״ק. כששאלוהו מה ראה על כך,

מספר שבצעירותו נאלץ להתחזות כחולה מאימת הצבא ושהה בבית חולים בטשרנוביץ בשבת חול המועד סוכות, ומרוב חרדתו ודאגתו שכח ואמר בעת קבלת שבת גם את החרוזים "מקדש מלך" ו"התנערי" שנוהגים להשמיטם בחול המועד. כשנזכר, התבונן בכך שהשכינה הקדושה בצרה, מקדש מלך חרב ושכינתא בגלותא, ונחה דעתו על שהתפלל חרוזים אלו וביקש על השכינה הקדושה דברים המתאימים גם למצבו שלו. "רב לך שבת בעמק הבכא והוא יחמול עליך חמלה, התנערי, לבשי בגדי תפארתך (רמז לבגדי השבת שחסרו לו) והתנחם בכך שהגאולה קרובה לבוא: "על יד בן ישי בית הלחמי — קרבה אל נפשי גאלה!" וסיים רביה"ק באמרו: "מיני אז — אין לעצבות שליטה עלי!" ("זייט דעמאלץ, נעמט זיך נישט צו מיר קיין עצבות").

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

אף לאחר מלחמת העולם הנוראה, כשהתבררו מימדי החורבן האיום, הממלכה חרבה ומהמוני "בית ישראל" נותרי מתי מספר דוויים וסחופים, שכולים וגלמודים, התאזר רביה"ק בשמחה שהאירה את הלבבות והפיחה בהם תקוה. גדולי הדור התפעלו ממדת השמחה של רביה"ק, ואף רביה"ק "הודה" בהצטיינותו בה ופעם תירץ על ידה את מופתיו: אחד הגדולים היה נוכח כאשר אשה קשת רוח בכתה בפני רביה"ק על צרתה והוא הבטיח לה שתוושע באותה שנה, ואורו עיניה. עמד הלה משתאה ונפעם. פנה אליו רביה"ק וניסה לטשטש את רישומם של דבריו: ראשית כל, אמר, גרמתי לבת ישראל שמחה — והרי זו מצוה כשלעצמה. ובכח השמחה — היא אמנם תוושע...

מה נהדר היה מראה כהן גדול בבואו אל הקודש – בעברו כלפיד אש בין בתרי שורות החסידים, כשסביביו נסערה מאד והכל נתעוררו ברגשי הקודש של תפלותיו. קרה, שלאחר התפלה שכחו בני הישיבה שיש ללכת לאכול. הם ראו במוחש למה התכוונו החסידים הראשונים כאשר סיפרו על התפלות במחיצת ה"צמח צדיק" זיע"א! אשרי עין ראתהו, ועוד הקולות מהדהדים באזנינו!

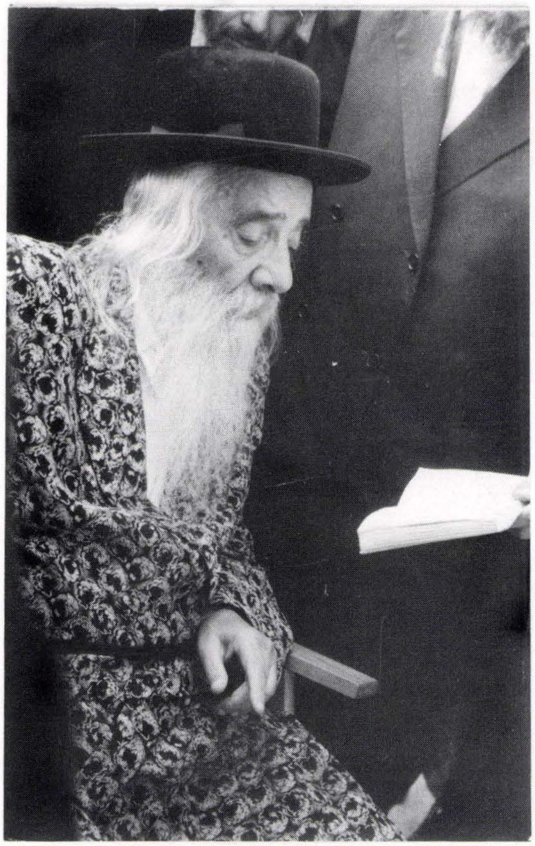

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

במשך כל ימי השבוע היה רביה"ק "צדיק בחינת שבת" כדברי הזוה"ק. "יהודי של שבת", כינהו הרה"צ רבי יחיאל יהושע מביאלה זצ"ל. "היום יום ראשון בשבת" – ביאר רביה"ק, שכבר מן היום הראשון יש לו לאדם להכין עצמו לשבת. "ששת ימים יעשה מלאכה", מלאכת הכנה לקראת בוא "וביום השביעי שבת". וכתב: "ואם ששת ימי המעשה מכינים את השבת – הם בעצמם שבת, כמו שפירשתי את מאמר חז"ל: עשה שבתך – חול (פסחים קיג ע"א), לעשות את ימי החול – לשבת" (ספה"ק "אמרי חיים" ח"א עמ' תיג). הואיל וכך, היה רביה"ק כל ימיו בבחינת "וביום שמחתכם – אלו השבתות", היו עוז וחדוה במקומו: וכך כתב לאחד מתלמידיו: "... מפרט שמחה אינך כותב מאומה אם זכית לכך, כי "עצבות ח"ו מסטרא דשמאלא, ושמחה מימין עוז וחדוה במקומו" (מכ"ק, פא), "כ"ק אאמו"ר זצללה"ה דבר מזה לרוב פעמים בתורותיו הנלהבים, אשר אחד מעיקרי החסידות הוא שמחה ובטחון, וכל ספרי יראים מלאים מזה, וכ"ק בנה על זה אמרותיו הטהורים. ובאמת הם תרין רעין דלא מתפרשין... אז אמרתי לפרש מה שאנו אומרים שבח יקר וגדולה וכו', שבח נוטריקון שמחה בטחון חסידות" (שם, קז. עש"ב). רביה"ק היה

רשפי אש שלהבת י־ה

אף רביה"ק כאבותיו הקדושים זיע"א הדריך את קהל עדתו על מבועי אהבת השי"ת, אהבת התורה ואהבת ישראל. רביה"ק היה בבחינת אור הגנוז, שמש בנרתיקה. אביו הקדוש זיע"א כינהו לפרקים "הגנב השחור" (דער שווארצר גנב, על שום זקנו השחור) והסביר את דבריו, בהסתתרות רביה"ק מעין הבריות. הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל סיפר, שאביו הרה"ק מהרי"ד זצ"ל אמר למחותנו הסבא קדישא זיע"א: "מקנא אני במחותן על כל בניו שהשי"ת חננו בהם, אבל בעיקר מקנא אני בו בגין ה"שחור". כסבור הוא שיוכל להוליכני שולל, אבל אני "מבין" עליו"... וכן התבטא אודותיו לאמר: "הוא ניחון בחכמת שלמה! ואין לי מושג מהיכן מגיע אלי בן כזה!"...

בא וראה כמה הסתיר רביה"ק עצמו. הן אביו הקדוש העיד עליו שהוא יחיד במינו במדת האמת, "א ספעציאליסט אין מדת האמת!" ובפליטת קולמוס כתב פעם רביה"ק כי "ד' יודע האמת, שמעולם לא עברתי על דיבורי" (מכ"ק, קכה). פעם הבטיח רביה"ק ישועה לאדם אחד, וכשהלה נפעם והזכיר שוב את הענין, השיבו רביה"ק באמרו: "מה שאני – הנני, ברם שקרן אינני!" אבל במענה לאברך, כתב: "אהובי כבני, הנך דורש ממני עצה האיך להתרחק מן השקר ולבא אל האמת – לו ידעתי הדרך לזה, הייתי גם אני לוקח העצה לי לעצמי!" (מכ"ק, פא)...

אם כך עמל רביה"ק להסתיר את הנהגותיו בקודש, אין אנו יכולים אלא לקלוט זהרי חמ"ה. קו לקו, צו לצו.

אהבת השי"ת של רבינו, הן יקדה ביקוד אש להבה. אפילו תוך כדי לימודו בעומק העיון שמעוהו קורא בצקון לחש: "שכינה הקדושה, חיים מאיר בן הינדא בענקט זיך נאך דיר", נפשי חולת אהבתך! ואם רביה"ק הצניע את אורחותיו בקודש ורוממות מדריגותיו, הרי בעמדו לפני מלכו בתפלה נפלו מקצת מן המחיצות, והבעירה ללהב יצאה והבעירה אש בלבות קהלו. כאשר זקני החסידים מנו את שבחי האחים הקדושים, הכתירו את רביה"ק בתור "עמוד העבודה", ואמרו שתפלותיו הן כעין המסופר על תפלות הרה"ק מסטרעליסק זצ"ל, שבגינן הוכתר בתואר "השרף"!

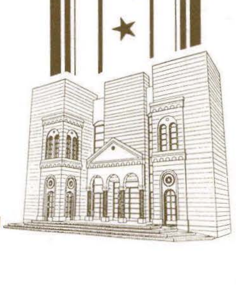

אין שום חשש – בעזר השם – להפסד, רק לריוח. השב מהרה ושלח כסף למען נוכל לגמור הקניה בכי טוב לשמחת ועליזת נפשי ונפשות כל ידידנו החרדים״ (מכ״ק, ריט).

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א ויבלח״א כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, בחנוכת היכל הישיבה.

ואמנם, בפעולה מאומצת נגאלה קרקע זו שעליה מתנוססים כיום בנינים לתפארת, הן משכנות למשפחות אברכים והן מוסדות חסד וחינוך, למן ״ככר שלם״ ובית האבות ועד לאולם השמחות ובתי הספר לבנות, וכל הרחובות שביניהם: שדרות האדמו״ר מויז׳ניץ, ורחובות אמרי ברוך, דמשק אליעזר וטל חיים.

מלכות ויז׳ניץ הלכה והתרחבה תחת שרביט הנהגתו של רביה״ק. הישיבה שגשגה והוציאה פרי הילולים בפיקוחו והכוונתו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א שעמד בראשה, בל״ג בעומר תשי״ט נוסדו המוסדות בירושלים שנקראו בהסכמת רביה״ק על שמו הקדוש ״אמרי חיים״, ודורות נאמנים גדלו לתפארת בית ויז׳ניץ כשהם ניאותים לאורו של המאור הגדול, מאיר חייהם.

מאשר חברת העובדים של ההסתדרות החילונית הכופרת חתמה על זכרון דברים לרכישת הפרדס בן שבעים ושבעה הדונמים, והיא מתעתדת להקים בו שיכון חילוני ומרכזי תרבות וספורט! ״מיותר לתאר לפני כבודו הרם מה שזה יכול להשפיע על שיכוננו, פשוט ממש סכין בגבינו, דבר הגוזל את מנוחתי, ונפשי עגומה עד מאד, ועלינו לעשות כל מה שאפשר לגאול את השטח הזה ולספחו לנחלתנו... ואז יתווסף שטח גדול לפינה חמודה זו אשר עליה יבנו וישתכנו יהודים חרדים שומרי תורה ומצוות ברוח ישראל סבא... לרכוש את השטח הזה, בלי להגזים ירומם ויחיה כמה מאות נפשות יראים וחרדים לדבר ה' שלא יוכלו החפשיים למרר את חיינו, ועלינו יזרח ד׳״. (מכ״ק, ריח)

רביה״ק היה מוטרד לאין שיעור מן הסכנה האורבת לפתח הקריה, פשוטו כמשמעו. הוא ניסה לבטל את הגזירה בדרכים שונות אך ללא הועיל, ובסעודה שלישית הכריז בשלחנו הטהור כי ״יתכן שאצטרך לעזוב את הקריה יחד עם כל המשתכנים, באם העסקה עם ההסתדרות תצא חלילה אל הפועל, וכל עמלנו למצא כאן משכן לד׳ ולתורתו ירד לטמיון ח״ו, משום שלא יעלה על הדעת שנוכל להתגורר בשכנות לקריה חילונית״. רביה״ק החליט לנסות ולפנות ישירות אל מזכ״ל ההסתדרות דאז, פנחס לבון, ובפגישה שהתקיימה ביום ששי הגיע עם כמה מאנשי שלומו ופרץ בבכי סוער שכמעט ונבצר ממנו לדבר. הוא סיפר על חזונו להקים קריה נאמנה, קרית מלך רב, ועל הקשיים הנוראים שעמדו בדרכו עד הגיעו הלום, לבצר פינה של קדושה וטוהר, ועתה עומד כל המפעל בסכנה נוראה עקב מזימת ההסתדרות. ״הרי לכם אין כל בעיה, כל הארץ לפניכם להקים בה שיכונים. מה נטפלתם לכבשת הרש, לפיסת הקרקע היחידה, לשיכון החסידי היחיד בארץ הקודש!״ ואמנם, היא גופא היתה עצת הרשע של ההסתדרות, להקיף את בני ברק ולחנוק אותה בשיכונים חילוניים, מקרית ויז׳ניץ ועד לרחוב שרת, ולשטחים שעליהם משתרעת כהיום קרית ״רמת אהרן״. אבל דברי רביה״ק היוצאים מלב קרוע ומורתח הניעו נימים חבויים בלבו של המזכ״ל אשר שנה ופירש. לימים סיפר לבני משפחתו כי הוא חש שאביו שנמנה על חסידי בית רוזין אומר לו: ״פנחס! זכור מאין אתה, וראה איזו זכות נפלה בחלקך!״ הוא נטל את זכרון הדברים שנחתם עם בעל הפרדס ומצא בו סעיף לפיו ניתן לסגת מן ההסכם. חפץ ה׳ הצליח ביד רביה״ק, ואבן נגולה מעל לבו הטהור. אך עתה הוטל עליו לראות שאמנם יהודים יראים יקנו את המגרשים, והוא פעל בענין זה במלא המרץ, בשכנוע פנים אל פנים ובכתב: ״אהוב לבי ונפשי שיחי׳, נא בבקשה ממך עמוד לימיני בעזהשי״ת להוציאני מצוקה. כי אם ח״ו יפול המגרש לידי חפשיים יהיה זה אסון נורא ואיום עבורנו. וכמה שתקנה יהיה שלך, ותעשה בהם כאדם העושה בשלו, ולפי המצב

ובהדרכת מדריכים המשגיחים עליהם, ובגשמיות – על ידי סיפוק להם כל הצטרכותם בכבוד וברווח, וגרים כולם בפנימיות מפוארות״.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א ויבלח״א כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, בחנוכת בית המוסד לילדים.

רביה״ק נכנס לעול חובות מעיק לצורך בנין המוסדות והחזקתם שעלתה למעלה ראש, ״ואין קומץ ההכנסות מכסה את ההוצאות הגדולות ואנו עובדים בגרעון חדשי מתמיד, ופשוט סכנת התמוטטות נשקפת ח״ו לכל מוסדות התורה והחסד שהוקמו בעזהשי״ת אחרי עמל ויגיעה״ (מכ״ק, רטז) – ״מצב הכספי של ישיבתנו הקדושה הוא נורא, החובות רבו למעלה למעלה, וזה מעיק ומצער אותי עד דכדוכה של נפשי״ (שם, רי) – ״גדלה צערי עד שמי רום ממצב הכספי של הישיבה והת״ת שהוא נורא ואיום. הגרעון בכל חודש ארבעת אלפים ל״י והנוגשים אצים. סכנה מרחפת שלא נבוא לפשיטת רגל ח״ו לא יעלה. אנא, אחי ורעי, הצילו! תתאמצו יותר מכחכם, אשר הבנין הקדוש הנפלא הזה לא יפול!״ (שם, ריג).

עוד רביה״ק נושא במשא המוסדות הקדושים, המתפתחים לתפארת, וקורא ״נודה לה׳ הטוב על חסדו שגמלנו, וזכינו לראות את ישיבתנו הקדושה – על כל מוסדותיה – בנויה על תילה, ומאות תלמידים מתחנכים בה על טהרת הקודש, ועל דרך החינוך הישן המקודש לנו מדור דור״ (מכ״ק, קפב), והשיכון הולך וגדל. ספסלים מתווספים בבית המדרש ובניינים מוקמים בקריה, עלתה לפתע צרה חדשה שאיימה על כל המפעל הקדוש וטרדה את רוחו הטהורה של רביה״ק עד בלי די.

הוא שח את לבו באחד ממכתביו: ״כבודו הרם יודע ושמע מהשיכון שלנו שנתפתח בעזהשי״ת למעלה מן המשוער, בכל הפרטים. כעת נתעורר אצלנו בעיה חמורה מאד, הנוגע לעתידו של השיכון. והוא, מצד דרומי הגובל עם השיכון נמצא שטח אשר בעליו רוצים למכור למטרת בניה, וכפי שנודע לנו קופצים קונים על מגרש זה מחברת חילוניים״. לרביה״ק נודע, כי לא אחרת

להקל מעליו, וכאשר יראה מישהו הזקוק לעזרה – הוא ימהר להגישה לו. או אז – מדוע לא? ילד חגור באבנט ויהיה שם שמים מתקדש על ידו. אבל אם כאשר יראה קשיש נושא סל כבד ויתעלם ממנו, יראה יהודי הזקוק לעזרה ולא ישים אל לבו – כי אז לא רק האבנט, אלא גם הכובע הוא מיותר עבורו...

כך גדל והתפתח לתפארת כל אחד ואחד מבני הישיבה בצילא דמהימנותא לאורו ולאישו של רביה"ק, וכך גדלה והתפתחה הישיבה כולה. "ישיבתנו הקדושה נתפרסמה ב"ה לשם ולתפארת, המחנכת תלמידים לתורה וליראת שמים על פי דרך רבותיה"ק נ"ע, ומכינה אותם ומחשלת את רוחם לעמוד בנסיון כנגד כל רוחות רעות המנשבות בעולם. ב"ה שנתרבה גבולנו בתלמידים, יותר ממאה כן ירבו, הלומדים בישיבה ובת"ת בהתמדה נפלאה, ומוחזקים על ידי הישיבה בכל הצטרכותם כולל הלבשה וצרכי נשואין, כגון שיכון וכו'... ודעו אחיי, שבזה (בתמיכה בישיבה הקדושה) אתם בונים עולמות של קדושה וטהרה ונותנים יד להחזיק נוער חרד הלומד תוה"ק במסירות נפש, ולהחזקת היהדות החרדית. כי אם אין גדיים אין תיישים, וכמאמר הכתוב: "כי איך אעלה אל אביו והנער איננו אתי", אם אין לנו נוער שימשיך בדרך אבותינו הק' – אז לשוא כל עבודתינו ח"ו" (מכ"ק, קסו), "עלץ לבי בד', בראותי את מוסדותינו הקדושות על תלם ב"ה, תלמידי הישיבה שוקדים בתוה"ק ויראת שמים בהתמדה רבה אשר זה כל חפצי ומשאת נפשי לגדל בנים נאמנים לד' ולתורתו, למען כבוד שמו יתברך" (מכ"ק, רנד).

רביה"ק המשיך להרחיב את גבולות הקדושה, ובשנת תשט"ז כשהיתה העליה הגדולה מהונגריה לאחר כשלון המרד כנגד השלטונות שם, הוא מבשר כי "זכינו לפתיחת מוסד בית ילדים, לחנך צעירי צאן קדשים לתורה ויראת שמים, וברובם מבני עניים שמהם תצא תורה (נדרים פא ע"א) להצילם מלהתפס ברשת ההרס הארסי החינוך החפשי ר"ל, ולתת להם חינוך חרדי באמת. ובזכות הבל פיהם העולם מתקיים, כמאמרם ז"ל (שבת קיט ע"ב): אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית רבן" (מכ"ק, קצב). ובמכתב בו סקר את המוסדות הקדושים, העלה מוסד זה על נס: "בישיבתנו הקדושה והמוסדות שעל ידה, שבעזהשי"ת נתפרסם שמם ברחבי תפוצות ישראל לשם ולתפארת, נתווספו ב"ה בחורי חמד העוסקים בתורה בהתמדה גדולה ויראת ה' טהורה, אשר כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. כמו כן קיים על ידי הישיבה כולל אברכים לאברכי הישיבה המקדישים עתותם ושמים לילות כימים בתורת ה'. ובמיוחד הנני מרים על נס את מוסד לילדים קטנים בגיל 7–13 ממקומות שונים. בעיקר ממקומות שאין בהם מוסדות תורה ואוירה של יהדות חרדית לחנך את בניהם. כל התלמידים מקבלים אצלינו כל הצטרכותם. ברוחניות – על ידי מלמדים מצויינים תלמידי חכמים ויראי שמים

אביב בתחילת השבוע, ושוהה במחיצת הבחורים עד ליום ששי כאשר כל ימי השבוע היו חטיבה אחת של לימוד ותפלה, תורה ויראה, ברציפות ובהתעלות.

ביום המיוחס ב' סיון תשי"א, יומא דהילולא של הס"ק זיע"א, נכנס רביה"ק להתגורר בשיכון שהיו בו שני בתי מגורים בלבד, ועמו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, יבלח"א, והם הקרינו מהודם על השיכון בכלל והישיבה הקדושה בפרט. גם הפנימיה נבנתה, ובית המדרש הגדול עמד על תילו. אמנם תנאי החיים לא היו מן המשופרים, בקיץ שרר חום איום ששת המאווררים לא הפיגוהו ובחורף שרר קור נורא, הרוחות מנעו בעד הדלתות מלהסגר, הגשמים חדרו מבעד לחלונות, ועל הרצפה נאלצו לשטוח קרשים כדי שהנעלים לא יספגו במים.

שיכון וויז'ניץ בתחילת בניינו.

אבל על כל אלו חיפו שלשת האהבות שעמלו רביה"ק ויבלח"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ראש הישיבה להפיח בבני הישיבה. אהבת השי"ת שיכלו לשאוב מלא חפניים מתפלותיו הנאדרות בקודש ושלחנותיו הטהורים ומכל הליכות מלכי בקודש, רביה"ק זיע"א. אהבת התורה שעמל רביה"ק להשריש בתלמידים בפתיחת ובסיום הזמן, ובלימוד השל"ה הקדוש שהרחיב בו את הדיבור על אהבת התורה, והתמדת לימודה באהבה וביראה, ודרש מהם שיגדלו ויהיו לגדולי תורה. והיסוד השלישי, אהבת ישראל – "הלא מעיקרי יסוד החסידות המושרש מאבותינו הקדושים זי"ע הוא אהבת ישראל" (מכ"ק, רסה), בראש ובראשונה – בקרב בני הישיבה הקדושה אשר איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, ובין כל ציבור אנ"ש אשר רביה"ק איגדם לחטיבה אחת, לאוהבים בלב ונפש חפצה, ולכל יהודי ירא ה'. פעם באו לפניו תלמידים ושאלו, האם ללכת ברחובה של עיר חגורי אבנט. נענה רביה"ק ואמר: אם אותו בחור ירא יהודי נושא מזוודה כבדה ויטול אותה ממנו כדי

הרחיבי מקום אהלך

״שאיפתי התחילה לצאת מכח אל הפועל, ב״ה״, כתב רביה״ק (מכ״ק סח), ״השוכן שמים יכונן מעשה ידינו, ויזכנו בקרוב לראות שכונה מיראים וחרדים בנוסח ויז׳ניץ, שלא יתערב בשמחתנו איש זר שאינו חרד לדבר ה׳ ח״ו, ולזה צריכים סייעתא דשמיא״. ״בנוגע לשיכון, כל מגמתי וחפצי בעבודתי זו הוא רק זה, לדור יחד עם אנ״ש יראים ושלמים ולעבוד השי״ת בציבור, בשמחה והרחבת הדעת״ (שם, פד).

לא רק יהודי ארצות הברית היו ספקנים. רביה״ק היה מספר לימים כיצד זקני חסידי ויז׳ניץ ארגנו משלחת שבאה לדירתו שבתל אביב, ובבכיות שטחו בפניו את פליאתם על הצעד הנועז שהוא עומד לעשות, לעזוב מטרופולין שוקק חיים בתל אביב ולעבור לישימון שבפאתי בני ברק – מי יבא אחר המלך, מי יכתת רגליו בחולות כדי להגיש קויטל ופדיון! רביה״ק התרשם כל כך מכנות דבריהם עד שהוא השתתף עמם בבכיים! אבל תשובתו היתה נחרצת: החלטתי להקים על האדמה השוממת את בית ויז׳ניץ שנחרב ונהרס. אתגורר בקרב יראי ה׳, מעטים ככל שיהיו. ואם לא תהיה לי פרנסה – ארכוש שתי פרות (״קיהען״) ואתפרנס מחלבן! ולבסוף – היה רביה״ק מסיים את דבריו, עזרני השי״ת והעניק לי שני ״כי״־הן אחרים: ״**כי** בו ישמח לבנו, **כי** בשם קדשו בטחנו״. או כפי שאמר בהזדמנות אחרת: ״חסדי ה׳ **כי** לא תמנו, כי לא כלו רחמיו״... (״אז נדברו״ גליון כ״ה עמ׳ 25).

השיכון היה באיבו, והיד היתה נטויה. ״אחרי שהקמנו כבר את הבנין הראשון המכיל בית חרושת ובתי מגורים, ומקוים להמשיך בפעולות נרחבות״ (מכ״ק, פו) וכבר הועברה הישיבה אל השיכון החדש. אמנם טרם נסלל אליו כביש גישה, והוא אף לא חובר לזרם החשמל. הוא ניצב על גבעה מבודדת שפרדסים וחורשות אקליפטוס חצצו בינה לבין המושבה הקטנה בני ברק. אבל זו היתה מטרתו של רביה״ק, שאמר: כתיב ״וינהג את הצאן אחר המדבר״, יש להנהיג את צאן הקדשים למקום מרוחק מן העיר. בודאי לא בתל אביב... בני הישיבה אכלו במטבח הקטן, ולמדו בחדר האוכל לאור עששיות נפט. כמה מהם לנו אצל הבעל־בתים המעטים בשיכון, והיתר התגוררו במבנה של מלטשת היהלומים. ראש הישיבה, כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א היה מגיע אל הישיבה מביתו שבתל

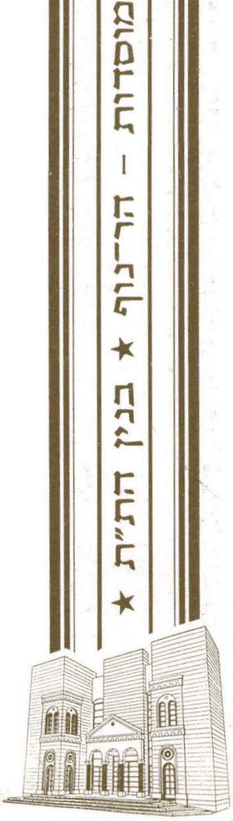

צמרמורת כאשר נזכרתי שגם רבי מאיר שפירא נחל אכזבה קשה ומרה, וכשלונו בארצות הברית השפיע קשות על בריאותו. רק זכר מסעו היה חסר לי לאחר אותה מגבית מאכזבת..."

אבל רצון הברזל של רביה"ק וכוונתו הנחושה לשם שמים הכתירו את שליחותו בהצלחה, והשיכון המיוחל הלך ונבנה. רביה"ק סייר בו בהבנותו, וכתב: "איך בין געוועהן אין שיכון, האבין זיך מיר טרערין גישטעלט אין די אויגין פאר שמחה. גילויבט השי"ת, אין זאל רחמנות האבין אין העלפין גומר צי זיין בשעטומ"צ". (מכ"ק, קיא) – הייתי בשיכון ובעיני עלו דמעות מרוב שמחה. תודה להשי"ת, שימלא רחמים ויעזור לגמור בשעה טובה ומוצלחת!

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בארצות הברית.

עם דודו הרה"צ רבי מנחם דוד חודורוב מטולנא זצ"ל: "המתיקו סוד, וכתוב לי חוות דעתכם, באיזהו אופן נתחיל בעבודה בארצות הברית, האיך אפשר לרכז כל חסידי ויז'ניץ ואטיניע שיאזרו חיל בעבודה פוריה לעמוד לימיננו שנוכל להוציא זממינו מכח אל הפועל. אולי נכון לבחור ועד על זה, שהם ישתדלו לאסוף סכומים מסויימים..." (מכ"ק מד) אבל הוברר, שאין לסמוך על ועד עסקנים, ורביה"ק החליט לצאת בעצמו לארצות הברית כדי לגייס שם את המשאבים הדרושים להקמת השיכון, מבלי לחוס על בריאות וסדרי עבודתו בקודש. משם שיגר רביה"ק מכתב מרגש לתלמידיו כבניו: "ידעו נא, בני האהובים, אשר נחמתי בעניי הוא רק התקוה להשי"ת שאהיה שליח לגדל אתכם לאוהבי ד' ותורתו מתוך הרחבה גדולה, והבחירה בידכם. חוסו נא עליכם ועלי, למדו נא תורת ד' בהתמדה וחמימות מאהבת הבורא ית"ש, ואז טוב לכם כל הימים, וגם עמדי תעשו טובה גדולה. שנות חיי יהיו ערבים ומתוקים אם אראה אתכם מאושרים ברוחניות וגשמיות. — מאת אוהבכם כאב, החפץ בלב ונפש שלוותכם ושמחת נפשכם, ומברך אתכם בגמח"ט, שנה שימלא ד' כל משאלות לבבכם לטובה. חתי"ק. (מכ"ק, קג). שהותו בארה"ב התארכה מעבר למתוכנן, ורביה"ק כתב במכתב תשובה לאחד מתלמידיו: "תדע אהובי בני, כמו שיש לך ולחבריך געגועים אלי, כן נפשי תערוג אליכם. לא דימיתי שימי גלותי יתארכו כל כך, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. אומר שלום לכל הבחורי חמד היושבים עמוק במורשי לבבי, למדו היטב בטהרה ויראה קדומה, באהבה ודיבוק חברים, שכל אחד יתאמץ לנטוע בלב חברו אמונת אלקי עולם, ואז ייטיב ה' עמכם ויעזור לכם ברוחניות וגשמיות, כמאמר חז"ל (מכילתא שמות יד לא) "כל מה שישראל אוכלין בעוה"ז, אינו אלא בזכות האמונה".

קשה היה לו לרביה"ק בגולת ארה"ב. "כל שאיפתי הוא ליישב ישוב חרדי ולהציל כבוד היראים אשר בעווה"ר הנהו בדיוטא התחתונה, וההמון אינם מאמינים לדברינו וחושדים שכל מעשינו הוא רק ערמה" (מכ"ק, צה). לאחד מידידיו שביקש ממנו לערוך בארה"ב מגבית לענין נחוץ ומועיל, ענה: "רבים טועים במדינת אמריקה (וחושבים שניתן לגייס שם בנקל סכומים נכבדים), ואולי ישנם אנשים מוצלחים, אבל אני איני מאלו. ומה גם שממכירי אנ"ש אני דורש בכל עת לעשות עבור הענין שבגללו באתי הנה — וגם בפרט הזה לא הצלחתי עד עתה"... (מכ"ק, צו).

סיפר רביה"ק: ברובע ברונקס שבניו־יורק נערך ערב מגבית למען הקמת השיכון, ונחלתי בו אכזבה גדולה. הציבור היה אדיש וספקן, והדברים היוצאים מן הלב לא נכנסו ללבו. שבתי לאכסנייתי בלב נשבר, ובעל האכסניה ניסה לעודד את רוחי בכך שסיפר לי כי באותו חדר עצמו התאכסן הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל כאשר בא לגייס כספים עבור ישיבתו, ישיבת חכמי לובלין. הוא חשב להרגיעני בכך, אבל בגופי עברה

משום כך פנה רביה"ק "למע"כ אנ"ש מתפללי בתי הכנסת דחסידי ויז'ניץ הי"ו — תל אביב, ערב יום הכפורים תש"ח.

ביום הקדוש והנורא, ביום שבו מחפשים את הזכויות של כל יהודי ויהודי, ביום שבו אנו מקוים להגמר חתימה טובה, והמרבה בצדקה ביום הקדוש הזה הרי זה משובח, וכל המרחם מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא ע"ב) — בטח צריך כל אחד ואחד לחפש דרכים איך שיצא זכאי בדין, וצריכים לחפש מליצי יושר שימליצו טוב בעדינו.

אי לזאת, הננו פונים ומבקשים מאת כל אנ"ש, שיזכרו בעת הזכרת הנשמות, בעת שמזכירין את הקדושים והטהורים שנשחטו ונהרגו ושמתו בכל מיני מיתות משונות ר"ל, לזכור את כל אלה שנשארו בחיים, את היתומים לומדי תוה"ק. ואנו מבקשים, שבעת הזכרת הנשמות יזכור כל אחד את ישיבתנו הקדושה ולנדב צדקה עבורה, שבה לומדים תלמידים פליטי חרב. ובזה תתקשרו בקשר אמיץ עם זכותם של כ"ק מרן אאמו"ר זצללה"ה ואחינו הקדוש (הרה"ק בעל "דמשק אליעזר" זיע"א) זצללה"ה, מייסדי ומטפחי הישיבה הקדושה, שכל מגמתם ורצונם היה לראות את בחורי החמד תלמידי הישיבה שיושבים ועוסקים בתורה מתוך הרחבה, זכותם הגדול יעמוד לכל תומכיה וימליצו טוב בעדם!"

הבנין ברחוב לילינבלום בתל אביב היה צר מלהכיל את המתדפקים על הדלתות, הן נערים משארית הפליטה והן תלמידים מקומיים שנהרו אליה עקב "חשיבותה והצטיינותה ושיטת החינוך שלה, שכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', מסולאים בפז בתורה ויראת שמים ובמעלות ומדות טובות, בפרט בהתמדתם העצומה לילות כימים וקול התורה נשמע מבין כתלי בית מדרשם בלי הפסק" (מתוך כרוז פנימי בחתי"ק כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ראש הישיבה). אי אפשר היה להשיב את פני הפונים ריקם, ובמקום נפתחה אף ישיבה קטנה לנערים צעירים יותר. הדוחק היה ללא נשוא. חדר הלימוד של רביה"ק ביום, למשל, שימש כחדר שינה עבור הבחורים בלילה. ובלאו הכי לא היתה דעת רביה"ק נוחה מישיבת כרכים במטרופולין של חולין וחילוניות.

לפיכך שב רביה"ק לפעול ביתר שאת ויתר עז לבצע את תכניתו, לייסד שיכון לחסידי ויז'ניץ, בו ישוכנו מוסדות התורה ברווחה, ותושביו "יתרכזו מאברכים יראי ד', המתנהגים בכל צעד וצעד מחייהם הפרטי והציבורי ברוח תוה"ק וברוח ישראל סבא, המאחדים ומארגנים לימוד תוה"ק עם דרך ארץ באופן הכי נעלה, המקדשים שם שמים ב"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליהם" גם בהיותם עובדים מלאכת חקלאי או בבית חרושת ומתפרנסים ממעשי ידיהם" (מכ"ק מז). בתחילה חשב רביה"ק שנדיבי העם ירכשו מניות ביישוב המתוכנן, אבל ההענות לכך היתה מעטה. לפיכך, כתב רביה"ק לבן אחיו הרה"צ בעל "זכר חיים" מווישיווע זיע"א, לארצות הברית, והודיעו אודות תכניתו להקמת השיכון וביקשו להוועץ

חולשתו הרבה. פעם חל ערב פסח בשבת, והתפללו בשעה מוקדמת. לפני התפלה נראה רבי מרדכי חנא מתרוצץ בבהילות ומבקש שיתנו לו מהר דבר מה לאכול, שכן עוד מעט קט יתחילו להתפלל, והוא טרם טעם מאומה! הוא לא חילק חילוקים ולא חישב סברות, שמא הרבי התכוון לסתם שבת ולשעה מאוחרת, ולא לעת כזו ולשעה כה מוקדמת. ציווי הרבי היה עבורו חוק בל יעבור, והוא קיימו במלואו!

שנים מספר לאחר מכן הזדמן אותו תלמיד לירושלים ושהה במחיצת הגה״צ רבי יודאלי הורוויץ זצ״ל. בשבת, לפני התפלה, ביקש דבר מה לאכול. לתמיהתו של רבי יודאלי זצ״ל הסביר שזוהי פקודת קדשו של הרבי. ״נו״, שאל רבי יהודה, ״עדי מתי?״ ענה התלמיד שהציווי כלל במפורש את ההוראה שלא לסבור בו סברות ולא לעשות לגביו חילוקים ושאלות. ״עד שהרבי יורה על ביטולו!״...

ברם, דא עקא: גם כאשר הבחור חיפש דבר מאכל, לא תמיד היה זה בנמצא. הימים — ראשית ימי הצנע, הכל ניתן במשורה ובקיצוב. כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, ראש הישיבה, היה חושך מפיו, פשוטו כמשמעו, ומביא עמו מביתו עגבניה או ביצה קשה לתלמיד חלש. רביה״ק כתב באגרת קודש כי הישיבה ״לוחמת מלחמת קיום. חסר להבחורי חמד אכילה לשובע, ועוד עניינים נחוצים הנדרש לכל חי אי אפשר לנו לתת להם מחסרון כסף. רבים הבחורים מאנ״ש, אומללים ונשדדים מכל, דופקים על פתחינו לספחם בין בני הישיבה ולצערינו אי אפשר לנו למלאות בקשתם ע״י מצב כספי הרעוע!״

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א.

בשלהי שנת תש"ז עלה רביה"ק לארץ הקודש, לאחר מסע פרידה בקהלות אירופה בו עודד את רוחם של ניצולי המחנות והמריצם לעלות לארץ ישראל. את הסליחות הראשונות אמר רביה"ק באניה, ולראש השנה שנת תש"ח כבר היה בארץ הקודש, בה קידמו את פניו שרידי חסידי ויז'ניץ בהתלהבות רבה בתקוה לחידוש המלוכה, לאחר שנתייתמו כשנה לפני כן עם פטירתו של הרה"ק בעל "דמשק אליעזר" זיע"א. רביה"ק קיבל לידיו את נשיאות ישיבת "בית ישראל ודמשק אליעזר" שבראשה עמד בנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א והיוותה אבן שואבת ליתומי השואה, בניהם של חסידי ויז'ניץ מדורי דורות, שהגיעו ארצה ללא קרוב וגואל ומצאו ברביה"ק ידיד נפש ואב רחמן, עוזר וסומך, רופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם. רביה"ק אף השתכן בדירה שבבנין הישיבה והשפיע מהודו ומאורו על כל תלמידיה. עקב אחר כל אחד, הן ברוחניות והן בגשמיות, והאציל עליהם מהודו. אין לשכוח, שהיו אלו בחורים שסבלו קשות בעת המלחמה ועברו גלגולים שונים אחריה. הם חסרו משני השלחנות. לא היו בהם לא תורה ולא קמח. עם הגיעם לישיבה התחילו ללמוד עמם כפי הבנתם והעלום דרגה אחר דרגה, ויחד עם זאת השגיח רביה"ק על בריאותם. אחד מהם, למשל, נקרא לחדרו של רביה"ק. היה זה בעיצומה של מלחמת תש"ח, בעת ההעפלה, ורביה"ק ישב ולמד לאורה של מנורה זעירה שהפיצה אור חלש. פסק רביה"ק מלימודו כדי לומר לו בקפידא: "דע לך, לא שאני מתיר לך לאכול לפני התפלה, אלא שאני אוסר עליך להתפלל עד שתאכל!"

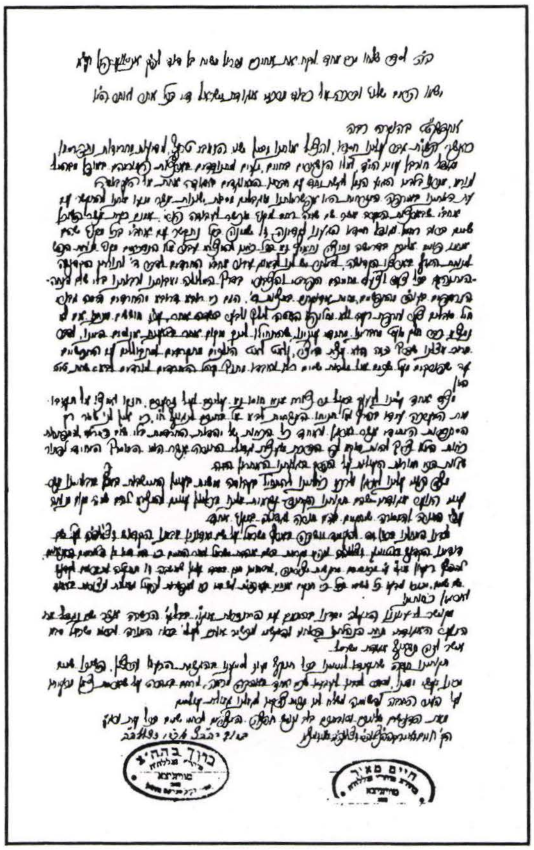

מכתבו של כ"ק מרן ה"אמרי חיים" וה"מקור ברוך" זיע"א מאנטווערפן, בענין הקריה.

רביה"ק סיפר לבחור הנדהם את הסיפור בהרה"ח רבי מרדכי חנא ז"ל, שהסבא קדישא זיע"א ציוהו לאכול לפני התפלה, בגלל

רעיון הקריה

לפני נסיעתו, כינס רביה"ק את בני גרוסוורדיין לדרשת פרידה בבית הכנסת הגדול, בה התריע והמריץ את כל יהודי המקום להמלט ולעקור מן המדינה – וממנו יראו וכן יעשו. בשלהי חודש אלול תש"ו יצא רביה"ק לדרכו יחד עם אחיו הרה"ק ה"מקור ברוך" זיע"א. בראש השנה שהו האחים הקדושים בצ׳כיה, וליום הכפורים הגיעו לאנטוורפן שבבלגיה. היתה שם קבוצה גדולה של חסידי ויז׳ניץ שלא היה קץ לשמחתם על בואו של רביה"ק, אבל אנטוורפן היתה באותה עת עיר מקלט להמוני חסידים מכל קצוי אירופה, פליטי החורבן מחנות ההשמדה, ואף הם הוקירו את רביה"ק, באו לשלחנותיו הטהורים והתבשמו מתורתו וקדושתו, מאש תפלותיו ונועם מדברותיו. קרוב לשנה ישב רביה"ק באנטוורפן. אך כבר שם הגה את הרעיון הנשגב והנועז של הקמת ישוב חרדי חסידי על טהרת הקודש, "להעמיד מושבה בארץ ישראל על שם אדונינו אבינו הקדוש זצללה"ה ועל שם דודינו הקדוש מאנטיניע זצללה"ה, ותהא נקראת בשם "אהבת ישראל ואור החיים"... ובטחונינו חזק בחסדי עליון שמושבה זו תתעלה ותתרומם לקידוש שם שמים. יכירו וידעו כל יושבי תבל כי חזקים אנחנו בעזהשי"ת, ויש בנו כח ואפשרות לפעול גדולות ונצורות באיחוד ואירגון כחותינו" (ממכתב רביה"ק, אנטוורפן תש"ז, כתי"ק וחתימתו אחיו הרה"ק ה"מקור ברוך", זיע"א) למימוש רעיונו לא הסתפק רביה"ק במכתב זה אלא הסביר לנדיבי עם את תכניתו וביקש לרתמם לרעיונו. מעטים בלבד נתנו את ידם ונענו לקריאתו, ובעזרתם התחיל רביה"ק במפעלו הגדול. רבים התייחסו לרעיון בספקנות ובביטול, ולא הסתירו את דעתם בפניו. כעבור עשרות בשנים כאשר הקריה המפוארת עמדה על תילה, פרחה ושיגשגה והיוותה בנין־אב לקריות החסידיות הרבות שקמו בעקבותיה, התייחס רביה"ק לאותם ימים בדברי קדשו שנשא במעמד הנחת אבן הפינה ל"בית לזוגות צעירי ויז׳ניץ", שנערך חדשים אחדים לפני פטירתו לחיי עולם: "שמחתי היא לאין שיעור. שמילדותי הייתי רגיל לשמוע שיהודים חסידיים מוכשרים רק לדיבורים, בבחינת שב ואל תעשה, ואינם מסוגלים כלל לפעולות ולמעשים. אבל אנחנו היינו הנחשונים, זרקנו מעלינו את התדמית הזו והראינו שאנו אכן מסוגלים גם ל"קום ועשה", למעשים ולפעולות!" הוא הזכיר כיצד כינוהו "הוזה", "פנטזירער", וכיצד המציאות טופחת עתה על פניהם!

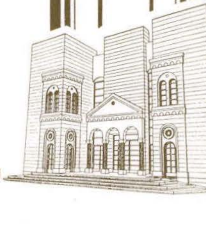

אבות – והורה להן לשוב אליו כעבור מספר ימים כדי לקבל מפי קדשו הצעות לשידוכן!

אולם, ככל שרביה״ק מסר עצמו עבור כל אחד מישראל, ועבור קהלות ישראל, וכלל יהודי המדינה בפעולות גדולות וכבירות, הטיב רביה״ק לראות שבמדינות אלו – הונגריה ורומניה – לא נשקף עתיד ליהדות. שכן ״ארץ ניתנה ביד רשע״, והקומוניסטים השתלטו על המדינה והצרו את צעדי הרבנים ופעולותיהם. כאמור לעיל, ביקש רביה״ק לעלות לארץ הקודש עוד לפני הכיבוש הגרמני ואף קיבל אשרת כניסה, אלא שחסרה לו אשרת מעבר. בינתיים פג תוקפו של הסרטיפיקאט. בשלהי המלחמה, בבוקרסט, קיבל רביה״ק סרטיפיקאט שני, אבל המלחמה נסתיימה ורביה״ק החליט להשאר ברומניה ולהשיא תחילה את בנו כ״ק אדמו״ר מהר״ם שליט״א, ולעודד ולשקם את שארית הפליטה. עתה שב רביה״ק להגשים את תכניתו לעקור מארץ הדמים האדומה ולעלות לארץ הקודש. מכיון שנערמו קשיים על דרך העליה הישירה, החליט להענות להזמנת יהודי אנטוורפן ולשהות פרק זמן במחיצתם, ומשם ימשיך בדרכו לא״י, משאת נפשו הקדושה מאז.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א

מלבד פעולות אלו — ורבות אחרות — בעסקי הכלל, נשא רביה״ק גם את משא הפרט על שכמו. המוני יהודים, כל אחד עם סאת צרתו, כל אחד מהם נושא בחובו משא עולמות שחרבו, שכול ויתמות, מצוקות וזוועות, וכולם מצאו אצל רביה״ק דלת פתוחה, לב פתוח, אוזן קשבת ועין דומעת, ברכה, עצה וישועה.

וכשם שרביה״ק דגל בעצמו בהנחיה של ״סור מרע ועשה טוב״, להשכיח את מוראות החורבן ולעסוק בשיקום ובפריחה, כך המריץ וזרז לקשור שידוכים ולהקים בתים בישראל, למרות הדכדוך והדכאון, והמצב הכלכלי הקשה. הוא פנה לאחד מבני ביתו ואמר לו: ״ברצוני לעשות עמך שותפות, אני אתן לך כסף ואתה תדאג לקנות ציוד ביתי לצעירים המתחתנים״. ואמנם, ה״שותפות״ קמה ונהיתה, וכארבעים זוגות נישאו תוך תקופה קצרה וקיבלו מרביה״ק תמיכה הגונה. רביה״ק אף דאג לכל פרט של החתונה, וניהל את השמחה כמחותן לכל דבר. הוא אף ערך בביתו סעודות ״שבע ברכות״ לזוגות אלו, שלא תמיד נימנו על חסידיו. לפעמים אף הורה לרשום אותו בשטר האירוסין כעומד מצד החתן או הכלה היתומים. אחד הזוגות הללו עמד להנשא בעיר אחרת, אבל רביה״ק אמר לכלה שהואיל והוא העומד מצידה הריהו כאביה, ובקשתו היא שהחתונה תתקיים בביתו!

מאותה תקופה, בתוקף היותו רביה״ק ״מחותן״ בהשאת בניו־תלמידיו שרידי החורבן, החל רביה״ק לחבוש שטריימיל בנישואי תלמידיו, ואף הורה לחסידים להופיע לחתונה בבגדי שבת, שכן ויז׳ניץ הפכה להיות משפחה אחת, כאשר רביה״ק בראשה — אבי יתומים, כאביו של כל אחד ואחד!

אך לא רק בנישואי הצעירים טיפל והמריץ. גם המבוגרים ששבו מהמחנות ללא בני זוגם, בודדים בעולמם עם מטען זכרונות נורא של משפחה וילדים שהיו ואינם, נגדעו באיבם. גם אותם המריץ רביה״ק לייסד בית חדש, לפתוח דף חדש. היו כאלו שלא הסכינו עם ההוראה, לא השלימו עם החורבן והשכול. ורביה״ק הזמינם לשיחה אחר שיחה, שכנע ופעל להתחיל בחיים חדשים ולהנשא בשנית.

בגרוסוורדיין, פעל רביה״ק בענין זה ללא ליאות. אבל גם כאשר נסע לשבות בערים אחרות לא נח ולא שקט. כאשר שבת למשל בעיר אראד הגיעו המונים לשחר את פני קדשו, כל אחד עם צרור צרותיו: מוראות העבר, מצוקת ההווה ותהיית העתיד. ורביה״ק היה עמם בצרה, שיתף עצמו עמם — אבל דרש מהם שישתתפו עמו בבטחון בהשי״ת ובשמחה בישועתו. ״כי בשמחה תצאו״ — רק בשמחה ניתן לצאת מכל הצרות והמצוקות. בין הבאים היו יתומות המלחמה, נערות אומללות חסרות ישע, שביכו את גורלן. רביה״ק עודדן ונסך בהן תקוה לישועה בזכות הוריהן הקדושים שניספו על קידוש השם ובזכות מסירותן להמשיך בדרכי

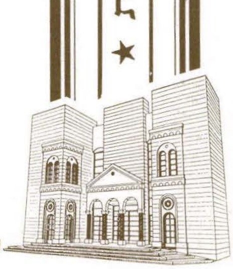

זדים, אלא נשא דברים לפני תקיעת שופר והזכיר בבכיות נוראות את יהודי ורשא, לודז׳, קרקא — את מליוני היהודים שניספו ונעקדו על קידוש השם. אבל החורבן הנורא לא ריפה את ידי קדשו. הוא ניגש לקומם את ההריסות.

הישיבה נפתחה מחדש, ונתקיימו בו ברביה״ק דברי המשורר: ״דגלי כן תרים על הנשארים, ותלקט נפזרים כמלקט שבלים״. אחד מעיר ושנים ממשפחה נאספו ובאו לחסות תחת דגלו ולהתחמם באש היוקדת. הבחורים היו בגילאים שונים. מהם שמזה שנים לא למדו מאומה והיו נתונים במלחמת קיום קשוחה. על כל אחד מהם עברו חוויות נוראות, פצעי גוף ונפש שלא הגלידו. ורביה״ק דאג להם כאב, ברוחניות ובגשמיות. הוא למד עמם ועקב אחר התקדמותם, וסיפק להם את כל צרכיהם. היו אלו בחורים שהתנתקו מלימודים בשנות החורבן, והיו בהם כאלו שטרם טעמו טעמה של תורה זו אורה, ורביה״ק למד עמם והעלה אותם על דרך הלימוד הסלולה ועשה אותם לכלים מחזיקים ברכה.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א.

עם זאת, לא זנח רביה״ק את עסקי הכלל. הוא פעל להתאגדות היראים ב״אגודת ישראל״ ועמד בראש מועצת גדולי התורה ופעולותיה. ״אגודת ישראל״ הקימה ריכוזים (״קיבוצים״) עבור בחורים יתומים פליטי השואה שהתעתדו לעלות לא״י. רביה״ק ביקר בריכוזים אלו בסיגעט, קלויזנבורג ווישווע, כדי לעודד את רוח חבריהם ולחזקם. בריכוז שבגרוסוורדיין ביקר רביה״ק תכופות, לימד שיעור בפרקי אבות אשר כולו היה חיזוק להשקפה טהורה וחישול רוחני, וחברי ה״קיבוץ״ היו משתתפים קבועים בשלחנו הטהור בליל שבת, בו התעלו והזדככו ושאבו מלא חפניים יראה טהורה.

בד בבד, דאג להם רביה"ק גם מבחינה חומרית, והגיש להם סיוע כספי. במיוחד הוצרכו לו שומרי תורה ומצוות, אשר קופחו במתכוון על ידי מוסדות העזרה החילוניים. רביה"ק תמך ברבנים וגדולי תורה, ובחולים הרבים שהגיעו מן המחנות. מלבד העזרה הכספית הראשונה שהעניק לכל פליט, לסידור ראשון בעיר הזרה, והקרן המיוחדת שהקים לתמיכה בזוגות צעירים שעמדו להקים את ביתם על אדני התורה והמצוות. תמיכות אלו הסתכמו בעשרות מליוני ליי (לשם השוואה: שכר חדשי של פועל הסתכם באותה תקופה בכאלפיים וחמש מאות ליי!) והצילו אלפי נפשות. בנוסף לכך, פעל רביה"ק נמרצות לייסד מטבח עממי כשר, להחיות נפשות רבות במחיר סמלי. הוא אף תמך בסכומים עצומים במוסדות שהקים הרה"צ מסקולען זצ"ל למען יתומי המלחמה, ומסר למטרה זו כספים שניתנו לו אישית, לכלכלת המשפחה. כאשר אחד ממקורבי רביה"ק ביקש ממנו סכום כסף להקמת מצבה על קבר אחותו, נענה רביה"ק ואמר: "לאחותך לא יחסר מאומה בלא מצבה ולא יוקל לה בהקמתה. ואילו כספים אלו מיועדים להקל על אנשים החיים עתה במחסור משווע..."

לאחר כשלשה חדשי פעילות ללא ליאות בבוקרסט, נסע רביה"ק לגרוסוורדיין. אף כאן הפיח רוח חיים באודים המוצלים מאש והרעיף טל של תחיה על ניצולי המחנות שהתלקטו אחד לאחד. לאחר שהות של מספר שבועות בגרוסוורדיין יצא לפקוד את השרידים בקהלות השונות ולעודד את רוחם לאחר החורבן הנורא. כך נסע לשבות בטמשוואר, בבראשוב, בדעווא, בקלויזנבורג, בסטמאר, סבען, אראד, ועד לבודפסט שבהונגריה ושאץ שבבוקובינה. בכל מקום אליו הגיע נאספו העדרים להסתופף במחיצתו ולהתנחם בדברות קדשו. רביה"ק שפע שמחה דקדושה ללא מצרים. עוז וחדוה היו במקומו, והאור אשר קרן ממנו גירש כל חושך ועצבות, דחק יגון ואנחה. היו כאלו שתמהו, כיצד יכול הוא לנהל את שלחנותיו הטהורים עד לאשמורת הבוקר בשירה ובזמרה כמימים ימימה, כאילו לא שטפו נחלי דם את העולם, כאילו לא התמר עשן הכבשנים והחשיך את עין השמש. אחד מגדולי הדור שראה את הנהגת רביה"ק ושמע את דברי הביקורת, נענה ואמר: "אמנם לא כולם מבינים הנהגה זו, אך אני מתפעל ממנה! רק הרבי יודע איך לרפא את שבר בת עמו, איך לאחות את הפצעים הפעורים, שותתי הדם!"

אך את מקום מושבו קבע רביה"ק בעירו, גרוסוורדיין, ונחלץ משם לפעולות שיקום נרחבות בכל התחומים: הרוחני והגשמי, לכלל ולפרט. דומה, שהמלים "יאוש" ו"רפיון" "עצבות" ו"דכאון" לא היו מוכרות לרביה"ק. בית מדרשו הגדול שהיה בעבר מלא מפה לפה, גדוש חסידים ואנשי מעשה אשר בערו ביקוד אש קודש והתעלו במחיצת רביה"ק לגבהי מרומים – בית המדרש היה עתה ריק ברובו, והקהל המועט היה שבור ברוחו, שומם וקודר. רביה"ק לא כאב רק את כאב המלכות הזוהרת שנגדעה ביד

אביהם של יתומים

לאחר שוך הקרבות, נהרו לבוקרסט רבבות פליטים. שרידי גולי טרנסינסטריה, שמחוז הולדתם – בוקובינה – סופח לרוסיה והם נדדו לרומניה, ניצולי מחנות הכפיה באוקראינה וביוגוסלביה, והאודים המוצלים מאש הכבשנים במחנות ההשמדה בפולניה. הניצולים היו צעירים ברובם. המבוגרים לא החזיקו מעמד בתנאי הרעב והעבדות הנוראה. הצעירים שבו שבורים ורצוצים הן בגופם והן בנפשם. יתומים ועקורים, חסרי בית, שבורי לב ונדכאי נפש, אובדים ותוהים. לא ידעו מה עלה בגורל הוריהם, בני זוגם, ועולליהם. רבים מאסו בחייהם, והתמרמרו על שלא ניספו כיקיריהם. בפניהם, הופיע רביה"ק כמלאך מושיע, כקרן אורה בעלטה. שביב תקוה ביאוש הנורא. על אף ששברו של רביה"ק היה גדול משברם, הם הצטערו בצרת יחיד והוא כאב את כאב הכלל, והתייסר גם בצרת כל אחד ואחד כאילו היה זה צערו שלו. הסתיר רביה"ק את אבלו וכאבו והאיר פנים לכל אחד ואחד. עודד רוח נשברה, הרעיף טללי נחמה, חיזק תוהים באמונת אבותם, והורה לאלו שהתרחקו את הדרך חזרה. המוני פליטים תועי דרך ועקורים, ידעו שיש להם כתובת לפנות אליה. ישנו לב הפתוח להשתתף באסונם, אזנים הכרויות לשמוע למצוקתם, ועיני רביה"ק ירדו דמעות יחד עמם.

כ"ק מרן
ה"אמרי חיים"
זיע"א.

לאחר שהלכו מיהרו רביה״ק ובני משפחתו ועברו להתאכסן אצל כ״ק האדמו״ר מבוהוש שליט״א, שם שהו כמה שבועות ולאחר מכן עקר רביה״ק לקרבת בית הכנסת הגדול על שם המלבי״ם, שם ערך את תפלותיו ושלחנותיו הטהורים בדביקות ובשמחה כדרכו בקודש, למרות מצב החירום, הסכנה התמידית, וההפצצות הכבדות שניחתו על העיר ושיבשו בה את מהלך החיים.

בד בבד נמשכו המאמצים להשיג לרביה״ק ולבני משפחתו מקומות באניות המעפילים או להשגת אשרת כניסה רשמית. אשרות אלו ניתנו במשורה עקב מדיניות ״הספר הלבן״ של הבריטים שהגביל את העליה, ומדיניות האפליה הבוטה של המוסדות הלאומיים, שלא הקציבו כמעט אשרות לציבור החרדי. הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א פעל רבות בענין זה מארה״ק והפעיל קשרים עם ראשי השלטון המנדטורי, וסוף סוף אושרה הפלגתו של רביה״ק. אולם בינתיים נסתיימה המלחמה, ולפני רביה״ק ניצבה משימה חדשה: לשקם ולעודד את שארית הפליטה, ולהפיח רוח חיים באודים המוצלים מאש.

בסביבה ושב על עקבותיו. אולם כעבור כמה ימים הופיע בשעת אשמורת הבוקר באמרו, שר׳ אברהם פייג איים לנתק עמו את הקשרים אם לא יעביר את משפחת רביה״ק עמו. לאחר הרפתקאות עברו את הגבול ונסעו ברכבת לאראד, אולם בעת הנסיעה ערכה המשטרה ביקורת בקרונות וכל בני הקבוצה נתפסו, והועברו לבלניעש כאשר מאיים עליהם עונש מאסר או גרוע יותר – הסגרה להונגריה. המבריח שהיה אתם לא נאסר, שהרי היו לו ניירות רומניים. הוא המשיך בדרכו לאראד והודיע לר׳ אברהם פייג על המאסר. ר׳ אברהם הודיע על כך מיד לבני משפחת הרטמן ותמורת סכום הגון אישרו השלטונות שאין הם מרגלים אלא פליטים, ושחררום.

עתה ביקש רביה״ק להמשיך בדרכו למשאת נפשו מאז, לעלות לארץ ישראל. עוד לפני הכיבוש הגרמני היתה בידיו אשרת כניסה לארץ ישראל (סרטיפיקאט) אלא שלא היתה לו אשרת מעבר דרך טורקיה. רביה״ק ביקש להמשיך בטיפולו בענין זה, ולשם כך החליט לשהות בבוקרסט בירת רומניה. הואיל ואסור היה ליהודי לנסוע ברכבת ללא רשיון מיוחד, מצא לכך ר׳ אברהם פייג עצה. תמורת הון עתק שיגר קצין גבוה פלוגת חיילים ובידה פקודה להביא את בני הקבוצה – רביה״ק ומשפחתו – לבוקרסט, לעמוד שם למשפט. החיילים ליוו אותם עד בוקרסט ושבו כלעומת שבאו, כאשר עסקני הצלה מלווים את רביה״ק לאכסנייתו.

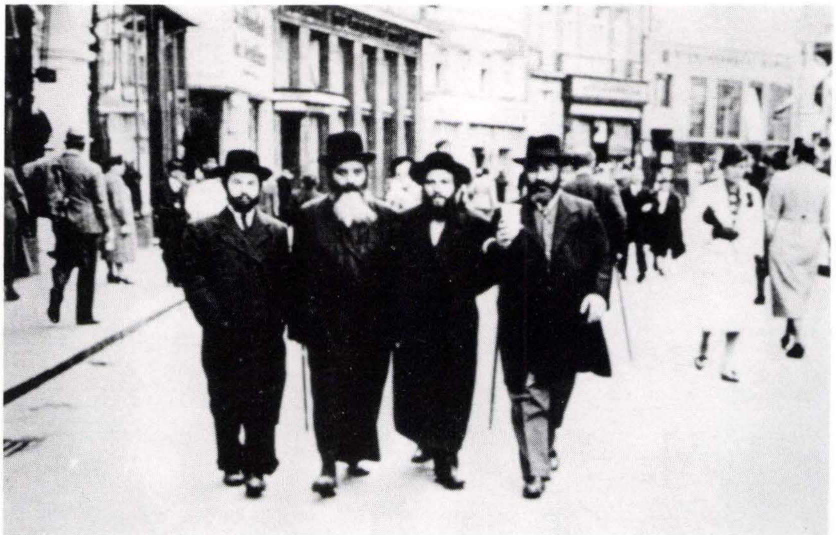

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א.

הסכנה שריחפה על ראשם טרם חלפה. פעם ביום ששי, כשעה לפני כניסת השבת, הגיעו בלשים וחיילים לאסור את כל בני המשפחה. אבל הואיל וכ״ק מרן אדמו״ר שליט״א שהה במקום חיכו החיילים לשובו. בינתיים נשלח שליח אל כ״ק האדמו״ר מבוהוש שליט״א שהיה ידיד נפש לרביה״ק ופעל גדולות ונצורות בשטח ההצלה תוך כדי סיכון נפשו ממש, והוא הפעיל את קשריו והחיילים קיבלו פקודה לחזור למפקדתם ולשוב מאוחר יותר לאסור את כל בני המשפחה כאחד.

כחצות הלילה יצאו לדרך. הם פסעו בשדה תבואה שהשמיעה איוושה בלכתם. הרעש הסב את תשומת לב המשמרות שקראו להם לעצור. הם החלו לרוץ, והללו פתחו לעברם באש. לימים סיפר רביה"ק להגאון בעל ה"חזון איש" זצ"ל: "הכדורים התעופפו מעל לראשינו כגשם זלעפות. היה פחד כזה עד שהרגשתי, שכל עוונותי נמחלים לי. אילו לא הייתי שב לעשות עבירות, הייתי יכול עתה להיות אדם השלם..."

הם רצו בכל כחם, עד שנפלו ארצה באפיסת כחות. היריות פסקו והמבריח הרומני זחל אליהם ובישר להם שהם מצויים כבר מצידו הרומני של הגבול. אמנם אף כאן אורבת סכנה של מעצר בידי המשמרות הרומניים, אבל ניתן לשחד אותם בממון. מכל מקום, הוא האיץ בהם להמשיך וללכת עד לכפרו. הם הגיעו לשם לפנות בוקר, וכל כלבי הכפר פתחו את פיהם בנביחה... בחסדי ה' לא יצאו התושבים מבתיהם ולא הסגירום. הם הגיעו לביתו של המבריח עם שחר, ושלחו להודיע באראד שרביה"ק ניצל ויש להביאו לאראד, שם היתה קהילה יהודית גדולה שחיה בשלוה יחסית.

באראד התגורר ר' אברהם פייג, אשר קיבל הוראה מרביה"ק ערב הפלישה הנאצית לגרוסוורדיין, שיתחיל לפעול להכנת מקומות מקלט ליהודי הונגריה. בשעתו, הוא לא הבין את הוראת רביה"ק, אבל מיד לאחר הפלישה הוא נחלץ להקים ועד לעזרת הפליטים שהחלו להגיע, וקשר קשרים עם שלטונות הצבא שהעלימו עין תמורת סכומים הגונים. עתה, כאשר שמע שרביה"ק עבר את הגבול, הוא התקשר עם מפקד האיזור, קצין בדרגת קולונל, ובקשו להביא את רביה"ק ממקום מחבואו במכוניתו. הלה חס על כבודו, והציע זאת לסגנו. ברם, הסגן היה שונא ישראל ולא הסכים לנסוע עד שהבטיחו לו הון עתק של חצי מליון ליי. רק אז נאות להבריח את רביה"ק במכוניתו. אבל כשהתוודע אל הדרת פני קדשו התרשם כל כך מאישיותו עד שויתר מיוזמתו על רוב הסכום, והסתפק במאתיים אלף ליי.

הנסיעה עברה בשלום בס"ד, למרות שמשמר הגבול קרא לרכב הצבאי לעצור לביקורת והקצין התעלם מדרישתם מחשש לסיכול כל המבצע, והם פתחו ביריות על המכונית, החטיאו היריות והם הגיעו לבלניעש, משם נסעו ברכבת בתור "אסירים" כביכול כשקצין ושני חיילים (שנשכרו לשם כך בכסף רב) "שומרים" עליהם. כך הגיעו לאראד, כשר' אברהם פייג ממתין להם בתחנת הרכבת, והוא הביאם לביתו.

זכה ר' אברהם פייג, והיה לו גם חלק מכריע בהצלת הרבנית ע"ה ובנה כ"ק אדמו"ר מהר"ם יבלח"א. כזכור, הם שהו מחוץ לגטו והרבנית ארנסטר תליט"א התקשרה עם מבריח מאראד, שליחו של ר' אברהם פייג, שיבוא וידריכם במעבר הגבול. בלילה, כשהמבריח בא, הוא מצא אנשי משטרה משוטטים

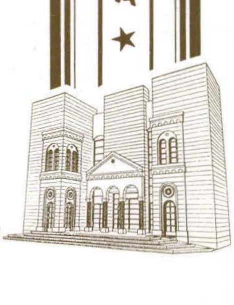

חפשי ולהסגירו לתחנת המשטרה. בנסי השי"ת הרשום החיילים להמשיך בדרכם, אל תחנת הרכבת בטלגד, משם חשבו לשכור עגלון שיסיעם בעגלתו לקרבת הגבול. ברם, בהגיעם לתחנת הרכבת התחיל היום להפציע. מה יעשו עתה, האם יחכו לבואה של רכבת, ומי יודע אימתי תגיע. האם ישימו פניהם לקרבת הגבול, ויסתכנו בגילוים על ידי משמרות הגבול המשחרים לטרף. ר' משה גוטמן נזכר לפתע, שבעיירה זו מתגורר סוחר בקר נכרי בשם באטשו, העוסק גם בהברחת הגבול. עוד הם חושבים על כך, ולתחנה הנטושה התקרב חייל שהורה להם בחפץ לב היכן מתגורר באטשו זה. הם מצאוהו בפתח חצרו ;והוא העלה את כולם לממגורת התבן הענקית שלו. הם נחו מעמל הדרך והוא הביא להם מים לנטילת ידים, לחם ובצים, יי"ש (עליו הבדיל רביה"ק) וחלב שרביה"ק ניאות לשתות ממנו לאחר שהם ראו מרחוק כיצד הגוי חולב וממילא היה זה "חלב ישראל". הם התפללו והניחו בזה אחר זה את התפלין שהיו ברשותו של ר' משה גוטמן, והגוי ביקש מהם שישיבו לו טובה על הכנסת האורחים שלו. הואיל והבטיחו לו מ"ועד ההצלה" באראד הון עתק של אלפיים דולר (בערך של אותם ימים!) אם יצליח להציל את הרבי מויז'ניץ הנמצא באיזור זה. הריהו מוכן להלביש אחד מהם בבגדי איכר ולחפש עמו את הרבי. היהודי יכיר את הרבי והגוי יעבירו את הגבול, והם יתחלקו ברווחים... כמה שמח כאשר הודיעוהו, שהרבי נמצא עמו במחיצתו! אף רביה"ק שמח עד מאד ובדמעות גיל קרא: "רואה אתה, הרשל — השם יתברך לא עזב חסדו מעמנו!" הנכרי אף סיפר, ששלשום הוא העביר את הרבנית מויז'ניץ ע"ה ובנה, הוא כ"ק אדמו"ר מהר"ם יבלח"א. לאחר מכן עזבם כדי לקרוא לשותפו מן הצד הרומני שיעזור לו בחציית הגבול.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

ה"צמח צדיק" זיע"א. הוא רק חגר את עצמו תחת מעילו באבנטו של אביו הקדוש, הס"ק זיע"א.

מולם השתרע היער, ולמרגלותיו שדה תירס שגובהו הגיע למתני אדם, וניתן היה להסתתר בו. אבל כדי להגיע לשם היו צריכים לחצות את שביל העפר, אשר בו התגודדו מאות צוררים צמאי דם, שארבו ליהודי שיפול לידם! השי"ת התחיל להמטיר גשם סמיך וסינוור את עיני הצוררים. הם עברו את השביל והגיעו אל שדה התירס, פגשו בר' צבי דוידוביטש הרועה את פרותיו והודיעו לו על המאורעות האחרונים, והוא הצטרף לבריחתם. הם עברו את שדה התירס בהשתופפות, ואף כשהגיעו אל היער הלכו שחוחים, שכן היער השתרע במעלה ההר, ובקלות היה ניתן להבחין בהם מהכביש. בעזר השי"ת הגיעו למעבה היער מבלי שנתגלו, ועמדו להתפלל מנחה של שבת. לימים סיפרו, שהיתה זו תפלה כתפלת נעילה של יום הכפורים...

הבורחים שאלו את פי רביה"ק, מה יעשו עתה. האם ישובו לגרוסוורדיין, ילכו לעבר החזית הרוסית (שהיתה במרחק של כשלשה ימי הליכה בלבד) או יתקדמו לעבר הגבול הרומני. רביה"ק בחר באפשרות האחרונה, ולשם כך היה עליהם לשוב על עקבותיהם, לעבר שדות התירס שעזבו מאחריהם, אל הכפר אשר בו היו לר' צבי דוידוביץ מכרים נכרים. הם נשארו מחוץ לכפר והוא פנה אל בית המכר וביקש ממנו אוכל עבור הקבוצה ושיסכים להעבירם את הגבול, תמורת תשלום הגון, כמובן. הנכרי ענה, שברצונו לשתף בענין גם את שכנו, וכעבור זמן מועט נכנסו אל הבית שלשה שכנים. הבין ר' צבי שטומנים להם כאן מלכודת. ארבעת הנכרים יתגברו עליהם בנקל, ירצחום נפש ויטלו את רכושם. על כן הודיע שבני הקבוצה מסתתרים עד לחצות הלילה, מפחד המשמרות, ובחצות ימצאום בקצה היער, בצד צפון. בינתיים לקח עמו ככר לחם ומיהר אל בני הקבוצה והמריצם למהר ולברוח מהמלכודת המוטמנת להם. הם מיהרו בדרכם, בבוץ מתחת וגשם ממעל, ורביה"ק פנה אל ר' צבי ואמר לו בלשון קדשו: "הרשל, שלא יהיו לך עתה מחשבות זרות! דע לך, כי ה"צמח צדיק" הולך עתה עמנו!" הוא חזר על הוראה זו מספר פעמים בעת מנוסתם.

בחצות הלילה עצרו למנוחה קצרה ולטעימה כלשהי. רק רביה"ק והרה"צ רבי יהודה הורוויץ זצ"ל מיאנו לאכול מפת עכו"ם. לאחר כרבע שעה המשיכו בדרכם, וכחצי שעה לאחר מכן נעצרו בידי פלוגת נוער נושאת רובים.

"עצור, הרם ידים!" פקדו עליהם. "מה מעשיכם כאן?"

הטלאי הצהוב שעל בגדיהם הסגיר את יהדותם. הם ענו שהם עבדו כאן בסביבה בעבודת כפיה, ונותקו מפלוגתם ששבה לגרוסוורדיין. לפיכך פניהם מועדות לתחנת הרכבת, שתסיעם אל הגטו. ההוראות שביד המשמרות היו חד משמעיות: לעצור כל יהודי

בערב, בשוב העובדים מן היער, קידם את פניהם קצין חדש ויהיר שערך רשימה מדוקדקת — רק למחרת הוברר מדוע — והחל לשאת נאום נוטף ארס על שהיהודים הם האשמים במלחמה, ומתחמקים מכל עול בעוד שהגויים מוסרים את נפשם בחזית למען הרעיון והמולדת. אבל הוא יכריח את היהודים לעמול ולעבוד, אף בשבתות, ואם לאו — והוא נפנף באקדחו — לא יתבע ממנו איש את דמם!

עיני השומעים חשכו לשמע הנאום, ורביה"ק פצע את אצבעו כדי שלא יצטרך לעבוד בשבת. כמוהו עשה ר' משה גוטמן. הרה"צ רבי יהודה הורוויץ היה אמור לרעות את הפרות יחד עם הר' צבי דווידוביץ אך נשאר בחברת רביה"ק, ועמם גם ר' הרשל שטרולי. כל השאר יצאו לעבודה בבוקר יום השבת, באיומי אקדחו של הקצין הצורר.

בצהרים, בשעה שר' הרשל שטרולי שוחח עם רביה"ק, קרא לו ר' משה גוטמן בבהלה. הוא יצא לחצר והביט החוצה בעד חרכי הגדר — ונחרד. שיירה ארוכה של מכוניות שחורות, מכוניות האס. אס., עמדה בדרך העפר וסביבה קלגסים נאצים וזנדרמים הונגריים. ניכר היה בעליל, שהם מחכים לפלוגות העבודה שירדו מן ההר המיוער. הם ראו את הבחור בערצי ברגר נוהג בעגלה עמוסת עצים, ואת הצוררים מכים אותו באכזריות ומעלים אותו למכונית. הם הבינו, שגורל פלוגת העבודה נחרץ, ושהצוררים אינם יודעים ואינם מעלים על דעתם שבבקתה הקרובה מצויים כמה יהודים שלא יצאו לעבודה. אך אין ספק שהם יגלו זאת כאשר יערכו מפקד של העובדים ויראו מי הם החסרים.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א בקלויזנבורג, ולידו חתנו הגה"צ רבי יהודה הורוויץ זצ"ל מדז'יקוב, ראב"ד קלויזנבורג.

הם שבו והודיעו לרביה"ק את אשר ראו. אף בשעה בהולה זו לא איבד רביה"ק את עשתונותיו. ברור היה שיש לברוח אל היער הסמוך. אך מפאת קדושת השבת ואיסור הטלטול לא לקח עמו רביה"ק מאומה, אף לא את התפלין היקרות של הרה"ק בעל "אור פני משה" מפשוורסק זיע"א ואת טליתו של זקה"ק

שהכניסה אליו היתה בדרך עקיפה. בכניסה לחצר הותקן בונקר נוסף. שניהם שימשו לייעודם והסתתרו בהם עשרות אנשים, שניצלו בעת הגירוש ההמוני להשמדה. אולם נגזרה גזירה, ויושבי שני הבונקרים נתגלו בימים שלאחר מכן, ונרצחו. הי״ד.

לרביה״ק הוצע להמלט לרומניה, אולם הוא סירב לכך באמרו, שבריחתו לעת כזאת תביא מורך בלבות האנשים ותשבור את לבם. הוא היה לכולם כצור מעוז לעתות בצרה. אולם כאשר חומות הגטו סגרו על רבבות התושבים והיה ברור שהצוררים מכינים עתה את הדרכים להשמדה, רח״ל, נאות רביה״ק לחפש דרכים להמלט. עוד לפני כן החל לשלוח את בני משפחתו לרומניה, בחברת מבריחי גבול. בתחילה הצליחה בתו צפורה תחי׳ לעבור את הגבול, שבוע לאחר מכן ניסתה בתו השניה הרבנית אדלר תליט״א לעבור את הגבול עם ילדתה שיינא רחל בת החמש, אולם מיד נעצרה ונאסרה. כנראה שהמבריח עצמו הלשין עליהם, ובחסדי שמים ונסים מופלאים הצליחה להחלץ מצפרני הרשעים. שבוע לאחר מכן יצאו לדרך כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א עם הרבנית תליט״א ובתם הבכורה, הרבנית מסקווירא תליט״א, שהיתה אז תינוקת פעוטה. כשהבריחו את הגבול היא התחילה לבכות, והמבריח טען שהיא מסכנת את כל הקבוצה ותזעיק אליהם את משמרות הגבול. לפיכך יש חלילה לחנקה... בקושי הפיסו את דעתם. כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א נשאה על ידיו והיא השתתקה ונרדמה. כך הצליחו לעבור את הגבול ולהנצל.

עתה, כאשר חומות הגטו נשמרו בקפידה, אין יוצא ואין בא. אי אפשר היה עוד להבריח את הגבול. לרביה״ק נודע שהצוררים מארגנים פלוגות עבודה ביער, לכרות עצים ולשאתם במורד ההרים, והוא הביע את רצונו להצטרף לפלוגת עבודה כזו. הושג אישור עבורו ועבור עוד ארבעה מבני משפחתו, כ״ק מרן אדמו״ר מוהר״ם שליט״א, יבלח״א, הרה״צ רבי יהודה הורוויץ זצ״ל, והרה״צ ר״מ מרימנוב ור״ב מווישיווע זצ״ל הי״ד. אותה עת מצאו עצה לחלץ גם את הרבנית ע״ה, כשהיא מצויידת באישור יציאה מן הגטו שניתן בשעתו לאשה אחת ולא נלקח ממנה כאשר יצאה משערי הגטו, ועתה השתמשו בו בשנית. כשהיו מחוץ לשערי הגטו, החליט כ״ק אדמו״ר מהר״ם שליט״א שלא להצטרף אל מחנה העבודה אלא להשאר עם אמו הרבנית ע״ה, וכעבור שלשה ימים הוא חצה עמה את הגבול לרומניה. רביה״ק הגיע אל היער, ונמצאה עבורו בקתה קטנה בת חדר אחד. רביה״ק, הרה״צ רבי יהודה הורוויץ זצ״ל, ועוד שבעה אנשים השתכנו באותה בקתה. למרות שהציעו לרביה״ק עבודה נוחה, בחליבת פרות, הוא הביע את רצונו להיות עם כל היהודים בצרה ולעבוד בכריתת עצים ביער. גם כאשר הצטרף אל העובדים הם בקשו למנוע ממנו טורח ולפטרו מעבודה, אבל הוא לא הסכים לכך בשום אופן. מן השמים מנעוהו, במטרות עוז ששיבשו את העבודה והכריחו להכריז על הפסקה ומנוחה.

נס ההצלה

הונגריה היתה בת ברית של הצוררים הנאצים, אך כאשר ראשיה ראו שהרוסים מתקרבים ומפלת הגרמנים קרובה, שקלו לפרוש ממדינות הציר הנאצי. הדבר נודע לצוררים, ובכ"ד אדר תש"ד כבשו את הונגריה. אזהרתו של רביה"ק התממשה. ראשית צעדיהם היו מכוונים כנגד היהודים. בזה אחר זה ניחתו הגזירות. נישול מרכוש וממקורות תעסוקה, ענידת הטלאי הצהוב, וגירוש כל היהודים לתחום הגטו הצר. דירתו ובית מדרשתו של רביה"ק נכללו בתחום הגטו, אבל הוא התבקש להעמיד את בית המדרש הגדול לרשות החולים הרבים של בית החולים היהודי שנזרקו אל הרחוב, פשוטו כמשמעו, בידי הצוררים שהחרימו את מבנה בית החולים על ציודו. הם הכריזו על החרמת כל הרכוש היהודי, והתחילו לאסור ולענות את העשירים והאמידים כדי להוציא מפיהם היכן הטמינו את רכושם. העינויים היו נוראים, החל ממכות רצח וכלה בהלם חשמלי ועקירת צפרניים. רוב הנחקרים הוצאו ממטה הגיסטאפו על אלונקות. הואיל וחששו ממעצרו של רביה"ק, השפיעו עליו ללון מחוץ לביתו, בבית שכנו.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א ויבלח"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

אף כאן ראה רביה"ק את הנולד, ועוד בטרם נגזרה גזירת הגטו הורה להכין בונקר, מקלט תת קרקעי, בחצרו. המטבח הגדול שמתחת לבית רביה"ק חולק לשנים, וחלקו הפנימי הותקן כבונקר

מרובות הותר להם להשאר במקום עד לצאת השבת, כשהם עצורים בבית המדרש הגדול. לאחר השתדלות, הותר לרביה"ק לקבל פתקאות במוצאי שבת קודש בבית המדרש ולהפרד מהמוני היהודים, ואין לשער את הבכיות והזעקות שנשמעו שם כאשר הורים בכו על ילדיהם שנגזלו והוגלו ואין יודעים לאן, נשים עגונות קוננו על בעליהן שנלקחו לעבודת כפיה ועקבותיהם לא נודעו, יתומים בכו על אביהם כי איננו, ורביה"ק בכה לאין הפוגות לשמע ים הסבל והצרות.

היתה זו פרידה אחרונה, מרגשת ומזעזעת וממיסה כל לב, בטרם עלה הכורת על יהדות הונגריה כולה, ויהודי מחוז מרמרוש בכללם.

בסוף שנת תש"ד הוכו הגרמנים בחזיתות רבות ותבוסתם החלה להראות באופק. תושבי הונגריה נשמו לרווחה. מכל המדינות שכרתו ברית עם הצוררים, סבלו יהודי הונגריה פחות מכולם. עתה, כאשר סיום המלחמה קרב ובא, הרוסים מתקדמים והגרמנים נסוגים, יכולים בני הונגריה לנשום לרווחה ולומר: "אכן סר מר המוות". כך חשבו הכל, זולת רביה"ק. הוא שלח מכתב בהול לעיר אראד שברומניה, אל חסידי ויז'ניץ המתגוררים שם, שעננת מוות מרחפת מעל להונגריה ודרך ההצלה היחידה היא שיהודי הונגריה יעברו לרומניה. לפיכך הריהו מבקשם שיכינו מקומות קליטה לפליטים רבים ככל האפשר. הוא זרזם לטפל בענין זה בדחיפות, לבל יאחרו חלילה את המועד.

מקבלי המכתב היו נדהמים. הכל ידעו שמצב יהודי הונגריה טוב הרבה יותר ממצבם של יהודי רומניה, והמלחמה עומדת להסתיים. מה פשר מכתבו של רביה"ק? הם נמנעו מתשובה, וכעבור שבועיים הגיע מכתב נוסף בו מובעת תרעומת על שתיקתם וזירוז לפעולה. הם לא הכירו בחומרת המצב והכירו את הקשיים העומדים בפניהם: על היהודים נאסר לנוע מעיר לעיר, הגבול חסום, ואם יהיה מי שיצליח לעבור את הגבול ולנוע בדרכים מבלי שיתפס — מי יאות לאכסנו כאשר השלטונות הודיעו שהמסתיר בביתו פליט צפוי לעונש מוות? ובכלל, מי יסתכן בבריחה ובגלות כאשר המצב במקומו, בהונגריה, טוב הרבה יותר?

לא עברו שבועות רבים והנאצים כבשו את הונגריה, כלאו את יהודיה בגטאות ושלחום להשמדה, הי"ד. אז ראו עד כמה הטיב רביה"ק לראות!

רביה"ק, הרואה את הנולד, נסע לביקור אחרון בעיר רבנותו וילחוביץ שבמרמרוש, חודש ימים לפני הכיבוש הנאצי. מחוז מרמורוש, שהיה משופע בצרות כלכליות מימים ימימה, לקה בכפלים כאשר עבר לידי ההונגרים בראשית שנת תש"א. אלפי יהודים שלא היו יכולים להוכיח רישומי אזרחות מלפני תשעים שנה הוגלו לפולין, להשמדה רח"ל, ואלפים נלקחו לעבודות כפיה בידי הצבא — כל הגברים מגיל שמונה עשרה ועד גיל חמשים! ניתן לשער עד כמה היו הלבבות שבורים. כאשר רביה"ק החל לומר "הודו" במנחה בעש"ק, פרץ הקהל הרב בבכיות סוערות. "יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר — ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילם — יוציאם מחושך וצלמוות ומוסרותיהם ינתק", כל הסכרים נבקעו ומעיינות דמעות ניגרו. אין לתאר במלים את התפלה הנלהבת והאוירה המרוממת ששררה בשלחן הטהור שנמשך עד לשעה שלש לפנות בוקר, בו התעלו כולם מן המועקות והצרות, לאור באור פני מלך חיים ולטעום מעין עולם הבא. אולם כעבור שעה קלה נהפכה השמחה לתוגה. ז'נדראס שונא ישראל שהקריאה והקדושה, הרון והרוממות והשיר והשבח היו לצנינים בעיניו קרא לפלוגות נוספות מישובי הסביבה, ומאות זנדרמים הקיפו לפנות בוקר את וילחוביץ וכינסו את כל האורחים לבית המדרש והורו להם לשוב ליישוביהם. לאחר השתדלויות

בורחים, בעירום ובחוסר כל... ראה נא תיכף ומיד לאסוף שמה סכום הגון, למען השם. אין בכחי לכתוב יותר״. רביה״ק נחלץ מיד לעזרת הגולים וערך מגביות חרום בהן הצליח לגייס סכומי עתק ושלחם לישע האומללים, בכספים, תרופות ובגדים. בד בבד, חיפש דרכים נוספות להצלתם. כשהסתמנה אפשרות להציל אחיו הרה״ק ה״מקור ברוך״ זיע״א, המריץ את המתעסק במצוה במכתב מרגש: ״נא ונא, ירחם נא ויעבוד במסירת נפש להציל את אחינו וב״ב מטיט היון, הדבר נוגע לנפשי. אל ישכח שהדבר נוגע ליוצאי חלציו של אבינו רועינו זצללה״ה. לא נשכח גמולו לנצח, אין קץ לשכרו. לא ינוח ולא ישקוט, והשי״ת יהא בעזרו. אם יעלה בידו להיות שליח להצילם — יהיה לו לעונג ולנחת כל ימי חייו. הנני מברך אותך ב״חיים מאירים״. מאמצים אלו אמנם נשאו פרי והרה״ק ה״מקור ברוך״ הצליח לצאת מעמק הבכא והגיע לרומניה עם משפחתו. יחד עמו ניצל הגאון רבי יוסף נפתלי שטערן זצ״ל מסערט, נכד מרן בעל ה״חתם סופר״ זצ״ל, שלצורך השגת הסכומים להצלתו השתדל רביה״ק שימכרו את מהדורת ״דרשות החתם סופר״ שהגרי״נ שטערן הוציא לאור לפני המלחמה ואשר היתה מאוחסנת בעיר קלויזנבורג, ותמורתה תשמש להצלתו. רביה״ק גם נסע לבודפסט כדי לעסוק בהצלת פליטי צ׳כוסלובקיה שהגיעו להונגריה, ובאותה הזדמנות אסף שם כספים עבור גולי טרנסניסטריה.

את כל הפעולות הללו עשה רביה״ק כאשר בגרוסוורדיין עצמה משתוללת חמת המציק. חיילים הונגריים מוסתים השתוללו בחוצות, ופגעו ביהודים. פעם נזרק רימון לדירת רביה״ק, ובנס לא התפוצץ, ופעם נזרק רימון בליל שבת קודש לבית המדרש ובעזה״י לא גרם לנזק. חיילים היו חוטפים מגבעות ושטריימלים, ודוקרים למוות את מי שניסה להתנגד להם. הם פלשו לבית המדרש לחפש אחר מסתתרים, או לעצור חסידים באשמת ״התקהלות בלתי חוקית״. מול כל אלו עמד רביה״ק כצור איתן, עודד וחיזק את הלבבות באמרותיו, תפלותיו, שלחנותיו ושיריו. הוא לא נרתע מפני המרצחים. בליל חג השבועות תש״ג, לאחר אמירת ״תיקון ליל שבועות״ שוחח רביה״ק בביהמ״ד אודות אביו הקדוש זיע״א ולפתע נכנסה פלוגת שוטרים. כל הנוכחים נמלטו על נפשם מלבד רביה״ק שניצב בקור רוח ליד הבימה והביט עליהם כשראשו שעון על ידו, ולצידו הרה״ח ר׳ יוסף יו״ט אפל ז״ל. ופעם שב רביה״ק מבית מדרשו לביתו בלווי מספר בחורים, ולפתע פסע לקראתם קלגס הונגרי ששלף כנגדם את פגיונו. כל הבחורים נסו על נפשם. רק רביה״ק פסע מולו בלא רתיעה בהביטו עליו בעיניו החודרות. הלה הוריד את פגיונו, קילל נמרצות ועבר לצידו השני של הרחוב.

השמיע רביה״ק את דברי בעל ״חובות הלבבות״: ״בוש אני לירא מזולתי״

★ ★ ★

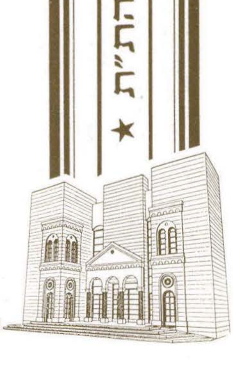

— נידונו להיות מגורשים לפולניה. כך גורשו כשלשים אלף יהודים, אשר כמחציתם הושמדו בקמיניץ־פודולסק, הי"ד, ומחציתם סבלו מהתעללויות וחרפת רעב וגלות. רביה"ק לא שת לבו לסכנה שריחפה עליו, והסתיר המוני פליטים כשהוא מספק להם מזון ומעודד את רוחם, ופתח במבצע של גיוס כספים לגולים האומללים, להציל ממוות נפשם ולהחיותם ברעב. למרות המצב הקשה ששרר בגרוסוורדיין, היה מצב הגולים גרוע עשרת מונים, ורביה"ק קרא בסערת רוחו באסיפה רבתי עם שכינס בבית הכנסת הגדול: "האחיכם יצאו למלחמה" ויסבלו ממוראותיה ותוצאותיה, "ואתם תשבו פה" בשלוה יחסית ותאטמו את לבכם וכיסכם? הוא התריע לבל יחשבו שהסכנה מרחפת רק על ילידי פולין, ואילו בני הונגריה מחוסנים בפניה. "ידעו נא, רבותי, שהגזירה היא רח"ל על כלל ישראל!" הוא ביאר את הפסוק "קרעו לבבכם, ואל בגדיכם". אם תפתחו את לבכם בתפלה, תשובה וצדקה — מוטב. ואם לאו, חלילה, עוד יפשטו את בגדיכם מעליכם. תחזית, שהתגשמה להוותנו במלואה.

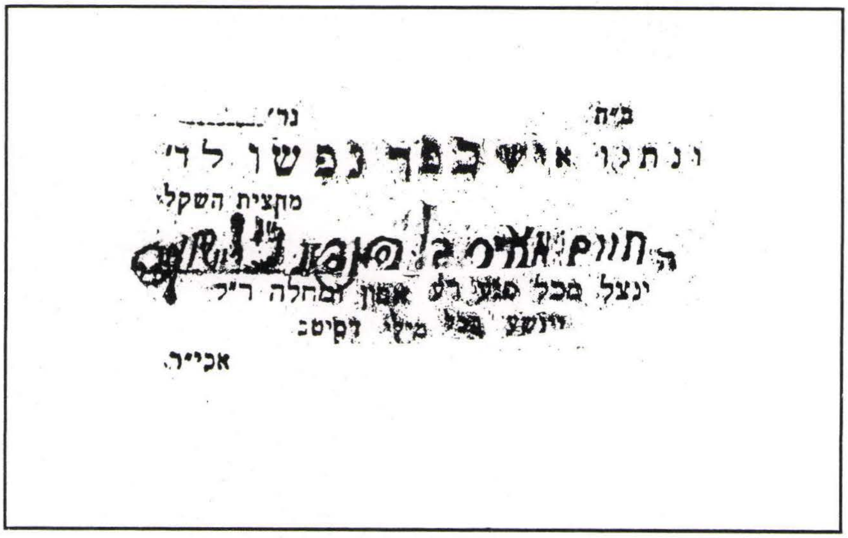

ב"ה

נר' ______

ונתנו איש כפר נפשו לד'

מחצית השקל:

ה' חיים אלעזר ב' חנה [illegible]

ינצל מכל פגע רע אסון ומחלה ר"ל

ויושע בכל מילי דמיטב:

אכי"ר.

פתקאות "כופר נפש", שבהם ביקשו החסידים לכתוב את שמו של רביה"ק במקום את שמם.

רביה"ק קרא לערוך מגבית "כופר נפש", שבזכותה — בזכות הדמים שיתנו לפדיון השבויים יינצלו מבוא בדמים בידי הצוררים הארורים ימ"ש. בנוסף, שיגר אחיו הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א קריאת אזעקה להצלת גולי טרנסניסטריה ובראשם אחיהם הרה"ק ה"מקור ברוך" זיע"א: "...מה אומר ומה אדבר, מאחינו האומלל שיחיה קבלתי בשבוע זה שני מכתבים שהם ב"ה בריאים, אבל בכיתי בכי גדול בראותי גודל פחדו ובכתבו כי החום מתגבר בכל יום, והבנתי דבריו... אחי יקירי, כפי ראות עינינו תעלה ההוצאה (להחיות את משפחת הרה"ק ה"מקור ברוך" זיע"א) לסך ארבע מאות (אלף ליי), ראשי עלי ככרמל מאין אקח בעת הזאת, שכל אנ"ש הוכרחו לעזוב מקומם (עקב גזירת השלטונות שהיהודים תושבי הכפרים חייבים לעקור לערים הגדולות) — בארד יש כשלשת אלפים נפשות

הנהגתו והגיעה לכמאה בחורים. בתקופה הראשונה היה רביה"ק עצמו משמיע את השיעור בגפ"ת ומפרשים לפני הצהרים, ומדריך את התלמידים בנתיבות עבודת הש"ת בלימוד השל"ה הקדוש בכל ערב, ובוחן אותם בערב שבת קודש לפנות בוקר, לאחר ליל שימורים בלימוד התוה"ק. עינו היתה פקוחה עליהם בכל הליכותיהם. פעם, בליל שבת קודש, אמר: "ישנו בלבי פנקס, ובו דף מיוחד לכל תלמיד. אני מחיה את נפשי בראותי, כי הדפים אינם מוכתמים". הוא השגיח על תפלתם, על התנהגותם, על אורח דיבורם, והדריכם בשיחות כלליות ופרטיות. התלמידים נקשרו אליו בעבותות אהבה כבנים לאביהם, מלבד מורא רבם שהיה כמורא שמים. אף הוא טיפחם ודאג להם במסירות ובאהבה, קרא להם "בני אהובי", ובליל הסדר הנהיג שאף הם ישאלוהו "מה נשתנה" כבנים לאביהם!

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א

בשלהי שנת ת"ש נותקו מחוזות טרנסילבניה — וגרוסוורדיין בכללה — ומרמורוש מרומניה, ובלחץ הגרמנים נמסרו להונגריה. בשנת תש"א כבר נשלחו יהודים מכמה איזורים בהונגריה, בעיקר ממרמורוש ומקרפטו־רוס, למחנות ההשמדה, הי"ד, אולם בגרוסוורדיין התנהלו בינתיים החיים כסדרם, למרות שהיו מלווים בהשפלות והטרדות. לא אחת נאלץ רביה"ק לברוח מבית המדרש באמצע עריכת שלחנו הטהור, כאשר חיילים נכנסו לפרוע פרעות ולבוז ביזה, או לחפש את גולי פולין ואת המסתתרים מהשירות הצבאי — בני הגדוד הט"ו. השלטונות ההונגריים חוקקו תקנה, שכל יהודי חייב להוכיח כי הוא ואביו וסבו, עד לפני תשעים שנה, היו מתושבי האיזור. כל אלו שהיגרו לטרנסילבניה מחבלי ארץ אחרים, דוגמת רביה"ק ומשפחתו שהגיעו מבוקובינה, או בני האיזור שלא הקפידו על רישום רשמי נאות (כדי להתחמק מחובת הגיוס)

חמת המציק

שלהי תרצ"ט, הצוררים הנאצים כובשים את פולין ומתחילים במעשי דיכוי והשפלה, כמבוא והקדמה להתעללות והשמדה. רבים בורחים להונגריה, ומוצאים מקלט בחצרו של רביה"ק. "הגדוד החמש־עשרה" (ט"ו, טמיר ונעלם) הוקם בשנית, כדוגמת גדוד המסתתרים ששהה בחצר הס"ק זיע"א במלחמת העולם הראשונה.

בראשית שנת ת"ש נעתר רביה"ק לבקשת בנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ליסד ישיבה בגרוסוורדיין להצלת הנוער. באותה שנה נסגרה ישיבת ויז'ניץ שברשות הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א, עם הכיבוש הרוסי של בוקובינה, ורבים מתלמידיה הצטרפו לישיבתו של רביה"ק. כך נתקיימה ברכתו של הס"ק זיע"א שהישיבה שיסד בשנת תרס"ג תתקיים עד לביאת גואל צדק בב"א. שכן עד שלא שקעה שמשה של הישיבה בויז'ניץ, זרחה שמשה של הישיבה בגרוסוורדיין, ועד שלא שקעה שמשה בסערת המלחמה נוסדה הישיבה באה"ק, ולא יכבה נרה לעולם.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א

למרות שעת החרום והמצב הכלכלי הקשה לא שעה רביה"ק לאלו שביקשו להניאו מפתיחת הישיבה, והיא הלכה ושגשגה תחת שרביט

ובפרט לכגון דא לדעת מקצת דמקצת, ולא אדע אם המבואר בספרים הקדושים שצריך להיות מסירות נפש לנסיעה לצדיקים אם כוונתם למסירות נפש ממש או אולי רק בהפלגה... ויאמין לי כ״ק, שאם לא הייתי ירא רק מסכנת איזה מכות לחי לא הייתי נמנע מלנסוע להצלת ותיקון נפשי... ונא, ברוב קדושתו של עצמו והמורשה מאבות הקדושים וכח אלפי ישראל יראי ה׳ הדבוקים בו, להשפיע גם על נפשי באשר הוא שם שאזכה לשוב אל ה׳ ולהכריע את עצמי לכף זכות, ולזכות בישועת ישראל לקבל פני קדשו במהרה בשובע שמחות״.

הרבנית שיינדיל ע״ה, אלמנתו של הס״ק זיע״א, סיפרה בראש השנה הראשון שלאחר פטירת הס״ק, שראתה כיצד הוא זיע״א נכנס לפני התקיעות לבית המדרש ועמד ליד רביה״ק. בתחילה חשבה שדמיונה מתעתע בה, אבל היא התבוננה היטב וראתה שזוהי מציאות חיה.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א

כעבור כמה שנים גילה בן אחותו וחתנו הגה״צ רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זצ״ל, לרביה״ק שהוא ראה בחלומו את הס״ק זיע״א והבין מדבריו שעליו לדבוק ברביה״ק וסיים: ״לכן אני מקבל עלי את מרותו של הרבי שליט״א בתור רבי, ומעיד עלי את הנוכחים כאן!״ (מכתבי ה״ר ישראל הרלינג הי״ד).

תקצר היריעה מלפרט, משום שאלפים דבקו ברביה״ק ללא שיעור וסייג, ייחלו למוצא פיו ונושעו בברכותיו, התלהבו בתפילותיו והודרכו בדברי תורתו, והתעודדו בצל קדשו כאשר שמי אירופה התקדרו בעבים בשלהי שנת תרצ״ט, עם פרוץ מלחמת העולם השניה.

על ידו, והוא התבטל כל כולו בפני רביה"ק. בשנתו האחרונה, כאשר כמה בחורים מישיבתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בוילחוביץ נסעו לרביה"ק לגרוסוורדיין לשבות בצלו בשבת חנוכה ונכנסו לבקר את הרב מטרנובה שהיה מוטל על ערש דווי, התעודד בשמעו שהם חסידי רביה"ק, ואמר להם בהתפעלות: "איי, אתם עדיין צעירים! איי"ה, כשתתבגרו ותגיעו לגיל בינה, תדעו להוקיר את האוצר שברשותכם! תזכירו אותי בפניו ותאמרו לו, שאני משתוקק לראותו עוד פעם!" כשהגיעו לגרוסוורדיין ומסרו זאת לרביה"ק, נסע מיד לאחר חנוכה לבקרו.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א

הרה"ח רבי הערש אייזיק רוטנר זצ"ל, תלמיד חכם ועובד השי"ת, אשר הרה"ק מאוטיניא זצ"ל היה קם בפניו, זכה אף הוא להסתופף בצלם של רבוה"ק ה"צמח צדיק", ה"אמרי ברוך" וה"אהבת ישראל" זיע"א, ודבק אף הוא בלב ונפש ברביה"ק בקראו בהתרגשות: "הלא הוא כדוגמת ה"צמח""!"

אף הגאון רבי יחזקאל וידמאן אבד"ק סיטשעל, זצ"ל, ממקורביו של הרה"ג בעל "שארית מנחם" זיע"א ועורך הבטאון התורני "דגל התורה" שיצא לאור על ידי ישיבת ווישיווא, דבק ברביה"ק ואמר: "לבי שייך לרבי שבגרוסוורדיין!" בפרוץ מלחמת העולם השניה כאשר האנטישמיות הרימה ראש והיתה סכנה לנסוע בדרכים, כתב מכתב נרגש לרביה"ק: "הגאון הקדוש הצדיק הגדול האמיתי, אור ישראל יסוד העולם, ברא כרעא דאבוה, פאר הדורות צדיק דלעילא לב ישראל". במכתב הוא מספר שהשלטונות החרימו את תעודות הזיהוי והזהירו שיהודי שיצא למסע — מרה תהיה אחריתו. "איני יודע אם ידוע לאדמו"ר הקדוש שליט"א כל זה, כי ברוחו הקדוש שאיני מסופק בו ח"ו לא אדע אם משתמש, מגודל ענוותנותו,

ובאחד ממכתביו כתב: "גילובט השי"ת איך האלט אין איין בענקין" – תודה להשי"ת שאני מתגעגע ללא הרף!

החסידים התקשרו אל רביה"ק בלב ונפש. ששה ימים לפני פטירת, ביום א' בעומר יומא דהילולא דרבה"ק ה"תורת חיים" זיע"א, הראה הס"ק זיע"א להדיין מקוסוב את התורה שכתב ה"אמרי נועם" בי"א אייר, יום היארצייט של הרה"ק מרופשיץ זיע"א, על מאמרם ז"ל (שבת ל ע"ב) "אבא מת, ומוטל בחמה", שאמר שלמה המלך ע"ה בעת פטירת אביו דוד המלך ע"ה בשבת קודש. לאחר פטירתו, ראה בכך הדיין מקוסוב רמז לפטירת הס"ק עצמו בש"ק והעברת המלוכה לבנו רביה"ק אחריו, ורמז לשמו של רביה"ק. שכן "בחמה" – ר"ת של שמו הקדוש, חיים מאיר בן הינדא.

הרה"צ מטרנובה זצ"ל, למשל, שהיה מבוגר מרביה"ק בכעשרים שנה וזכה עוד להסתופף בצל קדשו של ה"צמח צדיק" זיע"א, התלהב כל כך בעת תפלתו של רביה"ק עד שמרוב התלהבותו עלה על הספסל ומשם טיפס לחלון. הכנעתו מרביה"ק משתקפת ממכתבו שכתב אליו בשנת תרח"ץ:

> "החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד אדונינו מורינו ורבינו חיות רוחינו, מאורן של ישראל, הרה"צ קדוש ישראל פאר הדור, משוש לבנו, מוכתר בנמוסין מאראלים ותרשישים, ה"ה כקש"ת מרן הקדוש שליט"א.

הנני בזה, אחרי קידה קדם רבינו שליט"א לפרש שיחתי, שמאד צער בלבי אשר לא זכיתי זה זמן כביר לקבל פני קדשו וליהנות מזיו תורתו ותפלתו הקדושה, אשר השי"ת יודע האמת אשר הם ממש מחיי נפשי ולבי... לא יכולתי לנסוע מחמת גודל הצינה אשר היתה ממש סכנה לזה. ואין לי משום דבר חיות אמת ושמחת הלב בשלימות – רק כאשר אני שומע אמרותיו הטהורים ושיחותיו הקדושים אשר הם מחיי נפשות ישראל... על כן הנני מפיל תחנונותי לפני הדרת קדשו שליט"א שברוב טובו צדקו וענוותנותו הקדושה ישא אותי על מוחו הקדוש והטהור, כי השי"ת יודע האמת שאני רוצה להתקשר את עצמי עם הדרת קדושתו וזה כל חיותי, שבדבוריו הקדושים הם נותנים חיות ושמחה אין לשער. על כן, מחמת המצוה הגדולה להחיות נפש מישראל, ובפרט אשר כל ימי שברתי את עצמותי לקבל חיות וקדושה משלחנותיו הקדושים ותפלותיו הנוראות והקדושות של רבינו קודש הקדשים מרן אביו הקדוש רשכבה"ג עט"ר תפארת ישראל זצללה"ה זי"ע, ועל כן אל יעזוב אותי הדרת קדושתו שליט"א מלישא אותי על מוחו הקדוש... דברי עבדו המשתחוה מול הדרת תורתו הקדושה באהבה עזה ובלב שלם בזה ובבא, יעזור לי השי"ת לראות פני קדשו בקרוב ברוב רחמיו, שלמה אליעזר בן חנציא רחל.

דבר שפתים אך למחסור למקרא מכתב זה שכתב גאון וצדיק אשר רבים שיחרו את פניו והגישו לו פתקאות ונושעו

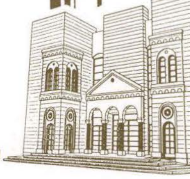

תכופות נשמעו מפי רביה״ק דברי געגועים וכיסופין לאביו הקדוש הבלתי נשכח. גם במכתבו לאחיו, הרה״ק ה״מקור ברוך״ זיע״א, כתב (בתרגום): ״שתהיה זו לפחות השתתפות דרך הכתב, אחי, השריד היחיד מהמלוכה הגדולה הזוהרת, לבכות ולכסוף אל העבר המאיר שלנו. את אשר חשנו לפני הפסח אצל אבינו ואמנו, אחינו ואחיותינו היקרים, הבלתי נשכחים, החרותים עמוק בלבותינו. יושב אני לבדי ובוכה ממעמקי לבי, וחש הקלה מעטה. אני מתקשר עמם במחשבתי. אין לי עם מי להחליף דברים — מי יבין לדברי, מהו פסח בויז׳ניץ״...

כמים הפנים לפנים, היתה הוקרתו של הסבא קדישא זיע״א לרביה״ק. פעם אמר: ״טוב יהיה לו לזה שיהיה תחת קורת גג אחת עם ״השחור״ שלי״. בסעודה שלישית האחרונה לימי חייו של הס״ק, בשבת־מברכין חודש סיון, נכח רק מנין יהודים עקב מחלתו וחולשתו, ולמרות שהס״ק היה נוהג לברך ברכת הזימון בסעודה שלישית בעצמו, הורה שרביה״ק יזמן עתה. סירב רביה״ק. פנה הס״ק לאחד הנוכחים ואמר: ״כאשר מצווים, יש לציית!״ המקורבים הבינו, שבכך הכתיר הס״ק את רביה״ק כממשיך מורשתו. כמה שעות לפני פטירתו סבבו בניו הקדושים את מטתו. הס״ק הושיט את ידו לרביה״ק, החזיק בידו רגעים מספר כשהם מביטים זה בעיני זה.

לימים, כאשר באו לפני אחיו הרה״ק ה״מקור ברוך״ זיע״א בענין קשה, שלח את הפונים אל רביה״ק. העיזו הללו ושאלו: הלא הרבי ״למד באותו חדר״ שאחיו למד, ויודע לפעול ישועות כמוהו, מדוע הוא שולח אליו? השיב הרבי וענה: אמנם כן, ממקור אחד שאבנו, אבל שעה קלה לפני הסתלקותו הושיט אבינו את ידו אל אחי והביט בעיניו, וראינו שהוא מוסר לו את כחו. על כן, מצוי מפתח הישועה בידו...

באותו ליל שבת קודש בו נפטר הס״ק, כובד רביה״ק בברכת המזון, ובאמרו: ״ברשות אבי מורי בעל הבית הזה״ פרץ כל הקהל בבכי נרגש. במוצאי שבת אמר: ״לא רק את אבי איבדתי, אלא גם את רבי״, ובעת מסע ההלויה שנערך לפנות בוקר, אמר: ״אבא, האם קרה שתלך לאיזה מקום מרוחק ואני אפנה משם ואשאירך לבד? הלא הייתי עבדך הנאמן, חייל מסור!״ ולמרות שגזירה על המת שישתכח מן הלב, הרי עמדה דמותו כמו חיה לעיני רביה״ק, בבחינת ״צדיקים במיתתם קרויים חיים״. פעם בשלהי חודש אייר שהה רביה״ק בצפת בחברת אדם מותיקי העיר, פיזם לעצמו חרש ניגון נוגה והפטיר: ״יא, נעביך, בתאריך זה אבי היה כבר חולה רציני. אוי נעביך נעביך...״ הלה שאל לתומו: ״מתי הסתלק אביו הקדוש?״ ״לי זה נראה כאילו היה זה תמול־שלשום, אבל הם אומרים שכבר חלפו למעלה משלשים שנה״, הפטיר רביה״ק...

ראשית ממלכתו

רביה"ק דבוק היה באביו הקדוש, אשר סמך עליו בכל. לאחר מלחמת העולם הראשונה, כאשר בני בוקובינה נוכחו לדעת שרבם הנערץ והנקדש הסבא קדישא זיע"א החליט לקבוע את חצרו בגרוסוורדיין, ובקשוהו לשלוח אליהם אחד מבניו הקדושים שידריכם וינהלם, הציעו את שמו של רביה"ק. נענה הרבי ואמר: "את השחור (כך כינה את רביה"ק, על שום זקנו השחור) אינני נותן. הוא יד ימיני!"

הסבא קדישא זיע"א מסר לרביה"ק את כל ניהול החצר, הוא היה המוציא והמביא ובלעדיו לא נעשה דבר. אף כאשר בנו את בית המדרש החדש לא התעניין הס"ק כמעט בבנייתו, והכל נעשה בעצת רביה"ק ובפיקוחו. הס"ק הלך רק לראות את בניית התנור לאפיית המצות, וגם אז הצטדק שהוא הולך לפי בקשת בנו רביה"ק.

על תקופה זו אמר פעם רביה"ק: "איך בין א הייסער חסיד פון טאטין (אני חסיד נלהב של אבא)... לומר שהייתי חסידו — הרי זה מעט מדי... הייתי בן מסור. אולם לא ניצלתי אותו, רק חיפשתי איך שינצל אותי. הייתי עבדו הנאמן ובשמחה רבה... הוי, כמה לילות ישבתי ליד דלת חדרו, להשגיח עליו... שמשתי אותו בכל לבי, הוא היה כל חיי!"

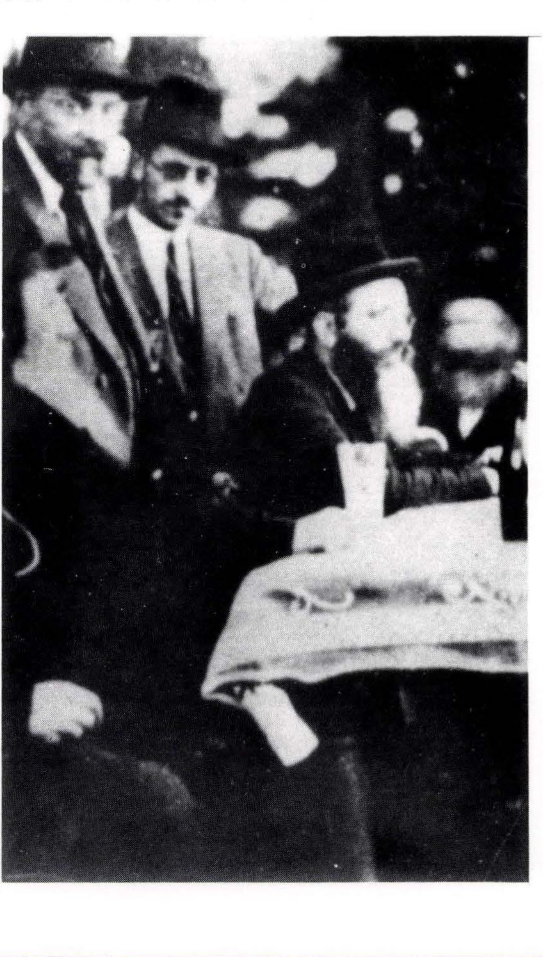

משמאל: רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א, לימינו כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

בקודש, בתורה ובתפלה, בשירה ובזמרה. מכל הגליל נהרו לוילחוביץ לשבתות בהן שהה רביה"ק בעירו. בני הישובים הקרובים הגיעו לשלחנותיו ברגל מטרנובה ונרסניצה, ניאגוב ובולבוריץ. בקיץ ובחורף, בגשם ובשלג. הדרך, באישון ליל ואפלה, במורדות הרים ובמעליהם, בסכנת בורות ופתחים והתקלות בגזעי עצים. לא אחת הם הופיעו בבית מדרשו כשמצבור של שלג נערם על השטריימיל שלהם ומכסה את כתפיהם. בין האורחים שהגיעו במיוחד היו ישישים שזכו עוד להסתופף בצל רביה"ק ה"צמח צדיק" ואף ה"תורת חיים" זיע"א, והתפעלו ללא גבול מעבודתו בקודש ומיקוד אש קודש שהצית בלב המסתופפים בצלו. לא אחת היו שלחנותיו נמשכים עד אור הבוקר בעבודה תמה שיש אחריה עבודה, הליכה מחיל אל חיל בהכנה לתפלה המרוממת. בשלחנותיו היה רביה"ק משמיע מדברותיו בקודש בדרך דרוש, בשילוב דברי מוסר וחסידות. הרה"ח רבי מרדכי חנא ז"ל גילה פעם, שרביה"ק היה מבאר לו לאחר השבת את דברי תורתו אלו איך שנאמרו במכוון על דרך הרמז והסוד.

כאמור, שרה במחוז מרמרוש עניות נוראה. התושבים נכספה וגם כלתה נפשם לחצרות ה', לשמוע מפי הסבא קדישא זיע"א את תפלות הימים הנוראים, אבל ידם לא השיגה לכך. לכן הפצירו בו שיורה לרביה"ק לשהות במחיצתם בראש השנה. רביה"ק ניאות לכך בתנאי, שאביו הקדוש יפעל שתפלותיו ותפלות בני קהלו יעברו דרך בית מדרשו של אביו הקדוש ויעלו יחד עם תפלותיו. קהל רב נהר מכל האיזור להתפלל במחיצת רביה"ק בראש השנה. אחד מיהודי מרמרוש נפרד מהס"ק בשלהי הקיץ והתנצל בפניו על שהשנה לא יוכל לבא כמנהגו לימים הנוראים. אמר לו: "הרי תוכל להתפלל במחיצת בני בוילחוביץ! האמן לי, כי אילו הייתי יכול – הייתי גם אני נוסע אליו, לשמוע את תפילותיו בראש השנה!" ואמנם, אין לתאר בחרט אנוש את עבודתו המופלאה של רביה"ק, את ה"מלכויות זכרונות שופרות" שלו. הן זכינו ושמענו, הן נחקק בלבותינו. הלא לא מש מזכרונינו, למן "ברוך שאמר" ועד "היום תאמצנו".

כאשר אחד המתפללים במחיצת רביה"ק סיפר לסבא קדישא זיע"א על התפלות, נענה ואמר: התפלות שלו חסרו לי!"... ובהזדמנות אחרת ביקש הסבא קדישא זיע"א מאחד החסידים לחזור בפניו על דברי התורה שאמר רביה"ק בשלחנו הטהור, התפעל מהם מאד, ואמר: "פה קדוש לו!"

מיד בבואו החל לפעול בכל התחומים. הוא הורה לחמם את המקוה מידי יום ביומו והתקין שלא לגבות דמי כניסה, ודאג בעצמו לכיסוי ההוצאות. בד בבד, החל לפעול לבניית מקוה חדש ומשוכלל כשצוות מבני המקום עוזר על ידו. הוא השגיח בעינא פקיחא על הכשרות ויצא חוצץ כנגד פיטום האוזים. אף על התלמוד תורה השגיח ומינה צוות בוחנים לכיתות השונות. אף הוא עצמו בחן ורשם ציונים, ופעמיים בשנה היה עורך מבחן פומבי לכל התלמידים יחדיו.

תקופה מסויימת התקיימה בעיר בפיקוחו, ישיבה של ״בני עניים אשר מהם תצא תורה״, שנבצר מהוריהם לשלחם לישיבות מחמת ״גודל הלחץ זו הדחק השורר בעו״ה במחוזנו בין אחב״י, אי אפשר להעלות על הכתב, כי רובם עניים ומסתפקים במיעוט, ואי אפשר להם להחזיק בניהם לתלמוד תורה בשום אופן״, ולולי הישיבה שהחזיקה נערים אלו ברוחניות ובגשמיות ״היו הרבה ילדים הולכים בטל לגמרי״ (מתוך מכתב קדשו). רביה״ק פנה בבקשות תמיכה במוסד קדוש זה, בכתבו: ״תיקר נא נפשות ילדינו אשר אין בהם מום, שלא יבלו ימיהם בהבל וריק ח״ו״. עשרות נערים למדו בישיבה, ולמעלה ממאה בתלמוד תורה.

אף על משמר הצניעות עמד, וחסם כל פירצה בעודה באיבה. באחת החתונות העיז צעיר אחד, בריון אלים, לצאת בריקוד תערובת. רביה״ק מיהר ושלח פעמיים להזהירו, ומשלא שעה לאזהרות הלך לשם בעצמו והזהירו שיפסיק, פן מרה תהיה אחריתו. הצעיר הגיב בבוז ובביטול, אך הקב״ה תבע את עלבונו של הצדיק. לפתע נפל ארצה ללא רוח חיים, והכל למדו להזהר בגחלתו של רביה״ק. התושבים אף הרבו להביא בפני רביה״ק דיני תורה, כי יצאו מוניטין לגדלותו בתורה, לגאונותו, חכמתו ופקחותו. פסקי הדין שלו התפרסמו למרחקים. אך אם קרה והחייבים סירבו לציית לדין תורה, היה רביה״ק תקיף בלי פשרה. פעם שלח לגביר נכבד את הדף שלו מפנקס ה״חברה-קדישא״, והלה נבעת ובא לקבל נזיפה בחליצת מנעלים. ופעם התרה באחד שסירב לציית לדין תורה והלה נענש מן השמים. הוא נסע אל אביו הקדוש לקבול בפניו על שבנו העניש. השיבו הסבא קדישא ואמר לו: ״יש לי רק עצה אחת עבורך – שוב לביתך ובקש ממנו סליחה!״.

לימים, כאשר נתעטר רביה״ק בכתר האדמו״רות וביקר בוילחוביץ, התבטא הרה״ח רבי נחמן אייזנהורן ז״ל בפני אחוזת מרעיו שכשם שהרבי היה תקיף ולא נשא פנים לאיש בהיותו המרא דאתרא, כן בהיותו רבי יהיה תקיף כלפי שמיא להשפיע ישועה לבני עדתו, בבחינת ״צדיק גוזר והקב״ה מקיים״. כעבור שעה קלה נכנס ר׳ נחמן לרביה״ק עם קויטל ופדיון. לפניו עמד יהודי שהעתיר לישועה לפני רביה״ק. ברכו רביה״ק ואמר לו: ״הריני מצוה! אני תקיף. כשאני אומר – חייבים לציית!״ הופתע ר׳ נחמן שרביה״ק קרא את כל מחשבותיו וענהו עליהן...

אבל בעיקר, רומם רביה״ק והעלה את בני עדתו בעבודתו

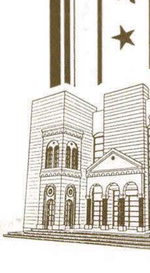

כעבור עשרות שנים, כאשר חזר מהלויה אחת, נענה ואמר: "כאשר נקראתי להתייצב בפני ועדת הצבא, ליוו אותי אבי הקדוש ואחי כברת דרך, לאחר מכן נסעתי בלויית כמה חסידים וריעים, לאט לאט הם הלכו והתמעטו. אל הבנין עצמו — ליוה אותי רק שתדלן אחד, ואל חדר הועדה — כבר נכנסתי יחידי... כך דרכו של אדם לעתיד לבוא, הכל הולכים ללוותו לדרכו האחרונה, לאט לאט הם מתמעטים והולכים, ולדין — מתייצב הוא לבדו... אבל מה", סיים רביה"ק, "ידעתי כי אבי חושב עלי..." רביה"ק כתב מכתב לאביו הקדוש לבשר בו את בשורת שחרורו, ובו כתב: "לו היה רואה אותי כ"ק אאמו"ר שליט"א בשמחתי בעת שיצאתי משם, האיך כל חדרי גוי עלזו ושמחו, אזי היה לו מעט תענוג ונחת נגד הצער אשר זה כביר ציערתי אותו. באמת עליתי מבירא עמיקתא לאיגרא רמה" (מכתבי קודש, א) — וגם שם הוא כותב תיאור זה.

ואכן, רביה"ק שוחרר משם בנקל, ושב לויז'ניץ.

הוא סייע לאביו הקדוש בניהול הישיבה שהוקמה בשנת תרס"ג, ואמר בה שיעורים בשלחן ערוך (לימים הפליאו גדולי הפוסקים את כח ההוראה של רביה"ק בעת שכיהן ברבנות וילחוביץ).

בשנת עת"ר, בהיותו כבן כ"ב שנה נקרא לכהן פאר כרבה של וילחוביץ וגלילותיה. מחוז זה שבמרמרוש כלל כעשרים יישובים. ביניהם בדבליא (עיר רבנותו של אביו הקדוש), טרנובה, דיביווע (שהיתה הגדולה בעיירות המחוז), ועוד. אולם רביה"ק כרב המחוז בחר בוילחוביץ כמרכז לפעילותו, בהיותה מיושבת במאות משפחות יראים ושלמים, רובם ככולם דבוקים באדמו"רי בית קוסוב־ויז'ניץ מדורי דורות. אף בכהונתו זו שהה רביה"ק רוב חדשי השנה במחיצת אביו הקדוש וידו לא זזה מידו, והיה שוהה בוילחוביץ בתקופה בה נסע אביו הקדוש להבראה, בחדשי הקיץ, ובפרוס הפסח כאשר רבו השאלות. אבל מצודתו של רבינו פרושה היתה בעירו והתושבים כבדוהו והעריצוהו. כשהיה מגיע לשהות בעיר, היו התושבים יוצאים לקראתו לתחנת הרכבת בעיר טרסוב ומלוים אותו מהלך חמש עשרה קילומטרים בשירה ובזמרה עד לוילחוביץ שהיתה מוארת לכבודו בנרות ולפידים.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א

ואמנם, לאחר החתונה היה רביה״ק סמוך על שלחן חמיו והתפעל מהליכותיו בקודש, אבל לבו היה קשור ודבוק באביו הקדוש וגעגועיו העזים הלכו וגברו מיום ליום. הוא סיפר שפעם, בסעודת שבת קודש, הוא נזכר כיצד אביו הקדוש יושב עתה ומזמר ״אתקינו סעודתא״ במתיקות ונעימות ופניני־דמעותיו ניגרות מעיניו הטהורות וכיצד הוא אומר בנוסח המפעים את תוספת המלים ״שבת קודש — ואזמין בה השתא״ — ולפתע תקפוהו כיסופים עזים עד שפרץ בבכי ללא הפוגות. במוצאי שבת הודיע לרעייתו, שכמיהתו וגעגועיו גברו עד כדי כך, שהוא נכסף לבית אביו. הוא שאלה האם אינו מרגיש כאן בנוח, והוא ענה: ״חלילה! השכינה שורה על חותני, הוא גדול בתורה וצדיק מופלא, דברי תורתו נפלאים, לא חסר לי מאומה. אבל ברצוני לשוב אל בית אבא!״ משפחת הרבנית התנגדה לכך, אבל בפרוס הימים הנוראים לא יכול היה עוד רביה״ק להתאפק. למשפחה אמר: ״אילו היה חותני עובר לפני התיבה — היתה הצדקה לדרוש ממני להשאר כאן. אבל שם — מתפלל אבא, ואילו כאן — בעל תפלה פשוט...״ רביה״ק שב לויז׳ניץ, ומאז כמעט ולא זזה ידו מיד אביו הקדוש, שראה בו את יד ימינו ועשאו לנאמן בכל ביתו.

ביקש רביה״ק לישב בשלוה, ואיימה עליו גזירת הגיוס לצבא. אומרים, כי ידם של משכילי הסביבה היתה בדבר, שכן הס״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א לחם כנגדם ומנע בעדם מלפתוח גימנסיה חילונית שתדיח את בני הנוער. לכן נאלץ רביה״ק לברוח מויז׳ניץ ולשהות בראש השנה בראדוביץ, ובחול המועד סוכות אושפז בבית חולים בטשרנוביץ כדי שיוכל לקבל כתב שחרור מטעמי בריאות. למרות זאת נאסר בהושענא רבה, ורק לאחר מאמצים רבים שוחרר. לבסוף הוצרך להתייצב בפני ועדה צבאית עליונה ולבקש שחרור בתורת רב, לאחר שהיה מעוטר בסמיכת חכמים על ידי גדולי הדור ואף בתעודת רבנות רשמית מהרב הראשי של המדינה לצורך הכרת השלטונות במעמדו.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א

רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זיע"א

על כס רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א בגרוסוורדיין ישב בנו רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א. הוא נולד בויז'ניץ בט"ו כסלו תרמ"ח וזכר את סבו רביה"ק ה"אמרי ברוך" זיע"א, שנפטר בהיותו כבן חמש. בהכנסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, בכ"ב כסלו (אביו הס"ק זיע"א אמר עליו אז "ישראל אשר ב"ך אתפאר") נקרא שמו בישראל חיים מאיר, על שם רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א וסבו אבי אמו הרה"ק רבי מאיר מדזיקוב זצ"ל. מקטנותו ניכרו בו ניצני גדלות והוא נודע לתהלה בפקחותו ובחריפותו השנונה. שמעו הגיע עד לרוסיה הרחוקה, והרה"ק רבי זאב מרחמסטריבקא זצ"ל, נכד המגיד הקדוש מטשרנוביל זצ"ל, שלח את נאמן ביתו לדבר נכבדות בילד בן השמונה עבור בתו הצדקת מרת מרגלית ע"ה. השליח מצא ברביה"ק כלי מפואר מחזיק ברכה, והצדדים הסכימו להתקשר בקשר השידוכין. החתונה נערכה כעבור תשע שנים ברחמסטריבקה שברוסיה הרחוקה, אליה נסעו הסבא קדישא אבי רביה"ק ומתי מעט חסידים, והמדובר היה שרביה"ק ישהה במחיצת חותנו הגדול, אותו העריך והוקיר עד מאד. לדוגמא סיפר רביה"ק, שבעת ביקורו הראשון בארץ הקודש בשנת תרצ"ה, בלויית הרבנית ע"ה, כאשר הגיע לבית מדרשו של חותנו, שעלה בינתיים לארץ ישראל, ולאחר שלא התראו כעשרים שנה, מצא את חותנו מתפלל תפלת ערבית. והוא היה כה דבוק בבוראו, עומד לפני המלך, עד שלא הראה כל אותות התרגשות ושמחה למראה הפמליא הנכבדה ובראשה חתנו היקר והאהוב, ורק לאחר התפלה קיבל את פניהם בהתרגשות רבה ברוב דיצה וחדוה.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א

הקהילה, "מחזיקי הדת" ו"שומרי הדת", אולם נפשו כספה לארה"ק והוא עלה אליה וקבע את מושבו בחיפה. הוא יסד בה את ישיבתו, ישיבת "יחל ישראל", ובנה בה את שכונת "רמת ויז'ניץ" המונה מאות משפחות כ"י, מוסדות תורה לתפארת ומפעלי צדקה וחסד. אולם צרות ישראל והסבל שעבר עליו בשנות הזעם השפיעו על בריאותו, וביום ב' מרחשון תשכ"ד השיב את נשמתו הטהורה לבוראו. את מפעליו הברוכים ממשיכים בניו אחריו, כ"ק הרה"צ רבי אליעזר שליט"א מנהיג העדה ומאציל עליה מרוחו, ואחיו הרה"ג רבי משה שליט"א עומד לימינו ומכהן כראש הישיבה. חידושי תורתו הרבים אבדו בשנות הזעם והחורבן, ומקצתם ראו אור בספה"ק "מקור ברוך" על פרשיות השבוע, מועדים, ועוד. זיע"א.

בנו החמישי של רביה"ק היה הרה"צ רבי שמואל אבא זצ"ל, שנולד לערך בשנת תרנ"ח וגילה כשרונות מזהירים, זכרון מופלא והתמדה רבה, אבל סבל מילדותו ממום בלבו שהסב לו סבל רב. הוא למד בקביעות עם אביו הקדוש, ולמד בחברותא עם אחיו הרה"ק מסערט, זיע"א. דבוק היה בלא שיור באביו הקדוש, ולאחר פטירתו התגורר במחיצת אחיו הרה"ק בעל ה"דמשק אליעזר" זיע"א, ולחגים היה נוסע להסתופף בצל אחיו כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א. בי"ז מרחשון ת"ש, יומא דהילולא של סבו הקדוש ה"אהבת שלום" זיע"א שהה בגרוסוורדיין ונפטר על מטתו של אביו הקדוש ונטמן באהלו. ארונו הועלה ארצה יחד עם ארונו של אחיו הגדול הרה"ק בעל "שארית מנחם" מווישיווע זיע"א לאהל אביהם הקדוש, זיע"א.

שש בנות היו לו לרביה"ק. בתו הבכירה הרבנית חיה ע"ה, נישאה להרה"צ שלום מסקאהל זצ"ל, נכד רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א (מצד אמו) והרה"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל (מצד אביו). הבת השניה היא הרבנית חוה ע"ה נישאה להרה"צ רבי אלתר יחזקאל אליהו מדזיקוב זצ"ל, והם ניספו בשנות החורבן, הי"ד. בנם, הרה"צ רבי יהודה הורוויץ זצ"ל, היה חתנו של כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זצ"ל. הבת השלישית, הרבנית שרה ע"ה, נישאה להרה"צ רבי צבי חיים מרימנוב זצ"ל נכד הרה"ק ה"אמרי נועם" מדזיקוב זצ"ל (מצד אביו) והרבי ר' הירש מרימנוב זצ"ל (מצד אמו). ארונותיהם הועלו לאה"ק ונטמנו באוהל רביה"ק זיע"א. הבת הרביעית היא הרבנית דבורה ע"ה, בזוו"ר אשת הרה"צ רבי אלתר מנחם מנדל זצ"ל בן הרה"ק מבורשא זצ"ל, הי"ד, ובזוו"ש אשת הרה"ג רבי משה חיים לאו מפיעטריקוב זצ"ל, הי"ד. הבת החמישית הרבנית שיינה רחל ע"ה אשת הרה"צ רבי אברהם יהושע העשיל מזינקוב זצ"ל נכד הרה"ק מאפטא זצ"ל, נספתה עם בעלה וילדותיהן בשנות הזעם, הי"ד. הבת הששית הרבנית הניא ע"ה אשת הרה"צ רבי מרדכי שרגא מבויאן זצ"ל. בעלה נספה בטרנסניסטריה, הי"ד, והיא ניצלה ונפדתה על ידי אחיה הרה"ק בעל "דמשק אליעזר" זיע"א. כשעלה לאה"ק שלח לה סרטיפיקאט והיא עלתה ארצה באניה "מפקורה" שטובעה על ידי הנאצים וירדה תהומה כשעל סיפונה מאות יהודים ניצולי השואה, הי"ד.

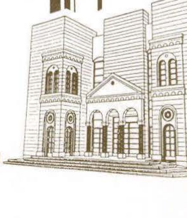

לסערט, אמר: משום שאיני רוצה שהוא ילך לישון בשעה מוקדמת בלילות שבת... כי חסידי סערט דבקו בו ועיטרו את שלחנותיו עד לשעות הקטנות של הלילה. כאשר אביו הקדוש ביקר בשנתו האחרונה, שנת תרצ"ו בויז'ניץ ונשא את מדברותיו בפני בני הישיבה על הפסוק "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", ראה בכך בנו ה"מקור ברוך" זיע"א כעין צוואה קדושה והקים לאורה את ישיבתו "בית ישראל ותמכין דאורייתא" בה השמיע שיעורים תמידים כסדרם, ועקב אחר הנהגת בחורי החמד והתעלותם בתורה, ביראת שמים טהורה ובמדות טובות. עם פטירת אביו הקדוש הוא נתעטר גם בנזר האדמו"רות והנהיג את בני עדתו שדבקו בו באהבה והערצה.

בשנות החורבן, הוגלו הרבי ובני משפחתו לטרנסניסטריה, לעיירה דזורין בה סבלו יסורים קשים ומרים, אך הפכו את ביתם למגדל אור, אחיעזר ואחיסמך לאחים הגולים הנרדפים על נפשם. במסירות נפש הקים הרבי מטבח לרעבים, וסעד גם את נפשם בטללי תחיה של עידוד וניחומים. ביתו שימש גם כמקום התכנסות בסתר לתורה ותפלה, וכמרכז לעזרה שהגיעה מאחיו הקדושים ה"דמשק אליעזר" מטמשוואר וה"אמרי חיים" מגרוסוורדיין, עזרה שחולקה לנזקקים והצילה נפשות רבות. לבסוף נפדו הרבי ובני משפחתו על ידי אחיו הקדושים, והם עברו לטשרנוביץ, ומשם לבראשוב. כשהמלחמה הסתיימה פעל הרבי רבות בחיזוק הדת בקהלות הנבנות מחדש, בהקמת מקואות ותלמודי תורה ומוסדות צדקה וחסד. ברם, כאשר הקומוניסטים השתלטו על המדינה והוברר כי לא יהיה ניתן לבסס שם את היהדות, ועל אחת כמה וכמה לשמור על אורחות החסידות, שם הרבי את פעמיו בצוותא חדא עם אחיו כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א לאנטוורפן, שם שהה כשנה. ראשי הקהלה שם ביקשו להכתירו כרבם, וניאותו לאחד לשם כך את שני פלגי

הרה"ק "מקור ברוך" זיע"א עם כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

הרה״ק ה״מקור ברוך״ מסערעט

הרה״ק רבי ברוך מסערט זיע״א בעל ה״מקור ברוך״, בנו הרביעי של רביה״ק, נולד בשנת תרנ״ה ונקרא על שם סבו הקדוש ה״אמרי ברוך״ זיע״א. מצעירותו התפרסם כחכם ופיקח, ולגדול בתורה. הוא הוסמך לרבנות על ידי גאוני הדור הג״ר מאיר אריק ומהרא״ם שטיינברג מברודי, זצ״ל. בזיווג ראשון היה חתנו של הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל, אותו העריך והעריץ ואת אמרותיו ותורתיו רשם למזכרת וסיפר כי ידע בעל פה כחמש מאות מאמרותיו, ואף כי שכח רבות בצוק העתים עודנו זוכר כמאתיים. בזוו״ש נשא לאשה את בת הרה״צ רבי אליעזר ניסן מדזיקוב, שאמה היתה אשתו בזוו״ש של אביו הקדוש זיע״א. במלחמת העולם הראשונה עקר עם אביו הקדוש לגרוסוורדיין, וברוחו הטובה ואמרותיו המחוכמות שימח את רוחו בעתות מצוק וחבלי גלות. בשנת תרפ״ג נבחר לכהן כרב בישוב פאליין שבמרמרוש ושימש שם ברבנות כארבע וחצי שנים. משם העתיק את אהלו לקוצמאן, מחשובי הקהלות בבוקובינה, בה כיהן כתשע שנים, ובשנת תרצ״ו — חדשים מעטים לפני פטירת אביו הקדוש, כרבה של סערט, קהלה חסידית שרשית. כאשר שאלו את רביה״ק מדוע הוא תומך בעקירתו של בנו מקוצמאן העשירה והמכובדת

הרה״ק ״מקור ברוך״ זיע״א עם כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א.

פעם נתפס שליח עם כל הכספים והמכתבים, בצירוף קבלות על סכומי כסף קודמים שהתקבלו, והיה יסוד להניח שהוא נשבר בחקירתו והסגיר את הרבי ואת כל הרשת המחתרתית. בשוחד רב הצליחו לחלץ מלוע הארי, ממטה המשטרה, את המכתבים – אבל הקצין שהחזירם הזהיר שהמשטרה יודעת על הפעולות הבלתי חוקיות והיא הועמדה במצב הכן. לכן ביקש להקפיא את המשלוחים לזמן מה, כדי שהענין ישכח. העסקנים סיפרו על כך לרבי וחיכו לתשובתו. המענה היה: "לא בא בחשבון!" – ופעולות ההצלה נמשכו...

בשנת תשי"ד עמדו הרוסים לכבוש את מחוז טרנסניסטריה ולהציל את שארית הפליטה, רק אז נענה הרבי להפצרת תלמידיו ועלה לארץ הקודש. שבור ורצוץ הגיע, אך מיד פתח בתנופה מחודשת בפעולות הצלה. הפעם רוחניות. הוא פעל והפעיל למען ניצולי המחנות וקליטתם הרוחנית, ובמיוחד שרידי טרנסניסטריה אותם הציל מרדת שחת ועתה נפגש עמם ושכנעם להמשיך במסורת אבות. הוא גם קיבל לידיו את הישיבה שתלמידיו הקימו בירושלים בהעדרו, והעבירה לתל אביב, שם הפכה לעוגן הצלה לצעירים פליטי השואה שמצאו ברבי אב אוהב ודואג ובישיבה – בית חם ומסור. כראש הישיבה כיהן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אשר שימש דוגמא חיה להתמדה והתעלות מתמדת, ולימד והדריך את התלמידים במסירות אין קץ.

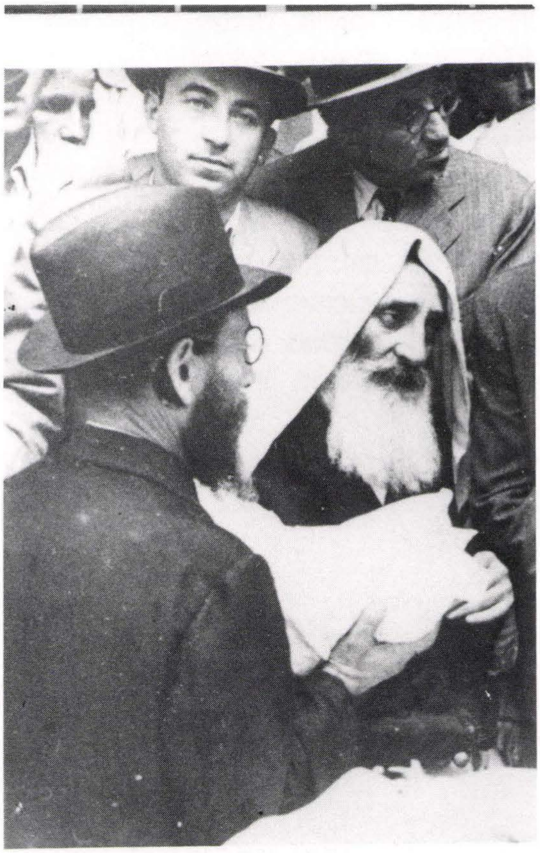

הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א.

ברם, לא ארכו הימים ומחלתו של הרבי תקפה עליו, ותפלות תלמידיו כבניו לא נענו. הוא רמז, שהוא עומד למסור לאביו הקדוש מתנת יום הולדת. יום הולדתו של אביו חל בב' אלול, הוא היום בו עלתה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים...

בנים לא השאיר אחריו, אך תלמידיו כבניו נושאים את שמו בהערצה. משרידי כתבי ידו ראו אור הספה"ק "דמשק אליעזר" עה"ת ותהלים. הישיבה הרוממה של ויז'ניץ נושאת את שם ישיבתו הק' "בית ישראל ודמשק אליעזר" והישיבה הקטנה בירושלים נושאת את שמו ביחוד: ישיבת "דמשק אליעזר", זיע"א.

הצרות. הוא הושיעם לא רק בעצתו וברכותיו, אלא אף בגופו וממונו. ואסף כספים לעזור לנדכאים ולהעמיד יהודים שעסקיהם התמוטטו על רגליהם. אולם בכך לא אמר די. הוא גייס כספים לשלוח לעקורים ולגולים מעבר לגבול, במיוחד לגולים שברחו מפולין הדוויה להונגריה ושהו בה באורך בלתי חוקי, ללא מזון ומחיה, כשהם צפויים להגליה ולהשמדה באם יתפסו חלילה בכך.

בשלהי שנת תש"א הגלתה ממשלת רומניה את יהודי בוקובינה למחוז טרנסניסטריה. היתה זו ארץ גזירה אליה הוגלו כארבע מאות אלף יהודים שרובם ניספו בעוצר רעה ויגון, הי"ד. באחד מקברי האחים שם נקברו שנים עשר אלף יהודים! הצוררים דחקו בגולים ללכת ללא מטרה דרך שדות ויערות, בגשם ובשלג, בתנאי רעב. המונים מתו בדרך, והמונים ניספו במחלות מדבקות שעשו בהם שמות. הרעב היה נורא, והגוים סירבו למכור חפצי מזון בלא תשלום נאות — וכסף אין.

ובטמשוואר הרחוקה פתח הרבי, פליט חולה הנרדף בידי השלטונות, במבצע הצלה נרחב. הוא פתח במגבית־יחיד, בקריאה פומבית שעלולה היתה לסכנו ולגרום למאסרו מחדש. בשלחנו הטהור קרא: "אבי הקדוש היה, וכך גם נקרא, בעל "אהבת ישראל". אבל היכן האהבת־ישראל שלנו? בטרנסניסטריה מתים אנשים ברעב. פרוסת לחם יכולה להצילם. איך נישא ונסבול זאת?!" הקהל הרב בכה, אבל הרבי אמר: "הבכי מקל עלינו, אבל אינו מושיע אותם. להם — נחוץ כסף, כדי שיוכלו לקנות אוכל!" הרבי קרא ליהודים והטיל עליהם סכומים נכבדים. לאחד שניסה להתמקח על גודל הסכום ענה: "יש לך כרים בבית?"... הרבי עצמו מכר את שעונו, וכשפדוהו — מכרו בשנית, באמרו: "איך אוכל להחזיק בכיסי חפץ, שתמורתו אפשר להחיות שלש מאות יהודים?!" הוא אף לוה סכומי עתק ושלחם לארץ הגזירה. אף תרופות שלח, ובגדים חמים ושמיכות. השליחים להובלת הכסף ומסירתו שונים היו ומשונים. לא אחת שיחד קצין אס. אס. גרמני להיות שליח לדבר מצוה... באחת מישיבות "ועד ההצלה הלאומי" בארץ ישראל קם אחד ממנהיגיהם והוקיע אותם: "הרי הרבי מויז'ניץ לבדו, בכחות עצמו, הציל יותר יהודים מאשר כל הישוב המאורגן!"

הרה"ק ה"דמשק אליעזר" זיע"א בכותל המערבי. לימינו הגבאי הרה"ח ר' בערל ולצר ז"ל, ולשמאלו הרה"ח ר' משה יוסף הס יבלח"א.

עשתה שמות בחינוך, רוחות ההשכלה סחפו רבים מבני הנוער, דעות זרות חדרו אל תוך המחנה. ה״דמשק אליעזר״ עמד בפרץ, ובשנת תרפ״ג פתח מחדש את ישיבת ויז׳ניץ בעשרה תלמידים ולא עבר זמן רב והיא מנתה כמאה וחמשים בחורי חמד שהתחנכו תחת השפעתו הכבירה ופיקוחו המתמיד. קרן התורה עלתה והוא נתבקש לפתוח סניפים לישיבה בערים שונות בבוקובינה. בשנת תרצ״ו התחיל לנהוג עדה, כאשר רוב חסידי ויז׳ניץ במחוז בוקובינה נוהרים אליו וסרים למשמעתו באהבת והערצת בנים לאביהם.

מלחמת העולם השניה פרצה, והרוסים עמדו לכבוש בשנית את מחוז בסרביה וצפון בוקובינה. הרבי, כאבותיו, התנגד להם נמרצות. מה עוד שהיה זה לאחר המהפיכה הקומוניסטית שנשאה את דגל הכפירה. הוא היה אומר, שמעדיף הוא את שלטון הגרמנים המתנכלים לגוף, על פני שלטון הקומוניסטים המתנכלים לנשמה. כאשר הרוסים עמדו לכבוש את ויז׳ניץ גילו לרבי שהם הכינו רשימת אישים המתנגדים למשטרם – ובראשה שמו של הרבי. המקורבים יעצו לו לברוח, אבל הוא אמר: גרות כאן עשרות משפחות שפרנסתן על ״החצר״, איני יכול לעזבן! בדרך נס ניצל הרבי, כאשר בעת הפלישה הרוסית שהה בחתונת אחד מחסידיו שנערכה בטראנסילבניה (למרות שלא נהג לנסוע לחתונות חסידיו, ולמרות שלא חש בטוב) משם נסע לגרוסוורדיין ופקד את הציון הקדוש בלוויית אחיו כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א. בתום אמירת התהלים פרצו שני האחים הקדושים בבכי נרגש והמתיקו סוד יחדיו. לאחר מכן נפרדו בנשיקות פרידה מזעזעות, ויותר לא נפגשו – החורבן האיום הפריד ביניהם.

הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א.

בתחילה שהה הרבי בדורנא ולאחר מכן עבר לבוקרשט, ומשם לאראד שברומניה. שם התנכל לו ראש המשטרה, אסרוה פעמיים וגזר עליו גלות לכפר נידח. בקשיים עלה בידי החסידים לעכבו בעיר דעווא ולאשפזו שם בבית החולים כחולה קשה. הוא שהה שם כחודש ימים תחת שמירה כבידה, עד שההשתדלויות למענו נשאו פרי והוא הורשה להתגורר בעיר טמשוואר. שם, למרות היותו גולה ממקומו, ולמרות חליו וסבלו, החל לעודד ולחזק את רוח התושבים, וביתו היה לתל תלפיות וקרן אורה במחשכי הגזירות ואפילת

הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ מויז׳ניץ

בנו השני של רביה״ק, כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, מאור חיינו, נשיא וראש מוסדותינו הק׳, אודותיו נייחד את הפרקים הבאים. בנו השלישי של רביה״ק הוא הרה״ק רבי אליעזר זיע״א, בעל ״דמשק אליעזר״. חביב היה על רביה״ק כנפשו, והיה אומר: ״כשאעלה לעולם העליון וישאלוני מי אני, אומר שאני אביו של אליעזר׳ל״...

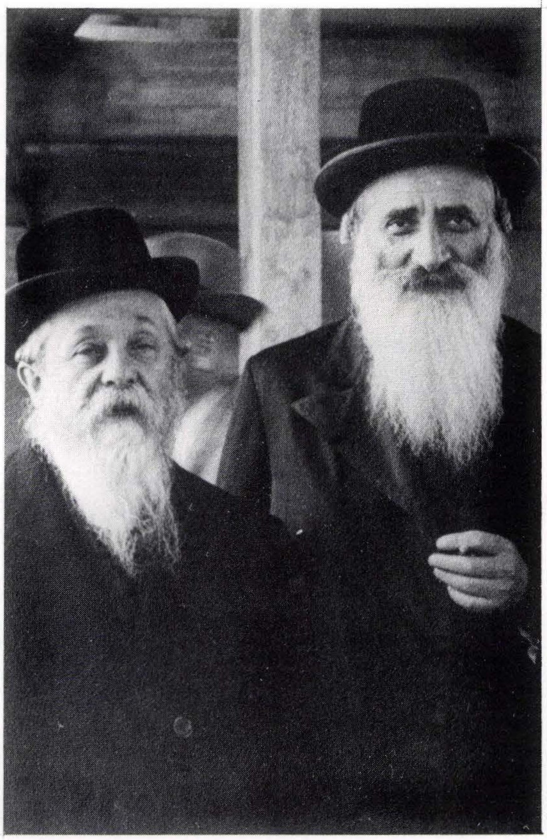

הרה״ק ה״דמשק אליעזר״ זיע״א וגיסו הרה״ק מקופיטשניץ זצ״ל

אף הוא, כאחיו הקדושים, היה מרום וקדוש, גאון וצדיק. הוסמך לרבנות ע״י הגאון מהרש״ם הכהן מברזאן והגאון רבי אברהם מנחם מברודי זצ״ל, ונשא לאשה את בתו של הרה״ק רבי יצחק מאיר העשיל מקופיטשניץ, נצר לבית אפטא ורוזין, זצ״ל. לאחר מלחמת העולם הראשונה, כאשר הוברר ליהודי בוקובינה שרביה״ק לא ישוב לויז׳ניץ, ביקשוהו שיושיב אחד מבניו הקדושים על כס הרבנות שם, ורביה״ק נעתר להם ומינה את בעל ה״דמשק אליעזר״ כמרא דאתרא. בשובו לעיר אבותיו, הוא מצא שממה וחורבן רוחניים. מלחמת העולם

שאר הרבנים ויתרו על נאומיהם. מנחה המסיבה פתח את האירוע בהעלותו על נס את אישיותו של הרב מווישיווע, גאון וצדיק, ואמר: ״צהלי ורוני יושבת ציון, כי גדול בקרבך קדוש ישראל״ — גם ״גדול״ וגם ״קדוש״! נענה האורח הדגול ואמר: ״גדול בקרבך״, בזכות מה — בזכות ״קדוש ישראל״, הוא שמו של רביה״ק שהכל בזכותו ומכחו.

בארצות הברית הגיעה אליו הידיעה המרה על הסתלקות רביה״ק ועם שובו לווישיווע החל לנהוג באדמו״רות, ואף התמנה לנשיא כוללי ארץ הקודש לצדקת רמבעה״נ. אולם העומס הרב בו נשא, משא העדה, הישיבה והעיר, נתן בו את אותותיו ובהיותו בן חמשים ושש חלה. במוצאי שבת קודש י״ג טבת תש״א נפטר. כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א שהה בווישיווע בימי האבלות וכיבד את בנו, הרה״צ רבי ברוך זצ״ל בעריכת השלחן, הושיט לו את כוס הקידוש והסמיכו למלא את מקום אביו. בשנות החורבן נספה הרה״צ רבי ברוך הי״ד בנר חמשי של חנוכה, ואחיו הרה״צ רבי חיים יהודה מאיר זצ״ל ששתה את כוס התרעלה וניצל ממחנות המות הוכתר לאדמו״ר. ביזמתו ראו אור שרידי החידושי תורה של אביו הגדול, בספה״ק ״שארית מנחם״ עה״ת ותהלים, ולאחר פטירתו נדפסו חידושי התורה שלו בספה״ק ״זכר חיים״ עה״ת, ילקוט ״זכר חיים״ על ענייני התשובה לפי סדר הפרשיות.

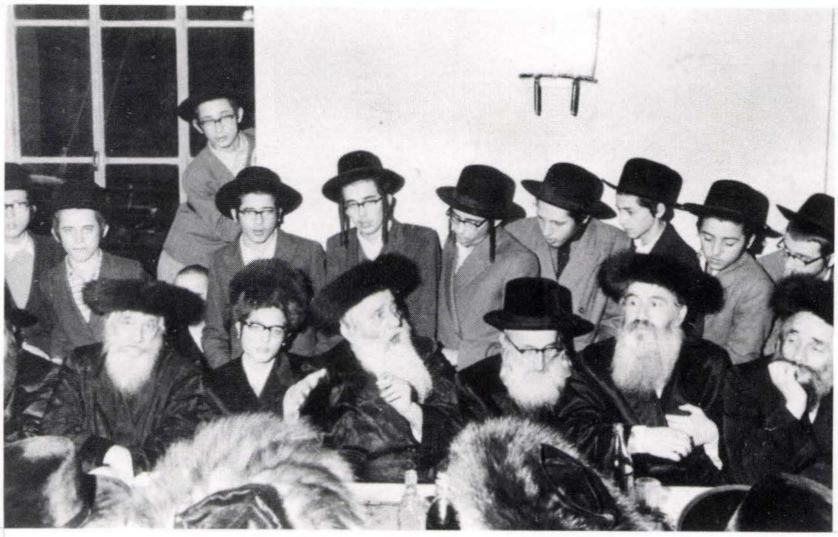

מימין לשמאל: כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, הרה״ק ״זכר חיים״ מווישיווא, הרה״ק ה״באר משה״ מאוזרוב, כ״ק מרן ה״אמרי חיים״, ומשמאל הרה״ק ה״מקור ברוך״ — זיע״א.

נודע כשקדן ומתמיד השם לילות כימים בלימוד התורה הקדושה ובקיא בכל מכמניה, עד שרביה"ק כינהו "ארון הספרים שלי". בשרידי רשימות חידושי תורתו שנותרו לפליטה אנו מוצאים מראי מקומות למכביר למאמרי חז"ל בש"ס ובמדרשים, ראשונים ואחרונים, הכל היה אצלו כמונח בקופסא ושגור על לשונו.

בהיותו כבן שבע עשרה נשא לאשה את בת דודו הרה"צ רבי מרדכי מקולומייא זצ"ל. הוא הוסמך להוראה בגיל צעיר על ידי הגאון מהרש"ם הכהן מברזאן זצ"ל, וכאשר רביה"ק יסד את ישיבתו בויז'ניץ היה בה ריש מתיבתא יחד עם אחיו כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א. בשנת תרס"ח היה לרבה של ויז'ניץ, אולם בפרוץ מלחמת העולם הראשונה נאלץ לברוח מן העיר יחד עם אביו הקדוש ובני משפחת המלוכה, ובשנת תרפ"א נתקבל כמרא דאתרא בווישיווע העליונה שבמרמורוש, על מקומו של הגאון בעל "קרן לדוד" שעבר לכהן בעיר סטמאר. עם הגיעו לווישיווע היתה עינו פקוחה על כל עניני דמתא. הוא העמיד למשל שומרים בפתח בתי הכנסת בימים הנוראים להשגיח על כיסוי ראשן של הנשים, והיה ממשכן את הטלית־ותפלין של כל בעל שמחה כדי שלא תהיה תערובת גברים ונשים. הקפיד מאד על דיני־תורה וקיום פסקיהם, והיה מסייר בכל היישובים והכפרים שהשתייכו לגלילו להעמיד בכל מקומות ממלכתו את הדת על תלה.

במיוחד רומם את קרן התורה. מיד עם הגיעו ביטל את תלמודי התורה הקטנים, הפרטיים, ששכנו בדירות שונות ונוהלו ללא פיקוח, והקים תלמוד תורה כללי אשר שוכן בבנין מרכזי. לאחר מכן הקים את ישיבתו הגדולה בה למדו כארבע מאות בחורים, והוא עצמו השמיע בפניהם שני שיעורים ליום. בבוקר לפני התפלה, ובערב עד לשעות המאוחרות של הלילה. הוא היה בוחן בעצמו את הבחורים, כותב את ציוניהם, מעניק תעודות בכתב יד קדשו, ומתחקה אחר אורחותיהם.

הוא היה הראשון שיסד בית תבשיל לתלמידים, שלא יאלצו לאכול "ימים" אצל בעלי בתים, ובנה פנימיה מפוארת לישיבה. הוצאות אלו עלו להון עתק, והוא נדד בעצמו לצרפת, בלגיה, שוייץ, גרמניה, ואף לאמריקה הרחוקה – רחוקה באותם ימים מרחק גיאוגרפי ורוחני רב.

בשנת תרצ"ו נסע לאמריקה, וההמונים שבאו לשמעו לא יכלו לכבוש את התפעלותם. בדרשותיו, נוהג היה לעלות אל ארון הקודש, לנשק לפרוכת ולומר "לשם יחוד", להעביר ידיו על פניו ולהתחיל לדבר בעינים עצומות. דורש היה שלש וארבע שעות בפלפול, בהלכה ובאגדה, מטייל בפרד"ס ועיניו יורדות נחלי דמע – ואת עיניו לא פקח. אומרים, שרביה"ק הורהו זאת כדי שלא להתפעל ממראה הקהל. מעריצים החלו לנסוע אחריו ממקום למקום בארצות הברית, וראו שאינו חוזר על דרשה אחת פעמיים. פעם ערכו לכבודו מסיבה וגדולי הרבנים התבקשו לנאום לכבוד האורח הדגול. אולם הוא פתח בדברים ודרש למעלה מארבע שעות, וכל

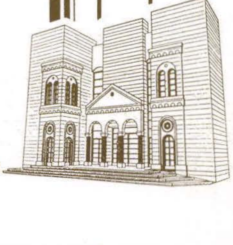

הרה"ק ה"שארית מנחם" מווישווא זיע"א

כאביו הקדוש ה"אמרי ברוך" זיע"א, אף רביה"ק השוה עצמו ל"יום המיוחס" ב' סיון – יום פטירתו לחיי עולם – שייחוסו הוא מפאת מיקומו בין ראש החודש שלפניו לשלשת ימי ההגבלה שלאחריו, ואילו הוא עצמו לית ליה מדגרמיה כלום. כאשר שאלו את פי קדשו בענין ההצעה למנות את בנו הרה"ק מווישיווע זצ"ל כרב העיר, ענה ואמר: "הלא הוא יודע ללמוד ויכול לדרוש, כל חסרונו הוא בכך שהוא בני..." וכאשר רביה"ק שמע פעם את כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א דורש ברבים, נשא משלו ואמר: משל למה הדבר דומה, לתרנגולת שדגרה על ביצי אווזה, ובקעו אפרוחים. כסבורה היתה שיהיו כמותה, אבל כשגדלו הגיעו לאגם והאפרוחים נכנסו למים ושטו להנאתם, ואילו התרנגולת שאינה יודעת לשוט עמדה על שפת האגם והתבוננה בהם בפליאה"...

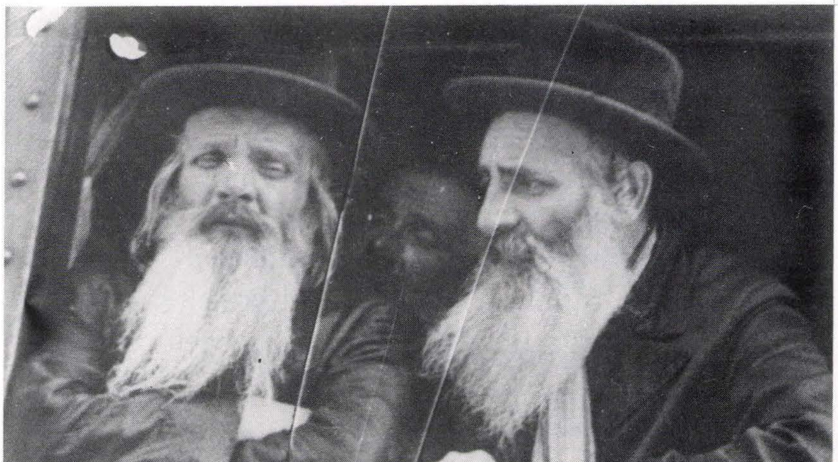

האחים הקדושים ה"שארית מנחם" מווישיווע (משמאל) וה"דמשק אליעזר", זיע"א.

חמשה בנים הניח רביה"ק. ראשי אלפי ישראל, שהאירו לעולם ורבבות ניאותו לאורם.

הרה"ק רבי מנחם מענדיל מווישיווע זצ"ל, בעל "שארית מנחם", נולד בשנת תרמ"ו בבדבליא, בה כיהן רביה"ק כמרא דאתרא. משחר ילדותו

הספה"ק "אהבת ישראל"

דברי תורתו של רביה"ק כונסו בספה"ק "אהבת ישראל" – "אורה זו תורה הנאמרה בקדושה וטהרה מפי האי סבא קדישא אבינו רועינו רועה ישראל מחמד נפשינו מאור עינינו רשכבה"ג אאמו"ר גאון תפארת ישראל זצללה"ה שהניח אחריו ברכה כתבי קודש חדושי תורה מלאים זיו ומפיקים נוגה" (מהקדמת בניו הקדושים זיע"א).

שבע שנים נמשכה עריכת הד"ת שהשמיע רביה"ק בקהל חסידים, ואשר נרשמו על ידי השומעים אשר לא תמיד ניחונו בעט סופר מהיר ולא תמיד כיוונו לעומק הדברים. על כן קרבו למלאכת הקודש הגה"צ רבי יחזקאל וידמן אבד"ק סיטשעל זצ"ל, הגה"ח רבי שלמה ליב מגיד זצ"ל, הי"ד, הרה"ח רבי יחיאל שטיינמץ זצ"ל, הי"ד, והבחור המופלג בתורה ויראה ישראל הרלינג הי"ד, אשר טרחו רבות וכל הדבר הקשה הביאו אל הקודש פנימה, אל כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א, עד אשר זכו לברך על המוגמר ולהוציא לאור את החלק הראשון בשנת תש"ג "לזכות הרבים, שילמדו מתוך ספרא דמרן אבינו זצללה"ה ויתבשם העולם מתורתו... והנה זאת תדעו נאמנה, כי רק זאת נוכל להעלות בדפוס, מאור חידושי תורתו הקדושה. אמנם מה נהדר היה המחזה בעת ישבו על שלחנו הטהור במסיבת מרעים וחסידים ומופלגי תורה הבאים לשמוע לקח מפיו בעבודתו ית"ש, ובשעת ההכנה לפני אמירתו התורה שתיקתו "כהודאה" דמיא, ב"מודים" דרבנן. ומאד עמקו אז מחשבותיו הטהורים בעת שזימר הניגונים המיוחדים לו בהתלהבות והתרגשות ובדביקות נפלא באור פני מלך חיים, ואחר כך פתח פיו בחידושי תורה ותואר קלסתר פניו מאירים כמלאך אלקים בעת אמרו דברי אלקים חיים דברים העומדים ברומו של עולם, ודבריו הבוערים ירדו לחדרי בטן לכל השומעים – וזאת אי אפשר לחרוט בחרט עלי גליון. ברם, מי שזכה לבקר בהיכלו ולהסתופף בצילו, כאשר יביט בדברי חידושי תורתו הקדושים, ממילא יתעורר אצלו זכרונו ויצוייר לפניו אביו ורבו הק' בפנים מסבירות ועינים מאירות ומזהירים כזוהר הרקיע, ותתחזק אליו עבותות האהבה הישנה, ועל ידי זה יתלהב נפשו רוחו ונשמתו לעבודתו ית"ש בלב ונפש חפיצה" (מתוך הקדמת בניו הקדושים זיע"א). בארה"ק זכינו לאורם של שאר הד"ת על כל החמשה חומשי תורה, ומועדים וחדשי השנה.

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א.

מספרים עליו נפלאות, אולי יוכל להושיע. אותו אדם לא נמנה על דגלו של הבעש"ט, אבל מה לא עושים למען הבת. נסע אל הבעש"ט עם בתו המשותקת, והניח צרור מטבעות על שלחנו לפדיון נפש. הבעש"ט הקדוש דחף את המטבעות והן נפלו ארצה והתפזרו. מיד קמה הילדה המשותקת והתחילה לאסוף את המטבעות. ראה האב שבתו מתהלכת כאחד האדם, קרא לה ואמר: "בתי, בואי נסתלק מפה, עוד מעט הרבי יגיד שזה היה המופת שלו"...

סיים רביה"ק את סיפורו, ופטר את הסוחרים לשלום...

שהם סיעת מרחמוהי, סייעתא קדישא״ (אמרי חיים ח״ג עמ׳ קכב).

פעם שהה רביה״ק עם הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל, שראה שהציבור הגדול היה רובו ככולו מחסידי רביה״ק. תמה ושאל: ״מחותן, מדוע אתם אומרים שאין לכם חסידים — הביטו וראו, כולם נקבצו ובאו לך...״

השיבו רביה״ק: ״חסידים צריכים רבי. לי יש רק חברים, גוטע ברודער״...

לא שכנעוהו אף מעשיו הטובים וגאונותו בתוה״ק. שגור היה על פיו פירוש הפסוק ״מי חכם וישמר אלה״, על פי דברי חז״ל (ב״ר יב ב) ״כל מקום שנאמר אלה — פסל את הראשונים״. מיהו החכם? אותו אדם שבכל עת פוסל את מעשיו הראשונים ומוצא בהם פניות ופגימות, ועל ידי כך מתאמץ הוא להתעלות ללא הרף.

פעם, בחג השבועות, כאשר רביה״ק עמד ליד החלון והסתכל לחצר איך שחסידיו שרים ורוקדים לכבוד חג מתן תורתנו, קרא אליו את אחד ממקורביו ואמר לו: ״מילא הם שמחים, על שלמדו את התורה, לכן שמחים הם על קבלתה. אבל אני — על מה אני שמח״...

סיפר בנו, הרה״ק מווישיווע זצ״ל, שבאותו חג סיים רביה״ק את הש״ס בפעם השביעית!

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א אמר בשם רביה״ק, שלעתים בא השטן לבלבלו בהרהורים בטענו כלפיו: באלו אנפין הנך בא לבקש רפואות וישועות עבור יהודים, כלום ראוי אתה לכך, והלא אתה חוטא ושפל־אנשים! אך באותו רגע איני מסתכל על חטאי ומעשי הגרועים, ומתאזר אני בגאוה דקדושה. זהו שאמר שמואל הנביא (ש״מ יב, כג) ״חלילה לי מחטוא לה׳, מחדול להתפלל בעדכם״. כלומר, בשעה שאני מבקש להתפלל עליכם, חלילה לי מלהמנע מכך בטענה שאני חוטא לה׳ ואין ראוי לי להתפלל...

ברם, בחתימת פרק זה יש להזהיר, שלא נטעה חלילה לקבל דברים כפשוטם. שענוותנותו לא תטענו. חורף אחד לא ירדו שלגים, וסוחרי היערות שחכרו יערות בהרים וכרתו שם עצים, אגדו אותם לרפסודות וחיכו לגאות הנהרות עם הפשרת השלגים, כדי להשיט את הרפסודות במורד הנהר עד לנמלי המסחר — ראו את הונם יורד לטמיון, כי הגזעים נערמו על גדות הנהרות הרדודים כאבן שאין לה הופכים. קמו כמה סוחרים ונסעו לרביה״ק כדי להעתיר בפניו ולבקש את ברכתו. הם הגיעו בערב שבת קודש, וחשבו להכנס אל הקודש פנימה במוצאי שבת.

בליל שבת קודש התחיל לרדת שלג כבד, ושמחתם גדלה מאד. אבן נגולה מעל לבם, והם נושעו מבלי שהוצרכו לשטוח את בקשתם. במוצאי שבת קודש נכנסו כדי לקבל ברכת פרידה. נענה רביה״ק ואמר: ״אספר לכם סיפור. ליהודי אחד היתה בת משותקת ל״ע. כל ההשתדלויות לא עזרו, הרופאים לא הועילו, וידידיו יעצוהו שיסע אל הבעש״ט הקדוש זיע״א.

שאחד האדמו"רים נתן ריינוש שלם – והגבאים החזירו לו חצי ריינוש כעודף..."

מחותנו של רביה"ק, הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל, שאלו: שמעתי ששיניתם ממנהג אבותיכם הקדושים, ואינכם מפזרים הכל לצדקה, אלא חוסכים סכום מסויים. נענה ואמר: "אבותי הקדושים היו צדיקי אמת וידעו שימשיכו ליתן להם כסף. אבל אני – מה אעשה כשיוודע ברבים מי אני ויפסיקו לתת לי מעות, כיצד אשיא את ילדי? הן חייב אני לחסוך לנישואיהם..."

בהיות רביה"ק בקארלסבאד, שהתה שם גם הרבנית והבת של הרה"ק ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש זצ"ל. הבת חלתה, ובערב שבת קודש היה מצבה אנוש. הרופאים קבעו שיש לנתחה מיד, והרבנית לא ידעה להשית עצה בנפשה. היא באה לקבל את ברכתו של רביה"ק, ושאלה האם להודיע על כך לבעלה במברק. ענה רביה"ק שלא כדאי להשבית את שמחת השבת של הרבי ממונקאטש, ובזכות זה שתמנע מלגרום לו עגמת נפש בשבת – הבת תבריא. וכן הוה. כאשר הדבר נודע לרבי ממונקאטש הוא נסע אל רביה"ק להודות לו על הצלת בתו היחידה. נענה רביה"ק ואמר: "חז"ל אומרים (ב"ב קטז.), כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. מדוע כתוב שילך אצל חכם, והלא נוהגים להזכיר חולה בפני צדיק? אלא, שאם הצדיק לא יהיה חכם, הריהו עלול לחשוב שבאמת תפלתו פעלה את הישועה. לכן כתוב שיש ללכת לצדיק חכם, שידע שלא הוא פעל כל זאת"...

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א.

המופתים של רביה"ק לא שכנעוהו שהוא רבי, ואף רבבות החסידים לא שכנעוהו בכך. רגיל היה לומר: "אין לי חסידים, אלא "גוטע ברודער",

וכשיצא רביה״ק אל מחוץ לעירו והמונים נהרו לקבל את פניו בתחנת הרכבת, הוציא את שעונו ושאל את רב המקום: ״האם בכל יום בשעה שש מתאסף כאן ציבור שכזה?״... פעם השתתף רביה״ק בחתונה בעיר בורשא. מובן שכל יהודי העיר למקטנם ועד גדולם השתתפו בחתונה. העיר רביה״ק למחותן: ״אני מוצא לנכון לציין לשבח את מנהגם של יהודי בורשא, שכאשר יהודי משיא את בנו באים כל אנשי העיר אל החופה״...

אבל לעתים ברי היה שהכל חולקים כבוד לרביה״ק. בעת ביקורו במרמרוש נסע רביה״ק בכרכרה והמונים פסעו בעקבותיה בשירה ובזמרה. העיר רביה״ק: ״ראו זה פלא, איך המונים הולכים אחר גלגלים מכוסי רפש״... ובהגיע רביה״ק לעיר טשרנוביץ קיבלו המונים את פניו בלפידים ובקול מצהלות. פנה רביה״ק אל אחד מחסידיו ושאלו: ״האם מכיר אתה את אורחות חייהם של תושבי טראנסילבניה? יש שם צוענים נודדים המוליכים עמם דוב קשור בשלשלת, והמונים הולכים אחר הדוב ומלוים אותו בריקוד״...

כל ימיו חדור היה רביה״ק בהכרה שהבריות טועות בו. בימיו האחרונים רגיל היה לומר שהנה, עוד מעט הוא לא ימשיך לאחז את עיני הבריות... פעם העיר לו אחד מבניו, כי בין מטבעות הפדיונות נמצא מטבע מזוייף. חייך רביה״ק ואמר: ״וכי מה אתה חושב, שהוא רימה אותי? אני רימיתי אותו יותר!״...

פעם, בקארלסבאד, הביא הדוור המחאה עבור הרבי, למסירה אישית. המשמש ביקש ליטול את ההמחאה, אבל הדוור התעקש: מסירה אישית בלבד. הפנו אותו לחדרו של רביה״ק. הדוור לא הכירו, ושאלו האם כבודו הוא הרבי. רביה״ק לא ענהו. שב ושאל: כבודו הוא הרבי? רביה״ק המשיך בשתיקתו, והדוור עזב את הבית כלעומת שבא.

שאלו את רביה״ק מדוע לא השיב לשאלה. הלא אותו נכרי אינו מבין את הנהגת הענווה, והוא פנה והלך עם ההמחאה. השיב: כשאבוא לעולם העליון, וישאלוני: היית רבי, והנהגת עדה בישראל. מה עשית כדי לתקן אותם ולהדריך אותם? אענה, שלא הייתי רבי. ישאלוני: הרי כולם קראוך כך? אענה, שהיה זה כנגד רצוני, ואין זו אשמתי. אבל אז יאמרו לי: הנה, כשאותו דוור בקארלסבאד שאל את פיך אם אתה הוא הרבי, ענית בחיוב. מה אענה ומה אומר? האם כדאי לי להפסיד את הדין בעולם האמת בעבור המחאת כסף אחת?!...

בקלויזים רבים קיים היה המנהג, שכאשר הגיע לשם רבי מפורסם הוא העניק ריינוש לקניית ״משקה״ לציבור המתפללים, ורבי שאינו מפורסם העניק חצי ריינוש בלבד.

פעם התפלל רביה״ק באחד הקלויזים בקראקא והגבאים בקשו ממנו מטבע ל״תיקון״. נתן להם חצי ריינוש. תמהו ושאלו, מדוע לא העניק ריינוש שלם. נענה ואמר: ״משום מעשה שהיה,

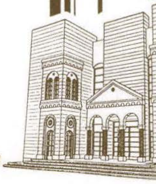

עירו. הלך הדיין לקבל את פני רביה״ק, והתפעל ממנו עד מאד. הוא העיר לרב, שכדאי אף לו להכירו. קיבל הרב את עצתו והלך לאכסניית רביה״ק. בדרכו ניחם על הליכתו וחשב בלבו: מה לו לנכד ה״חתם סופר״ ללכת אצל רבי, הלא באותו זמן אפשר ללמוד דף גמרא או לעיין בספר מוסר! אולם בעודו מהרהר כך הגיע לאכסניית רביה״ק, והחליט להכנס. הוא מצא את רביה״ק יושב ולומד באחד החדרים, ורביה״ק שאלו: ״לאן מועדות פניו של גדול בישראל, נכד ה״חתם סופר?״ ענהו הרב, שהוא מבקש להתוודע אל הרבי מויז׳ניץ. שאלו רביה״ק: ״וכי מיהו הרבי מויז׳ניץ, יהודי מבוקובינא שיודע קצת ללמוד, ולבש חלוקא דרבנן וחסידיו הכתירוהו לרבי! האם כדאי לבטל את הזמן וללכת אליו, הלא באותו זמן ניתן ללמוד דף גמרא או לעיין בספר מוסר!״ חשב הרב בלבו: הלא הן הם הדברים אשר הרהרתי בלבי, צודק היהודי – והוא שב לאכסנייתו.

רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א בקארלסבאד.

סיפר הרב לדיין את כל אשר קרהו, והדיין הבין שכנראה הרב פגש ברבי עצמו. שכן, מי יעיז לדבר כך על הרבי במעונו? העיר הדיין לרב: ״בכל זאת, חושבני שאם מצויים במקומו של הרבי, מן הראוי להכירו!״ השיב הרב: ״צדקת. אלך לשם בשבת, לתפלה״.

בבוקר שבת קודש הלך הרב לבית המדרש, ומצא את רביה״ק אֹומר ברכות השחר בשפה ברורה ובנעימה קדושה, ונוכח לדעת שהיהודי אתו שוחח הוא הרבי עצמו. הזדעזע הרב, ולאחר אמירת הברכות הוא ניגש אל רביה״ק בטרוניה: ״רמיתם אותי, רבי!״

״לא, לא״, הרגיעו רביה״ק, ״אני מכיר אותו היטב!״...

מכיון שכך, תלה רביה״ק את הנהירה אליו בזכות אבותיו הקדושים, או בזכות היות גרוסוורדיין מטרופולין. ״זה בא לעיר עבור עסק, זה בא בעסקי שידוכין, ודרך אגב נכנסים אלי. מרדכי חנא לבדו נוסע במיוחד לכאן״...

"ענוה גדולה מכולם"

רב אחד, קרוב משפחה, הסתופף בצל קדשו של רבינו וסעד עמו. כאשר נטל את ידיו הושיט לו רביה"ק את המגבת לנגבן. נרתע הרב לאחוריו. "קח, קח", אמר לו רביה"ק, "הלא הלכה כבית שמאי!" תמה הלה לדברים וניגב את ידיו. לאחר שבירך "המוציא" שאל את רביה"ק לפשר דבריו. "פשוט מאד", השיבו רביה"ק, "ההלכה נפסקה כדברי בית שמאי (ברכות נב ע"ב), שמותר להשתמש בשמש עם הארץ"...

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א הגדיר את רביה"ק בהגדרת חז"ל (מגילה כח ע"ב) "במקום גדולתו שם אתה מוצא את ענוותנותו".

לאחר פטירת אביו הקדוש, ה"אמרי ברוך" זיע"א, לא עלה על דעת רביה"ק שיהיה מי שיבא אליו. לאחד מקרוביו שבא לנחמו אמר, שאינו יודע מנין יתפרנס. אחיו, הרה"ק מאוטיניא זצ"ל, אמר: "אני ידעתי שאחי ישב על כס אבינו". שאלוהו מנין ידע, והוא ענה: "משום שהוא באמת לא רצה!"

זמן קצר לאחר מכן, פגש רביה"ק במקוה ביהודי מפטילוב שסיפר לו, כי הגיע אל הרבי.

"אבל הרבי הלא נפטר", אמר רביה"ק.

"לרבי הצעיר", ענה היהודי.

"הרי אני מתגורר כאן ואני מכירו. יודע אני שאין בו ממש, ואין עבור מה לבוא", אמר רביה"ק.

"אומר לכם את האמת", ענה האיש, "גם אני חשבתי כך. אבל הייתי בסביבה לרגל עסקי, וחשבתי שעבור חמשה גראצר, דמי הנסיעה לכאן, כדאי לבוא"...

נהנה רביה"ק מתשובתו והיה מספר לכל, שיש לו חסידים שהוא שוה עבורם חמשה גראצר...

ולא בתקופה הראשונה לבד כך, אלא עד זקנה ושיבה. באחרית ימיו אמר רביה"ק לאחד ממקורביו: "האמן לי, זה כארבעים שנה שאני יושב על "כסא הסנדלרים" הזה, וטרם התרגלתי לכינוי "רבי"! פעם, כאשר רביה"ק שהה בקארלסבאד, התאכסנו שם גם רב נכבד מנכדי ה"חתם סופר" זצ"ל, והדיין של

אחר חצות, שעת בוא הרכבת שהביאה את החסידים שהגיעו לשבת, ואז היה מקבל פניהם ודואג לכל מחסורם. בהגיעו לגרוסוורדיין בסערת מלחמת העולם הראשונה התלקטו סביבו מאות פליטי חרב שהתחמקו מאימת הגיוס, ופרנסתם היתה על רביה״ק, וגם לאחר המלחמה התקינו את מרתף דירתו לבית תבשיל לאורחים שהיה פתוח בהוראת רביה״ק כל שעות היום, כדי שכל יהודי שנקלע לגרוסוורדיין – חייל שגדודו עבר בעיר, סוחר שהגיע לרגל מסחרו או עני המחזר על הפתחים – לכולם ניתנה ארוחת חינם מבית המלך. אמרו, שהוצאות המטבח ליום אחד עלו על הוצאות משפחה ממוצעת לחודש שלם. רביה״ק התנגד לכל קיצוץ ברמת האוכל אף בזמנים קשים – ובפרט בזמנים כאלו! – ואף לא הסכים לכסות את התקציב מ״דמי המעשר״. הוא כיסה את כולו מכיסו שלו. אך גם כאן לא הסתפק בקיום המצוה בממונו. פעם מצאוהו נוטל מגש של כוסות תה והולך לחלקם בין האורחים. ביקשו ליטול ממנו את המגש, אך הוא התנגד לכך, באמרו: ״מדוע אינכם מוכנים שאני אקיים מצוה בעצמי?!״

אולם מובן, שבביתו ובהיכלו, כשהא מוקף בחסידים מעריצים ובמשמשים בקודש, נבצר מרביה״ק לקיים בגופו מצות הכנסת אורחים – כשם שאת מצות ״עזוב תעזוב עמו״ הזדמן לו לקיים רק מחוץ לעירו. אבל ישנה עת, בה גם המשמשים ישנים.

באישון לילה הגיעה רכבת לגרוסוורדיין, ובה יהודי הרחוק משמירת תורה ומצוות. הוא נטל עגלה ויצא לחפש אכסניה, אבל כל בתי העיר היו חשוכים. רק בבית אחד נגה אור. העגלה פנתה לשם, ומן הבית יצא יהודי הדור פנים שהזמין את האורח להתאכסן אצלו. הוא שירתו בנכונות, הגיש לו ארוחת ערב והציע עבורו מטה נוחה. רק למחרת בבוקר נודע לאורח, שהוא נמצא במעונו של הרבי מויז׳ניץ... מובן שהוא מיהר לבקש את סליחתו על הטירחה. אילו היה יודע, לא היה נותן לרבי לשמשו. הוא עשה זאת בתום לב, משום שחיפש בית מלון וחפץ לשלם במיטב...

״מדוע לא״, הרגיעו רביה״ק. ״אם ברצונו לשלם – אדרבה!. אך לא בכסף, אלא בקורת הרוח שיגמול לי באם יתחיל לשמור תורה ומצוות״...

והלה סבר וקיבל – ומצוה גררה מצוה!...

מונח הסכום הדרוש. תן אותו ליהודי זה, והוא יחזירהו כעבור זמן. בשמעי זאת, כמעט התעלפתי. הייתי זר לחלוטין לרבי. גם מרחק מקום, גם מרחק של אורחות חיים. הרבי ברכני שאזכה במשפט, ואכן נסעתי לביתי ושכרתי את עורכי הדין הנודעים, וברוך השם זכיתי בדין. לאחר מספר חדשים הגעתי לגרוסוורדיין וצרור הכסף בידי, והודיתי לרבי מקרב לב על עזרתו. הוא כלל לא הבין על מה התודה הנרגשת. "הלא השי"ת עוזר לי ונותן לי ממון – כדי לסייע לנצרכים ולתמוך בידם. אינני אלא שליח. התודה מגיעה להשי"ת!" ואמנם, מאז שיניתי את התנהגותי באורחות היהדות והתחלתי לשמור שבת ולקיים מצוות, כדי להודות להשי"ת על ישועתו. מעתה תבינו מדוע אני בוכה כל כך על הסתלקותו של צדיק וקדוש זה!"...

בכוונה תחילה לא הובאו בפרק זה – וכן בפרקים קודמים – סיפורי מופתים בנידון זה ובענינים אחרים. למרות שהיו מופתים לעשרות ולמאות, אותם הידועים לנו, מלבד האלפים שאינם ידועים. וזאת, משום שעיקר הלימוד עבורנו, הלקח שביקש רביה"ק להחדיר בנו, הוא המעשה והמופת האישי.

ואכן, היה רביה"ק גומל חסד לא רק בממונו אלא אף בגופו, ככל יכלתו. פעם שהה רביה"ק בתחנת רכבת ולפתע הבחין משמשו שהרבי נעלם. מיהר לחפשו, וראה אותו סוחב את צרורותיה של יהודיה ישישה (ויצויין, שרביה"ק עצמו לא היה בריא אולם...) התברר שהיא לא הכירה אותו, ושאלה האם הוא מוכן לעזור לה לשאת את חבילותיה – והוא נעתר לכך ברצון...

ושוב היה מעשה בקארלסבאד, שהמשמש ר' משולם ניגש למלא עבור רביה"ק כוס מים מינרליים, וכשחזר לא מצאו. הוא תר אחריו במבטו, ולא ראה אלא צמד יהודים המתרחקים, כשהם נושאים חבילות. לאחר רגעים ארוכים של מתח וחרדה, החליט לראות אולי זהו באמת הרבי המסייע לאדם זר לשאת את צרורותיו. מובן שכך היה. גער המשמש באדם הזר: "מה זאת עשיתם, הלא זהו הרבי מויז'ניץ?!"

הזדעזע הלה וביקש את סליחתו של רביה"ק.

"על מה לסלוח", השיבו רביה"ק, "הלא זיכיתם אותי במצות עזוב תעזוב עמו!"

נרגע הלה, אולם נזכר שכאשר ביקש את רביה"ק לעזרו פנה אליו בתואר "ר' יהודי". התחיל לבקש סליחה על שלא פנה אליו בכבוד הראוי.

"הראיתם", התאונן רביה"ק, "אם מישהו ניאות להכתירני בתואר "יהודי" – הריהו ממהר להתחרט על כך"...

אף הכנסת האורחים של רביה"ק היתה למופת. בויז'ניץ, נוהג היה להשאר בבית המדרש ביום חמישי בלילה עד לשעה אחת

את פרתה שממנה פרנסתה – נתן דמי רכישת פרה. סוחר דגים כפרי סיפר לרביה״ק, שהוא הגיע לגרוסוורדיין לקנות בה דגים וצרור כספו נגנב בדרך. ביקש רביה״ק מסיטונאי הדגים שיתן לו את הסחורה בהקפה ורביה״ק ערב לתשלום החוב. בְשבוע שלאחר מכן ביקש אותו סוחר לשלם לסיטונאי את חובו, והתברר לו שרביה״ק כבר קדם ושילמו...

יהודי עני בא לפני רביה״ק והשיח לפניו, שהציעו שידוך טוב לבתו – אך לרש אין כל. הורהו רביה״ק שישוב למחרת. אותו יום בא לפניו סוחר יערות להוועץ האם לקנות יער בשווי חצי מליון ליי. הורהו רביה״ק לערוך את העיסקה וברכו בהצלחה – וביקשו שיתן שני אחוזים משווי העיסקה, עשרת אלפים ליי, להכנסת כלה. הלה נעתר – והעני יכול היה להשיא את בתו...

פעם בא הרה״ח רבי יעקב פסטינגר אל רביה״ק ושפך לפניו את מרי שיחו. עסקיו הדלדלו והוא שקע בחובות. אם לא יוושע – יאלץ לפשוט חלילה את הרגל. פנה רביה״ק אל הגביר רבי מרדכי פלץ שנכח שם, ואמר לו: ״בברכה בלבד, הוא לא יוכל לשלם את חובותיו. תן לו ציק על סך עשרת אלפים ליי – ואני אחזיר לך את הכסף״. ובמשך תקופה ממושכת פרע לו רביה״ק את החוב בתשלומים!

בלוויתו של רביה״ק התבלט יהודי אחד לבוש קצרות שהלך אחר המטה ומירר בבכי סוער. הוא לא נמנה על החסידים ומעולם לא ראוהו אצל רביה״ק, על כן עורר הדבר תמיהה. ניגש אליו אחד מבני המשפחה ושאלו לקשר בינו לבין רביה״ק.

השיב הלה: ״אמנם, כבודו הוא רב, אך מסופקני אם הכיר היטב את הרבי. אספר לכבודו עובדה שאירעה עמי.

נוהג הייתי לנסוע לקארלסבאד מידי שנה לצרכי ריפוי באותה תקופה שהרבי שהה שם, אבל מעולם לא נכנסתי לבקרו. רחוק הייתי ממנו באורח חיי ומחשבתי. יום אחד קבלתי מברק מביתי בו נמסר לי שצפוי לי משפט חמור ואני צפוי למאסר לתקופה ממושכת. כדי לקדם את פני הרעה עלי לשכור סוללה של עורכי דין יקרים הדורשים הון עתק, ויש לתת להם את הכסף בתוך שבועיים ימים. הייתי אובד עצות, ולא ידעתי מה לעשות. לא היה עמי כסף לשלוח, ולא ידיד ללוות ממנו. הזמן הלך ואזל והייתי אובד עצות. יום אחד פגשתי חבר, שיעצני להכנס אל הרבי מויזניץ הנופש כאן, ולהוועץ בו. סרבתי לכך, וכי מה יוכל הרבי לייעץ לי, והלא המצב ברור וחד: יש צורך בכסף, וכסף אין. אבל המועד הגיע, ולא היה לי מה להפסיד. נכנסתי אל הרבי ופרצתי בבכי. סיפרתי לו על צרתי. אתם רואים את בנו זה – אותו אדם הצביע על כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א – הוא היה עם הרבי. הרבי קרא לו ואמר: במקום פלוני

במשא העם

אביו הקדוש, ה״אמרי ברוך״ זיע״א, אמר בשעתו, שכאשר נגזרת על יהודי צרה ל״ע, והוא בא אל הצדיק ומשתפו עמו בצרתו — והצדיק הן לא חטא ולא אשם — על ידי כך מתבטלת ונמחקים הדינים. אצל רביה״ק ראו במוחש איך הוא משתתף בצרתם של ישראל ומתייסר יחד עמם. לא אחת היה בוכה עם המספר, ומכה על לבו הקדוש ברוב צער ויגון. לא אחת אמר למקורביו: ״אילו הייתם יושבים על ״כסא הסנדלרים״ הזה — לא הייתם יכולים לשאת זאת מעוצם רעה ויגון״. פעם פנה לאחד ממקורביו ואמר לו: ״היודע אתה מדוע ״היונגאטש״ הזה שמן כל כך? האמן לי, מפני צרותיהם של ישראל!״ כאשר הצרות גברו במלחמת העולם הראשונה, התבטא לאמר שאילו מותר היה — הוא היה משליך את עצמו מן הקומה העליונה. אין הוא יכול לשאת כה הרבה צרות. ופעם, כאשר נסע לפקוד את חסידיו שבמחוז מארמרוש שהיה מדוכא בעניות ומשופע בצרות, אמר: ״לו יכולתי — הייתי עולה להרים הללו ומבלה שם את ימי בתורה ותפלה, ולא פוגש בצרות כה רבות!״ אבל הוא המשיך במסעו, להצטער עד כלות הנפש ובלבד שיוכל להקל בכך על סבלם של יהודים.

פעם הגיע מכתב ממרמורוש, ובו תיאר יהודי את מצבו האנוש — קורא המכתב בפני רבינו העיד, שהיה די בצרות שנימנו בו כדי להעניש עשרה רשעים — נענה רביה״ק ואמר לו: ״וכי מה אתה חושב, שאני מלאך? האמן לי שלא פעם מתהפכים בי מעי, ולבי מתפלץ מהצער. אך מה שמחזקני היא המחשבה, שמא אוכל לעזור במשהו...״

נכדתו שאלה אותו פעם, מדוע אכל כה מעט. השיב לה רביה״ק: ״אילו ישבת היום ליד השלחן בעת קבלת הפתקאות, והיית שומעת כה הרבה צרות — גם לך לא היה תיאבון לאכילה...״

אולם — כהמעשה הידוע ברביה״ק ה״אהבת שלום״ וגיסו הרה״ק מסטערליסק זצ״ל — לא הסתפק רביה״ק בהשתתפות בצערן של ישראל ובהמתקת הדינים, אלא פתח את ידו הקדושה והרחבה, והיה עוזר ותומך במתן דמים. לאשה שבכתה על שגנבו

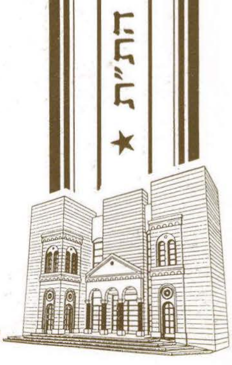

בידה לפרעה. היא הרי התחייבה לבנק, ואני איני בעל־בית יחיד שם. יש הנהלה, ותקנות נוקשות. מה בידי לעשות?"

"הוא שאמרתי", השיבו רביה"ק, "שאין טעם לדבר אליכם, ומצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע!"

חדרו הדברים ללבו, והוא נענה ואמר שיעשה כמיטב יכלתו לפרוס את החוב לתשלומים קטנים ארוכי טווח ולהשאיר את האלמנה להתגורר בדירתה...

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א.

אותם בשמם, ויש סכנה שישכחוהו. לכן בא הפסוק ומזכיר להם את שמם. הנה כבודו, למשל, אסור לו לשכוח את הפרק של שמו: ״מפיקודיך אתבונן — על כן שנאתי כל אורח שקר...״

הרב הבין את הרמז, ושינה את אורחותיו...

פעם נודע לרביה״ק, שיהודי חרדי בעל יערות שב לפעמים מעבודתו דקות ספורות לאחר הדלקת הנרות. כשהלה נכנס אל הקודש פנימה החל רביה״ק לשוחח עמו אודות מסחריו וניווט את השיחה כך, עד שהלה סיפר על עומס טרדותיו בעסקיו, כך שהוא אף מאחר לשוב בערב שבת, ואז העיר לו רבינו כבדרך אגב ״זאת — אין עושים״. ותו לא. אך מאז היה הסוחר מפסיק את עבודתו בשעה מוקדמת, כדי שלא יאחר לחזור...

ומתוכחות שנאמרו ברמז — לתוכחה שכלל לא נאמרה...

באחד מטיוליו של רביה״ק, שעליהם נצטווה על ידי הרופאים, שם את פעמיו לביתו של בנקאי יהודי עשיר ומתבולל. הלה הופתע מן הביקור הבלתי צפוי, אולם כמארח מנומס הוביל את רבינו אל הטרקלין וישב לשמוע מה בפיו. ברם, רביה״ק ישב ושתק, והלה — כמצות הנימוס — ישב והמתין. עברו כמה דקות של דומיה, ורביה״ק קם להפרד ממארחו. לא התאפק הלה, ושאל: ״סלח לי הרבי על השאלה, אך במה זכיתי בביקורו הרם?״

״הלכתי לקיים מצוה״, ענהו רבינו, ״וברוך השם, קיימתיה!״

״מצוה? איזו מצוה?!״

״אה, חכמינו זכרונם לברכה אמרו, כי ״כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. היה לי לומר לכבודו ״דבר שאינו נשמע״. חשבתי בלבי, כיצד אקיים את ה״מצוה שלא לומר״? בכך שאשב בביתי — לא אקיימנה. לכן טרחתי ובאתי לכאן, ישבתי ושתקתי, וקיימתי בפועל את המצוה שלא לומר!״

הסתקרן הבנקאי ושאל: ״מהיכן הרבי יודע שזהו דבר שאינו נשמע. אדרבה, יאמרו לי, אולי אשמע לו!״

״לא, בטוחני שלא תציית לי, וממילא אסור לי לגלותו״.

״הרבי דן אותי לכף חובה, ינסה הרבי לומר!״

״ניחא״, נעתר רביה״ק. ״אמש היתה אצלי אלמנה עניה. היא נטלה על דירתה משכנתא מהבנק שלך, והיא פיגרה בתשלומים. לפיכך עומד הבנק למכור את ביתה ולהשליכה החוצה. מסכנה זו, לא די שבעלה נפטר, ועול הפרנסה מוטל על צווארה, וחינוך ילדיה והדאגה לעתידם, עתה תמצא את עצמה ברחוב, בלא קורת גג לראשה!״

נרתע הבנקאי ואמר: ״אבל רבי, היא הרי נטלה משכנתא ואין

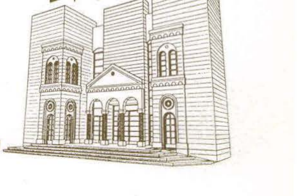

כשהדיחו את הצלחת, נודע שבמאכל היה נפט! התברר, שבעלת הבית טעתה, ויצקה במאכל נפט במקום שמן. שאלו את רביה"ק כיצד יכול היה לאכול הכל בלי להעיר על כך.

ענה: "מה, שאבייש את בעלת הבית?!"

משום כך לא הותיר אף שיריים, כדי שאיש לא יחוש בכך!

מעשה בתלמיד חכם נכבד, שנפגע ברוח הזמן ושלח את בניו לגימנסיא לרכוש "תכלית". רבו הוכיחו על כך ותבע ממנו במפגיע להוציא משם את בניו. אך הלה לא נענה. הקפיד רבו וציוה עליו לבל יראה את פניו עד שיציית לדבריו. חשב הלה בלבו: אסע לויז'ניץ. הרבי הוא אוהב ישראל, ולא יוכיחני.

עשה כן, ואמנם רביה"ק קיבלו בסבר פנים יפות. נמצא מי שסיפר לרביה"ק כי חסיד זה גורש מחצר רבו בגלל החינוך שנתן לילדיו, אבל רביה"ק לא הגיב ולא שינה את הנהגתו כלפיו. להיפך, הוא אף הזמינו להלוות אליו לטיולו היומי.

הם טיילו בשדרה, ורביה"ק הצביע על העצים ואמר: בילדותי למדתי בחדר, ובפרוס הפסח ביקשה אשת המלמד שנלמד בחצר, משום שעליה לנקות את הבית. יצאנו לחצר, וברור שתשומת לבנו הוסחה מן הלמודים. כאן צייצה ציפור, כאן התעופף פרפר, כאן עברה עגלה. ראה המלמד, והחליט לרתק את תשומת לבנו במילי דעלמא. העצים סביבנו החלו להוציא עלים לאחר החורף המושלג, והמלמד הורה לנו כיצד להכיר את סוג העץ לפי צורת הגזע והעלים. רואים אתם, עלים אלו הם של עץ התפוח. עלים אלו, של עץ השזיף. אבל אנחנו — בקושי הקשבנו. הדברים נכנסו באוזן אחת, ויצאו מן האחרת...

אבל — סיים רביה"ק — אימתי ידענו כל עץ מהו, כאשר העץ טען את פירותיו. אז ידענו שעץ שגדלים עליו תפוחים — עץ תפוח הוא. ושזיפים — עץ השזיף הוא...

שמע החסיד, הבין, ובשובו לביתו הוציא את בניו מן הגימנסיא והכניסם לישיבות...

כאשר רביה"ק הזדמן לקולומייא, באו לפניו תושבי ישוב סמוך והתלוננו כי רבם, ר' מאיר שמו, מרננים עליו שהוא נוטל שוחד מקצבים להעלים עין מטריפות, ואפשר "לקנות" אצלו הכשרים מפוקפקים. יוכיחו רבינו ויוקיע את מעשיו.

ברם, לא זו היתה דרכו של רביה"ק. הוא חיכה שבני אותו ישוב יבואו לקבל את ברכתו, ובכללם אותו רב. הוא כיבדו, והושיבו לידו ואמר:

"כידוע, נוהגים אנו לומר פסוק המתחיל ומסיים באותיות של שמינו, כדי שלא נשכחהו ביום הדין. וקשה, מי אינו זוכר את שמו, והלא קוראים לו בשמו עשרות פעמים ביום! אלא מאי, כנראה שהדבר נתקן עבור הרבנים, שמפאת כבודם אין קוראים

סיפר הרה"ק ה"מקור ברוך" מסערט זצ"ל: אחד מחתניו של רביה"ק ראה את מידת אהבת ישראל שלו, כיצד הוא מקרב גם עמי הארץ וריקנים שבישראל, ושאלו: "הלא חז"ל אמרו (פסחים מט ע"ב) כי עם הארץ — מותר לשנוא אותו!"

השיבו רבינו על אתר: "קדש עצמך במותר לך"...

צדיק אחד ראה את רביה"ק מחבק ומנשק יהודי פשוט והמוני, ושאלו על כך. השיבו רביה"ק: "כשהתיישבתי על "כסא הסנדלרים" הזה, קיבלתי על עצמי שלא לראות רע בשום יהודי! משל למה הדבר דומה, לשיכור ההולך בדרך וניגף, ועומד ליפול לתוך באר שחת ולקפח את חייו. ניתן לעצור בו ולהצילו ברגע האחרון — כלום יאמר מישהו: הוא עצמו אשם באסונו, שישא לבדו בתוצאות? או, האם מישהו ימנע מלעצור בעדו מכיון שבכך יתלכלכו בגדיו?"...

ואמנם לא אחד ולא שנים הציל רביה"ק מרדת שחת על ידי קירובו. פעם שבת רביה"ק בעיר אחת, ואדם קל דעת הגיע לחזות בעריכת השלחן הטהור. רינגו עליו שאינו מתנזר מעישון בשבת קודש. כאשר נדחף לראות את פני רביה"ק גער בו מישהו בקול: "שייגץ, מה לך נדחף כאן?!" השקיט רביה"ק את הגוער וקירב את הנדחף. לימים הוא סיפר, שבכל פעם שגברה עליו תאותו לעשן בשבת קודש, היה נזכר בצורתו המאירה של רביה"ק שקירבו, ונמנע מעבירה!

פעם קירב רביה"ק יהודי בור וקל דעת. הכל השתוממו על כך — אף אותו יהודי עצמו, שחשב: אילו היה הרבי יודע את התנהגותי, האם היה מקרבני כך? יסרוהו כליותיו, והוא שיפר את מעשיו.

בגרוסוורדיין התגורר רופא ששמר על מצוות מסויימות, אבל לא הקפיד על כיסוי ראש. מובן, שהוא נזהר שלא להראות לפני רביה"ק בלא מגבעת לראשו. אך פעם פגש ברביה"ק ברחוב — כשהוא גלוי ראש. הוא נכלם על שנתפס בקלקלתו, אבל לתמהונו עצר רביה"ק ושוחח עמו בחיבה ובידידות. מיני אז הוא לא יצא מביתו ללא כובע לראשו...

פעם שאל אחד מצדיקי הדור את רביה"ק, האם הוא נוטל פדיון מיהודי המחלל שבת.

שאלו רביה"ק: "וכיצד נוהג מר?!"

ענה אותו צדיק: "אני שואל את היהודי האם הוא שומר שבת. רק אז אני נוטל ממנו את הפתקא והפדיון".

נענה רביה"ק ואמר: "ואני, במקום לשאול אותו ולהסתכן שמא אשמע מפיו חלילה שאינו שומר שבת, הריני מעדיף ליטול ממנו את הכסף, ולהשתמש בו לתשלום מיסי המדינה"...

כמה נזהר רביה"ק מלהכלים בן ישראל! פעם התאכסן בבית אחד וכשהגישו לפניו מאכל אכלו עד גמירא, מבלי שיותר שיריים, כהרגלו. הדבר התמיה את החסידים. רק לאחר מכן,

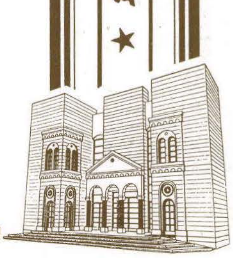

אהבת ישראל

בהקדמת רבוה"ק בני הסבא קדישא זיע"א לספרו, כתבו: "מצאנו לנכון לקרוא את ספרו בשם "אהבת ישראל", כי הוא מתאים לבחינתו של האי סבא קדישא שהיה אוהב כל אחד מישראל בכל לבו ונפשו, וזאת הרגיש ביותר מי שזכה לראות ולשמוע ברכתו, ברכת "חיים מתוקים עליך" שהיתה רגילה על לשונו הטהור".

הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב זיע"א אמר, כי מי שאינו מסוגל לטפל בילד מוכה שחין, לא הגיע לאפס קצה של אהבת ישראל. פעם הגיע רביה"ק לעיר חוסט, והמונים נקהלו לקבל את פניו בתחנת הרכבת. ביניהם היה יהודי אומלל, מוכה שחין, שבגדיו קרועים ובלויים, מזוהמים ומרושלים. כאשר הוא ניגש לקבל שלום חיבקו רביה"ק ונישקו, והחל לשוחח עמו בידידות ובאהבה – רבים מהנוכחים הזילו דמעות בראותם במוחש מהי אהבת ישראל, בראותם לאיזה יחס זוכה יהודי זה מתושבי העיר...

ופעם הגיע רביה"ק לעיר ווישיווע, ובין מקבלי פניו היה גם מנקה הארובות של העיר, שגופו ובגדיו מפוחמים ומזוהמים. רביה"ק חיבק אותו ונישקו, בלא להשגיח על כך שבגדיו מתלכלכים.

ובעיר סטניסלאב התגורר יהודי שמחלת הצהבת בה לקה הותירו בה את רישומה ופניו קיבלו גוון צהוב חולני ודוחה, שהרחיק מעליו את הבריות. מובן שהוא סבל עד מאד מבדידותו, אך מה היה יכול לעשות.

כאשר רביה"ק עבר דרך סטניסלאב, נקהלו המוני יהודים לקבל את פניו בתחנת הרכבת. אותו יהודי נדחק בין הבאים, אבל כל מי שראהו נסוג לאחוריו כך שדרכו היתה סלולה לגשת אל רביה"ק. דרך סלולה – אך מאד פוגעת ומעליבה. בהתייצבו לפני רביה"ק פרץ האיש בבכי מר. נפנה אליו רביה"ק, חיבקו ונישקו ושוחח עמו בסבר פנים יפות, כשהוא מראה לו קירבה יתירה וחיבה נפלאה.

בביקורו של רביה"ק בוינה ראהו אחד הצדיקים כשהוא מחבק אדם מגושם ומקרבו מאד. שאלו, כיצד יכול הוא לנהוג כך. נענה רביה"ק בפליאה: "תמהני, שנאת חינם – מבין העולם, ואהבת חנם – לא?!...

כיוצא בכך, כאשר היה רביה״ק לרבה של בדבליא נשלחו אליו שלשה מחמשת האחים הגאונים למשפחת וייס, כדי לתהות על קנקנו. הם מצאוהו חריף ובקי ובשובם הפליגו בשבחו. כעבור כיובל שנים ביקר אחד האחים אצל רביה״ק, והוא חזר בפניו על דברי התורה שעסקו בהם באותה פגישה וציין את ההערות וההארות שהועלו על דברי התוספות...

רביה״ק היה בבחינת ״בור סיד שאינו מאבד טיפה״, ואין בכך פלא לאור ה״סגולה לזכרון״ של זקנו ה״תורת חיים״ זיע״א, שפירש: ״אין שכחה – לפני כסא כבודך״, מי שחדור בהרגשה זו שהוא ניצב כל העת לפני השי״ת, אין השכחה שולטת בו.

התמדה, זכרון, חריפות וישרות, חתירה לאמת ולימוד לשמה, כל אלו הוצנעו בענוה מופלגת והצנע לכת. אף רבנים וגאונים שזכו לשאת ולתת עם רביה״ק במלחמתה של תורה עמדו נדהמים לנוכח שליטתו בכל מכמני התורה. הרה״ק ה״מנחת אלעזר״ ממונקאטש זצ״ל אמר: ״העולם סבור, שהרבי מויז׳ניץ הוא רבי גדול, ואחיו הרבי מאוטיניא הוא גאון גדול. האמת היא, שהרבי מויז׳ניץ הוא גאון מופלג בנוסף להיותו רבי גדול!״

רביה״ק ניסה להצניע את ידיעותיו. פעם ביקר בביתו של אחד מגדולי הדור בלויית בנו הרה״ק מווישיווע זצ״ל. אותה עת עסק אותו גאון בענין סבוך של היתר עגונה והוא ביקש שהרה״ק מווישיווע שהיה ידוע ומפורסם לגאון, יסכים עמו בשריותא דהאי איתתא, אבל הרה״ק מווישיווע הסתייג מיסודות ההיתר והתפתח ביניהם ויכוח נוקב. כל אחד הביא ראיות לדבריו וסתר את ראיות זולתו, וערימות ספרים הצטברו על השלחן. כל אותה עת ישב רביה״ק והאזין ללא אומר. רק כאשר קמו להפרד, העיר: ״ענין זה נדון בפני יהושע במסכת פלונית, בדף פלוני״. מיד הוציאו את הספר וראו שהדברים מבוארים. הגיב המארח בהתפעלות: ״לא ידעתי שאתם בקיאים בזה!״ נענה רבינו בענוותנותו: ״גם אנו למדנו פעם״...

פעם הזדמנו יחדיו כמה מגדולי הדור בקארלסבאד, ושיחתם נסובה על קושיא עצומה של הגאון רבי עקיבא אייגר זצ״ל. התווכחו ודנו, זה אומר בכה וזה אומר בכה, הכל חתרו לפלס דרך בסוגיא, ולשוא. לבסוף הפטיר רביה״ק, שלפי דברי הירושלמי בענין פלוני, הכל מיושב. נענה הגאון בעל ״באר חיים מרדכי״ מניאמץ זצ״ל ואמר, שבירושלמי שם כתוב אחרת. רביה״ק חזר על דבריו, ותו לא. ביקש הגאון מניאמץ שיביאו את הירושלמי, עיין בו, קם מכסאו ועלה על השלחן והכריז קבל עם ועדה: ״רבותי! יש לנו כאן לא רק רבי, אלא גאון הגאונים!״

״בזמנינו יש עצה אחת ויחידה להתחזק בעבודת ה׳ – והיא לימוד התורה!״

ופעם יצא רביה״ק מפתח ביתו כדי לטייל כמצות הרופאים, ונכדיו שהיו נערים צעירים רצו להלוות אליו. הם אך יצאו מבית המדרש, ורביה״ק עוד לא ראה אותם כי היו מאחריו, והוא הפטיר ואמר: ״מוכנים לעשות הכל, ובלבד שלא ללמוד״... כששמעו זאת, ויתרו על שימושה של תורה ושבו ללימודה...

מחותנו של רביה״ק, הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל, העיד שרביה״ק לומד מזה ארבעים שנה תורה לשמה. כפירושו על מאמרם ז״ל ״אין דברי תורה אלא במי שממית עצמו עליה״ (שבת פג ע״ב) – היינו שממית את ״עצמיותו״ בלימודו, אינו לומד לשום מטרה ותכלית זולת לשם ה׳. הרה״ק מבעלזא זצ״ל אמר לחתנו הרה״ק מסערט זצ״ל, שידרוש בשמו בשלומו של אביו, רביה״ק, ויזכיר לו כי לפני שנים רבות נפגשו בתחנת הרכבת בלעמבערג ושוחחו על הר״ן במסכת נדרים דף ל״ב, ומתוך השיחה ניכר היה שרביה״ק לומד תורה לשמה. רביה״ק השיב, שהר״ן היה בדף ל״ג, והרבי מבעלזא ענה שהקטע התחיל בשלהי דף ל״ב... אין להתפלא על כח זכרונו של רביה״ק, שהרי ״דברי תורה מתקיימים במי שממית עצמו עליה״, היינו במי שלומד אותה לשמה!

הגאון מטשיבין זצ״ל פגש ברביה״ק, שסיפר לו כי עשרות שנים לפני כן ביקר אביו, ה״כוכב מיעקב״ מהרימלוב זצ״ל, אצל אביו הק׳ ה״אמרי ברוך״ זיע״א, שביקשו לשוחח עם בניו בדברי תורה. רביה״ק ואחיו הרה״ק מאוטיניא עסקו שעה ארוכה בפלפולא דאורייתא עם ה״כוכב מיעקב״, ורביה״ק חזר בפני הגאון מטשיבין על כל אותו פלפול!

רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א עם בנו הרה״ק ה״שארית מנחם״ זיע״א.

עקב חליו פסק מלשמור על זמני שיעוריו – שבוע ימים לפני פטירתו לחיי עולם – נרעשו המקורבים וידעו עד כמה חמור הוא המצב!

כל דקה ניצל רביה"ק ללימוד תורה. בערב שבת קודש, בסמוך לכניסת השבת, הגיע יהודי ליטול שלום – ומצא את רביה"ק לומד בשפה ברורה ובנעימה מסכת גיטין. בערב יום הכפורים לפני "כל נדרי" ראה מישהו את רביה"ק מעיין בספר. הוא היה סקרן לדעת באיזה ספר מעיין עתה הרבי. ודאי בספר קבלה, "תיקוני זוהר", וכדומה. להפתעתו ראה שהרבי מעיין בחידושי מהרי"ט אלגזי על מסכת בכורות. הוא הביע את השתוממותו על כך – ?!? עתה, בערב היום הקדוש, בין הסעודה המפסקת ל"כל נדרי" – בעמקה של הלכה?!

ענהו רביה"ק: "הרי אנו אומרים בתפלת ראש השנה: ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. והיינו, שבכל מקום שלומדים בתורה, רואים בה שה' אלקינו, ה' אחד".

אומר היה למשמשו: "משולם, עשה למעני אחד משלשת אלו: או שתתן לי גמרא ללמוד בה, או שתביא לפני יהודים שאוכל לפעול עבורם ישועה, או שתלמד אותי איך לבלות זמן לריק"...

פעם שהה רביה"ק בדרכים, והם עמדו בטורנא והמתינו לבואה של הרכבת פנה רביה"ק למשמשו ואמר לו: "משולם, קנה לך עולם הבא בכך, שתביא לי גמרא לעיין בה!" ענהו המשמש: "רבי, הלא הרכבת אמורה להגיע בעוד כחמש דקות, והגמרא ארוזה בין החפצים הרבים, וטורח הוא להוציאה".

השיבו רביה"ק: "משולם, אני מוכן להבטיח לך כל מה שתבקש, ובלבד שתתן לי את הגמרא! שאם לא כן, הרי אחד יבא לספר משהו, והשני לחטוף שיחה בטילה, ובינתיים הזמן חולף עובר לו בבטלה"...

פרק רבי משולם את האמתחת והגיש לרביה"ק את הגמרא, ורביה"ק שקע מיד בלימודו כשהבעה של אושר ותענוג דקדושה על פניו המאירות.

מעשה ביהודי שהתקשה להרדם במוצאי יום הכפורים. שנתו נדדה, והוא החליט לנצל את הזמן. אם אינו יכול לישון – יעלה לבית המדרש ללמוד. השעה היתה שלש וחצי לפנות בוקר, והוא הופתע לראות אור בוקע מבית המדרש. בבואו, מצא את רביה"ק יושב ולומד – לאחר העבודה הנוראה ביום הקדוש!

ופעם נכנס רביה"ק לסוכתו בליל התקדש החג ונכדיו הצביעו לפניו על הקישוטים שהכינו. ביקש רביה"ק גמרא ואמר: "דף גמרא הוא נוי סוכה היפה ביותר!"...

בתורה מצא את התרופה לכל, וראה את ההתחזקות הגדולה ביותר. כאשר יהודי התאונן בפניו שהוא נופל ממדרגותיו, נענה ואמר:

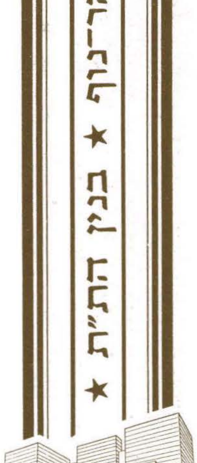

בהיותו כבן ט"ו התחתן, והמשיך בעבודתו בקודש. כהרגלו, עסק בתורה הקדושה עד לשעה מאוחרת אחר חצות, ובאשמורת הבוקר כבר נהג ה"אמרי נועם" להעיר את בני המשפחה לקום לעבודת הבורא, ורביה"ק היה קם כארי מבלי שידעו שכמעט ולא ישן. פעם למד עד רבע לשלש, ובשעה שלש בא חותנו להעירו. רק אז סיפרה הרבנית לאביה שהוא לא ישן אלא כרבע שעה, וביקשה שיניח לו לישון מעט...

לאחר פטירת ה"אמרי נועם" זצ"ל שב רביה"ק לויז'ניץ, ופומיה לא פסק מגירסא. לימים, כשבתו על כסא ממלכתו, שאלו יהודי שבא לפניו האם הרבי זוכר אותו מאז, כאשר בא בפעם הראשונה עם חותנו אל אביו הקדוש, ה"אמרי ברוך" זיע"א. ענהו רביה"ק: "אז — היו כל מעייני נתונים רק בגמרא"...

מאוחר יותר, היה רביה"ק לרבה של בדבליא שבמרמרוש. הוא התגורר בביתו של הרה"ח רבי אליעזר שמשוביץ, שסיפר לימים להרה"ח רבי מרדכי חנא ז"ל בדמעות שליש: ואם רצונך לדעת איך למד אברך זה, בא ואספר לך! בשעה שלש לפנות בוקר כבר ישב ליד הגמרא ושפשף ידיו זו בזו בהתלהבות, ולמד הגמרא: "השוכר את החמור להוליכו בהר והוליכו בבקעה" בחיות ובחמימות, ממש תבערת יקוד אש. בכל קטע חזר ואמר "הייליגער באשעפער!" ("מקור ברוך", עמ' שב).

בעת רבנותו של רביה"ק בבדבליא, הוא חיבר חיבור נפלא על שלחן ערוך יורה דעה, ובו ביאור נרחב על כל סעיף וסימן־קטן בש"ך. מחיבור זה לא נותר בידינו אלא קונטרס אחד שיצא ללמד על הכלל כולו ברוחב הקיפו ועומק עיונו.

אף כאשר היה לרבם ומאורם של ישראל והעם בא אליו לדרוש אלקים ועמדו עליו מן הבוקר עד הערב, לא הסיח רביה"ק את דעתו מתלמודו בשיעורים קבועים בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר. כדי להוות דוגמא אישית ולחזק את הענין של תלמוד תורה ברבים, נהג ללמוד בכל ערב כשעתיים בבית המדרש, והכל ראו עין בעין מהי התמדה בלימוד התורה הקדושה. אין צריך לומר שלא הפסיק ממשנתו, אלא ממש לא נשא עיניו מן הספר. אף כאשר הצית לעצמו סיגריה היו עיניו מעיינות בספר שלפניו. פעם הרהיב אחד המקורבים עוז וניגש אל רביה"ק לשאלו דבר מה. השיבו רביה"ק: "הלא אתה ידידי — איך לא תחוס עלי, כיצד תוכל לראות שמאכילים אותי גחלי רתמים!" כמאמרם ז"ל (עבודה זרה ג ע"ב) שהפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילים אותו גחלי רתמים. לפעמים היה רביה"ק עולה לבית המדרש ללמוד עם בנו הרה"צ רבי שמואל אבא זצ"ל שלחן ערוך בעיון עד לשעות של לפנות בוקר, ובאשמורת הבוקר כבר דלק אור בחדרו וכבר עסק בתורה ולמד את שיעוריו. על שיעורים אלו שמר רביה"ק מכל משמר. ואף בהיותו חולה ורתוק למטתו הקפיד ללמדם, לעתים אף כנגד הוראות הרופאים. כאשר

אהבת התורה

״קודשא בריך הוא, אורייתא — וישראל, חד״ (זח״ג עג א). נפלאה היתה אהבת התורה של רביה״ק. משחר ימי נעוריו עסק בתורה הקדושה יומם ולילה, לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, עד שזקנו הקדוש ה״צמח צדיק״ קרא עליו ״טעמה כי טוב סחרה — לא יכבה בלילה נרה״, וסבתו הצדקת ביקשה שיקבעו לו שעה לשינה — תקנה שרביה״ק היה עוקף אותה בהסכמה שבשתיקה מצד זקנו הקדוש, שאמר כי ״מאכילת כופתאות לא יגדל לתלמיד חכם״...

בהגיעו לגיל המצוות היה כבר למדן מופלג, ובהיותו בגיל י״ד ואחיו הרה״ק מאוטיניא בגיל בר מצוה שלחם זקנם ללעמבערג, אל הגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנזון בעל שואל ומשיב, זצ״ל, לקבל ממנו היתר הוראה. הם הופיעו בפניו בעילום שם, והוא התפעל כל כך מידיעותיהם והבנתם עד שגזר עליהם לומר לו מי הם. כשגילו את שמם אמר: ״אם כך, אני כבר מבין!״ הוא נשק לרביה״ק על ראשו בהתפעלותו, והכתירם בסמיכות חכמים. הם נבחנו גם אצל שר התורה ה״כוכב מיעקב״ מהרימלוב זצ״ל, אביו של הגאון מטשיבין זצ״ל. הגאון מהרימלוב לא התפעל בנקל מעילויים, שכן הוא עצמו שמו יצא לתהלה בילדותו והגה״ק ה״דברי חיים״ מצאנז זצ״ל ביקש מחסידים שבסטאניסלאב להביאו לפניו. כאשר בא אל הרבי, שאלו: אמור נא, בני חביבי, כמה תוספות יש במסכת כתובות? ענה הנער על־אתר: אלף מאה ותשע עשרה. אמר הרבי: אמור נא, בני חביבי, כלום אינך טועה? לא, ענה הנער, אלא אם כן הרבי מבקש להכליל גם את ארבע הגליונות תוספות ישנים שבמסכת״... מחה ה״דברי חיים״ כף ואמר: אכן, לכך התכוונתי! לפניו הופיעו שני הנערים, ושוב בעילום שמם. הערים עליהם הגאון ושאלם מיהו המבוגר שבהם. השיב הרה״ק מאוטיניא: ״אחי, ישראל״. הבין הגאון שהוא קרוי על שם הסבא קדישא מרוזין זצ״ל ואמר: ״אם כן, אני מבין מי אתם״... הוא בחנם ״ישר והפוך״ ומצאם מלאים וגדושים בתורה, השתומם לידיעותיהם והבנתם המעמיקה, ולימים שבחם והללם בפני ה״צמח צדיק״ זיע״א. הם הוסמכו להוראה אף בידי ה״בית שלמה״ מסקאלה זצ״ל, ושמם יצא לתהלה.

היתה בבחינת האמור בספר התניא על עבודת הצדיק הגמור, אשר לבו חלל בקרבו ויצר הרע הסתלק ממנו לגמרי. והוא עובד את השי״ת בלי מניעות. דרגה זו גופא מושגת על ידי אהבת השי״ת, כמ״ש (שם פ״ט ופ״י) כאשר ״אהבת ה׳ כאש בוערה בלבו כרשפי שלהבת להיות נכספה וגם כלתה נפשו בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בכל לב ונפש ומאד מעומקא דלבא... והיינו שיעלה ויבא ויגיע למדריגת אהבה רבה וחיבה יתירה ממדרגת אהבה עזה כרשפי אש, והיא הנקראת בכתוב אהבה בתענוגים להתענג על ה׳ מעין עולם הבא... זהו צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב, ולכן נקרא צדיק וטוב לו״. היא דרגתו של רביה״ק!

אבל להתעלות ולהשתלמות אין גבולות, ורביה״ק המשיך בהתעלותו מעלה מעלה. הוא הורה לחסידיו ש״יהודי שאינו שובר את מדותיו הרעות – הריהו שבר כלי״, ואמר שאינו מבין כיצד יהודי יכול לעבור את הימים הנוראים. מבלי שיקבל על עצמו לתקן ולהשתפר באיזו מידה. הוא עצמו, שלא היה דומה לו במדותיו המזוככות, בטוב לבו ומפעלותיו, אף הוא קיבל על עצמו התעלות והעפלה במדה מן המדות. מקורביו הבחינו שבשנה מסויימת התרחק מלנגוע בממון, בשנה אחרת לא ביקש בפיו דבר מאכל, שנה אחת נמנע מלבקש כלי אוכל, ככף או מזלג – אלו הדברים בהם הבחינו, ומה רב המוסתר על הגלוי!

אמר הרה״צ רבי אהרן ראטה בעל ״שומר אמונים״, זצ״ל:

״יהודי שעיבד מדה אחת כראוי, חשוב יותר ממי שלמד את כל הש״ס. כל שכן, מי שעיבד את כל מדותיו. אם כן, מה גדול הוא ״הצדיק הטוב והמתוק״ מויז׳ניץ – אשר גם למד את כל הש״ס, וגם עיבד את כל מדותיו!״...

בכל מהותו ויישותו היה רביה״ק חדור באהבת השי״ת ללא מצרים. כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, סיפר, שפעם אחת בשבת זקה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א בסוכתו ניתך גשם עז אבל הוא לא יצא מן הסוכה, באמרו: מי שחדור באהבת השי״ת אינו מצטער מן הגשם. וכי ממה יצטער? שהגשמיות מתקררת?! כשיש כיסופין להקב״ה, אין מרגישים בצער הגשמיות. והמצטער – רק הוא פטור מן הסוכה, שכן אם הוא מרגיש בצער בשבתו שם – אדרבה, שיצא. אין בו צורך...

והוסיף ואמר: אף אבי הקדוש, כאשר ירד גשם בסוכה, לא התפעל והמשיך לשבת כמקודם.

שכן הוא יקד באהבת השי״ת, ומים רבים לא כיבו את האהבה...

ואביו הקדוש כיבדו בתפלת מוסף. בחזרת הש״ץ הליט רביה״ק את פניו בסידור והתפלל במהירות רבה. היה שם הרה״ח רבי יעקב ליב מיויד ז״ל, וחשב לעצמו: ״אמנם הרב מבדבליא אינו חפץ להתהדר בתפלתו, אבל אין הוא צריך ״לחטוף״ כך את התפלה״... נראה שה״אמרי ברוך״ הבחין במחשבתו, וכיבדו ב״אנעים זמירות״. הוא ניגש לעמוד וראה, שהסידור שרביה״ק הליט בו את פניו בתפלתו – היה לח מדמעות!

עבודת ה׳, אהבת ה׳, כל חייו היו נתונים להם. פעם שמע רביה״ק כי בתו מבקשת מבעל האכסניה להכין לצהרים בשר צלוי, משום שרביה״ק אוהב לאכלו. כדרכו, לא אמר רביה״ק דבר, אלא קרא לה לאחר שעה קלה ושאלה: ״האם שמעת מפי פעם שאני אוהב איזה מאכל? אמנם, אני אוכל בשר צלוי. אבל לומר שאני אוהב אותו?!״

כשם שהחסיד בעל ״חובות הלבבות״ אמר, שהוא בוש לפחד ממישהו זולת השי״ת, היה רביה״ק בוש לאהוב משהו זולת השי״ת! משמשו ידע שרביה״ק אוכל ברצון תפוחי אדמה חמים בחמאה אולם בהגישו לו מאכל זה ראה, שרביה״ק מניחו להצטנן קודם... כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א סיפר, שיהודי נכבד נכנס אל רביה״ק בעת אכילתו ואיחל לו ״בתיאבון״, כנהוג. השיבו רביה״ק: ״זה שנים רבות שאני עמל לאכול בלי תיאבון – ואתם מאחלים לי בתיאבון?!״...

״תיאבון״ אחד היה לו: לתורה, למצוות, לעבודת ה׳. להספיק עוד ועוד, לנצל כל דקה. כל רבע שעה היה מוציא את השעון ומביט בו. ״השעון מאיץ בי״, אמר. ״יהודים״, קרא, ״אל תעמדו בטלים, כי הזמן אינו עומד במקום אחד!״ ״אנשים מחפשים תעסוקות, במה להעביר את הזמן. כל מי שיש לו זמן מיותר – שיביאהו אלי״...

עבודת ה׳ לא נעשתה חלילה כמצות אנשים מלומדה, וכדי לצאת ידי חובה, אלא באהבה רבה ועזה, בהכנה דרבה לפניה ושמחה עזה לאחריה. לפני שניגש למצוה היה אומר לפרקים: ״הנני הולך לקיים מצוה – הרי נדרשים לשם כך רמ״ח איברים ושס״ה גידים! מנין לוקחים את קדושת האיברים למצוה?!״ (ודרך אגב: גיסו ה״עטרת ישועה״ אמר לבתו של רביה״ק, שאילו היה לו את קדושת האיברים של רביה״ק – היה כל העולם חל מפניו...) ואומר היה רביה״ק, שכאשר משה רבינו ע״ה נצטוה על שני ימי הגבלה, הוא הוסיף יום אחד מדעתו (שבת פז.), שכן אף ההכנה למתן תורה, ברגע שנעשתה למצוה – היא מצריכה יום של הכנה, כדין כל מצוה...

פני רביה״ק זהרו בקיום המצוה בדחילו ורחימו, ולאחריה היה שרוי בשמחה וחדוה עילאית כאילו זכה באוצר שלא יסולא בפז. כאשר ראוהו הבינו את המעשה באותו חסיד שהביא קרבן תודה כאשר זכה לקיים מצוה נדירה! (תוספתא פאה פ״ג הי״ג).

כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א אמר, שעבודתו בקודש של זקה״ק זיע״א

פעם טייל רביה״ק עם הרה״ח רבי זנוויל שכטר, ממקורביו, ואמר: ״השומע אתה, זנוויל, איני זוכר שעשיתי מעודי תנועה שלא היתה בלתי לה׳ לבדו!״

וכן פירש את האמור ״וקדושים בכל יום יהללוך סלה״. מי שהוא קדוש – הרי שכל מעשיו, במשך כל היום כולו, הם הילולו של הקב״ה.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א אמר על רביה״ק, כי ״הוא היה קדוש וטהור, כל דבר שעשה היה בחשבון ובמחשבה תחילה. כל חיוך, כל דיבור וכל רפרוף־עין, היו כולם עם מוחין וכוונה״.

קשה, וכמעט בלתי אפשרי, להתיימר לחשוף אפס קצהו של יקר תפארת גדולתו ורוממות דרכו בקודש, וכבר אמר הרה״ק מרוזין שרבה״ק קרוי על שמו, כי ״בקרב קדושים תתהלל״, הילולם של הקדושים הוא טמיר ונעלם בקרבם פנימה. אך לעתים נגול המסך וראו כל בשר כי שם ה׳ נקרא עליו. אין לנו מושג, למשל, ברוממות תפלתו. על אחת כמה וכמה בשבת קודש יום חמדתו. אבל כאשר נכנס רביה״ק לבית המדרש והתחיל באמירת ״הודו״ ראו הכל כי צואר קדשו האדים ולהט כאש, ויכלו להבין מה מתחולל בלבו פנימה! החסידים שבאו לשבת קודש היו אומרים, שבשמיעת ״הודו״ הם הרוויחו את הוצאות הנסיעה, וכל העת מעתה ואילך – הרי זה רווח נקי...

ואמנם, אף זה יכול להיות מודד, למדת ״העבודה שבלב״ שבתפלה. שהרי אמרו חז״ל שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. ותפלתו של רביה״ק לא תשכח לנצח מלבות שומעיו. פעם נקלע יהודי זר לויז׳ניץ, וכאשר שמע את רביה״ק מחנן בקולו ״נפשנו חיכתה לה׳ עזרנו ומגיננו הוא, כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו״ – הזדעק ברוב התרגשותו וקרא: ״כמה מאוס הוא העולם הזה – פוי די וועלט!״. צא ולמד כיצד אמר רביה״ק ״ברוך שאמר״, כיצד אמר פסוקי דזימרה. הגאון רבי מרדכי גרינפלד אבד״ק הדהאז זצ״ל שמע פעם אחת ״ויברך דוד״ מפי קדשו ונתקף בהרהורי תשובה עזים, ושנים לאחר מכן סיפר כי ״עוד היום כל עצמותי דא לדא נקשן בהזכרי בכך!״ כזו היתה תפלתו של רביה״ק. פעם פנה אליו אחד החסידים לאחר התפלה ואמר: ״הרבי הוכיח אותנו מאד היום, בתפלתו!״ ותפלת ״נשמת״ של רביה״ק, אמירה רכה שפילחה כל לב, ו״הכל יודוך״ – עד ל״אהבה רבה״ שלא תשכח לנצח משומעיה, ותחינתו ״ורחמיך ה׳ אלקינו וחסדיך הרבים אל יעזבונו נצח סלה ועד״, כל לב נמס לשמעה. אכן, דברים היוצאים מן הלב, לב קרוע ומורתח, לב שלם וטהור, נכנסו אל הלבבות והלהיבום.

אבל תפלות אלו לא ללמד על עצמן יצאו, אלא ללמד על כל תפלותיו. כאשר רביה״ק כיהן כרבה של בדבליא, הוא שבת פעם בויז׳ניץ

אהבת השי"ת

על דגל מחנה ישראל, חרוטות היו שלשת האהבות שהיו לסימלה של ויז'ניץ: אהבת השי"ת, אהבת התורה, ואהבת ישראל. רביה"ק עצמו היווה להם דוגמא וסמל ומופת.

בספרו הקדוש ("אהבת ישראל" ליקוטים, טו) הוא פירש את הכתוב "לפני ה' — תטהרו", אדם העומד לפני ה', ומשווה ה' לנגדו תמיד, הרי יראתו על פניו לבלתי יחטא, והוא נטהר ומתקדש בקדושה של מעלה ומשפיע שפע רב בכל העולמות. כזה היה רביה"ק עצמו. פעם אמר לבנו כ"ק מרן ה"אמרי חיים זיע"א: "אני משתדל, עד כמה שאפשר, לעשות הכל — לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה!" מרעישים הדברים, ומזכירים את עדותו של הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זצ"ל (שהובאה בליקו"ת מהרי"א, דברים) שכשהלך מבית הכנסת לביתו עטור טלית ותפלין שמע שמכריזין למעלה "הבו יקר לדיוקנא דמלכא", וכאשר בא לביתו שכח ולקח חפץ ממקום למקום בלי יחוד שמו יתברך — ושמע שמכריזין למעלה "וי לפלוני דמריד במאריה", והמתבונן בזה יעמוד מרעיד!

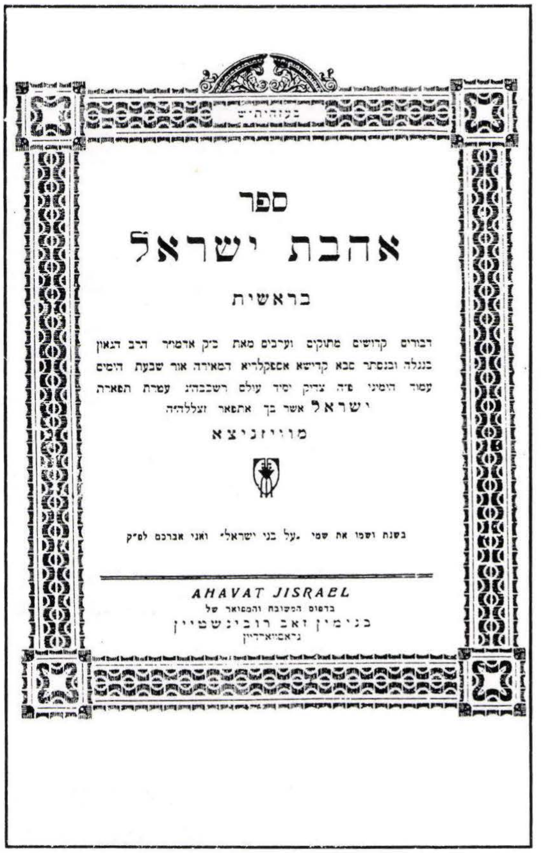

בעזה"י

ספר

אהבת ישראל

בראשית

דבורים קדושים מתוקים וערבים מאת כ"ק אדמו"ר הרב הגאון
בנגלה ובנסתר סבא קדישא אספקלריא המאירה אור שבעת הימים
עמוד הימיני פ"ה צדיק יסוד עולם רשבבה"ג עטרת תפארת
ישראל אשר בך אתפאר זצללה"ה
מוויזניצא

בשנת ושמו את שמי ,על בני ישראל' ואני אברכם לפ"ק

AHAVAT JISRAEL
בדפוס המשובח והמפואר של
בנימין זאב רובינשטיין
גראסווארדיין

שער הספה"ק "אהבת ישראל", דפוס ראשון.

בתום התפלה החל שוב בתפלות שהיו שלובות בהכאות על לבו כאומר וידוי ובאמירת ״נשמת כל חי״. המונים נהרו ובאו כל היום כולו, וצבאו על פתח הבית. לנכבדים ניתן להכנס בעד החלון לקבל שלום, והם באו והלכו, באו והלכו. רביה״ק פנה ואמר לאחד ממקורביו: ״רואה אתה, כזה הוא העולם, אחד בא ואחד הולך״. ולאחיו הרה״ק מבורשא זצ״ל אמר: ״איך נראים בעיניך האורחים שאני מקבל לשבת?״ הרה״ק מבורשא יצא ואמר לסובבים אותו: ״גוואלד, הפמליא של מעלה תקבל אורח נכבד לשבת!״

רביה״ק נרדם מעט, וכשקם משנתו ראה את ארבעת בניו הקדושים סביב מטתו (כאמור, שהה הרה״ק מווישיווע בארה״ב). הוא הושיט ידו ללא אומר לכ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א והביט בעיניו רגעים מספר, ולאחר מכן ביקש שיטוהו על צידו. הבינו שהוא מבקש להמשיך בעבודתו הקדושה, שכן כמה שעות לפני כן ביקש אחיו הרה״ק מבורשא לשוחח עמו והוא ענהו: ״אחי יקירי, אין לי פנאי. עלי לעשות הכנות גדולות״. יצאו כולם מן החדר ורביה״ק המשיך בתפלותיו.

זמן קבלת שבת הגיע. חבשו לראשו את השטריימיל ושפתיו נעו כל העת. שמעוהו אומר ״נשמת״ ו״פתח אליהו״ שבתיקוני זוהר. כשהתחילו ספירת העומר חוורו פניו, הוא התקין את הכיפה שלראשו ויישר את פאותיו וזקנו כצדיקי עולם שכיוונו את ייחוד הדיקנא קדישא בעת פטירתם, הניח את ידיו הקדושות על לבו וקפץ את אגרופיו כפי שהיה רגיל לעשות בקבלו עול מלכות שמים לפני קריאת שמע, ונצחו אראלים את המצוקים, ונשבה ארון הקודש, כאשר אלפי יהודים קוראים קריאת שמע פעמים מספר בקול זעקה ויללה. השעון הגדול והקטן שעמדו בחדרו, עצרו מלכת – כאשר אירע בהסתלקותו של הבעש״ט הקדוש ובפטירת רבוה״ק ה״צמח צדיק״ וה״אמרי ברוך״ זיע״א.

האבילות אסורה בשבת. לפיכך, כבשו הכל את רגשותיהם. אחי רביה״ק מבורשא זצ״ל ערך את השלחן כאשר בני רביה״ק יושבים מצדיו. כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א נתכבד בברכת המזון, וכאשר אמר ״ברשות אבי מורי בעל הבית הזה״ פרץ כל הקהל בבכי. במוצש״ק אחר חצות החלה ההלויה כאשר רבבות מלוים את הארון, שנטמן בבית החיים בגרוסוורדיין עם עלות השחר, וכעבור י״ד שנה הועלה ע״י כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, ונטמן בבית החיים בבני ברק בתענית אסתר שנת תש״י ואוהל נבנה סביבו אליו באים יהודים לשפוך צקון לחשם ולהיוושע בזכות רביה״ק אוהב ישראל זיע״א.

הפסח כשהגיע להפרד מרביה"ק, איחל לו בריאות ואריכות ימים, ותו לא.

שאל: "נו, ומה עם הברכה שאזכה לבוא שוב בשנה הבאה?"

"אומר לך את האמת", השיבו רביה"ק, "אינני יודע היכן אהיה בשנה הבאה"...

בכ"ה אייר, יומא דהלולא של ה"תורת חיים" זיע"א, ביקש רביה"ק להתעטף בטלית ולפתע אמר שאינו חש בטוב וברצונו לשכב. רעדה אחזה במקורבים, שכן עד אז מיאן רביה"ק לשכב על אף חולשתו. מיני אז הלך מצבו והחמיר. טובי הרופאים הוזעקו, וקבעו שהמצב אנוש. בני רביה"ק ונכדיו באו (מלבד הרה"ק מווישיווע זצ"ל ששהה בארצות הברית לטובת ישיבתו) ובכל בתי המדרש שבעיר ובעשרות מרכזי החסידים הרעישו עולמות בתפלה. ביישובים רבים הוכרז יום תענית, וחסידים רבים נהרו ובאו לקראת סוף השבוע. הרופאים קבעו שאין בידם לעזור, אין הם יכולים אלא להתפעל שמחלה כה אנושה הכרוכה ביסורים נוראים, אינה ממלטת מפי רביה"ק אף אנחה, ורביה"ק אינו מוריד את ידיו הקדושות אל מקור הכאב שבמעיו. נשגב הדבר מהשגה!

מיום שני ועד לסוף השבוע רחשו שפתיו של רביה"ק תפלה אריכתא שכמעט ולא נפסקה. בתחילה התפלל בקול רם מאד, וכשכ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א העיר לו שהציבור מודאג מכך – הנמיך את קולו. המשמש בקודש, ששמע שרבינו מתפלל אף מתוך שנתו נבהל מאד וסיפר זאת לרבנית ע"ה, אבל היא הרגיעה אותו באמרה, שגם בהיותו בריא נהג להתפלל לעתים בשנתו. עשרות פעמים חזר על תפלת "נשמת". ביום חמישי בערב התמהמה בתפלת ערבית עד שבנו הרה"ק מסערט הגיע, ואז התפלל מעריב וספר ספירת העומר בקול רם כשאגת ארי. אי אפשר היה להאמין שזוהי תפלתו של חולה מסוכן. ולבנו הרה"ק מסערט אמר: "הרי אתה אורח לשבת (יתר בניו הקדושים היו שם לפני כן), לכן אני נותן לך את השטריימיל לשבת". ואמנם, הוא ירש את השטריימיל של רביה"ק.

בערב שבת קודש, ראש חודש סיון, התעורר רביה"ק עם שחר והתפלל מ"ידיד נפש" עד "גאל ישראל", ונרדם. בשמונה וחצי בערך התעורר, התעטף בטלית והניח תפילין והתפלל עם מנין מצומצם. תפלתו היתה בקולי קולות, ואת ברכת "אהבת עולם" אמר בהשתפכות הנפש ובניגון של שבת. את ההלל אמר בניגון של ליל הסדר, ואמר גם את המזמור "אהבתי" למרות שכ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א הזכיר לו שהיום ראש חודש ומדלגים מזמור זה. הוא המשיך לאמרו וחיל ורעדה אחזו בכולם כאשר אמר "אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא אנה ה' מלטה נפשי!"

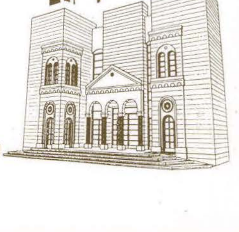

בדרך כלל, הורה רביה״ק לבניו הקדושים שכיהנו ברבנות להשאר בעירם לחג הפסח, שבו רבות השאלות. אבל לחג הפסח האחרון לחייו הזמינם אליו. השו״ב דסטמאר נמנה על חסידי ויז׳ניץ ורביה״ק הורהו שלא לבא אליו, כדי שהדבר לא יחשב כפגיעה במרא דאתרא, והוא כבר יודיעו אימתי לבוא. בשלהי חורף תרצ״ו הודיעו רביה״ק שיבוא אליו ליום טוב אחרון של פסח — החג האחרון לימי חייו.

לגבי כל מה שדובר עם רביה״ק אודות הזמן שלמחרת ב׳ סיון, לא אמר דבר. תמיד היה נוסע לקארלסבאד עם השו״ב רבי מאיר, ובהפרדם היה מאחל לו ״להתראות״ בשנה הבאה. בשלהי שנת תרצ״ה לא איחל לו כן. נחרד השו״ב והזכיר זאת לרביה״ק. השיבו רביה״ק: ״אל תדאג, אם אני אבוא — גם אתה תבוא״...

בחורף, כשחזר מביקורו בויז׳ניץ, לן אצל הגה״צ רבי דוד פרנקל זצ״ל, הרב מנפלוקוביץ. שמח הרב על הזכות שנפלה בחלקו וביקש שרביה״ק יברכו שגם בשנה הבאה יתארח בביתו. הוא שנה ושילש את בקשתו, אבל רביה״ק לא ענהו דבר.

רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א בקארלסבאד.

בחול המועד פסח ישבו בניו הקדושים במחיצתו ושוחחו על תכנית שרביה״ק יבקר בסערט, בה נתקבל בנו הרה״ק רבי ברוך כרב זמן קצר לפני כן. הם תכננו כיצד לנסוע והיכן לפוש כדי שלא להכביד על רביה״ק, ואילו הוא ישב ושתק כל עת הדיון, כאילו אין הדבר נוגע אליו.

חסיד ישיש מווישיווע, שזכה לקבל עוד את ברכתו של ה״צמח צדיק״ לאריכות ימים, היה רגיל לבוא אל רביה״ק לחג הפסח ובכל שנה קיבל את ברכתו שיזכה לבוא בבריאות הגוף בשנה הבאה. לאחר חג

הרה"ח רבי אשר יונה ויינברגר שליט"א שהתגורר בטמשוואר שאל בעצת קדשו האם להגר לפולין שם הובטחה לו משרה, מנעו רביה"ק והוא נשאר בעירו וניצל.

שנת תרצ"ו הגיעה, השנה שהחסידים קראוה שנת צרו"ת, כי בה נפלה עטרת ראשינו ונסתלק רביה"ק לשמי מרום. לימים הנוראים הגיע קהל עצום ורב, אף יהודים שלא נמנו על חסידות ויז'ניץ באו לשמוע אל הרינה ואל התפלה ולהסתופף בצלא דמהימנותא, כאילו ידעו כי זו להם הפעם האחרונה בטרם יכבה נר האלקים.

בכסלו אותה שנה נסע רביה"ק לויז'ניץ ליום ההילולא של אביו הקדוש, בליווי המוני חסידים שהצטרפו בדרך מסעו. כאשר הרכבת עברה ליד בית החיים שמחוץ לעיר פתח רביה"ק באמירת "שלום עליכם, מלאכי השרת", ובפקדו את הציון קרא את כל הפתקאות שהוגשו לו, למרות הקור העז בעונה מושלגת זו. רביה"ק נשאר בעיר לחנוכה, עם בניו הקדושים, וכאשר תזמורת מבני העיר באה לשמחו לאחר הדלקת הנרות, והיא ניגנה שיר לכבוד כל אחד מבניו הצדיקים כפי שהכריז המנצח, נענה רביה"ק בחיוך ואמר: "אה, קמים כה הרבה צדיקים חדשים!" והקהל חייך, מבלי שהבין את משמעות הדברים.

רביה"ק גם נענה לבקשת הדיין דויז'ניץ הרה"ג רבי דוד שיינבלג זצ"ל, והואיל לשבת לסעודה עם בחורי הישיבה במוצאי עשרה בטבת. למרות שלא נהג לומר תורה בימות החול, החל לשאת מדברות קדשו על הפסוק "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח, יט), חזר על הפסוק שוב ושוב ופרץ בבכי נסער. חיל ורעדה אחזו בנאספים שהבינו שדבריו אלו הם כעין צוואה קדושה. בנו הרה"ק מסערט זצ"ל סיפר לימים, כי באותם רגעים עלה בלבו הרעיון ליסד את ישיבתו בסערט, כי הבין שזהו רצונו ומאוויו של אביו הקדוש, ו"הנני מחשיב את כיסופיו אלו כעין צוואה אשר ברצוני לקיימה בכל כחי". בדבריו הזכיר רביה"ק את דברי רש"י על אותו פסוק, שכל המניח בן צדיק – כאילו לא מת, ברמזו כי בניו הקדושים ימשיכו אחריו במשאת נפשו הטהורה להרחבת גבולות התורה והיראה.

באותו שבוע נסע רביה"ק מויז'ניץ במזחלות, דבר שכמובן האריך את הדרך מהנסיעה המהירה והנעימה שברכבת. כאילו ביקש להפרד מארץ מולדתו. הוא אף אמר, כי "השנה נפרדתי בקושי מאבותי הקדושים".

חג הפסח התקרב. לפני החג ביקר רביה"ק כמה חולים מחסידיו. לאותם שאיחל "נתראה בקרוב" – הם לא קמו ממחלתם. ואכן, כעבור זמן קצר הובהרה כוונתו ואין לך ברכה גדולה מזו, שנתבשרו להיות עמו במחיצתו.

ובא השמש

בשנת תרצ״ג התקדרו שמי אירופה בעבים. הצורר עלה לשלטון בגרמניה ושטף את אירופה בגלי הסתה ושיטנה כנגד היהודים שמצאו הד בקרב גויי הארצות. כשנה לאחר מכן, הרהיב אחד המקורבים עוז ושאל את רביה״ק מה דעתו על אותו רשע.

השיב רביה״ק ואמר: ״אני, באופן אישי, איני פוחד ממנו!״...

בשנת תרצ״ה הכביד אותו רשע את אכפו במדינתו וגזר גזירות על היהודים שם. אירע שרביה״ק נסע ברכבת בה נסע גם הרה״ק רבי יהושע מדולינא נכד הרה״ק מהרצ״ה מזידיטשוב, זצ״ל. בשיחה שהתפתחה ביניהם אמר רביה״ק: ״זמנים קשים ממשמשים ובאים, מי יודע מה יהיה!״

אמר הרה״ק מדולינא: ״הרי אתם מגדולי הדור, עשו משהו!״

נענה רביה״ק ואמר: ״זה לא יתרחש בזמני, לכן איני יכול לעשות מאומה״...

מכל מקום, בראותו את הנולד, יעץ רביה״ק ליהודים רבים להתיישב במקומות עליהם פסחה הרעה. כאשר ר׳ ישראל ניימן נסע לארצות הברית ושאל את רביה״ק היכן ישהו בני משפחתו בינתיים, אולי אצל חמותו בסיגט?

״חלילה״, ענה רביה״ק, ״כל סיגט זקוקה לישועה!״

אולי אצל אמו, בווישיווע?

״כל ווישיווע זקוקה לישועה״, ענה רביה״ק, ״מיד כשתגיע לאמריקה תסדר עבורם את המסמכים, כדי להביאם אליך!״

כאשר גיסו הרה״צ רבי מרדכי חודורוב מקולומייא זצ״ל נסע לאמריקה ורבים תמהו על כך, אמר רביה״ק: ״בעוד מספר שנים תראה בדבליא (העיירה החסידית שבמרמרוש) כמו אמריקה, ואמריקה – כמו בדבליא!״

רביה״ק יעץ ליהודים רבים לעקור לרומניה, משם לא נשלחו יהודים להשמדה בימי החורבן (מלבד בני מחוז בוקובינה שנלקחו לגלות בטראנסניסטריה), ובייחוד אמר כי ״צרות גדולות אורבות לעם ישראל – אולם איזור באנאט (מחוז טמשוואר) יינצל!״ ואמנם, כאשר

שבעצם אינו מכיר את מעלת רביה״ק, ולמרות שהיה מקשישי תקיפי גאוני קמאי ומבוגר מרביה״ק בשנים רבות, התבטל בפניו כליל ואמר: ״איני משיג את גדלותו הנעלה, אך זאת עלה בידי לדעת – שאמנם איני יודע את גדלותו, שהיא נשגבת ומרוממת מהשגותי״. והיה אומר, שבכל יום הכפורים בהתוודותו ״על חטא שחטאנו לפניך בזלזול הורים ומורים״, הריהו מתכוון לבקש סליחה ומחילה על אותו הרהור שעלה אז במוחו...

בעקבות יסוד החצר בגרוסוורדיין, שינתה העיר את פניה. אלפי חסידים השתקעו בה, ואלפים נהרו ובאו לשבתות ולמועדים. היו רכבות מיוחדות שהגיעו מרומניה כשהן גדושות חסידים שהונפקו לכבודם פספורטים מיוחדים בהם נאמר בצ׳כית, ברומנית ובלשון הקודש ״חסידי ויז׳ניץ, קרפטו־רוס״, ועל הקרונות התנוסס שלט מאיר עינים: ״דגל מחנה ישראל!״

גרוסוורדיין היתה למטרופולין של מלך, אבל רבבות יהודים בהונגריה רומניה וצ׳כוסלובקיה חרדו לשמו הקדוש ולזכרו, וכאשר רביה״ק נסע לפרקים למקומם עברה ההערצה כל גבול. לא מיבעי בגלילות מרמרוש, בוקובינה וטרנסילווניה, שם הסתופפו המוני חסידים נאמנים ומסורים בלב ונפש. ידוע שבסלוטווינה, למשל, קיבל רביה״ק דלקת בידו מרוב הנשיקות. ובתחנות בהן עבר רביה״ק היו מסתופפים המונים ומשחדים את נהג הקטר להאריך את שהותו בתחנה כדי שיוכלו ״ליטול שלום״ ואף להגיש פיתקא – אבל גם כשרביה״ק ביקר בעיר המלוכה וינה לצרכי ריפוי, ווינה אינה עיר חסידית, הרי כאשר הלך בבוקר לבית הכנסת התלוו אליו המונים, שחסמו את התחבורה במטרופולין למשך עשרים דקות!

והיה דגל מחנה ישראל הולך וגדול.

רביה"ק נזהר לקיים את מאמרם ז"ל "עלת לקרתא – נהוג בנימוסהּ" (ב"ר מח) הוא היה הולך לשמוע את דרשתו השנתית של רב העיר, למרות שזו נאמרה בגרמנית. היה יושב חמש דקות "שבעה" לזכר הנפטרים כפי שנהגו בני העיר, היה שמור עמו צרור קבלות גדול של תרומות שתרם לקופת הקהלה למטרות צדקה וחסד. רביה"ק היה משלם דמי מקוה, מוכר את חמצו לראב"ד, לפני כל נסיעה מן העיר היה עולה להפרד מרב העיר, ואף היה מבקר אצלו ברגלים...

פעם נתגלע סכסוך בקהלה אודות אחד השוחטים, וחמשה רבנים גדולי תורה נקראו לדון בו. מובן שביקרו בהיכלו של רביה"ק ובהיותם שם שאלוהו לחוות דעתו. ענה רביה"ק: "אני מתגורר ברשות היחיד, מתבודד בחצרי, ואיני מתערב בענייני העיר". והמשיך ואמר: "לא זו בלבד שאיני רוצה להביע את דעתי, אלא שאיני מעוניין אף לדעת את פרטי הסכסוך. וזהו אמרם ז"ל "למד לשונך לומר איני יודע" (ברכות ד.), השמר מלשוחח בעניינים אלו, כדי שכאשר תשאל עליהם תוכל לומר שאינך יודע"...

פעם, כאשר פרצה מחלוקת בגרוסוורדיין והיה חשש לפילוג הקהלה, שלח רביה"ק להזהיר את שני הצדדים כי באם הפילוג יתממש חלילה – הוא יעזוב את העיר, ואף החל לתכנן לעבור לעיר חוסט. אלא שהמחלוקת דעכה, ויש להניח שלהתערבותו זו של רביה"ק היה בכך חלק, שכן הכל הוקירוהו והתגאו באבן היקרה הזוהרת בעירם.

כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א סיפר, שרבים מתושבי העיר הודו בפניו שבתחילה חששו מהשתקעותו של רביה"ק בגרוסוורדיין, שתגרור אחריה הבדלי מנהגים ונוסחאות וכדומה. אבל במרוצת הזמן נוכחו לדעת, שלא ראו מעולם איש אוהב שלום כרביה"ק!

אהבת השלום של רביה"ק ואהבתו את מתנגדיו הפכה את לבם לאהבה אותו. אולם כאשר הכירוהו והתחקו אחר עבודתו בקודש, התוודעו לתפלותיו הנרגשות ושלחנותיו אשר לפני ה', כאשר נוכחו לדעת שלפניהם איש אלקים קדוש ונורא – וכעדות כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א: "צדיקים הרבה הכרתי, כל אחד ומדתו, אחד צדיק בתורתו, האחר צדיק בלימודו, אחר צדיק באכילתו – אבל לא ראיתי צדיק כמו אבי הקדוש שהוא צדיק כ"ד שעות מעת לעת!" ובזה פירש את הכתוב "וקדושים בכל יום יהללוך סלה". הם מהללים את השי"ת בכל אורחותיהם בכל היום כולו! – כאשר נוכחו לדעת שדברו לא ישוב ריקם ומפתחות הישועה נמסרו לידו, הפכו להיות מעריציו ומוקיריו.

הגאון בעל "פתחא זוטא", הדיין דקוסוב, מזקני חסידי ה"דברי חיים" מצאנז זצ"ל, עקר אף הוא במלחמת העולם הראשונה לגרוסוורדיין והתמנה שם לדיין. בתחילה, לא ירד לסוף דעתו של רביה"ק, וכששמע את דברי תורתו הנסמכים על תורת הנסתר ורצופים גימטריות, חלף במוחו הרהור שהדברים גבוהים ממדריגת אומרם. לאחר מכן, התחיל להכיר את מעלת רביה"ק, וזמן נוסף חלף עד שהבין

כיצד עשה זאת רביה״ק? הוא גילה את סודו להגה״צ ממונקאטש זצ״ל שהתאונן בפניו על שאין לו מנוחה בעירו מפני חוגי מתנגדיו וחוגים עוינים. ״אהבתי אותם כל כך עד שאף הם החלו לאהוב אותי!״...

מסופר, שה״צמח צדיק״ זיע״א אמר פעם למשמשו: ״הבא נא עט ונייר ונעשה חשבון, מה ירויח השי״ת מזה שנשנא יהודים אחרים״. אך רביה״ק בענוותנותו לא נזקק לחשבון כזה. הוא סח שהוא אוהב את שונאיו משום שהם קולעים לאמת: ״אני אוהב אותם בגלל שהם ״מבינים״ עלי...״ מי יכול לעמוד בפני אהבה כזו? פעם, בשנותיו הראשונות של רביה״ק בגרוסוורדיין, הזדמן לו לנסוע ברכבת ולתאו נקלע אחד מראשי מתנגדיו כשבפיו סיגר לא־דלוק. לרגע עמד נדהם, בראותו שנקלע לתא הלא־נכון, אולם רביה״ק קם ממקומו, הצית לו את הסיגר והזמינו לשבת. הלה נדהם מקבלת פנים זו והתחיל להצטדק שלמעשה אין הוא מתנגד כה חריף לרביה״ק, ומוציאים עליו דיבות שוא. בלכתו, הוא לא היה אותו אדם...

חסיד אחד סיפר לרביה״ק, שהוא התפלל באחד מבתי המדרש בעיר ושמע שדברו שם סרה ברביה״ק. קרא רביה״ק: ״יש לי עצה כנגדם!״ נבהל הלה, כי חשב שרביה״ק עומד לכוותם בגחלתו. ורביה״ק סיים את דבריו: ״אני אחבבם עד שגם הם יאהבוני!״

ביתו של הסבא קדישא זיע״א בגרוסוורדיין.

״יאהבוני״ — עד כדי כך, שפעם השתתף רב העיר בסעודת ראש חודש שרביה״ק ערך, ובאותה עת דברו הכל אודות רב ואדמו״ר בעיר גדולה ששילם הון רב לאדמו״ר אחר בעירו כדי שיעתיק את חצרו לעיר אחרת. אמר רביה״ק בנועם שיחו: ״מעניין היה לדעת, כמה היו בני גרוסוורדיין מוכנים לשלם לי כדי שאעתיק מכאן את חצרי?״ נענה הרב ואמר בהתרגשות: ״להיפך, אילו היה הרבי מבקש לעקור מכאן היו בני גרוסוורדיין משלמים לו הון עתק כדי שישאר עמם!״

בגרוסוורדיין

גרוסוורדיין היתה עיר ״אשכנזית״. רבה, הגאון רבי בנימין הירש פוקס זצ״ל היה דורש בבית הכנסת הגדול בגרמנית, וכאשר הציעו את מועמדותו של הגאון רבי פנחס צימעטבוים זצ״ל כראב״ד התנגדו לכך פרנסי העיר בגלל היותו חסיד, עד שהרב שאלם בלעג כלום חוששים הם שחודי השטריימיל שלו ינקבו חור בושט של הבהמות ויטריפון. כלומר, מה ענין חסידותו – לגאונותו וכחו בפסק הלכה... כאשר מתי־מעט חסידים יסדו בגרוסוורדיין מנין בנוסח ספרד – אחד מתוך עשרים ושלשה בתי כנסת – מיהרו פרנסי העיר לדרוש מהרב לאסור את פתיחתו. אלא שהם נענו, מדוע נזעקו על פתיחת בית כנסת ולא על בתי תיאטראות, להבדיל. מובן מאליו, שבואו של רביה״ק לעיר כזו נתקל בהסתייגות ובקרירות, וכאשר רביה״ק ביקש לראות ולבדוק את סכיניהם של שוחטי העיר – קיבלו הללו הוראה שלא להתייצב בפניו.

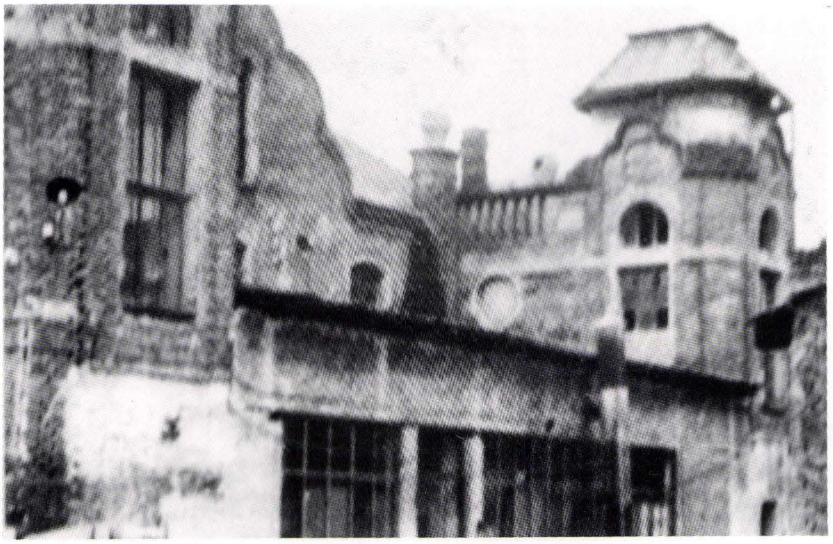

בית מדרשו של רביה״ק הסבא קדישא זיע״א בגרוסוורדיין.

ברם, לא עברו אלא שבועות מעטים, ורב העיר, ראש הקהל ופרנסי העיר היו למוקיריו ומעריציו של רביה״ק. ולא חלף אלא זמן קצר – וגרוסוורדיין שינתה את פניה, והיתה למטרופולין של חסידות ולמקדש מלך עיר מלוכה למלכות ויז׳ניץ המעטירה.

עצמו לדעת הייתי עושה זאת – אין בי כבר כח לראות את צרות ישראל!״

כרוב גודלו וגודל רחמנותו, הציל רביה״ק מאות יהודים מגזירת הגירוש בכח ברכותיו. הרה״ח רבי יוסף יוזפא שטיינמץ היה מקבל הזמנות תכופות להתייצב, ובכל פעם הלך לשאול את פי רביה״ק. כשהורה לו שלא להתייצב, היה מהלך ברחובות ללא פחד ומעולם לא נצטוה להראות את תעודותיו. פעם עצרו החיילים קבוצה שלמה ומכולם בקשו את תעודותיהם – מלבדו... כעבור זמן הורהו רביה״ק להתייצב. הוא נבדק – ונמצא פסול לשרות. נתנו לו תעודת שחרור, ובצאתו מחצר לשכת הגיוס נעצר ונצטוה חופשה קצרה ונכנסו לקבל ברכה, ורביה״ק הורה להם שלא לשוב ברכת רביה״ק שוחררו על ידי הצבא מגזירת הגיוס באורח פלא, שכן בעתות מלחמה ממעטים בשחרור ומחמירים בבדיקות הרפואיות. לאחרים יעץ רביה״ק שלא להתייצב כלל, אלא להשאר סמוכים על שלחנו. לא זו בלבד, אלא שהיו חיילים שקבלו חופשה קצרה ונכנסו לקבל ברכה, ורביה״ק הורה להם שלא לשוב לגדודים ולהשאר בחצרו. הנמלטים והנחבאים, מספרם עלה למאות יהודים, שנקראו ״הרגימט החמש־עשרה״ (ט״ו – היינו ״טמיר ונעלם״), הסתתרו במקומות מחבוא ורביה״ק דאג למזונם על ידי בני משפחתו עד לגמר המלחמה. הם היו מעיזים לצאת ממחבואם רק בלילות שבת קודש, לשלחנו הטהור של רביה״ק אליו נאספו ובאו המונים לחזות בנועמו ולבקר בהיכלו. אולם גם אנשי המשטרה ידעו שלילות שבת הן זמן אסיפה לכל, והיו פושטים על בית המדרש לעריכת ביקורות פתע. כאן נוכחו הכל ברוח קדשו של רביה״ק, שהיה מורה למסתתרים למהר ולהמלט על נפשם שעה קלה לפני בואם!

אלו שנשלחו לשדה הקרב, גם עליהם היתה עינו של רביה״ק צופיה. כשבניו של הרה״ח רבי זיידא הרלינג נלקחו לצבא קיבל עליהם רביה״ק אחריות לשמרם. כאשר רבי זיידא שח מודאג לרביה״ק, שלא קיבל מכתב מבנו זה זמן רב, ענהו רביה״ק: ״הריני רואה אותו לנגד עיני!״ לאחד בירך ״שהכדורים יעופו מעל לראש״, ולאם מודאגת הבטיח שבנה ישוב בריא. לאב אחד אמר לאחר המלחמה, שהוא נשא את ארבעת בניו על כתיפו – והיא עדיין כואבת מהמשא הכבד...

מי יוכל לשער את כובד המשא!

שלף את אקדחו ואיים לירות ברביה"ק. "לא פחדתי – גילה רבינו – אם אין מצוים מן השמים, אין יורים. ראיתי, שאין לו שליטה עלי". לבסוף התברר שהוא רצה את הערדליים של רביה"ק ומשקיבל את מבוקשו פנה והלך לו. קוזקים שעצרום הורו להם להוציא את כל חפציהם מהכיסים. לרביה"ק היתה קופסת טבק מהרה"ק רבי מרדכי מנעסכיז זצ"ל. הושיט הקוזק החמדן את ידו ליטלה, ומיד נרעד וזרקה כאילו נכוה באש. רביה"ק הרימה והשיבה לכיסו. כ"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א הסביר: "לא הקוזק זרקה את הקופסה – הקופסה זרקה אותו, ברוב קדושתה!"...

כחדשיים ימים שהה רביה"ק בקוסוב עם בני משפחתו, שם התרגשה עליהם צרה חדשה כאשר פלוגת חיפוש גייסה את כ"ק מרן ה"אמרי חיים" לגדוד עבודה והוא שוחרר רק כעבור כמה ימים, לאחר השתדלויות מרובות והון רב. לאחר מכן הצליחו רביה"ק ובני המשפחה, אשר מנו יותר מחמשים נפשות – שיירה גדולה ונכבדה – לצאת מרוסיה בדרך פלא, להגיע לרומניה ולעבור להונגריה, שם בחר להשתקע בגרוסוורדיין, העיר ה"אשכנזית" שנעשתה מאז למטרופולין של חסידות ולחצר המלכות.

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א עם בנו רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

רביה"ק ובני משפחתו ניצלו בחסדי השי"ת, אבל צרות ישראל היו בעיצומן. והמלחמה נמשכה עוד חמש שנים קשות ומרות. יהודים גויסו לצבא בהמוניהם, ובתנאי כפיה והעברה על דת נשלחו לחזית הקרבות. פעם ראה רביה"ק קבוצת יהודים המובלים באכזריות על ידי חיילים ואמר: "הלוואי והייתי מתעוור ולא רואה זאת!" ופעם כשראה זאת אמר למקורבו: "לולי העבירה של מאבד

הוא לב כל קהל ישראל״ (רמב״ם הלכות מלכים פ״ג ה״ו) — בכל צרתם צר לו, אליו פנו הכל במצוקותיהם, לפניו שפכו את דמעותיהם והשיחו את מר לבם, ולבו הקדוש המה בקרבו. פעם התהלך בחדרו וקרא בנהמת לבו: ״רבונו של עולם, אני כפרתם של ישראל!״ והשומעים נחרדו.

החזית התקרבה, והרוסים כבר הפציצו את ויז׳ניץ בתותחיהם. בני העיר התקבצו ובאו לחצר הרבי, כדי שזכותו תחפוף עליהם, והוא יפרוס עליהם את סוכת שלומו, סוכת רחמים וחיים ושלום. הפגזים המשיכו לנחות ולהתפוצץ ברעם אדיר והבכיות והיללות היו נוראות. רביה״ק אמר אז, שאינו יכול לסבול את העצבות והמרה־שחורה של הקהל. הוא נכנס לביתו נאוה קודש ושלח לקרא לבניו כדי ללמוד עמם את השיעור הקבוע בקבלה, בספה״ק ״ברית כהונת עולם״. כאשר אחד מבניו שאלו כיצד אפשר ללמוד לעת כזו, השיב בשאלה — כיצד ניתן להחזיק מעמד ללא התורה הקדושה! והוסיף ואמר: ״איני אומר שאין צורך לפחד. אלא שקודם לכן צריך יישוב־הדעת האם יש ממה לפחד, וכשהאדם מתיישב בדעתו הוא רואה שאמנם אין ממה לפחד...״

רביה״ק הרגיע את הציבור שאמנם אין ממה לפחד, משום שהרוסים לא יכבשו את העיר, והם אמנם נסוגו ונהדפו בידי האוסטרים. אך הכל ידעו שזוהי הפוגה זמנית בלבד, ולפיכך הועברו בני משפחת רביה״ק לעיר ברהומט. ביקשו שרביה״ק יצטרף אף הוא וימלט מבוקובינה, אבל כבקרת רועה עדרו השיב רביה״ק שאם יעזוב את העיר לעת כזאת תפול רוחם של הנשארים ויבוא מורך בלבבם. לפיכך נשאר בעיר עד לכיבושה הרוסי. אף ברהומט נפלה בידיהם, ובני משפחת המלוכה שבו משם במזחלות והמשפחה הקדושה התאחדה.

אור ליום כ׳ כסלו, יום היאהרצייט של אביו הקדוש זיע״א, נכנס לבית רביה״ק קצין מלווה בפלוגת חיילים ושאל היכן הרבי. הגבאי ר׳ משולם שאלו לשם מה הוא צריך את הרבי, וספג שתי סטירות כתשובה. הם ערכו חיפוש במקום אך לא מצאו את רביה״ק, שהקדים והסתתר אצל אחד מחסידיו, כי ידע שהרוסים יבקשוהו בגלל תמיכתו הגלויה באוסטרים, ונפוצה שמועה שהם אוסרים את כל המנהיגים ומגלים אותם לתוככי רוסיה כבני ערובה. עתה, כאשר ראה כי כלתה אליו הרעה ומבקשים את נפשו, החליט להמלט ולעבור לקוסוב. הוא יצא לדרך בלויית הגבאי ר׳ משולם, חסיד אחד, בתו הצדקת דבורה והרבנית הניא בת אחיו הרה״ק מהרש״א מהורודונקא זצ״ל. בדרכם, מצאו מזוזה מושלכת, שהרוסים עקרו ברשעותם מאחד הפתחים. הרימוה ונשקוה ונטלוה עמם. כאשר הגיעו לגשר שעל נהר טשרמוש עצרם הזקיף הרוסי ודרש מהם רשיון מעבר. הורה הרבי לבתו להראות לו את המזוזה. הלה הביט בה, אמר ״חרשו״ (טוב), ונתנם לעבור.

הנסים לא תמו. קוזק רוסי עצרם והם לא הבינו את מבוקשו. הוא

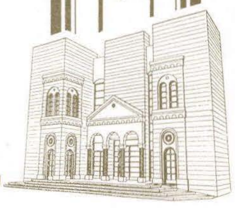

בסערת המלחמה

בסעודת ליל פורים תרע"ד היה רביה"ק עליז ושמח כדרכו בקודש. על השלחן עמד הבדחן, הרה"ח רבי אברהם דוב אקרלינג זצ"ל ושימח את הרבי ועדתו, כאשר לפתע הרצינו וקדרו פני רביה"ק והוא קרא בנגינתו את הפסוק: "איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי"...

כחדשיים לאחר מכן שבת רביה"ק בעיר דלטין שבגליציה, והרה"ח רבי אברהם דוב אקרלינג היה בין הנוכחים. הוא נרעש כאשר רביה"ק פנה אליו בשבת, ובעינים דומעות חזר בפניו בהתרגשות על אותו פסוק: "איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי..."

החסידים תמהו ונחרדו, ולא ידעו פשר דבר — עד שבתשעה באב פרצה מלחמת העולם הראשונה שהמיטה אסון נורא על ראש רבבות מישראל, וארבעה ימים לאחר מכן נפטרה רעייתו הצדקת של רביה"ק. הבינו, שרביה"ק צפה ברוח קדשו שני מאורעות אלו.

בוקובינה, שבתחומה היתה ויז'ניץ, השתייכה לממלכה האוסטרו־הונגרית, אשר לחמה (בצד גרמניה, טורקיה ואיטליה) בצבא הרוסי (שלצידו עמדו גם סרביה, אנגליה וצרפת). רביה"ק תמך באוסטריה כמצווה עלינו לדרוש את שלום הארץ אשר אנו חיים בה. הוא התבטא בזכותם, ואף החזיק בחצרו מחסני נשק של הצבא האוסטרי. לעומת זאת, שטם ותיעב את הרוסים, ואמר בשם זקינו הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל, שלרוסיה אין בכלל שר במרום, ואין הם אלא התלקטות של קליפות. פעם, כשעברו בעיר חיילים רוסיים, עיכב רביה"ק את תפלתו עד שהם יצאו מן העיר. כשסיפרו לו שהקוזק הראשון שנכנס לויז'ניץ נהרג בידי חייל אוסטרי, אמר בשביעות רצון: "טוב מאד, אחד פחות מהם"...

בפרוץ המלחמה גויסו אלפי יהודים לצבא ונשלחו לשדות הקרב, אלפים התחמקו והתחבאו כאשר השלטונות בולשים ומחפשים אחריהם והם נתונים בסכנת התגלות ונרדפים עד צואר. כאשר החזית התקרבה והרוסים כבשו מחוז אחר מחוז, הם שדדו ובזזו, הרגו ועינו, והמיטו חורבן והרס — ורביה"ק, כמו המלך ש"לבו

עזיבתו של רביה"ק, שמאז יצא מן העיר פנה הודה זיוה והדרה וכלתה שם רגל מן השוק, החסידים פסקו לפקוד אותה והיא שבה לאלמוניותה. לפיכך נסעו לסניאטין, נכנסו להיכל קדשו של רביה"ק ברגלים יחפות לקבל נזיפה, וביקשוהו שישוב לפאר את העיר כבתחילה.

רביה"ק ניאות להם, ובני העיר ערכו לכבודו קבלת פנים מפוארת עד מאד. כל החלונות הוארו בנרות והעיר ויז'ניץ צהלה ושמחה כי גדול בקרבה קדוש ישראל.

ברם, ביקש רביה"ק לישב בשלוה, קפץ ובא רוגזה של מלחמת העולם הראשונה.

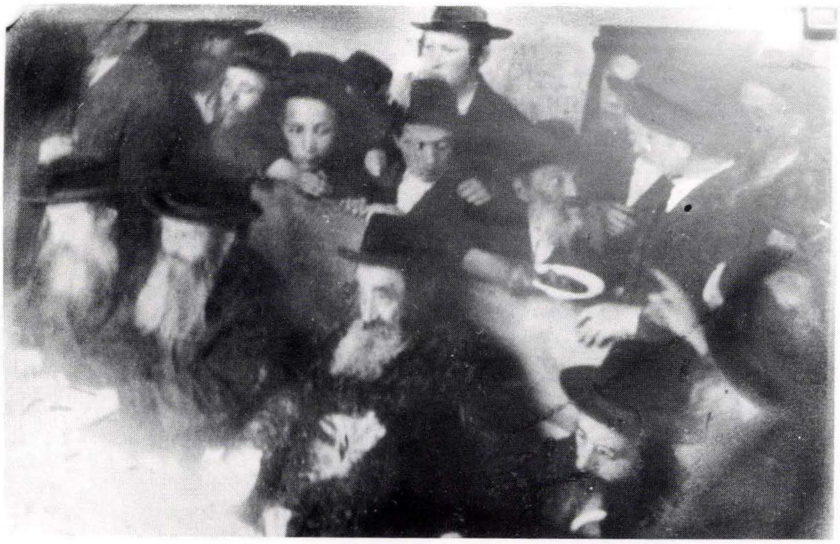

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א, לימינו הרה"צ מוישווא ולשמאלו רבינו ה"אמרי חיים" זיע"א.

כידוע, אמר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א, שהצדיקים בונים במעשיהם את בית המקדש של מעלה, ומקרבים בכך את הגאולה. אלא שהוא עמל לבנות מצד אחד, והרשעים מהרסים ומחריבים מאידך גיסא... כדבר הזה קרה בויז'ניץ, רביה"ק עמל לבסס את החינוך הטהור לתורה ומצוות בתלמוד תורה שיסד ובישיבה שהקים, והמשכילים פורקי העול פעלו בכל עוז להרוס ולחבל בכרם ה', כלשון רביה"ק באחד ממכתביו: "כי עיניכם הרואות איך בעוונותינו הרבים גברה הפירצה בישראל ואבדה האמונה, והאפיקורסות מתגברת, לית קרתא דלית בה מכת דלהון, מנהון בגלוי סגי, מנהון בטמירא (אין עיר שאין בה מבני הכת שלהם, מהם בפרהסיא ומהם בהחבא)". הם ביקשו לייסד בויז'ניץ בית ספר תיכון בשפה הגרמנית, שפת ההשכלה, שתפתח בפניהם את שערי האוניברסיטאות ותדרדרם להתבוללות ופריקת עול. רביה"ק לא הסכים לעצת רשעים זו ופעל כנגדה בכל עוז. היה בבוקובינה חבר פרלמנט עשיר שהוקיר את רבינו, והוא פעל דרכו שהשלטונות יורו ששפת הלימודים בגימנסיה תשאר אוקראינית כשפת האיכרים, ולא גרמנית כרצון המשכילים. מובן שהללו קצפו וזעמו על שעצתם הופרה ומחשבתם קולקלה, והחלו להציק לרביה"ק ולעדתו: ניפצו חלונות ושפכו נפט לבארות. הללו, שהתיימרו לייצג "הלכות אנוש" ופאר נימוסים גילו את פרצופם האמיתי של "הרשעים שנידמו כחיתו יער" (פסחים ד.) עד כדי כך, שרבינו נאלץ להעביר את חצרו לסינטין שבגליציה.

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א עם בנו רביה"ק מרן ה"אמרי חיים" זיע"א.

אותו חבר פרלמנט הוצרך לנסוע לוינה וכדרכו סר לויז'ניץ להתברך מפי רביה"ק, ומצא שהוא עקר מכאן. חקר ונודע לו מה שאירע, קרא לראשי המשכילים ואיים עליהם שבאם לא יפייסו את רביה"ק יפעיל את כל השפעתו כנגדם. הללו ראו שצרתם צרה, כי גם התושבים שעמדו מן הצד התמרמרו עתה על

ניתן יהיה לשלם לחנווני את חובו ולהמשיך להקיף... אך מה הופתע כאשר רביה״ק עיין בשתי הפתקאות, השווה אותן, נטל את חמשת הזהובים ומסרם לעני הנדהם! הגבאי לא יכול היה לכבוש את אכזבתו. הוא לא אמר מלה, אבל הבעת פניו גילתה את דעתו: ״עניי ביתך קודמים!״

העני הודה והלך, ורביה״ק פנה אל הגבאי ושאלו: ״המאמין אתה בגלגול נשמות?״

מהי השאלה, בודאי!

עתה דיבר רביה״ק כאילו לעצמו: ״אני יודע? אותו יהודי מיאס אינו מכיר את העני הזה, ואף לא אותי. מה פתאום עלה בדעתו לשלוח לי חמשה זהובים, ומדוע הם הגיעו בדיוק כשהעני הזה היה אצלי? איני יודע?...

אבל יכול להיות, שבגלגול הקודם הם היו שני שותפים, והלה נשאר חייב לזה חמשה זהובים, ועתה נאלצו שניהם להתגלגל בשנית, כדי להסדיר את החוב. אני יודע?...

אבל כיצד? הרי אין הם מכירים זה את זה? ואילו אותו עני היה מבקש שם נדבה — מי יתן לו חמשה זהובים לנדבה? מה עשה הקב״ה, הושיב בויז׳ניץ יהודי (פוחח, ״יונג״, כינה רביה״ק עצמו בענוותנותו) והוציא עליו ״שם רע״ שהוא פועל ישועות. ואומרים עליו גם, שהוא בעל צדקה. זה שלח פתקא עם פדיון וזה בא לקבל נדבה הגונה, והפדיון מזדמן לכאן בדיוק כאשר העני מתנה כאן את צרותיו, ואני נבחרתי להיות המתווך...

ועתה, תאר לך שהייתי נוטל את הממון לעצמי, כלום לא הייתי מועל בשליחותי, וגורם עוול לשתי הנשמות?״...

אולם התקופה הקשה חלפה עד מהרה. המוני בית ישראל ראו ברביה״ק את ממשיך השושלת בייחוד לאחר שאחיו הרה״ק מבורשא זצ״ל התלבט היכן לייסד את חצרו, וחלם שאביו הקדוש נגלה אליו ואומר לו: ״מה לך מתלבט, לך ושאל את הרבי!״ שאל: ״מיהו הרבי?״ ונענה: ״רבי — ראשי תיבות: ראש בני (היינו, בכורי) — ישראל״! שוב מלאו הדרכים לויז׳ניץ המוני חסידים שבאו להיאות לאורו של המאור הגדול, ללמוד מאורחותיו, להתעלות מעבודתו בקודש ולהתברך מפי קדשו.

כעשר שנים לאחר עלותו על כסא מלכותו יסד רביה״ק את הישיבה הקדושה ״בית ישראל״ שבראשה עמדו בניו הקדושים ה״שארית מנחם״ וה״אמרי חיים״ זיע״א, ובה שקדו כמאה בחורים על התורה הקדושה מארבע וחצי לפנות בוקר ועד לאישון לילה, כאשר רביה״ק ובניו בוחנים אותם לעתים מזומנות ומשגיחים על לימודם בעינא פקיחא. רבים מתלמידי הישיבה הוסמכו לרבנות והפיצו את אור התורה והחסידות בגלילותיהם.

יראה לכל מעשי, באלו פנים אבא לפניו, ולבו נשבר בקרבו. כשהוא רואה את העיר מרחוק, ארכובותיו דא לדא נקשן. כשהוא אוחז בידית הדלת, הריהו זך ונקי – עומד במקום שבעלי תשובה עומדים. כאלו הם החסידים המופיעים בפניך!

ובפני, באים בעלי דין מרי נפש, מלאי שיטנה, מכבירים מחלוקות, לשון הרע ורכילות – והרי המשנה מטילה חובה על הדיין לראות את בעלי הדין הניצבים לפניו, כרשעים! אמור מעתה: לפניך מתייצבים אך צדיקים, ואילו לפני...״

שבר על שבר הושבר רבינו בכ׳ כסלו תרנ״ג, עם פטירת אביו הקדוש. ברוב ענוותנותו לא חשב שיהיו יהודים שיבקשו את ברכתו. לש״ב הג״ר אברהם יהושע העשיל מטויסט זצ״ל שבא לנחמו אמר, שאינו רואה מהיכן יתפרנס מעתה... גם המצב הכלכלי הקשה באותה תקופה, וגם העובדה שה״אמרי ברוך״ נפטר בעיצומו של החורף הקר והמושלג כאשר הדרכים היו חסומות והבריות נכלאו בבתיהם, כל אלו גרמו לכך שהדחקות אמנם גברה. ההוצאות היו רבות, הן משפחת רביה״ק והן אחיו ואחיותיו שטרם נישאו והיו סמוכים על שלחנו. הצדקה הרבה שחילק, והחובות העצומים שסבו הקדוש הותיר אחריו מחמת פזרונו הרב לצדקה – כל אלו גרמו לכך שהחנוונים איימו להפסיק להקיף!

רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א. לידו הגבאי הנאמן הרה״ח ר׳ משולם ז״ל.

סיפר רבי זלמן הגבאי, שבאחד מאותם ימים הגיע אביון אחד עם פיתקא ופדיון. ראיתי שמפדיונו של אותו עני לא תבא הישועה... הלה תינה את צרתו וביכה את מצוקתו ועניו. רביה״ק לא ענהו מאומה, אלא ניגש לחלון והביט בעדו. לאחר כמה דקות הגיע נושא הדואר והביא מעטפה מיהודי תושב יאס, ובה פיתקא ופדיון בסך חמשה זהובים. חמשה זהובים הם סכום נכבד,

"ראש בני ישראל"

כשלש שנים לאחר חתונתו, בח' תמוז תרל"ז, נפטר חותנו הקדוש ה"אמרי נועם" זצ"ל, ורביה"ק שב לויז'ניץ להסתופף בצל סבו ה"צמח צדיק" במשך שבע שנות שובע נוספות, עד לכ"ט תשרי תרמ"ה בו נסתלק ה"צמח צדיק" לשמי רום ובנו יחידו ה"אמרי ברוך" זיע"א ישב על כסא כבודו. כידוע, עם הסתלקותו נסתמו הבארות אשר חפר, צינורות השפע שהשפיע לחסידיו, ובני מחוז מרמרוש שהעניות רבתה בו בלאו־הכי התקשו עוד יותר לנסוע לויז'ניץ שבבוקובינה. על כן בקשו מרבם הקדוש וברוך שישלח אליהם את רביה"ק בנו בכורו שיכהן כרב בעיר בדבליא. ה"אמרי ברוך" נעתר להם רק לאחר שהגאון רבי יהודה יואל דייטש זצ"ל, הרב דגאניטש, התמנה שם כדיין, כדי שרביה"ק לא יופרע מלימודיו והתעלותו. ואמנם, האור הגדול משך מאות יהודים שהתקשרו לרביה"ק בלב ונפש, אלא ששלוותו לא ארכה וכעבור שנה – בליל שבת קודש, כאשר ההמונים באו להשתתף ב"שלום זכר" שערך רביה"ק לרגל הולדת בנו הרה"ק בעל "שארית מנחם" מווישיווע זיע"א, סבבו עשרות שוטרים את בית המדרש וביקשו לאסרו בעקבות הלשנה שהוא מתנגד להשכלה ומונע בעד החדרת הלשון ההונגרית. רביה"ק נאלץ לברוח, להסתתר, ולשוב לויז'ניץ. אולם, "כל מה דעביד רחמנא – לטב עביד". אביו הקדוש מינהו כרבה של ויז'ניץ והוא הסתופף בצילו שבע שנים כמרא דאתרא, כאשר יחד עם התעלותו המתמדת עסק בצרכי ציבור, הקים תלמוד תורה לתפארת וקבע בו את סדרי הלימוד, דאג למלמדים מוכשרים ומסורים ולתקציב הדרוש, פיקח על האיטליזים וישב בדיני תורה.

פעם אמר לו אביו הקדוש: "מקנא אני בך, בני. אתה יושב בדין תורה, שעליו אמרו חז"ל (שבת י.) "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", ואילו אלי בא יהודי עם פיתקא ופדיון, כסבור הוא שבידי להושיעו. ואתה הרי יודע שאין זה כך, והריני כגזלן. ראה, מה ביני לבינך..."

השיב רביה"ק: "לא כן, אבי! יהודי המתכונן לנסוע אליך, מתחיל לחשב את דרכיו, איך יופיע בפני הרבי החופש כליות ולב ואין נסתר מנגד עיניו. מתרגש הוא, ומהרהר בתשובה. בנסעו, חושב הוא: הרי הרבי

בסמוך לו הבחינו בניו שהוא נושק לשולי בגדו של רביה"ק. כשתמהו על כך אמר להם: "כלום אינכם רואים דמלכותא אחורי אודני קאי – שמעותד הוא למלוכה?!"

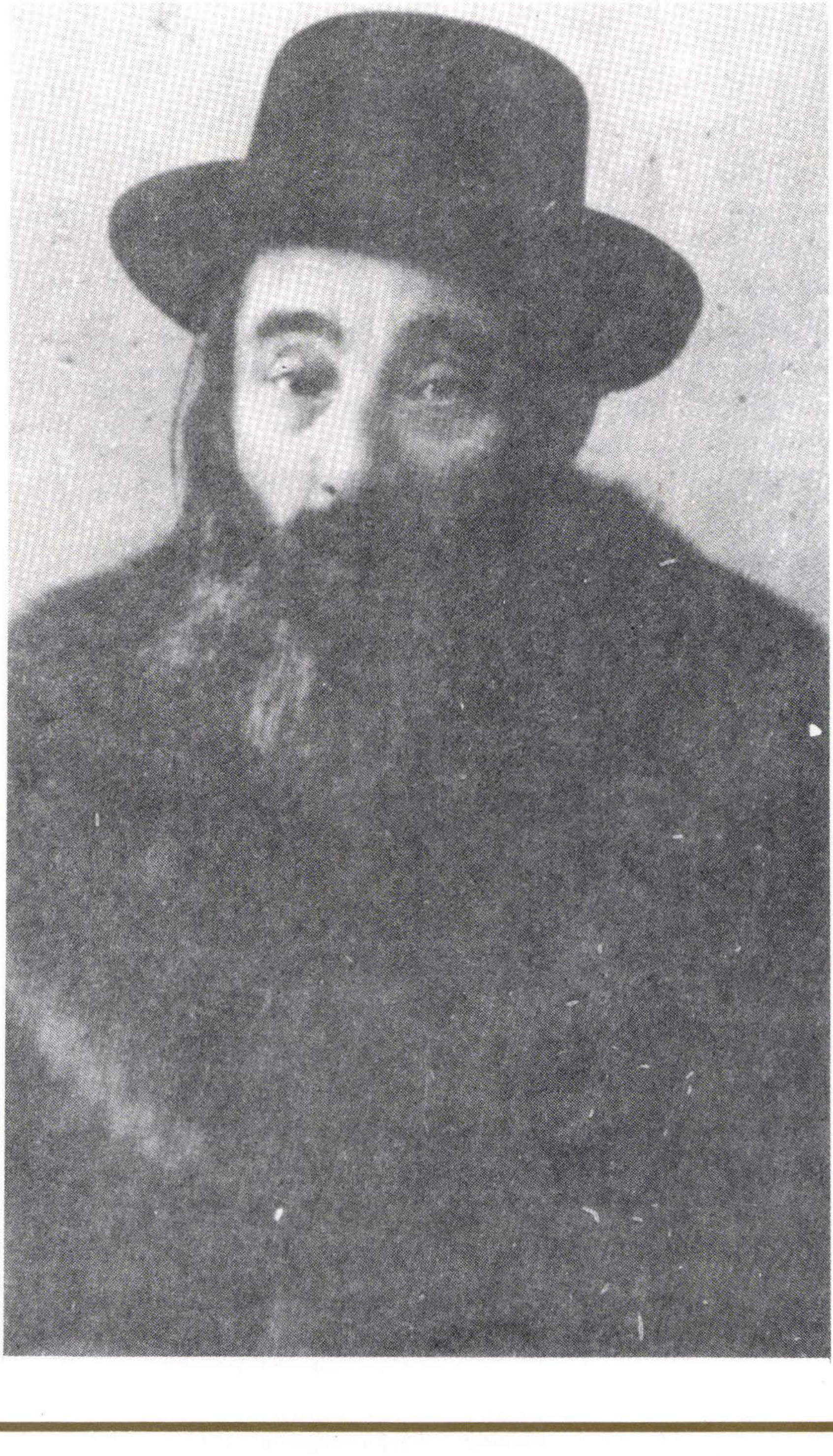

רביה"ק
ה"אהבת ישראל"
זיע"א בצעירותו.

בשבת שלפני העליה לתורה שלחו סבו אל גיסו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל, שקם מלא קומתו בפני הנער הצעיר בהכנסו, ונשקו על ראשו בהפרדו ממנו. לשבת של ה"אוף־רוף" עצמו הגיעו לויז'ניץ המוני חסידים והיה ה"צמח צדיק" מספר בהתפעלות שהוגשו לו כחמשת אלפים פתקאות – ואף חסיד אחד לא תינה בהן את צרותיו ולא ביקש בקשה, כדי שלא להשבית במשהו את שמחת רבם! "אף על פי כן – סיים ה"צמח צדיק" – השתדלתי להטיב להם"...

בחתונה הגדולה השתתפו אלפי חסידים ומאות רבנים וגדולי תורה בראשות מאורי הדור, רבוה"ק ה"צמח צדיק" וה"אמרי ברוך", הרה"ק מסדיגורא והרה"ק רבי יוסף מרימנוב וכמובן המחותנים מבית דזיקוב־רופשיץ, זצ"ל.

לאחר החתונה עבר רבינו לדזיקוב והמשיך בהתעלותו במחיצת חותנו הקדוש. שלא כבויז'ניץ, נהגו אדמו"רי בית דזיקוב לחשוף זרוע קדשם בפלפולא דאורייתא באיתגליא, ולרבי היה שיעור קבוע מידי יום ביומו עם בניו, הרה"ק בעל "מנחה חדשה", הרה"ק ה"עטרת ישועה", הרה"צ רבי יחיאל אב"ד פוקשיווניצא, הרה"צ רבי אהרן מבייטש, הרה"צ רבי אשר ישעיה מרימנוב, הרה"צ רבי טוביה אבד"ק מאדן, וחתניו הרה"ג רבי יצחק אונגר אב"ד זשבנא, הרה"ג רבי שלום הלברשטאם אבד"ק צאנז והרה"ג רבי ישראל אבד"ק מעליץ, זצ"ל. מובן שהריתחא דאורייתא היתה נפלאה והיו הדברים משמחים ושמחים. רק רביה"ק ישב ושמע ולא חיוה את דעתו. פעם התפלפלו בסוגיא חמורה ורביה"ק לא פצה את פיו. כשהויכוח שקט פנה ה"אמרי נועם" אל רביה"ק ושאלו:

"אברך, האם הבנת את הדברים?"

"כן", השיב.

"ומדוע לא התערבת בפלפול ולא הבעת את דעתך?"

השיב רביה"ק שלפי דברי הר"ן במקום פלוני נסתר כל הבנין, וכל הפלפול מופרך. עיינו שם, ומצאו שכדבריו כן הוא. קרא ה"אמרי נועם" בהתפעלות: "שאתה זוכר את דברי הר"ן – בכך אין חידוש, אבל להבליג ולא לומר מלה כשהפלפול סוער כל כך, ולא להעיר מאומה – זהו פלא!"

ופעם התווכחו ה"אמרי נועם" ובנו ה"עטרת ישועה" בפשט דברי התוספות ולא הגיעו לעמק השוה. קרא ה"אמרי נועם" לרביה"ק וביקש לשמוע לחוות דעתו. ביקש רביה"ק שהות לעיין בדברים, ולאחר זמן קצר הוכיח ששתי הדעות כאחד רמוזות ושלובות בדברי התוספות. נשקו ה"אמרי נועם" על מצחו וקרא: "אין זה שכל אנושי, ודאי אחד מבעלי התוספות בא וגילה לו את הפשט!"

חשש רביה"ק שמא תגרם לגיסיו חלישות הדעת, והחליט להמשיך בשתיקותיו ולא לגלות את עומק והיקף ידיעותיו. ברם, ה"אמרי נועם" ידע להוקירו כערכו, ופעם כאשר רביה"ק עבר

המקורבים ושאל: ״והיכן כח הצדקה של הרבי?!״ ענה הרבי בשברון לב: ״וכי מה אני עושה, נוטל מזה ונותן לזה... איני מוצא בי זכות לגשת לעריכת השלחן אלא בכך שאני מחזיק בחורים אלו על שלחני״ – והצביע על נכדיו...

הנכדים הקדושים התעלו וגדלו לגאון ולתפארת, בגיל צעיר מאד – בגיל בר המצוה לערך – הם נסמכו להוראה בידי גדולי הדור שהשתוממו לבקיאותם וגאונותם. מסופר, שהרה״ג מראחוב זצ״ל, מגדולי חסידי צאנז, ביקש להשפיע על אחד מחסידי ויז׳ניץ, שיסע עמו לרבו, שר התורה והיראה ועמוד החסד. הלה ענהו שאין ספק בכל שהגה״ק מצאנז הוא מרום וקדוש, אבל הרי יש לי רבי. ולא עוד, אלא שגדלים שם שני נכדיו, שכל אחד מהם יגדל ויהיה כה״דברי חיים״ מצאנז – בהתכוונו לרביה״ק ה״אהבת ישראל״ ואחיו מאוטיניא זיע״א! הוסיף הרה״ג מראחוב: בשעתו חשבתי שזו גוזמא בעלמא, התפארות שוא. אבל כעבור שנים, כשפגשתים, נוכחתי בצדקתו!

בהיות רביה״ק בן ט״ו נשא לאשה את הרבנית הצדקת מרת הינדא ע״ה, בת הרה״ק ה״אמרי נועם״ מדזיקוב זצ״ל, נכד הרה״ק רבי נפתלי מרופשיץ זצ״ל, שנודעה בעדינותה ואדיבותה: פעם שבר חסיד אחד מערכת כלים יקרה, והרבנית אמרה לו: כסבור היית להכעיסני? לא יעלה הדבר בידך...

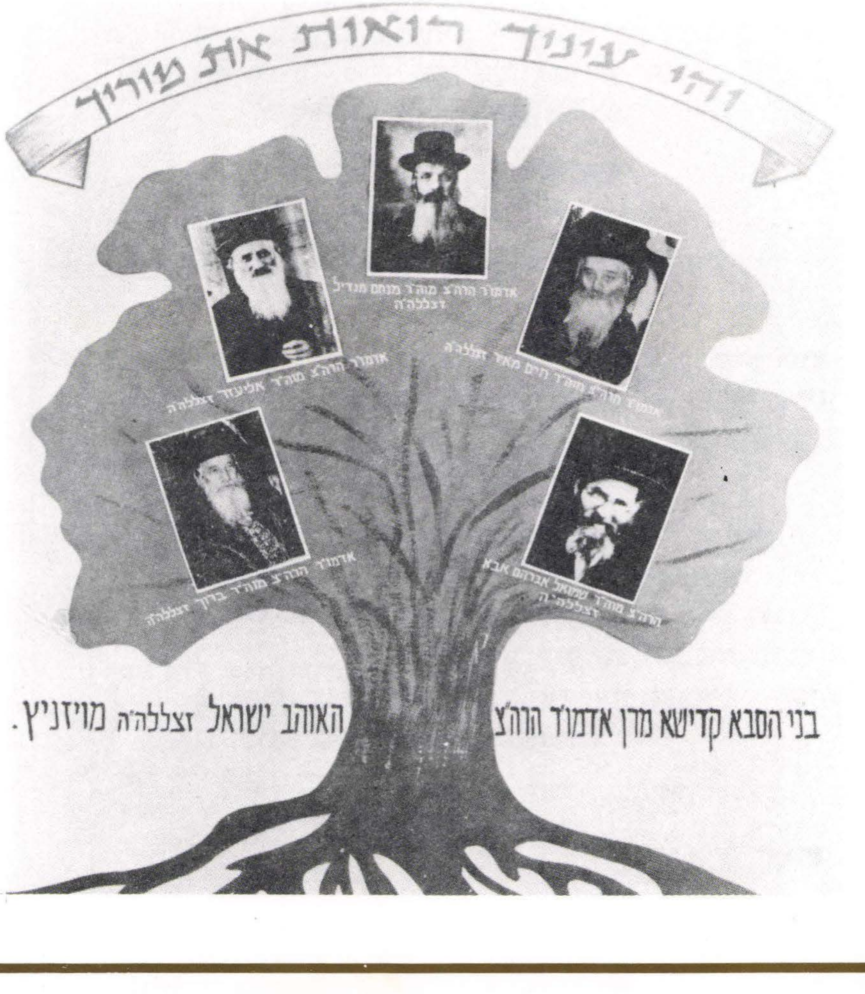
והי עיניך רואות את מוריך
אדמו״ר הרה״צ מוה״ר מנחם מנדיל זצללה״ה
אדמו״ר הרה״צ מוה״ר אליעזר זצללה״ה
אדמו״ר הרה״צ מוה״ר חיים מאיר זצללה״ה
אדמו״ר הרה״צ מוה״ר ברוך זצללה״ה
הרה״צ מוה״ר שמואל אברהם אבא זצללה״ה
בני הסבא קדישא מרן אדמו״ר הרה״צ האוהב ישראל זצללה״ה מויזניץ.

מארבע אמות, שמותר להציג את כף הרגל על הארץ בלא נטילה?״ ענה: ״המלמד הורה לנו כן״. פיטר ה״צמח צדיק״ את המלמד...

רביה״ק היה מתמיד עצום ושקדן נפלא. הוא שם לילות כימים ועסק בתורה, לרוב בצוותא חדא עם אחיו הרה״ק מאוטיניא זצ״ל. פעם, בילדותו, עסקו יחדיו בתוה״ק בליל חורף קר, בחוץ השתוללה סופה נוראה וגשם זלעפות ניתך ארצה. לפנות בוקר תקפה על הרה״ק מאוטיניא עייפותו וביקש ללכת לישון. העיר לו רביה״ק: השומע אתה את יללת הרוח והצלפת הגשמים? תאר לעצמך את משה, בעל העגלה, הנוסע בדרך באישון לילה ואפלה, מטר ניתך על ראשו, העגלה שוקעת בבוץ ומתנהלת בכבדות, הסוסים נוטים מן הדרך והוא מתאמץ בכל כחו להשיבם אל המסילה – היעלה על הדעת שהוא יאמר לפתע שהעייפות תקפה עליו והוא חפץ לישון מעט על אם הדרך כדי להצליל את מוחו? אנו, היושבים בחדר מוגן, חם ומוסק, על אחת כמה וכמה שלא נפסיק את לימודנו באמצע הסוגיא!״...

הסבתא הצדקת מרת מרים־מאניא ע״ה חששה לבריאותם של נכדיה המתמידים, וביקשה מה״צמח צדיק״ שיורה להם שעת שכיבה ואף יפקח על ביצוע הפקודה. ברם, הנכדים שחשקה נפשם בתורה נמשכו אחר תלמודם, ורק כשהיו שומעים את קול פסיעותיו של סבם היו נכנסים למטתם ומתכסים בשמיכה כשהם משימים את עצמם כישנים, וכשפנה והלך היו שבים לעסוק בתורה. ידע ה״צמח צדיק״ על הנהגתו זו של רביה״ק, ופעם כאשר התנמנם רביה״ק בשלחנו הטהור של סבו בעת אמירת התורה ואביו הקדוש ביקש להעירו, הפסיק ה״צמח צדיק״ באמצע דבריו הקדושים ואמר: מה הנך רוצה ממנו, וכי יודע אתה מתי הוא הולך לשכב ומתי הוא קם?!...

פעם, כאשר שני האחים הקדושים ישבו ולמדו באישון לילה, זמן רב לאחר שהיה עליהם לעלות על יצועם כפי פקודת סבם, הוא הפתיעם בהכנסו לפתע לחדרם. נבהלו על שהם ״נתפסו בכף״. הרגיעם הרבי באמרו: ״כאשר מתקיים ״טעמה כי טוב סחרה״, שהתורה היא טובה ועריבה, כי אז ״לא יכבה בלילה נרה״...

אך פעם אחת באה הסבתא עצמה לראות האם הנכדים המתמידים מקיימים את התקנה. היא מצאה אותם לומדים, ונטלה אותם אל הסבא הקדוש שיטיף להם מוסר. כאשר יצאה מן החדר, אמר להם: ״מאכילת כופתאות במרק אי אפשר להיות לתלמיד חכם״... לשם כך יש אמנם לעמול, ו״מיעוט שינה״ הוא אחד מקנייני התורה!

בענוותנותו הרבה, תלה ה״צמח צדיק״ את כל זכותו בהדרכת נכדיו בנתיבות התורה והעבודה, כמאמרם ז״ל (קדושין ל.) ״כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני״. פעם, בחג השבועות לפני הכנסו לשלחן הטהור, שאל ה״צמח צדיק״ זיע״א: ״באיזו זכות יכול אני להכנס לערוך את השלחן?״ ההין אחד

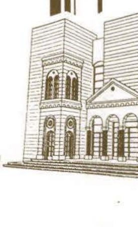

רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א

בב׳ אלול שנת כת״ר זרחה שמשו של רביה״ק, אור מופלא רום המעלה, ונקרא שמו בישראל על שם זקינו הקדוש מרוזין זיע״א. לימים סח רביה״ק לבנו רביה״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, שזיו קלסתר פניו כצורתו הקדושה של הרה״ק מרוזין, שכן פעם הלך בקראקא וזקן אחד פנה אליו ושאלו האם הוא מנכדיו, משום שהוא הכירו בצעירותו וכך היה נראה. זקינו הקדוש ה״צמח צדיק״ זיע״א היה רגיל לכנותו בשם ״זקן״ משום שיראת ה׳ חופפת על פניו תמיד (בשם זה היה רגיל גם לכנות את הרה״ק מבארדיטשוב זיע״א) או בשם ״פאלאק״ (פולני, משום שחמיו היה מפולניה) – כדי שלא להזכיר את שמו של ״הרבי״ (כך קרא לחותנו הקדוש מרוזין זיע״א). חסידים אמרו, שהבעש״ט הקדוש זיע״א אמר קודם פטירתו, בחג השבועות שנת תק״כ, שהוא ישוב לעולם כמאה שנה לאחר מכן ושמו יהיה ישראל, ושהכוונה היא לרביה״ק שנולד בשנת כת״ר, ואשר אכן עמל בעצמו והשריש באחרים את שלשת עמודי ויסודות הנהגת הבעש״ט הק׳, אהבת השי״ת, התורה, וישראל.

״בוצין בוצין, מקטפיה ידיע״ (הדלעת ניכרת מתחילת פריחתה, כמה תגדל. ברכות מח.) משחר ילדותו ניכר היה ברביה״ק כי לאילנא רבה יתעביד. בהיותו ילד רך הביא מישהו לויז׳ניץ תערוכת תמונות מערי העולם, והסבתא הצדקת רצתה לשמח את נכדיה ושלחה אותם בלויית המלמד לראות את התמונות. בשובם, שאלה את המלמד אודות התנהגותם. ענה, שכולם התנהגו למופת, אלא שישראל׳יקל פרץ לפתע בבכי והחל לפזם בניגון של יום הכפורים את ״אזכרה אלקים ואהמיה, בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה״...

רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א השגיח בעינא פקיחא על חינוך נכדיו, וביחוד על נכדו בכורו ה״אהבת ישראל״ ואחיו הרה״ק מאוטיניא זצ״ל. שוקד היה להדריכם באהבה נפלאה, על מבועי התורה והיראה, הקדושה והטהרה. נוהג היה, למשל, לעוררם בבוקר ולהגיש להם מים לנטילת ידים. פעם שאלו אחד מנכדיו: ״מדוע הסבא מטריח עצמו כל כך, הלא נוכל לגשת בעצמנו, כי אין ארבע אמות עד מקום המים!״ שאל הרבי: ״ומי סיפר לך שמותר ללכת פחות

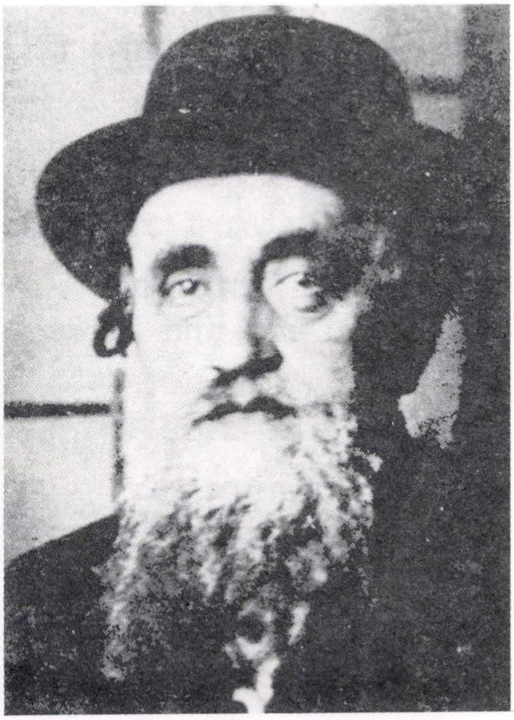

הרה״ק רבי פייביש מזעלישטשיק זיע״א.

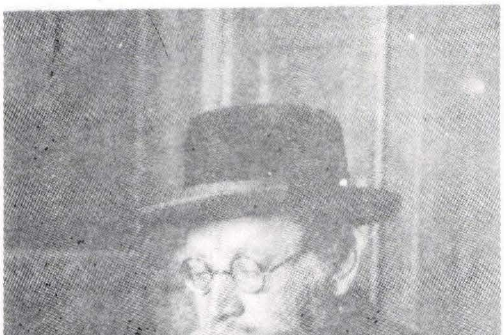

הרה״ק רבי יחיאל מיכל מהורודונקא זיע״א

צעיר האחים הרה״ק רבי יחיאל מיכל מהורודונקא זצ״ל היה חתן אחיו הגדול ה״נימוקי חיים״ מאוטיניא זצ״ל ויסד את חצרו בהורודנקא. במלחמת העולם הראשונה עקר אף הוא לטשרנוביץ שם נספח אליו ציבור חשוב, ובימי החורבן גלה לטרנסניסטרא וניספה שם עם כל בני משפחתו בי״ג כסלו תש״ב, הי״ד.

לו ה"צמח צדיק" בענוותנותו: תמיהני על שאלתך. הלא אביו של המחותן – הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זצ"ל – גדול מאביך, והוא עתה מן הדיינים שבבית דין של מעלה. כדאי להתחתן בבנו, כדי שלאחר מאה ועשרים יהיה לנו צד בבית דין של מעלה...

לאחר פטירת אביו הקדוש התיישב בסטרוזניץ וממנה עבר לטשודין שבבוקובינה, שם דבקו בו חסידים רבים. נפטר בי"ג אדר ב'.

האח הששי, הרה"ק רבי פנחס מבורשא זצ"ל, חתן דודו הרה"ק רבי שמואל מסקאהל בן הרה"ק שר שלום מבעלזא זצ"ל. עם פטירת אביו הקדוש יסד את חצרו בבורשא שבמרמרוש ורבים נהרו אליו. אף הוא כאבותיו וכאחיו הקדושים הצטיין בתורה עבודה וגמילות חסדים. במלחמת העולם הראשונה עבר לווישיווע וממנה עבר לסיגוט בה ישב עד לפטירתו בי"ג אדר תש"א. המונים נהרו אליו, לשמוע את תפלותיו הנרגשות, לשאול בעצתו ולהוושע בברכותיו. בנו הרה"צ רבי אלתר מנחם מנדל זצ"ל מילא את מקומו בבורשא, ובניו הרה"צ רבי חיים בן ציון ורבי יצחק מאיר זצ"ל מילאו את מקומו בסיגוט, כולם ניספו בחורבן, הי"ד.

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א והרה"ק רבי פנחס מבורשא זצ"ל, בצאתם מציונו הקדוש של ה"צמח צדיק" זיע"א.

האח השביעי, הרה"ק רבי פייבוש מזעלישטשיק זצ"ל, חתן הרה"ק רבי משה מקוסוב זצ"ל בזוו"ר, ובזווי"ש חתן הרה"ק רבי חיים מנחם מזינקוב זצ"ל נכד ה"אוהב ישראל" מאפטא זיע"א, יסד את חצרו בזעלישטשיק ובמלחמת העולם הראשונה נמלט לטשרנוביץ, בה נסתלק בי"ג טבת תרצ"ז, וקברו נכרה באוהל סבו רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א.

האח הרביעי הוא הרה״ק רבי שמואל אברהם אבא מהורודונקא זצ״ל. הוא נולד בשנת תרכ״ה, והתברך בכשרונות עילואיים אבל היה חלש ביותר ובהיותו כבן שמונה חלה עד שהרופאים התיאשו מחייו. סבו ה״צמח צדיק״ זיע״א סיפר לעומדים סביבו את המעשה בבנימין הצדיק שהחיה ופירנס בשנות הרעב אשה וילדיה והוסיפו לו על שנותיו כ״ב שנים (ב״ב יא), והילד הבריא ממחלתו וחי בדיוק עשרים ושתים שנים נוספות!

הוא נשא לאשה את בתו של הרה״צ רבי משה מרדכי מברדיטשוב זצ״ל מאדמו״רי בית טשרנוביל, ועם פטירת אביו הקדוש יסד את חצרו בהורודונקא והתפרסם כבעל מופת מופלא. מסופר שבכ׳ כסלו ביומא דהילולא התכנסו האחים הקדושים יחדיו בויז׳ניץ, ורביה״ק ה״אהבת ישראל״ ואחיו הרה״ק מאוטיניא זיע״א נגשו אליו ושאלוהו: שמענו שאתה פועל מופתים גלויים, האם קבלת דרך זו מאבינו הקדוש? ענה להם: לא ולא, אבל אתם יכולים לנהוג בדרכו, שכן ההמון נוהר אליכם לברכה והדרכה. אני, אם יבא אלי כפרי ויתלונן בפני שפרתו אינה חולבת, ואני לא אשפיע לה חלב – הוא לא יבא אלי עוד... אמרו לו: אף על פי כן, כלך לך מדרך זו, כי מסוכנת היא ואינה ״סגולה״ לאריכות ימים... הוא לא שעה לעצתם, ובקוצר ימים נפטר מן העולם.

לפני הסתלקותו, כאשר שבת בבדווליה שבמרמרוש, לימד את קהלו שם שיר מפעים, המושר בפי החסידים עד היום הזה:

״גוואלד, גוואלד, גיטע ברידער טיירע ברידער, ווען וועלין
מיר נאכאמאהל זעהן? אז ג־ט וועט געבין געזונט און לעבין,
ווען מיר זיך נאך זעהן אין פריידן״.

כחדשיים שלשה לאחר מכן, א׳ דר״ח אדר תרנ״ה, נפטר – והכל בכו לו בשירו זה. הוא השאיר אחריו ברכה ד״ת שנדפסו בספה״ק ״שפתי צדיק״ שיצא לאור יחד עם ספרו של אביו הקי׳ ״אמרי ברוך״ על ידי חתנו הרה״צ רבי מנחם דוד חודורוב מקולומייא זצ״ל.

האח החמישי, הרה״ק רבי יצחק יעקב דוד מסטרוזניץ זצ״ל, חתן הרה״ק רבי יששכר דוב מדולינא זצ״ל. מספרים שכאשר רביה״ק ה״אמרי ברוך״ נכנס להוועץ באביו הקדוש אודות השידוך, אמר

הרה״ק רבי יצחק יעקב דוד מסטרוזניץ זצ״ל.

לאחר פטירת רביה"ק ה"אמרי ברוך" זיע"א קבע הרה"ק ה"נימוקי חיים" את חצרו באוטיניא שבין קולומייא לסטאניסלאב שם נבנה בית מדרש ענק ובו אלפי מקומות לקהל החסידים הרב שנהר אליו. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרע"ד, עבר מאוטיניא לוינה, ולאחריה התיישב בסטאניסלאב מכיון שהעיירה אוטיניא חרבה כליל בסערות המלחמה.

ל"ט שנים הדריך את קהל עדתו בתורה וביראה עד אשר מחלתו גברה עליו ובליל שבת קודש א' דחנוכה תרצ"ב נפטר לחיי עולם, ובנו יחידו הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף זצ"ל מילא את מקומו עד לחורבן האיום בו ניספה בימי הספירה תש"ד.

בשנת תשכ"א ראו אור חידושי תורתו של הרה"ק מאוטיניא, חידושים ופלפולים בשם "נימוקי חיים", ד"ת עה"ת בשם "טל חיים", וד"ת מבנו ממלא מקומו בשם "נפש ישי", אשר ניצלו בס"ד, הועתקו ונערכו ע"י האחים הרה"ח רבי חיים ורבי ליטמן ולצר ז"ל.

השלישי באחים היה הרה"ק רבי משה משאץ זיע"א, שנולד בשנת תרכ"ג, וזכה אף הוא לגדול על ברכי סבו ה"צמח צדיק" זיע"א שחיבבו מאד. הוא היה "איש חמודות בתורה במעלות ומדות, וראוי היה לכנותו עמוד הגמ"ח יען כי הוא היה המשגיח על חשבונות שקלי הקודש לא"י על פי אביו הקדוש" ("זכר רב"). הוא נשׂא את נכדתו של הרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זיע"א, וכשקבע את חצרו בשאץ נהרו אליו אלפי חסידים. במיוחד ציינו את שמחת השבת שלו. עוד בחיי אביו הקדוש מתו עליו שלשה ילדים בבת אחת ל"ע, והוא נכנס בשבת קודש לבית המדרש כשכולו שרוי בשמחת שבת. הוא היה רוקד בשבת כשעה ושעתיים ברציפות ועיניו זולגות דמעות עד שהרצפה היתה מתמלאת מהן! מדוכא ביסורים היה, ובשנותיו האחרונות אף שותק באיבריו. בט' אייר תרפ"ו נפטר, ובנו ממלא מקומו הרה"צ רבי חיים משאץ זצ"ל עלה לאה"ק וייסד את בית מדרשו בחיפה.

הרה"ק רבי משה משאץ זיע"א.

יהושע אלעזר חתן רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א. הרבנית הצדקת רחל ע"ה, אשת הרה"צ רבי מרדכי חודורוב מטולנא שהתגורר בקולומייא, בן רבי חיים יהודה מאיר חודורוב חתנו של הרה"ק רבי דוד מטולנא זצ"ל וגיסו של רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א. הבת השלישית היא הרבנית הצדקת מרת שיינדל אשת הרה"ק רבי שלום יוסף מטשרנוביץ זצ"ל, בן הרה"ק רבי ישראל מסדיגורא זצ"ל.

הרה"ק רבי חיים מאוטיניא זיע"א היה גאון אדיר בנגלה ובנסתר, מתמיד ושקדן, לו דומיה תהלה. למרות שהיה צעיר בכשנה וחצי מרביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א, היה לו לחברותא במשך שנות בחרותם והם גדלו בצילו ובהשגחתו של הסבא הגדול רביה"ק ה"צמח צדיק", שחיבבם והשגיח בעינא פקיחא על לימודם והתעלותם. בהיותו בערך בגיל בר מצוה שלחם ללעמברג אל הגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל בעל ה"שואל ומשיב" לקבל ממנו סמיכה להוראה. הם נבחנו אצלו מבלי שגילו את זהותם, והוא התפעל כל כך מידיעותיהם עד שגזר עליהם לגלות את שמם. כן הוסמכו להוראה מהגאון בעל "בית שלמה" מסקאלה זצ"ל, ועוד. בעת מחלתו האחרונה של ה"צמח צדיק" זיע"א לא הרשה לצאצאיו לשהות בחדרו מטעם הכמוס עמו, ובחג הסוכות האחרון חרג מהוראה זו ונכדו הרה"ק מאוטיניא התפלל את כל התפלה של החג, מרישא עד גמירא, והרבי נהנה מאד מתפלתו. בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הרה"ק רבי יצחק מבוהוש, בנו של הרה"ק רבי שלום יוסף מסאדיגורא – בנו בכורו של הרה"ק מרוזין. הרה"ק מבוהוש היה חתנו של הרה"ק רבי דוד מזאבלטוב, בנו של רביה"ק ה"אהבת שלום" זיע"א.

הרה"ק ה"נמוקי חיים" מאוטיניא זיע"א, בצעירותו, בלווית הרה"ג רבי אברהם צבי ברגמן מיאסין זצ"ל.

פרי צדיק עץ חיים

לעתיד לבא, אמרו חז״ל, כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו. ופירש הרה״ק מסטרעליסק זצ״ל, שכל צדיק נכוה מהדברים שחבירו העלים וחיפה בחיים חיותו, שהסתירם בחביון עוזו ובסתר המדריגה, והם שעמדו לו להיות נבחר ומעולה מחבריו. בהספד שהגאון מניזנוב נשא על רביה״ק הוא הביא פירוש זה ואמרו על רבינו, בהטעימו שהנפלאות והנוראות שזכינו לראות מעבודתו ולשמוע מאימרותיו היה ממה ״שלאחר שמלא על כל גדותיו ובעל כרחו הלך בעצמו משפה ולחוץ. וכל מה שהיה באפשרי — היה מסתתר בבל יראה החוצה, שהיה עיקר קדושתו טמיר ונעלם לפני ולפנים ״ברוך״ שמו, כל זה הוא הרב הקדוש ״וברוך״ תנצב״ה״.

חתנו, הרה״צ רבי מרדכי מקולומייא זצ״ל ליקט מאימרותיו של הרבי שנאמרו בעתים שונות לאנשים שונים ועלה בידו לקבל ״שביבי נוגה וניצוצי אורות שיצאו מפי קדוש ה׳ מכובד, האשל הגדול אשר ברמה, מלא רוח חכמה״ (משער הספר) ועל ידו עזרו חתנו הרה״ק מהר״ם מווישיווע זצ״ל ובנו הרה״צ רבי מנחם דוד זצ״ל לסדר ולערוך את הספה״ק ״אמרי ברוך״, שהתעטר בהסכמותיהם של רביה״ק ה״אהבת ישראל״ ורביה״ק ה״נימוקי חיים״ מאוטיניא זצ״ל. הספה״ק נדפס בקולומייא שנת תער״ב, ונדפס אידרא בשנית בשנת תשכ״ו ע״י הרה״ק בעל ״זכר חיים״ מווישיווע זצ״ל, בהסכמת בן המאסף הרה״צ רבי מנחם דוד חודורוב זצ״ל.

כאמור, נולדו לרביה״ק שנים עשר צאצאים, לתפארת בית אבותם, ראשי אלפי ישראל. הבכור הוא ממלא מקומו בקודש הסבא קדישא בעל ״אהבת ישראל״ זיע״א, עליו יסופר להלן בנפרד. אחיו הקדושים הם הרה״ק רבי חיים מאוטיניא, הרה״ק רבי משה משאץ, הרה״ק רבי שמואל אבא מהורודונקא, הרה״ק רבי יצחק יעקב דוד מסטרוז׳יניץ, הרה״ק רבי פנחס מבורשא, הרה״ק רבי פייביש מזעלישטשיק, והרה״ק רבי יחיאל מיכל מהורודנקא, זכר צדיקים וקדושים לברכה — כולם מנהיגי עדה בישראל. אחיהם הרה״צ רבי שלום מדאמיטש, חתן הרה״צ רבי מנחם מענדיל מדאמיטש זצ״ל, נפטר בצעירותו. שלשת אחיותיהם הן הרבנית הצדקת חוה ע״ה אשת הרה״צ רבי שמואל דוב מפעטריוואא בן הרה״צ רבי

פעם, בראש השנה לאחר סעודת הצהרים, בעמדו בתוך קהל עדת ישורון המסתופפים בצלו, אמר הרבי:

סוחר שמסחרו ענף, רגיל הוא לערוך חשבון וסיכום מידי שנה בשנה, לפקוד ולבחון כל עסק בפני עצמו, ולראות מאיזה עסק הרויח מאיזה עסק הרויח ומאיזה עסק הפסיד, וכמה, ולבסוף הריהו עורך סיכום כללי. ואם המאזן מורה על רווח הריהו שמח וטוב לב, כי בסך הכל הוא הרויח, ויש לו יתרון בעמלו.

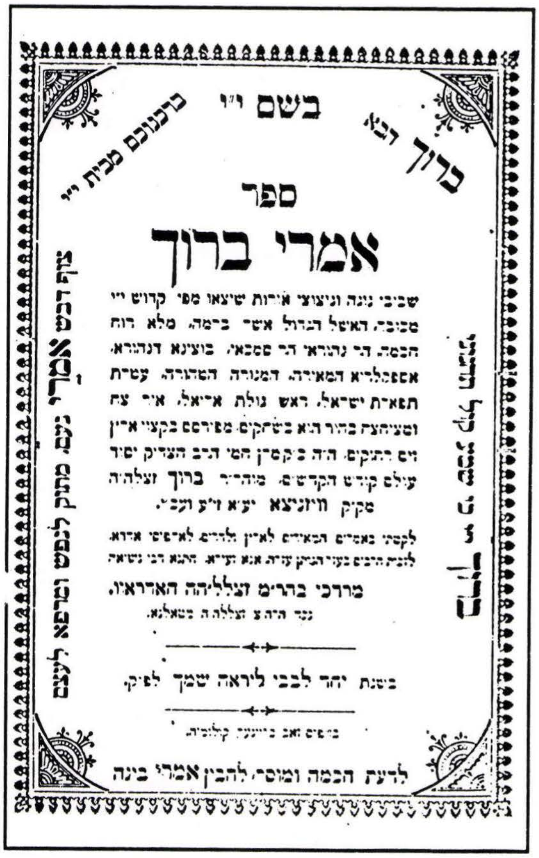

ברוך הבא

בשם י״י

ברכנוכם מבית י״י

ספר

אמרי ברוך

שביבי נגה וניצוצי אורות שיצאו מפי קדוש יי׳ מסובב. האשל הגדול אשר ברמה. מלא רוח חכמה. הר נהוראי הר מסבאי. בוצינא דנהורא. אספקלריא המאירה. המנורה הטהורה. עט״ת תפא״ת ישראל. ראש גולת אריאל. איר צח ומצוחצח בהיר הוא בשחקים. מפורסם בקצוי ארץ וים רחוקים. הה״ה כ״ק מרן הה׳ הרב הצדיק יסוד עולם קודש הקדשים. מוהר״ר ברוך זצלה״ה בק״ק וויזניצא יע״א זי״ע ועכי״א.

[illegible]

מרדכי בהר״מ זצללה״ה האדרא״י.

[illegible]

בשנת יהר לבבי ליראה שמך לפ״ק.

[illegible]

לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה

צוף דבש אמרי נעם מתוק לנפש ומרפא לעצם

[illegible]

שער הספה״ק ״אמרי ברוך״.

סיים הרבי את דבריו, באמרו: אבל אני איני כן, אני צריך שהמאזן יראה רווח בכל אחד ואחד מעסקי, ושלא יהיה הפסד באחד מהם!

כזו היתה דרכו של הרבי, אשר נתעלה לשמי מרום בכ׳ כסלו, ערב שבת קודש שנת תרנ״ג.

גם ברבים. נענה הרבי ואמר: ״אין זו חכמה לומר תורה. אך העיקר הוא לומר כך: שכל אחד יבין – ושידע שמתכוונים אליו – ושבאמת יתכוונו אליו! כמאמר הכתוב: ״אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל״ – הדברים שדיבר כוונו ופעלו לכל אחד מבני ישראל בנפרד, לפי דרגתו!״

וסיבה נוספת היתה בפי הרבי.

פעם בימי הספירה בשנת תר״נ היה אצלו ש״ב הרה״ק רבי מנחם מזאבלטוב זצ״ל. הרבי קרבו מאד, ובשבתם יחד אצל השלחן הטהור הפציר בו הרבי מזאבלטוב שיאמר דברי תורה לרוות נפש חסידיו. השיב הרבי: ״אבל איני יכול״.

הוסיף האורח להפציר. לפתע השתנו פני הרבי ובערו כלפיד אש והוא אמר בהתלהבות עצומה בשם הרה״ק מזבאריז זצ״ל:

כתיב ״ויסתר משה פניו״, משה רבינו הוכרח להסתיר את פנימיותו, ״כי ירא״, משום שהוא פחד, ״מהביט אל האלקים״, שיחשבו שהוא כביכול הבורא ברוך הוא!

וכאשר אמר הרבי את הדברים האלו נזדעזע כל גופו של הרה״ק מזאבלטוב, ולא הוסיף לבקשו עוד... ואגב, מכל המעשים והדברים דלעיל בחר רביה״ק ה״אהבת ישראל״ זיע״א לציין מעשה זה וד״ת אלו כאשר התייחס להמנעותו של אביו הקדוש מלומר תורה ברבים, בהקדמתו להספה״ק ״אמרי ברוך״.

לאחר פטירתו לחיי עולם, שבו בניו הקדושים למנהג האבות לומר דברי תורה על השלחן אשר לפני ה׳. שאלו החסידים את הרה״ק מאוטיניא זצ״ל מדוע הוא משנה בכך ממנהגו של אביו הקדוש. השיבם בנועם אמריו: אבי הקדוש לא אמר דברי תורה משום שסבר כי לומר תורה בשלחן צריכים להיות בהתפשטות הגשמיות. ואני אומר, כי גם קריאת שמע צריך לומר בהתפשטות הגשמיות – ומי שאינו בדרגא זו, כלום לא יאמר קריאת שמע?!...

רביה״ק עלה ונתעלה מיום ליום, נטהר והתקדש בקדושה של מעלה. פעם, בין כסה לעשור יצא לשאוף אויר צח לפני ביתו נאוה קודש, ומשמשו מיהר להגיש לו צעיף שיעטהו על צוארו כדי שלא יצטנן חלילה, ויהיה קולו נשמע בבואו אל הקודש לעבוד עבודה תמה ביום הכפורים. אמר לו הרבי: האמן לי שיותר קל לי להתפלל ג׳ פעמים בימים הקדושים – מאשר ליטול פעם אחת את האתרוג בידי! הרה״ק בעל ״דברי שמואל״ מסלונים זצ״ל אמר כי רביה״ק הרבה בסיגופים ברצותו לילך בדרכיו של סבו הרה״ק מרוזין זיע״א, ועל כן לא זכה לאריכות ימים (כידוע שגם סבו של הרה״ק מרוזין, הרה״ק רבי אברהם המלאך, גם אביו, וגם אחיו הבכור, נפטרו בגיל צעיר מגודל סיגופיהם ורוממות קדושתם). ואמנם מעטות היו שנות הנהגתו, והוא נפטר לחיי עולם בהיותו בן מ״ח שנה.

אבל הרבי לא הסתפק בהשפעות ממרום, אלא הרעיף גם שפע ברכה כאשר לאל ידו. פעם בא לפניו ״יורד״ ותינה את צערו על שעליו להשיא את בתו ולרש אין כל. נטל הרבי קופסא של טבק ומסרה לאותו ״יורד״, כסגולה להצלחה. הגיע ה״יורד״ לאכסנייתו ופתח את הקופסה — והנה מצא בה מאתיים רובלים! מיהר לשוב על עקבותיו ולהחזיר לרבי את ה״אבידה״. חייך הרבי ואמר: נו, רואה אני כי ברכתי כבר התקיימה, והקופסה אכן היתה סגולה להצלחה...

ביחוד החזיק הרבי בידי עניי ארץ ישראל ותמך בכולל מרמרוש שהוא היה נשיאו, ״ועסק בתום לבבו ובנקיון כפו במצוה היקרה להחזיק ישיבת ארץ ישראל הקדושה בכל מילי דמיטב אשר רעבים הם ללחם להאכילם די סיפוקם... ונתעסק במצוה זו בשלימות והיה לו עליה מסירות נפש גדול אשר לא יאומן כי יסופר עדי הגיע למדה זו, וטובה חכמה עם נחלה״ (״זכר רב״).

יצויין, שבעסקי הכלל הללו פעמים שיש לנהוג בתקיפות ובבחינת ״ויגבה לבו בדרכי ה׳״, שעל כך אמרו (סוטה ה.) ״בשמתא מאן דלית ביה״ מעט גובה־רוח, שיראו ממנו ויצייתו לו. אף רביה״ק הורה כן, בביאורו על הפסוק: ״ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ״. משה רבינו היה העניו מכל אדם, ויהושע תלמידו ודאי הלך בדרכיו. קרא לו משה רבנו ע״ה והורהו: הענוה ברוכה היא — בתוכך פנימה, אבל ״לעיני כל ישראל״ — לטובת ההנהגה — ״חזק ואמץ״, עליך להראות תקיפות! ואמנם, רביה״ק פיקח כאבותיו הקדושים על מצב הדת בגלילות ולא נרתע ממאבקים סוערים לשם כך ולא חת מפני כל כאשר סבר שיש לעמוד על כך. וגדולי הדור עמדו לצידו, כאשר התפרסם בזמנו בקונטרס ״אוהב משפט״. אין כאן המקום להעלות זכרה של מחלוקת סוערת זו, מלבד ההוכחה שתקיפות וענוה מצאו קן להן יחדיו בשלימות מדותיו של רביה״ק.

עבודתו בקודש, אף היא היתה בדרך אבותיו הקדושים: ״עין בעין ראו דיבורים קדושים היוצאים מפיו בעומק ה״קולות״ שאמר בקבלת שבת קודש במזמור ״הבו״... ובשעת הקידוש כשהיה אומר ״מלך העולם״ כמעט נתבטל במציאות והמליך את הקב״ה על כל העולמות דרי מעלה עם דרי מטה״ (״זכר רב״). אך בזאת שינה ממנהג אבותיו, בכך שסירב לומר דברי תורה על השלחן הטהור. כשאחד ממקורביו שאלו לסיבת הדבר, ענהו: ״הנה לומר דברי תורה ברבים ולגלות רזין דאורייתא — אינו נכון לעשות זאת מדעתו, טרם יופיע עליו גילוי דעת ממרומים שהקדישוהו לכך. ולזה רמזה לנו התורה הקדושה: ״זאת חקת התורה״ — באמירת דברי תורה אם עת לחשות או עת לדבר — הוא רק ״אשר צוה ה׳ לאמר״, למי שצוה ה׳ לאמר — הוא יאמר!״.

פעם אמר רביה״ק דברי תורה יקרים מפנינים לאחד ממקורביו, בשיחה אישית. שאלו, מדוע לא יאמר הרבי דברי תורה

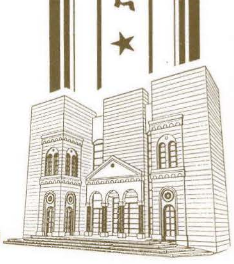

עבודת הקודש

ענוותנותו של הרבי גרמה לכך, שהשפיע חן וחסד ורחמים על כל יהודי. פעם אמר שאינו מבין כיצד יכול אדם לכעוס על חברו ולגנותו באיזה שמץ דופי. ממה נפשך, אם אתה יודע ש״אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא״ וגם אתה אינך מושלם — תקן עצמך קודם וקשוט עצמך תחילה. אלא מאי, כסבור אתה שהנך מושלם — הרי אין לך מום גדול מזה...

לפיכך, אמר, אמרו חז״ל כי יין שנשפך כמים הריהו סימן ברכה. כלומר, אם אחד הסועדים שופך יין, ובעל הבית אינו מקפיד כלל, וכאילו נשפכו כאן רק מים — זהו סימן הברכה. כי המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, ומי שהוא טוב לבריות — מטיבין לו מן השמים.

הרבי המשיך וסיפר מזקינו הקדוש רבי פנחס מקוריץ זצ״ל, שמרוב זהירותו בפסח לא אכל מצה אלא בלילות הסדר בלבד, ואותן שש מצות היה בורר בעצמו את החטין עבורן וטוחנן בריחיים קטנים של קפה, ואפאן בהשגחה יתירה בערב פסח אחר חצות.

פעם בא עני בערב פסח וביקש מהרבנית מצות שמורות לליל הסדר. בטעות, נתנה לו הרבנית את ששת המצות המהודרות שנאפו בקפידא כה רבה. כעבור זמן מה הבחינה בטעותה ושלחה לחפש את העני, אך עקבותיו לא נודעו. בלב כבד שמה לפניו מצות אחרות ולא סיפרה לו מהחליפין, כדי שלא לצערו. פתח הרבי ואמר: יודע אני שאלו המצות אחרות הן, אך לא בא אותו עני ואותו מעשה אלא כדי לנסותני שמא אכעס. אבל מה לי לכעוס, וכי סתם מצות אינן כשרות...

מופלא היה רביה״ק במדותיו ובענוותנותו, והשפיע רוב טוב על בני עדתו. פעם בימי חורפו שמע מישהו המתאונן בפני אביו הקדוש על שאין הוא כלי המוכן לקבל השפעות טובות. נענה ואמר: הלא חז״ל הקדושים אמרו (כלים פי״ז מ״א) שכלי בעלי־בתים אינם נפסלים אלא אם כן נפחתו ״כמוציא רימון״, והם אמרו (עירובין יח.) ש״אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון״, אם כן אין לך יהודי שנפחת כ״מוציא רימון״ ועדיין שם כלי עליו לקבל השפעות טובות...

הכבוד אינו עבורו. וכשלעצמו – מתי יגיעו מעשיו למעשי אבותיו...

אלו הן קצות דרכי רביה"ק בענוותנותו, וכמאמר הכתוב "לענוים – יתן חן", והמוני בית ישראל התלכדו סביבו וחנו תחת דגלו, ותהי המשרה על שכמו.

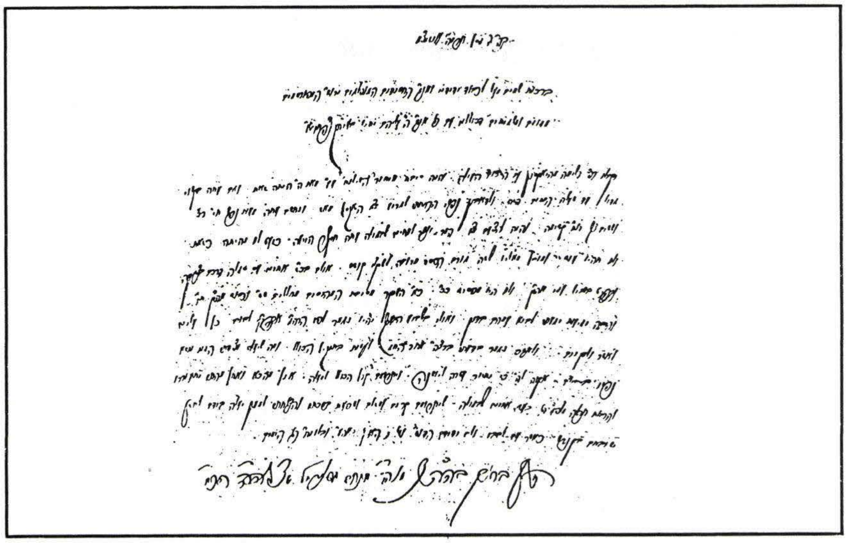

מכתב מרביה"ק ה"אמרי ברוך" בכתי"ק וחי"ק.

רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א בציון אמו ע"ה.

כמותו, ועד שלא שקעה שמשו של האחד זורחת שמשו של הבא אחריו. אלא מאי, דומה הדבר לבית חרושת לחוטים, בית אריגה. ודאי שכל החוטים המיוצרים בו, "יחוס" אחד להם. ובכל זאת, מחוטים אלו יארגו בגדים, מאחרים ירקמו מפות, ועל אחרים ישחילו אבנים טובות ומרגליות לשימם בעטרות מלכים. והנה, אם יקרע חוט בבגד, אין זה נורא. יניחוהו כמו שהוא, או יטליאו טלאי. אבל אם יקרע חוט של מחרוזת – הרי זה אבדן נורא וצער רב. על מה הצער? לא על החוט שנפסק – כמו על המרגליות שהיו שזורות בו שאבדו ואינן.

כך בפטירת הצדיק לחיי עולם, עיקר הצער הוא על המרגליות השזורות בחוט, על החסידים שהיו דבוקים ברבם, ולא כולם ישובו להחרז על החוט החדש, והם עלולים להאבד חלילה...

מכיון שהרבי קיבל את ההנהגה, היו המונים נוהרים ועולים להתברך מפי קדשו ולהוושע בדבר ישועה ורחמים, ולפרקים היה הרבי נוסע כאבותיו הקדושים למקומות ריכוזם של חסידיו להאיר להם מתוך חשיכה בבואו, ואף בחזירתו יציאתו מן העיר עשתה רושם, והשאירה שם את רישומה לימים רבים להתחזקות בתורה ועבודת ה' וגמילות חסדים. בידינו תיאור חי על רישומם של ביקורים אלו (מהספדו של הגה"צ רבי יחיאל מיכל מניזנוב על רביה"ק, "זכר רב"):

"כאשר נתבקש לפרקים לשבות באחת הערים, באיזהו מקומן של שבחים החונים תחת דגלו הכלל או הפרט וממקומו יפן ברחמיו עליהם, אין לשער מרבות הפאר והגדולה שנעשה לו, ואנשי שלומו נתקבצו כאיש אחד חברים, ועומדים צפופים למאות ולאלפים, ומתפללים ומשתחוים רווחים ושמחים, עליונים ששו ותחתונים עלזו ותהום כל העיר מקצה, והוא רוקד כנגדם בכל עוז ותעצומות, להשפיע רב טוב על הכלל ועל הפרט במגן. כנודע המשל כשכותבים בקשה למלך כשהוא בביתו, לא במהרה ירוץ דברו במענה רך משיב חימה, אבל כשהוא בדרך – טרם יקראו והוא עונה. ואם אמנם אשרי המלך שמקלסים אותו בביתו והבנים כשתילי זיתים סביב לשלחנו מאירים כספירים – אמנם הנה זה בא לפרקים על סגנון זה, כי תענוג תמידי אינו תענוג, ובחזרתו פרע הקפותיו ונעשה כבריה חדשה לחזור לעשות עבודתו כדרכו בקודש, והיה שכרם מאתם ופעולתם לפניהם ופרי פירותיהם והקרן קיימת, אשרי העם שככה לו!"

והנה בפעם הראשונה שרביה"ק נסע למסעותיו והמונים חרדו לקראתו בכבוד יקר – הנה מלכך יבוא לך, צדיק ונשגב! – אמר בשובו לבניו הקדושים, שלכאורה אין אדם צדיק בארץ אשר יעטרוהו בכבוד מלכים כזה ולא יתעורר בו שמץ גאוה. אלא מאי, בשומו אל לבו שלא לכבודו נעשה כל זה, והכל הוא רק לכבוד אבותיו הקדושים, כי כאשר מכבדים את בנם הרי זה כבודם וממשיכים בזה את זכותם – אם כן כל

מגיעים ייסורים, ממילא נושע גם המבקש, כדי שהצדיק לא יצטער. אלא שהצדיק יכול להלכד חלילה בשמץ התנשאות. אולם החכם עיניו בראשו, ויבין שבכך ששולחים אליו את כל העולם עם מדויהם ויסוריהם — הרי מבקשים לייסרו, ומראים לו מן השמים לאמר: הביטה וראה איזה צדיק אתה, שמשגרים אליך ייסורים...

כך היה הרבי שפל בעיניו עד למאד. לאחר הסתלקות אביו הקדוש, לאחר שאמר את ההלל לפני התיבה, אמר פעם: התבוננתי בעצמי שאני עומד על מקום אבי הצדיק הקדוש ואומר הלל, וכשהגעתי לפסוק "אנא ה' כי אני עבדך, אני עבדך בן אמתך — פיתחת למוסרי", עלה בדעתי שזהו כפל לשון של "אני עבדך". וחשבתי ליישבו על פי המשל המובא בספר באר מים חיים, למלך שהלך לפני חצרו וראה והנה איש אחד נעור וריק, מוטל באשפה ומתגולל במיאוס והוא קורא אל המלך — ביקש המלך להסב פניו ממנו, כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק. הוסיף האיש וצעק: אנא, המלך, אני עבדך בנו של המשנה למלך! נכמרו רחמיו של המלך על המשנה למלך שבנו נראה כך, והוא ציוה להכניסו מיד אל הבית, לרחצו ולייפותו, ולמלא את משאלתו —

והנמשל מובן...

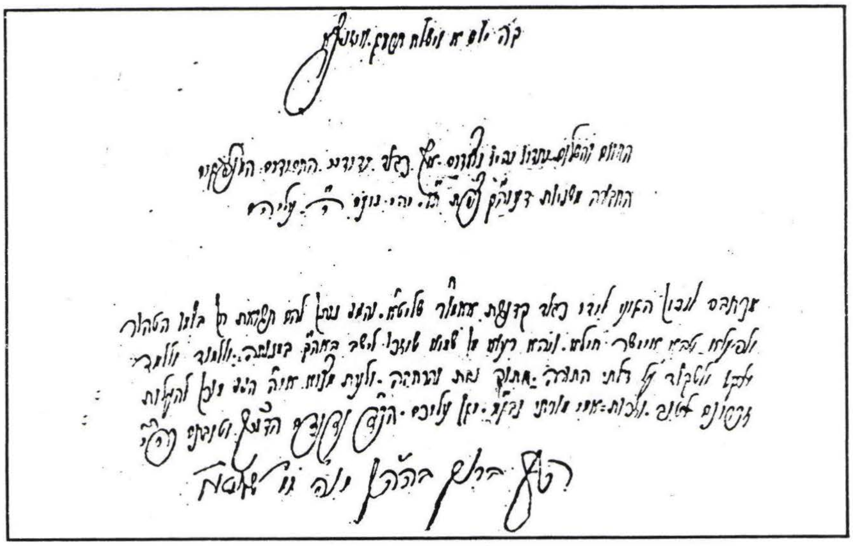

מכתב מרביה"ק ה"אמרי ברוך", בכתי"ק וחי"ק.

ופעם, לאחר הסתלקות אביו הקדוש, נשא את משלו על דבר ה"יחוס", שאין הוא אלא חומר גלם ותשתית, והשאלה היא מה עושים עמו... וכך אמר:

פשיטא, שהכל שבורים ורצוצים מפטירת הרבי. והלא חז"ל הקדושים אמרו (יומא לח וש"מ) שאין צדיק נפטר עד שנברא צדיק

ה״צמח צדיק״ היה בבחינת אמת ליעקב, איש תם־כתרגומו, גבר שלים. מושלם בכל. ואילו אני הנני בבחינת ״והארץ אזכור״, לית לי מגרמי כלום, ונפשי כעפר לכל...

עם פטירת אביו הק׳ סירב ה״אמרי ברוך״ לקבל פתקאות מחסידיו למרות היותו בן יחיד, ״בן יקיר שלי״ כהגדרת ה״צמח צדיק״. הרה״ק מהר״י מבעלזא זצ״ל כתב לו במכתב תנחומיו ״מי שבירך את האבות יברך את הבנים ויזכה ברוחו פי שנים״, והחסידים הפצירו בו ולא הרפו עד שניאות להתעטר בעטרה ההולמתו. אבל גם אז קיים בעצמו ״מקומך אל תנח״ והתאזר בענוותנותו הרבה. אומר היה: חז״ל הקדושים הורונו שכל מי שהוא תלמיד חכם, ובנו ובן בנו, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניה שלה. שנאמר ״רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך, לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך – אמר ה׳, מעתה ועד עולם״. וקשה, מפני מה אמרו שהתורה מחזרת על אכסניה שלה, היה להם לומר שהתורה שוב אינה זזה מאותה אכסניה. אלא כוונת חז״ל לומר, שאפילו אם התורה תפסיק משושלת זו לדור אחד, היא תשוב אליה בדור שאחריו... בענוותנותו, אולי התייחס רביה״ק לעצמו. וכאילו אמר: אמנם כן, שלשה דורות טהורים וקדושים היו לפני. ה״אהבת שלום״, ה״תורת חיים״, וה״צמח צדיק״, אבל הנה באתי אני, והיכן הבטחת חז״ל. התשובה היא – בני הקדושים!

ענוותנותו זו, היא שהכשירתו בסופו של דבר בעיני עצמו להתעטר בנשיאות. וכך הסביר לחסידיו: הלא המשנה מטילה חיוב על האדם לראות עצמו כאילו הוא וכל העולם כולו, חציים זכאים וחציים חייבים, עשה מצוה אחת – הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות (קדושין לט ע״ב). לכן, כשאדם מישראל זקוק לישועה הריהו פונה אל הצדיק ומרמז לו שעליו לשוב בתשובה, ועל ידי כך יכריע את כל העולם כולו – ואף מבקש זה בכלל – לכף זכות. אלא שכאן נשאלת השאלה מדוע פונים דוקא אל הצדיק, הלא אפשר לפנות ברמז זה אל כל יהודי ויהודי. אלא מאי, אם יפנו ליהודי אחר, ישנו חשש שיביאוהו לידי יוהרה וגאוה חלילה, ואז יסלק את השכינה וירחיק את הברכה. והוא עוד עלול יהיה לחשוב, שהוא אמנם פועל ישועות... משום כך בחרו באדם היודע את מד ערכו ואפסותו, שלא יטעה את עצמו על ידי הפתקאות והפדיונות, וידע שאין מבקשים ממנו אלא לשוב בתשובה...

ובהזדמנות אחרת אמר, שכאשר באים יסורים על האדם – מן הסתם הם מגיעים לו, שהרי הקב״ה אינו חשוד להביאם בסתם, ואין יסורים בלא עוון (שבת נה ע״א). ובני משפחתו וקרוביו המתייסרים בצרתו – גם אותם הביאו במרום בחשבון, ומן הסתם גם הם צריכים לסבול. כי ״הצור – תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט״. לפיכך הולכים יהודים ומשיחים צערם לפני הצדיק והוא מתייסר בייסוריהם ובכל צרתם לו צר, ולו בוודאי לא

רביה״ק ה״אמרי ברוך״ זיע״א

רביה״ק ה״אמרי ברוך״ זיע״א נולד בשנת תר״ה. בלילה שלפני הברית נתוועדו יחדיו שני הסבים הקדושים, והרה״ק רבי ישראל מרוזין סיפר להרה״ק ה״תורת חיים״ מעשה רב מהרה״ק רבי ברוך ממעזיבוז, זיע״א, וביקש לקרא את הרך הנולד בשמו, וכן עשו. באותו מעמד אמר הרה״ק מרוזין: מי שהכיר את רבי ברוך ממעזיבוז וראה את רום ערכו, יוכל לקבל מושג מה מעוצם גדולת וקדושת הבעש״ט הק׳ זיע״א.

בהגיעו לפרקו נשא את שארת בשרו הרבנית הצדקת מרת צפורה ע״ה, בת הרה״צ רבי אריה ליב שפירא מזיטומיר זצ״ל, בעל בית הדפוס המפורסם, ובנו של הרה״ק רבי שמואל אבא מסלאויטה זצ״ל בעל דפוס סלאויטה ונכדו של הרה״ק רבי פנחס מקוריץ זצ״ל. כאשר הרבנית של ה״צמח צדיק״ ע״ה הביעה הסתייגות מן השידוך המוצע, אמר לה: ״תנוח דעתך, היא תהיה ארון קודש נאה!״ ואכן, שנים עשר בנים ובנות נולדו להם, כולם גדולים שבגדולים, שמונה בנים שכיהנו באדמו״רות, וחתנים אדמו״רים, ורבבות מישראל ניאותו לאורם. נתקיימו בו דברי אביו הקדוש: ״כשם שאתה מבייש אותי בגדלותך – יהיה ״ענשך״ במדה כנגד מדה שבניך יביישו אותך בגדלותם!״

רביה״ק ה״אמרי ברוך״ עלה ונתעלה בתורה הקדושה בשקידה ובהתמדה מופלאה. הוא למד בחברותא עם הרה״ח רבי בעריל שטיין ז״ל מקיטוב שסיפר, שהם סיימו ארבע פעמים את הש״ס וג׳ פעמים את ארבעת חלקי השלחן ערוך, מלבד שאר לימודיו. מושלם היה במעלות ומוכתר בכל מדה נכונה. הגאון מהר״ם שיק זצ״ל אמר עליו בהיותו כבן חמש עשרה: ״אברך זה מוצא חן בעיני ביותר, הריהו כאתרוג מאתרוגי קורפו״ שהיו הדר שבהדר.

עם זאת, היה רביה״ק אמון־מוצנע, אור טמיר ונעלם, ועניו לאין שיעור. אומר היה: כתיב ״וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכור, והארץ אזכור״. זקיני הקדוש ה״אהבת שלום״ היה בבחינת חסד, כאברהם אבינו ע״ה. זקיני הקדוש ה״תורת חיים״ הנהיג את קהלו במדת הגבורה כיצחק אבינו ע״ה. אבי הקדוש

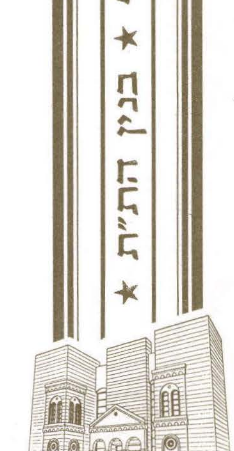

הכתבים שאבדו. אבל מה שהיה היה, ורבי יצחק המשיך בדרכו לוינה.

הצרמוש קרוב הוא לויז'ניץ, ואבדן חפציו של רבי יצחק נודע עד מהרה בבית הרבי. הורה ה"צמח צדיק" למשמשים למהר לאכסנייתו של רבי יצחק ולראות האם כתב היד של תורותיו נשאר שם. פשפשו ולא מצאו, והבינו שרבי יצחק נטלם עמו והם אבדו ואינם. גדולה היתה עגמת הנפש, אך מה שעבר — אין.

כעבור ששה שבועות הפליג נכרי אחד בסירה ומצא את אמתחתו של רבי יצחק צפה באמצע הנהר. הוא פתחה וראה בה חפצים של יהודי, הלך והביאה אל ויז'ניץ, העיר הקרובה. הכירו בה שזוהי אמתחתו של רבי יצחק, ונעשה רעש בעיר. נתנו לו את דמי טרחתו ופדו את האמתחת. כל החפצים שבתוכה נרקבו במים, רק צרור כתבי היד של תורות הרבי היה שלם. הדפים היו לחים — אבל הכתב קריא וברור. יבשו את הדפים בשמש, ויהי לנס!

לאחר פטירת הרבי, רצו החסידים לכתוב את מעשה הנס בהקדמת הספה"ק, אבל רביה"ק ה"אמרי ברוך" מיאן בכך מטעם הכמוס. סח הרה"ק מאוטיניא זצ"ל: ידוע שכתב היד של הסידור הקדוש של רבי שבתי מראשקוב זצ"ל, הונח בשוגג בתוך תנור חורף שהציתו בו אש במשך כל החורף כולו, ולא נשרפו בו אלא הגליונות החלקים, ולא שלטה אש באותיות. נס הצלת כתבי ה"צמח צדיק" הוא דומה וזהה, אלא שזה בא באש וזה במים!

ה"אמרי ברוך" מסר את תכריך הכתבים להגה"ח רבי אהרן מטלוסט ז"ל לסדרם לפי פרשיות התורה והוא עצמו הגיהם, אבל מכיון שאביו הקדוש ראם לא רצה להוסיף עליהם אפילו במקום שנכתבו בקיצור וברמז ויש להתייגע כדי להבינם — "לכן תתבוננו בינה בדבריו הקדושים, למדו היטב, וכל איש לפי שכלו יבין יותר עומק רום כוונתו הטהורה".

הספה"ק ראה אור בשלשה חלקים. האחד, על חומשי בראשית־שמות, וקונטרס מלאכת המשכן. השני — על ויקרא במדבר ודברים, והשלישי — על החודשים המועדים, ליקוטים נפלאים והשמטות. הוא נדפס לראשונה בשנת תרמ"ה ומאז הופיע במהדורות רבות, וגם לאחר החורבן הגדול יצא לאור במספר מהדורות צילום ע"י הרה"ק בעל "זכר חיים" מווישיווא זצ"ל ויבלחט"א כ"ק האדמו"ר ממאנסי־ויז'ניץ שליט"א, וכן יצא לאור במספר מהדורות בארה"ק, ואלפים ורבבות מישראל ניאותו לאורו וקבעו בו תלמודם, כהבטחת רביה"ק ה"אמרי ברוך" זיע"א: "הנה ככחו אז (בחיים חיותו) כחו עתה בדברות קדשו אשר אנכי נותן לפניכם היום ברכה, יעירו ויעוררו את האהבה בלב כל נבון לשוב אל ה' בכל נפשו ובכל מאודו".

מיוחדים, החסידים המופלגים מו״ה יצחק במנוח מו״ה שמואל מסלאטווינא, ומו״ה אפרים בהמנוח מו״ה ישראל מאיר ע״ה מיגאלניצא, ובעת אשר היו עומדים בבית ה׳ בלילות דיבר בקדשו לפניהם תורה אור והם כתבו על הספר לזכרון, וכמה פעמים עיניו הטהורות חזו דבריהם אם הם באמנה אתו. לכן, גם שנמצאו עוד כתבים מפוזרים בידי אנשי שלומינו אשר שמעו מפיו הקדוש, לא יכולתי לצרפם מאחר שלא היו למראה עיניו הטהורות, ולא סמך ידו עליהן״.

רובי דברי רביה״ק הם דברים העומדים ברומו של עולם מכבשי דרחמנא בתורת הח״נ מלאים בחשבונות וגימטריות, ״כאשר בעינינו ראינו כי פומיה ממלל רברבין בדרך השפעה מן השמים״, כדברי בעל ״אבן שתיה״.

פעם השמיע רביה״ק דברות קדשו בלהבות אש, רזין עילאין בצירופים וגימטריות, ולאחר מכן שאל את נכדיו רבוה״ק ה״אהבת ישראל״ ואחיו הרה״ק מאוטיניא האם הבינו את הענין בשלימות. ענו ואמרו שלא הבינו את החשבון. הראה להם ה״צמח צדיק״ כיצד חשבונו עולה יפה, וסיים את דבריו באמרו: ״האמינו לי, שמתחילה גם אני לא ידעתי כלום, רק באה בפי השפעה מן השמים שאדבר כן, ודברתי, ובטחתי שבודאי הוא טוב!״

כדי להקל על הקורא המעיין בדברי קדשו, פירסם בנו ה״אמרי ברוך״ זיע״א ״כללים נחוצים״ בראש הספר. שבעה כללים המתחילים בהודעה כי ״החשבונות והגמיטריאות שבספר הקדוש הנה הם בדקדוק גדול. ואם לפעמים לא יעלה ביד הקורא כראוי, יחשוב הכולל גם כן, כי גם בכתבי האר״י רוב החשבונות הם עם הכולל, וכן בסמ״ג (הובא בהגהות שערי דורא שער א) כתב רמז לביטול בשישים מן התורה: לא תבשל גדי בחלב אמו, ״גדי בחלב״ עם הכולל בגימטריא ס״. רביה״ק מזכיר שם את התיקונים הנעשים על ידי הגימטריות ופורטן לסוגיהן, חשבון מנצפ״ך וא״ת־ב״ש ושילוב השניים, וחשבון י׳ ספירות והכרעותיהן וי״ג מכילי דרחמי. גם בפתח הספה״ק ״אמרי חיים״ שובצה הקדמה זו (בצירוף הוספות ופירוטים).

כתב היד של הספר היה בידי אחד מכותביו, הרה״ח רבי יצחק מסלוטווינא ז״ל, שהיה במשך זמן רב מלמד בבית הרבי. פעם חלה בחולי קשה ונסע לוינה לצרכי ריפוי. לפיכך, ארז את חפציו אותם ביקש ליטול עמו, ואת יתרם הניח באכסנייתו שבויז׳ניץ. מתוך שחשש לגורל הכתבים לא השאירם באכסניה אלא נטלם עמו בארגז נעול. כאשר נסע מויז׳ניץ לקיטוב, עבר את נהר הצרמוש בעגלה ולפתע גברו המים והפכו את העגלה. כפסע היה בינו וטביעה, חלילה. אך בחמלת ה׳ ניצל, ואילו אמתחת הכתבים עם כל מטענו נשטפו במים הזידונים. שמח רבי יצחק על הצלתו והצטער על אבדן חפציו. ביחוד עגמה נפשו על

הספה״ק ״צמח צדיק״

לאחר פטירתו של הרבי, כאשר גיסו הרה״ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זצ״ל בן הרה״ק מרוזין זיע״א ראה בפעם הראשונה את ספרו ״צמח צדיק״, אמר: ״עתה אני מבין את גודל קדושת גיסי הרבי מויז׳ניץ עד היכן הגיעה, שעלתה למעלה ראש. כי כשהיה בחיים הטמין עצמו מעמנו ולא היה ביכלתנו לירד לסוף דעתו מחמת גודל ענוותנותו״.

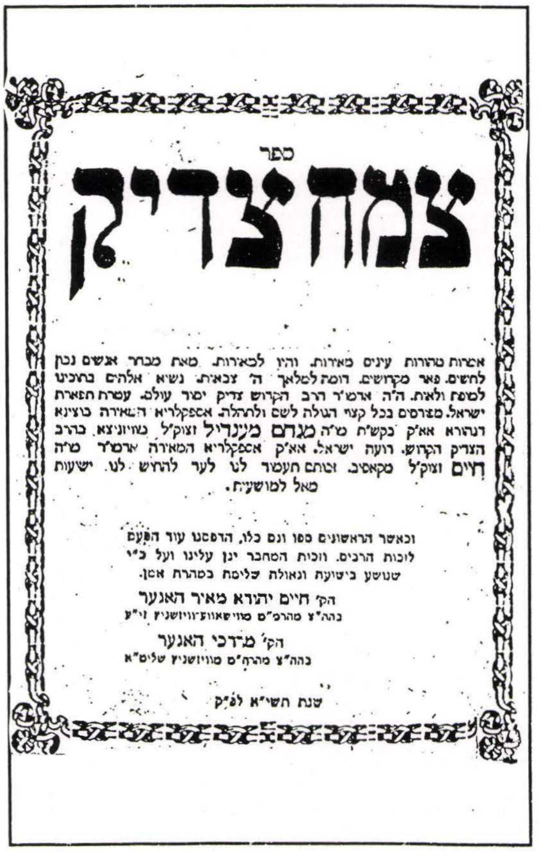

ספר

צמח צדיק

אמרות טהורות עינים מאירות. והיו למאורות. מאת מבחר אנשים נכון לחשים. פאר מקדשים. דומה למלאך ה' צבאות. נשיא אלהים בתוכינו למופת ולאות. ה"ה אדמו"ר הרב הקדוש צדיק יסוד עולם. עטרת תפארת ישראל. מפורסם בכל קצוי תבל לשם ולתהלה. אספקלריא המאירה בוצינא דנהורא אא"ק בקש"ת מ"ה מנחם מענדיל זצוק"ל מוויזניצא. בהרב הצדיק הקדוש. רועה ישראל. אא"ק אספקלריא המאירה אדמו"ר מ"ה חיים זצוק"ל מקאסיב. זכותם תעמוד לנו לעד להחיש לנו. ישועות מאל למושיעות.

וכאשר הראשונים ספו וגם כלו, הדפסנו עוד הפעם
לזכות הרבים. וזכות המחבר יגן עלינו ועל כ"י
שנושע בישועת וגאולה שלימה במהרה אמן.

הק' חיים יהודא מאיר האגנער
בהה"צ מהרמ"ם מווישאווע-וויזשניץ זי"ע

הק' מרדכי האגנער
בהה"צ מהרח"ם מוויזשניץ שליט"א

שנת תשי"א לפ"ק

שער הספה״ק ״צמח צדיק״

הספה״ק ״צמח צדיק״ הריהו כטיפה מים חכמתו של רביה״ק, כמו שכתב בנו רביה״ק ה״אמרי ברוך״ בדברי הקדמתו, כי ״רובי תורתו נאבד מאתנו כאשר מודעת זאת לכל, כי הוא היה נחל נובע מקור חכמה כמעין שאינו פוסק, וגם בלילה לא שכב לבו מלחדש רזין דאורייתא, רק מחמת שלא היה כותב בעצמו אין אתנו יודע עד מה. לבד זה נשאר אתנו ברכה, כי זה איזה שנים טרם הלקח ארון האלקים היו לו שני אנשים

שש עשרה שנה לפני פטירתו השליש הרבי סכום של חמש מאות עשרים וחמש זהובים בידי ר׳ חיים, המשמש מוזג היין בשלחנותיו. איש לא ידע מפקדון זה, ור׳ חיים עצמו לא ידע מהו ייעודו של הכסף. אך זאת ראה, שגם כאשר היתה הדחקות בביתו של הרבי גדולה וגם כאשר היה הרבי זקוק לסכומים גדולים לצדקה, ובדחיפות רבה, גם אז לא נטל מכספים אלו.

לפני פטירתו הורה הרבי, שמשמשו ר׳ מאיר אליהו יחלק מכספים אלו לאחר פטירתו ח״י זהובים בכל יום מימי השלשים לפי הצירופים שהרבי היה רגיל לייחד בחייו, וכן יתן מסכום זה שלשה זהובים באמירת ״ואתה מושל בכל״, סך הכל עשרים ואחד זהובים ליום, עד מלאת שלשים יום.

חישבו החסידים ומצאו, שסכום זה דיו לעשרים וחמשה ימים. כלומר, שרביה״ק ידע מראש שיפטר מן העולם בשבת קודש. שהרי אילו היה נפטר ביום חול, היה מתווסף יום נוסף לחלוקת הכסף!

צורת הרב הקדוש ר׳ מענדלי מוויזניץ זצ״ל
(כ״ט תשרי תרמ״ה)

נותן מטבעות רק לשמירה בעלמא, או במקום פיקוח נפש גמור בצירוף פדיון נפש גדול לצדקה.

הרבי ביקש לעלות לארץ ישראל, ואף הבטיח לחסידיו שבהיותו שם יוכל להשפיע עליהם רוב טובה כפולה ומכופלת עד בלי די. אבל הם הפצירו בו להשאר עמם כי ברצונם ליהנות מאור פני מלך חיים, והוא נעתר לבקשתם. עם זאת, תקפה את הרבי חולשה שהלכה וגברה, עד שבשלהי שנת תרמ"ד נבצר ממנו לומר תהלים לפני העמוד בנעימה וזמרה, ובימים הנוראים של שנת תרמ"ה לא התפלל לפני התיבה. ההמונים שבאו לויז'ניץ לראש השנה השאירו את פתקאותיהם, כדי שהרבי יקראם לעת מצוא. מחותנו של הרבי, הרה"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל, שיגר אליו מכתב בו הביע פליאה על השמועה שהרבי מבקש לצום ביום כפור. אין הוא יכול להאמין לשמועה, "הלא מרועה אחד מצווים אנו ועומדים לבלתי אכול ביום הכפורים, ובמקום הצורך נאמר ונשמרתם מאד לנפשותיכם. זכרתי בעת שאאמו"ר (השר שלום מבעלזא) זצ"ל היה חולה והלכנו במבוכה פן לא ירצה לאכול ביום הכפורים, אמנם הוא ז"ל בגודל צדקתו היה זריז בדבר, ותיכף אחרי כל נדרי מיהר וצוה ליתן לו לאכול כפי שהיה צריך, ואמר בזה הלשון: "הריני מוכן ומזומן לקיים מצות בוראי כפי שאמרו חז"ל", ואכל בשמחה יתירה, כמעט לא ראינו שמחה כזאת רק בעת אכילת מצה ונטילת לולב. ובודאי גם כ"ק יהיה זהיר במצוה זו ויתנהג כפי פקודת הרופאים עליו, ובפרט אדם גדול אשר עיני ישראל עליו צריך להזהר ביותר פן כי יחמיר בזה ילמדו ממנו ויבואו לידי סכנה. יאמין לי, כי מכתבי זה נגד רצוני הוא לכתוב לכ"ק דעתי בענין התנהגותו, אמנם למען תיקר נפשו בעיני הוכרחתי לכתוב מה שנגד רצוני".

בחג הסוכות כבר התפלל הרבי בביתו, ונכדו הרה"ק רבי חיים מאוטיניא זצ"ל התפלל לפני העמוד. משהמצב החמיר, הזעיקו את ד"ר נטנגעל מוינה שבדק את הרבי וקבע נדהם: הרבי חי מחוץ לדרך הטבע! חולי מסוכן פגע בכל איבריו הפנימיים ומחמתו אי אפשר להתקיים ולעמוד אפילו שעה אחת. רק כח אלקות השוכן בקרבו ורבוי השתוקקותו לעבודת השי"ת הם המקיימים אותו!

חליו של הרבי הכביד, נשימתו כבדה עליו ביותר ויסוריו היו נוראים. מגודל הכאב והצער ניטל ממנו כמעט כח הדיבור והיה לוחש את דבריו. בליל שבת קודש פרשת בראשית, ערב ראש חודש חשון, לאחר התפלה וקידוש היום בעוד הרבי יושב עטוי בבגדי שבת, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש. אותה שעה נפל שעון האורלוגין שבחדרו, ומחוגי השעון שבבית המדרש עמדו מלכת. אפילה ירדה לעולם. בספינקא ביקשו החסידים לרקוד כמנהגם והרה"ק ה"אמרי יוסף" מנע בעדם, באמרו שהוא רואה חשכות בעולם.

ברם, בניגוד לכל תחזיות הרופאים שבה הכרתו של הרבי והוא החלים לאיטו. אותה עת שהה שם באכסניה יהודי אשכנזי לבוש קצרות, שהביע נכונות לשרת את הרבי בכל הצטרכותו. ואכן, הוא ישב שם שבועות אחדים ושימש את הרבי בלב ונפש. בכל פעם שסיים את השירות היה יושב וקורא בספר תהלים שהוציא מחיקו בניגון ערב ובדמעות שליש, עד שהיה קשה על הרבי להשתמש באדם כזה. אבל הלה לא עזב את תפקידו ועשתה מלאכתו נאמנה, עד שהרבי החלים ממחלתו ועמד לשוב לביתו. אז קרא הרבי לר׳ יעקל משמשו והורהו שילך אל היהודי הזר וישלם לו את דמי טרחתו במיטב. ברם, אותו אדם הקדים ובא לפני הרבי ובידו פתקא ומאה זהובים! רק אז שאלו הרבי מה שאלתו, והוא ענה שהוא תושב פרייסין ויש לו שם בית מסחר ששוויו שני מליון מארק. בימי הקיץ הוא מחזיק חנות נוספת במארינבאד עבור הנופשים — והשנה זנח את חנותו זאת ושימש את רבינו במסירות ונאמנות. התפעל הרבי ואמר, כי מן השמים שלחוהו כנראה להקדים רפואה למכה, הן בטיפולו והן באמירת התהלים שלו. וזהו שאמרו (סוכה נ״ג.) ״רגלוהי דבר־נש אינון ערבין ביה, באתר דמתבעי — תמן מובילין יתיה״. ״באתר דמתבעי״, במקום שיש מי שיבקש עליו רחמים ויאמר פרקי תהלים, לשם מובילים אותו.

באותה עת שהרבי הלך והחלים, חלה בנו הרה״צ רבי יצחק יעקב דוד (חתנו של הרה״צ רבי זוסיא מטאלמיטש, גיסו של הרבי) ונפטר. אז הבינו את פשר קריאתו של הרבי מצאנז ״ואתן אדם תחתיך״, שפעלה שהבן יהיה תחת אביו שהדור צריך לו. כאשר הרבי שב ממארינבאד, נסע לקראתו בנו ה״אמרי ברוך״ עד לסטאניסלאב. כשבא לפני אביו הקדוש מצאו בטלית ותפלין כשהוא מתכונן להתפלל שחרית. נתן לו שלום והחזיר לו שלום, ולא אמר לו מאומה. וה״אמרי ברוך״ משתאה ומחריש, ולא ידע האם לגלות את אזנו של אביו הקדוש על האסון שקרה. לאחר התפלה אמר לו הרבי: הזוכר אתה את דבר התורה שאמרתי לך לפני נסיעתי, על יעקב אבינו שהקדיש את אהבת בנו להבורא יתברך?... איזהו חכם, הרואה את הנולד!

החסידים תלו את אסון הנפילה במטבעות הכסף שהרבי היה נותן לכל דורש כקמיע לסגולה, וכשהיו נותנים אותם על צואר החולה — היה מתרפא מיד, כידוע וכמפורסם לכל. בגלל אהבת ישראל שפיעמה בו ברביה״ק לא השגיח בסכנה הכרוכה בכך, כפי שנכתב בספר חסידים (אות תתשע״ג): ״אין המזיקים מתגרים, אלא במי שמתגרה בהם, כגון שכתבו הוא ואבותיו קמיעות... לכן לא יעסוק אדם בהם, ולא יאמר אעשה בשביל פיקוח נפש בהשבעות וקמיע. כי אין זה חכמה, כי הוא מקצר ימיו וחיי זרעו, ואין דוחין נפש מפני נפש״. לאור זאת, גזרה עליו אמו הצדקת בגזירת כיבוד אם שלא להמשיך בכך. מאז, היה הרבי

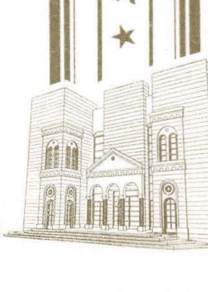

אחרית ימי ה"צמח צדיק"

שני בנים ובת היו לה"צמח צדיק" זיע"א. בנו בכורו וממלא מקומו, רביה"ק ה"אמרי ברוך" זיע"א, הרה"צ רבי יצחק יעקב דוד זצ"ל, והצדקת מרת שרה ע"ה אשת הרה"ק רבי שמואל מסקאהל זצ"ל, בנו בכורו של הרה"ק רבי יהושע מבעלז זצ"ל. בנם הרה"צ רבי שלום מסקאהל היה חתנו של רביה"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א, ובתם הצדקת מרת מלכה נישאה להרה"ק רבי אהרן מבעלז זצ"ל. בת נוספת נישאה להרה"ק רבי פנחס מבורשא זצ"ל, ועוד בת להרה"צ רבי אריה ממישונא זצ"ל, נכד הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנז זצ"ל.

בנו השני של הרבי, הרה"צ רבי יצחק יעקב דוד, נפטר בחיי אביו בלא בנים, ואחיו ה"אמרי ברוך" זיע"א חלץ לאשתו. נסיבות פטירתו קשורות באסון הנפילה שקרתה לה"צמח צדיק" זיע"א, וכך היה מעשה.

הרבי נסע למארינבאד לצרכי ריפוי. בטרם נסע קרא לבנו ה"אמרי ברוך" והשמיע באזניו דבר תורה. חז"ל אמרו שבפגישת יעקב ויוסף, קרא יעקב אבינו קריאת שמע. ומדוע, משום שפיעמה בו השתוקקות כה עזה לראות את בנו האהוב, והוא אמר לעצמו שהשתוקקות ואהבה זו מן הדין שיהיו לשמים, עמד וקרא את שמע (וכ"ה בצ"צ פ' ויגש). לא הבין רבי ברוך מה ראה אביו הקדוש לומר לו תורה זו בעת הפרידה.

הרבי נסע למארינבאד, ובדרכו עבר בבאדין שם פגש בהרה"ק ה"דברי חיים" מצאנז זצ"ל, שביקשו להשאר לסעודת ראש חודש. אבל רביה"ק מיהר לדרכו. לאחר מכן אמר הרבי מצאנז, כי יתכן שאילו היה הרבי נשאר לסעודה, היה פועל שיינצל.

הרבי הגיע למקום המרפא. באחד הימים ישב במרפסת שריצפתה היתה עשויה קרשים, והתעמק בקריאת פתקא של אחד החסידים. לפתע נשבר אחד הקרשים, והרבי נפל עם כורסתו מגובה של כמה קומות.

הרעש היה נורא, כי הרבי איבד את הכרתו ולא קם ולא זע. הרופאים חששו לריסוק איברים פנימי, ואמרו נואש מחייו. אותה עת היה הרבי מצאנז מתהלך אנה ואנה באכסנייתו שבבאדן וקורא ברגש: "ואתן אדם תחתיך"! (ישעיה מג, ד). איש לא ידע שם מנפילתו של הרבי, ואיש לא הבין את פשר ההתרגשות והקריאה.

עליו – ועל ידי זה קיימו וקבלו עליהם מצות הכנסת אורחים ביתר שאת״, הריהי גילוי של אהבת ישראל.

ופעם היה הרבי בדרך ואכסנאי הגיש לפניו בשר לאכול, ומקורבו שהיה עמו הושיט ידו ליטול שיריים – אמר לו הרבי: ״מילא אני, מוכרח אני לאכול כדי שלא ילעיזו על השוחט או על בעל הבית, אבל אתה – מי מחייב אותך לאכול?״ היש גילוי מרטיט יותר של אהבת ישראל?

והצדקה שהרבי היה נותן בכל יום כדי שהקפדתו לא תפגע חלילה בשום בר ישראל, והסיפור שסיפר בנו רביה״ק ה״אמרי ברוך״ זיע״א, שאחותו הרבנית מסקאהל ע״ה חלתה פעם, והיו שולחים בכל יום מברק ל״צמח צדיק״ על שלומה. יום אחד התמהמה המברק ורביה״ק לא מצא מנוח. לבסוף הגיע המברק שהמשבר עבר והיא הולכת ומבריאה. ההין בנו ושאלו לסיבת עצבונו ועגמת נפשו כאשר המברק התמהמה.

השיבו רביה״ק ה״צמח צדיק״: דע לך, בני יקירי, שכל המדות לא היה קשה עלי להעלותן לקדושה, וכבר השלמתין. אבל מדת ״ואהבת לרעך כמוך״, שיהיה ״כמוך״ ממש, זה היה קשה עלי מתחלה, אך לאחר מכן דימיתי בנפשי כי גם לכך הגעתי, ואין שום חילוק בין עצמי ובשרי לבין כל יהודי. אך הבוקר כאשר המברק התמהמה וחרדתי, חשבתי לנפשי: הלא בכל יום שומע אני כה הרבה צרות, מאורעות ומחלות, ואיני חרד עליהם כעל מחלת בתי היחידה, הרי הוכחה בעליל שטרם הגעתי לשלימות במדת אהבת ישראל, ועל זה היה דוה לבי!

והרי אין הוכחה גדולה יותר לאהבת ישראל מעגמת נפשו זו של רביה״ק...

״גדולה עבירה לשמה״ (נזיר כג.) והריני מקבל על עצמי לראות פני גיהנם על שעברתי על תקנת חז״ל בכך שהצלתי כמה נפשות!

אבל רביה״ק לא הסתפק בכך שנתן את כל אשר לו, ולא התנחם בכך ש״בדליכא – כולי עלמא לא פליגי״. הוא חתר למצוא לכסף מוצא.

כ״ק מרן אדמו״ר זיע״א סיפר, שאביו הקדוש ה״אהבת ישראל״ זיע״א היה חשוך בנים בשנים הראשונות לאחר נשואיו. כאשר הפציר מאד בזקינו ה״צמח צדיק״ שיברכו בזרע של קיימא, הוא התנה זאת באם יתן לו סכום גדול כפדיון, שכאמור היה ניתן כולו לצדקה. הבטיח הנכד, אך ביקש ארכה לסילוק הסכום. נעתר ה״צמח צדיק״ לבקשתו, והרבנית אכן נפקדה.

כאשר מלאו ימיה ללדת הקשתה בלדתה. נכנס ה״אהבת ישראל״ עם סבתו אל ה״צמח צדיק״ שיעתיר לישועה. שוב תבע הרבי סכום גדול כפדיון נפש, אבל הנכד אמר שאין סכום כה רב ברשותו וניסה להשיג הנחה. הסבא לא שעה להפצרותיו, ורק כאשר מסר לו את שעון הזהב שלו כמשכון ניאות לברכה. ואכן, הרבנית ילדה בנקל בת בשטו״מ.

כעבור חדשים ספורים פרצה התינוקת בבכיות נוראות ולא יכלו להרגיעה. הבינו שחלתה וקיימו את מאמר חז״ל ״מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים״ (ב״ב קטז). בבוא ה״אהבת ישראל״ אל זקינו הקדוש לא ענהו דבר, אלא רטן: ״כן, מבַטיחים כסף ולא פורעים, ולבסוף באים בטענות״...

הבין ה״אהבת ישראל״ את פשר בכיות הבת, והצטדק שהרי נתן משכון. אך ה״צמח צדיק״ ענהו: מה יתרון לי במשכון, כאשר אני זקוק לכסף – לצרכי צדקה, כאמור. סוף דבר, הרבנית לוותה ממון וסילקה את החוב, ה״צמח צדיק״ בירך את התינוקת ברפואה שלמה, ועד שהם הגיעו הביתה פסקו בכיותיה של התינוקת.

ובו במקום הזמין הרבי את משמשו ושלחו עם הממון אל אחד מעניי העיר! כ״ק מרן אדמו״ר זיע״א העיר, שכנראה היה ה״צמח צדיק״ זקוק מאד למעות, ולא מצא אז דרך אחרת להשיגם...

ברם, עניני הצדקה לא היו אלא פרט אחד במסכת אהבת ישראל של ה״צמח צדיק״ זיע״א. לא נגענו כלל ב״כולל ויז׳ניץ ומרמרוש״ שרביה״ק יסד לצדקת רבי מאיר בעל הנס, לתמיכה באנשי מרמרוש שבירושלים, בטבריה ובצפת. אחד מעניי צפת שכתב לקרוביו שיאספו עבורו ממון, שלחם להרה״ק מצאנז וזידיטשוב ועוד, וכתב: ״והעיקר הוא בויזניצא!״

אבל בכללותה, אין אהבת ישראל מתייחדת בממון דווקא. הנהגתו של הרבי (המובאת בשו״ת הד״ר) לקחת מכל אחד מאנשי שלומו מכתב גלוי בו הוא מצהיר ״שמחוייב לציית לו על כל אשר יצוה

המטריה וללכת העירה (הרבי התגורר בבנין במדרון ההר, במרחק כמה דקות הליכה מהעיר עצמה). נחרד המשמש ואמר: רבי, איך אוכל ללכת בזמן כזה, בחצות לילה, באישון ואפלה! לא אמר הרבי דבר, ושב לחדרו.

כעבור שעה יצא הרבי שוב וידו גדושה מעות, ואמר: יהיה מה שיהיה, מוכרח אתה ללכת. תראה נר דלוק ותקרא לבעל הבית החוצה, תמסור לידיו את הכסף ותאמר שאני שלחתיך — ותו לא מידי!

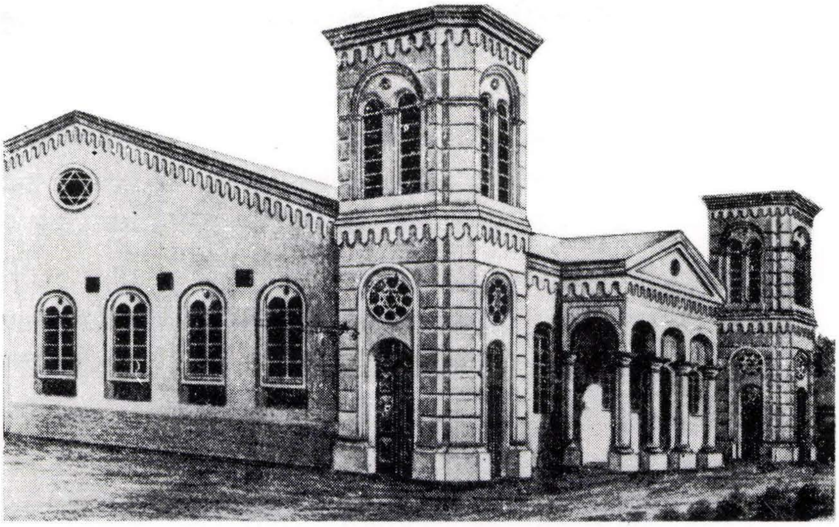

בנין בית המדרש של רביה"ק ה"צמח צדיק" זיע"א בויז'ניץ.

לא היתה בידו ברירה. הוא יצא אל הגשם והסופה וגישש את דרכו באפלה. כל התריסים היו מוגפים, רק במקום אחד, מרחוק, ראה נר מנצנץ. הלך לכיוון האור ולא ידע ההצליח ה' דרכו אם לא, כי הכיר את בעל הבית לסוחר המתפרנס בכבוד. הוא התקרב אל החלון, ושמע את האיש מספר לאשתו שכל עשרו אבד בענין רע, והמסחר בשפל, עד שאין בידו אפילו פרוטה לפרטה. הבין שזהו המקום וזה הזמן, נקש בחלון, וכשבעל הבית פתחו מסר לו את הכסף בשם הרבי ושב לביתו.

כאשר סיפר זאת המשמש לימים (מבלי להסגיר את שם הסוחר) אמר שאינו יודע כמה כסף היה שם. רק זאת הוא יודע — שהסוחר לא פשט את הרגל אלא המשיך במסחרו כמאז והצליח בו, ושמאותו יום היה הסוחר בוש להסתכל בפניו. הנה, סיים את סיפורו, כך קיים הרבי את הציווי: "כי ימוך אחיך והחזקת בו!"

בן אחיו של הרבי, הרה"ק רבי משה מראדוביץ זצ"ל, סיפר כי רבינו גילה לו שרבים מחסידיו ההינו לשאלו מדוע יבזבז את כל הונו לצדקה, הלא חז"ל נמנו וגזרו שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות סז.).

השיבם הרבי: לו יהי כדבריכם. נניח שאחלק את החומש בבוקר, ובערב יבוא לפני עני בן טובים ויבקש שאפרנס אותו ואת בני ביתו כי נפשם ברעב תתמוגג. מה עלי לעשות? אם אתן לו — אעבור על תקנת חז"ל הקדושים, ואם אסרב — יגוועו ברעב. ובכן מה? החלטתי כי

״ואהבת לרעך — כמוך ממש״

פעם נפגש רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א עם שר התורה הגאון בעל ״כוכב מיעקב״ מהרמילוב זצ״ל. התאונן הרבי בפני הגאון על שהימים הנוראים ממשמשים ובאים, ואין לו במה לבוא לפני כסא הכבוד ולהעתיר בעד כלל ישראל בימי הדין.

נחרד הגאון מענוותנותו של הרבי, שעם כל תורתו ועבודתו בקודש חדור הוא בהרגשה ש״איך ייקרא אדם — ועדיין לא עשה כלום, וגם לא השלים אדם העליון, ואולי ח״ו פגם שס״ (צ״צ, שמות). הרבי שהלך והתעלה מיום ליום ודוקא משום כך נשבר לבו בקרבו: ״ענין ענוה הוא שיתבונן בשכלו אשר ביום אתמול לא היה לו דעת ושכל של היום, ומתחרט על זה שלא עבד להשי״ת ביום אתמול בהדעה ושכל של היום״... (צ״צ, אח״מ). במה יוכל להפיס את דעתו? נענה הגאון ואמר לרבי: ״אבל הלא כבודו עוסק בצדקה באופן נפלא כל כך, והרי זו זכות נפלאה לקבלת התפלה! הן אמרו (בבא בתרא י.) רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי. אמר, כתיב אני בצדק (בצדקה) אחזה פניך (בתפלה) — כל שכן מר, שנותן רבבות רובלים!״

לא נחה דעתו של הרבי, ואמר: ״וכי מה אני עושה בזה, לוקח מיהודים אלו — ונותן לאחרים!״...

פעמים היה הרבי לוקח — ונותן בו במקום, כמו שסיפר משמשו שפעם אחת נתן לו הגביר רבי משה ליב מזורב המחאה בסך אלף זהובים עבור הרבי. אותה עת היתה דחקות של ממש בבית הרבי, עד שהרבנית פנתה אליו וביקשה ממנו כסף להוצאות ולא נתן לה. כאשר הוא מסר לרבי את ההמחאה — הורהו הרבי לתיתה בשלימותה לידי אחד ה״יורדים״, מבלי שנפרטה!

ופעמים נטל הרבי את הכסף וחיכה לשעת הכושר, לרגע הנכון, כאשר אירע למשמשו רבי קלמן. וכך סיפר המשמש:

פעם, באחד מלילות מרחשון, ובחוץ יורד גשם זלעפות, ישב הרבי ולמד בחדר הפנימי בעוד שהמשמש שוהה בחדר החיצון. לפתע נפתחה הדלת והרבי נצב בפתח ואמר: הואל נא בטובך לקחת את

להפקד בבן זכר ונתן לרבי תתק״ס רובלים כפדיון – והרבי נתנם מיד לצדקה! גיסו, הרה״ק רבי נחום משטיפינעשט זצ״ל אמר, שלפי ריבוי החסידים ורוב עשרם (שנות הנהגתו של הרבי נודעו כ״שנות השפע״, ועם פטירתו איבדו רבים מחסידיו את עשרם!) תעלה הכנסתו להון רב ויכול היה להחשב עשיר כאחד הרוטשילדים, אלא שכל הסכומים הרבים מצאו את דרכם לצדקה!

סיפר הג״ר יעקב גרינברגר ז״ל, המו״צ מדוביוואו, כי פעם היה לו חולה בתוך ביתו והוא הפריש שלשה רובלים לשלחם אל הרבי לפדיון נפש ולא איסתייע מילתא. בינתיים החלים החולה מחליו, ורבי יעקב החליט שכאשר יסע אל הרבי לראש השנה ימסור לו את שלשת הרובלים הללו.

לאחר ראש השנה נכנס רבי יעקב אל הקודש פנימה והושיט לרבי חמשה רובלים. שנים – לפתקא, ושלשה לפדיון הנפש. הוא ידע שאת פדיון הנפש מייעד הרבי לצדקה, אבל מרוב מורא רבו שהיה עליו כמורא שמים שכח לומר דבר והגיש את חמשת הרובלים כאחד. הוא פנה ללכת ולא הרחיק מחמת הדוחק הרב, וראה שהרבי מחפש בערימת הכספים שלפניו עד שמצא את הפתקא והכסף שלו, הוציא ממנו שלשה רובלים וטמנם בכיסו. ברגע זה נזכר רבי יעקב וחזר אל הרבי לומר לו, שהוא אמנם שכח לומר ששלשה רובלים הם לפדיון נפש. חייך הרבי ואמר: ״בתר דעבדין מתמלכין... אין הכרח לומר לי, אני ידעתי מעצמי אלו מעות שייכים לי ואלו הם עבור הוצאות ביתי״ – וקרא למשמשו להעיד על כך שהוא יודע מעצמו למה נועד כל סכום...

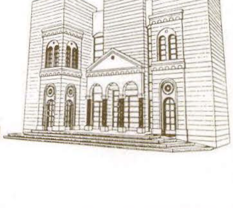

איזה פדיון, אולי יש עמך סך זה, אתן לך תמורתם מטבע גדול בשוה־ערכם".

השיב המשמש בתמהון: "רבי, לא זו בלבד שאין סכום כזה תחת ידי, אלא שמעולם לא ראיתי ציבור מעות קטנות כזה מעודי, אולי ימצא אחד בעיר!"

עוד הוא מדבר והעגלה עברה דרך יער גדול, והנה עני אחד מטפס ועולה מנבכי היער אל השביל, נאחז בסבך ומפלס דרך. אמר הרבי למשמשו: "קום קרא אליו, אולי יש תחת ידו מין זה וכסכום הזה, ותחליפהו לו במעות גדולות". עצרו את העגלה ושאלו את פי העני שענה שאמנם כן, מצויות עמו מטבעות רבות אלו והוא שמח להקל על משאו ולהחליפן בכסף גדול. נטל המשמש את המטבעות ומסרן לרבי שנהנה מאד, והעני נעלם מעיניו. מספר המשמש בלשונו: "ואני עמדתי נרעש, שלא ידעתי אנה נעלם מלפני, ואם (הרבי) נתן לו שלום והחזיר לו שלום. ואחר כך אמר לי מרן: ראה בעיניך, שבאם נחוץ — מוכרח להיות"...

אלו היו כאמור הצדקות הקבועות שנתן על פי צירופים קדושים לתקן שרשם במקום עליון. הרה"ח רבי מאיר כהנא, עד ראיה לכך, סיפר כיצד "מאד פחד לבבו בראותו את כל ההתפעלות שעשה עם המעות בטרם מסרם לידו לחלקם על פי שמות כאשר מסר לידו, ומלבד כל זה כשהגיע ל"ואתה מושל בכל", תחת הג' פרוטות של האר"י — נתן ג' רובל כסף, והיה לוקח מכיס זה ונותן לחבירו, ובשבת קודש היה לוקח את קופסת הטבק מהקאפטין ונתנה למשכון על כך".

אך מלבד צדקות אלו, אין מספר לכספים שנתן להחזיק ידי עניים ואביונים, להחזיר יורדים לגדולתם, ולתמוך בלומדי תורה. רבים היו הסוחרים ששיתפו את הרבי במסחרם כסגולה להצלחה ונותנים לו את חלקו ברווחים למחצה לשליש ולרביע — רווחים אלו היה הרבי נותן במלואם לצדקה. גם המעות שהיו מצרפים לפתקא נחלקו לשנים. בסתם — היו להחזקת החצר, שאף בה נעשו צדקות עד בלי די, כמאה איש היו מאוכלי שלחנו של הרבי דבר יום ביומו, עשרות "יושבים" התפרנסו מבית הרבי, מו"צים ומלמדים ושוחטים וכלי קודש שלא מצאו עדיין מקום פרנסה באו להיות "מאוכלי המן", מלבד המוני עניים ומלבד האורחים התמידיים. מסופר שפעם הוגש למסובין אוכל קלוקל והרבי התרעם ביותר, ואמר לרבנית הצדקת כי שאיפת זקנו הקדוש ה"אהבת שלום" זיע"א היתה שצאצאיו יקיימו הכנסת אורחים בהרחבה וברווחה.

לצרכים אלו הופנו הכספים שניתנו לרבי, אבל כאשר ניתנו לו כספים לפדיון נפש, כגון לרפואת חולה או להפקד בבנים — נתנם הרבי לצדקה במלואם. והלא המונים צבאו על דלתותיו וייחלו לישועה וצירפו הון רב לבקשתם — לדוגמא, אברך שהעתיר

טענו פה אחד והרבי חלק עליהם. הם עוררו זרוע גבורתם והכבירו ראיות והרבי סתרן אחת לאחת והוכיח את צדקת שיטתו עד ששבחו והודו לו.

פעם למדו בצוותא שני נכדי רביה"ק, הסב"ק ה"אהבת ישראל" ואחיו הרה"ק מאוטיניא זצ"ל, וזקינם ה"צמח צדיק" התיצב מאחריהם ולפתע התערב בלימודם ושאלם שאלה. לא מצאו תשובה, והוא דפדף בגמרא שלפניהם כמה דפים לאחור והורה להם ללמוד קטע מסויים. עיינו בו ומצאו את התירוץ לקושיא. נענה הרבי ואמר להם: "כסבורים אתם שתמיד הייתי כזה "קלאק" (סכל)... כשישבתי כאן על כסא הרבנות (עד שהוכתר כרבן של ישראל בן כ"ד שנה) ידעתי בעל פה את כל החושן משפט!" – כך המריצם לשקוד על תלמודם, וללכת בעקבותיו!

והעמוד השלישי ב"קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד" (זח"ג עג א) – אהבת ישראל, ועמוד גמילות החסדים, אף בו הצטיין הרבי לאין שיעור. היו הצדקות ה"קבועות" – בן אחיו הרה"צ רבי משה מראדוביץ זצ"ל סיפר, כי הרבי עצמו אמר לו שבכל יום ראשון בבוקר, עוד לפני תפלתו, חייבים להיות בידו מאתיים רובל כסף לצדקה, ושמש מיוחד נאמן רוח ושומר סוד היה מחלק את הכספים לפי הוראות הרבי. כמו כן, בכל יום ויום בשעה שהניח תפלין דרבינו תם היו מוכנים בידו ח"י רובלים. הוא אמר תפלות ובקשות והכה על לבו, ואחר כך חילקם ביד אותו שמש. גם בהיותו במקומות מרפא ובנסיעותיו אל ריכוזי חסידיו נהג במנהגו זה. בכלל, היתה חלוקת הצדקה מלווה בייחודים וצירופים ותפלות, ומי בא בסודו. כאשר אותו שמש המיוחד לחלוקת צדקה סיפר על אופן חלוקת הצדקות להרה"ק ה"אמרי יוסף" מספינקא זצ"ל (שהיה מקושר לה"צמח צדיק" זיע"א והתבטא עליו לאמר: "הרבי הוא בעל שם טוב!") התפעל עד מאד, ביקש מהשמש שיכתוב לו באר היטב את כל השמות והצירופים שעל ידי מספרם חילק הכל ואמר "שמאד עמקו מחשבות מרן בזה, כי מלבד כח הצדקה נתן כח בעולמות עליונים על ידי הצירופי שמות הקדושים".

בהקשר לכך מסופר מעשה פלא:

פעם נסע רביה"ק עם משמשו רבי בעריל שטיין למרחצאות טרוסקביץ. הם ירדו מן הרכבת בתחנת דרוהוביטש בבוקר השכם ומשם נסעו בעגלה. בדרכם, אמר הרבי למשמשו: הוצא נא מאמתחתי את הטלית ותפלין כי ברצוני להתפלל כאן על העגלה, כי עוד רבה הדרך לפנינו ויירא אנכי פן יעבור זמן קריאת שמע ותפלה עד שנגיע לאכסניה.

הוציא המשמש את הטלית ותפלין, הרבי הניח את הטלית על כתפו כדרכו קודם התפלה, ואמר: "שכחתי כי לא אוכל להתפלל עד שיהיו לי ק"ס מטבעות קטנים (הנקראים שני-גראשין) לעשות בהם

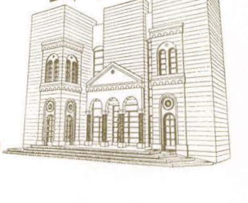

אהבת התורה, ואהבת ישראל

אהבת התורה, אף בה דבק ה"צמח צדיק" בלא מצרים. מתמיד בלימודו היה וסדריו קבועים. כשבא מבית המדרש אחר תפלת ערבית היה עוסק בתורה, בגמרא וראשונים, עד לשעה העשירית בלי הפסק. לאחר מכן קיבל את קהלו, ואז המשיך בלימודיו בנגלה ובנסתר ולא פסק פומיה מגירסא עד לשעה ארבע לפנות בוקר. בימות הקיץ היה קורא על פי רוב קריאת שמע פעמיים בבוקר, כי הגיע זמן קריאת שמע של שחרית בטרם קרא קריאת שמע שעל המטה. בשעה שש, כאשר נפתחו דלתות היכל קדשו, כבר ישב ולמד את שיעוריו שקודם התפלה, ומיד לאחריה היה ממשיך בלימודיו – חלקם מתוך הספר וחלקם בעל פה, כשהוא מעוטר בתפלין דרבינו תם, עד לשעה ד' או ה' לאחר חצות היום, מבלי שיטעם מאומה. הוא סיפר לפני פטירתו, שלפעמים חלש לבו כל כך עד שהיה לו הכרח לנשק את הפרוכת ולהשיב בכך את נפשו!

בהתמדה אשר כזו, הן אמרו בתוספות (כתובות סג.) שהדרך הוא בכל אדם שהולך ללמוד, שנעשה אדם גדול. על אחת כמה וכמה רביה"ק אשר נולד ברום המעלה, וגדולתו מי ישיג ושבחו מי ימלל, אשר ניחון היה בכשרונות עילאיים שהוא גדל והיה לגאון אדיר בחריפות ובבקיאות, בנגלה ובנסתר.

הרה"ח רבי שמואל אליעזר פלדמן ז"ל היה נוכח כאשר הגאון רבי נטע רבינוביץ בעל "דקדוקי סופרים" הדפיס את שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך וביקר בהיכלו של הרבי. היתה לו קושיא חמורה במסכת יבמות ששאל גאונים וגדולים ולא פתרוה, והרבי השיבו על אתר עד שנתפעל עד מאד. בעל "אבן שתיה" מספר, שלא היה זה מקרה בודד, אלא הוא בעצמו נוכח כמה פעמים בעת שהרבי "פלפל עם לומדים גדולים בש"ס ותוס', ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם נגדו".

הגאון רבי יצחק מנחם אב"ד ריזאווליע בא פעם לויז'ניץ ומצא שם את הגאון רבי יחזקאל מנחם מסטרופקוב ושניהם נכנסו יחדיו אל הרבי. התעורר ביניהם ויכוח בסוגית הגמרא "ספק דבריהם אין צריך ברכה" (שבת כג) האם כלל הוא או שיש חולקים עליו. שניהם

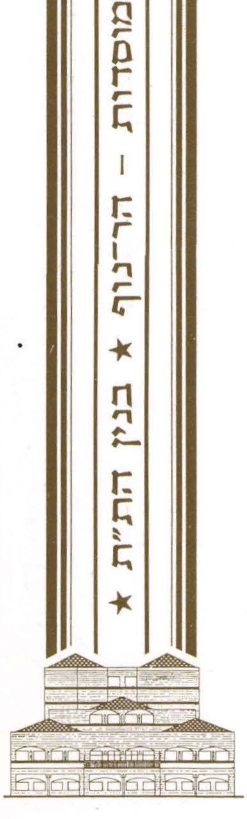

בשמונה עשרה של מוסף — שאז כל השומעים יכירו שהיה לו התפשטות הגשמיות ממש. ותיתי לי שזכיתי לראותו כמה פעמים בעת הזאת, כראות פני אלקים —

ופעם אחת כאשר גמר להתפלל תפלת מוסף, אמר לי: עכשיו אני מרגיש כאב גדול בכרעיים ממעל לרגלי, יען כי אלו העומדים מאחרי הכסא דחקו עלי את הכסא מאד מאד תחת הארכובה עד שארכובותי דא לדא נקשן מרוב הכאב, וככה עמדתי לערך ג׳ שעות — ומדוע לא שמתם עיניכם אתה ואביך לזה?

והבנתי, כי כל זמן שלא גמר התפלה לא הרגיש כל כך, מרוב הדביקות. כי לפי מאמרו, לא היה באפשרי שיעמוד כן, ובפרט לעבור כך לפני התיבה!״

בהתעלות מופלאה זו, מתיקות ודביקות, לא יפלא איפוא שבחג השבועות לאחר התפלה, פנה הרבי ואמר:

״הכל מודים, דבעצרת בעינן נמי ״לכם״ (פסחים סח:). את ה״חציו לכם״ קיימנו בתפלה, עתה נלך לקיים את ה״חציו לה׳״ בשלחן הטהור אשר לפני ה׳!

ואגב השלחן הטהור של חג השבועות — פעם כשה״צמח צדיק״ נכנס לשלחנו בליל ב׳ דשבועות הבחינו הנוכחים בכך ששלהבת הנרות מתנועעת והם כבר עומדים להכבות. והנה בדרך פלא הם החזיקו מעמד והמשיכו לדלוק. התחיל הקהל להתלחש על הנס המופלא, עד שהרבי שאל את הרב מטויסט שישב לצידו על מה הרעש. ענה שמתפלאים על שהנרות אינם כבים. הפטיר הרבי: ״הם כבר רגילים בכך״, שכן היו שם פמוטים מזקנתו אשת הרה״ק רבי פנחס מקאריץ זצ״ל. השיב הרב מטויסט: בשלמא אותם פמוטים, ומה על הנרות שבקנים האחרים? חייך הרבי חיוב רחב...

כשתמצי לומר, היה מופת הנרות בבואה וסמל לכחו ופעולתו של הרבי: השלהבת — האור והחום שבחסידיו — לא דלקה אלא מכחו!

ישראל. אם כן, על זה הצדיק שוחחו במוצאי שבת בערגה וכליון נפש! אין להעלות על הדעת שהוא יוותר על שתיית לחיים לעורר את זכותו. התפלה – כתפלה במחיצת ה"צמח צדיק" היתה, וכשישבו לשתות הרי נכנס יי"ש ויצא סוד, סיפורים ועובדות, ולקחים והנהגות, לא תשבע האוזן משמוע. וביני לביני שרים ניגון ומטפחים כף, והוא כאחד מבני החבורה, והנה טופח מישהו על כתפו ושואלו האם הוא פלוני, משום שאשתו מחכה לו בחוץ...

יוצא הכפרי מקודש לחול ונתקל ברעייתו הזועמת. היריד כבר בעיצומו, והוא יושב וחוגג! הזריזים נשכרים, ומה יהיה עלינו! מהר ובוא אל היריד!

מדוע, שואל בעלה. מביטה עליו האשה בתמהון, יומיים אלו בילעו את דעתו. מה פירוש מדוע, כדי למכור את הסחורה במעט רווח ולשוב לכפר!

ואז מה יהיה, שואל הבעל. שאלה של הבל! נשלם בכפר את חובותינו, ועוד ישאר בידינו מעט כסף.

ממשיך הבעל ושואל, ומה יהיה כאשר ישאר בידינו מעט כסף? כאן פוקעת סבלנותה. מה השאלות הללו, אם ישאר לנו מעט כסף יהיה לנו טוב, נחיה באושר!

מביט בה הבעל בחמלה ואומר: הגיעי בנפשך, מדוע צריך אני לעמול ולטרוח — — כאשר כאן, בפנים, כבר טוב לי ואני כבר חי באושר!...

סיפור זה, שסופר על ידי הרה"ח רבי יחיאל מיכל שטיינמץ מבורשא ז"ל כעד ראיה, ממחיש את האוירה המרוממת והנשגבה אליה העלה ה"צמח צדיק" את בני עדתו. אף יהודים כאלו שלא היה בקרבם קודם לכן שום זיק של התלהבות ושמץ לחלוחית דקדושה. כמו שהמליץ על כך רביה"ק ה"צמח צדיק" עצמו: "תהלת ה' ידבר פי" – "ידבר" מלשון המשכה והנהגה, כמו "דבר אחד לדור" (סנהדרין ז.) – אני אוכל להמשיך את תהלות ה' עד אשר "יברך כל בשר שם קדשו", אפילו מי שהיה בבחינת "בשר" בלא נשמה יצטרף להילול ולשבח!

זאת אמר רביה"ק ליהודי שבשעת תפלתו במחיצת רביה"ק התעלה לאין שיעור, והחליט שאין לו יותר שייכות לעוה"ז. לאחר התפלה נוכח לפתע לדעת שהעוה"ז מקנן בקרבו כשהיה והוא חופז אחר האוכל כבתחילה. בשברון לב הלך ושאל את פי רביה"ק לסיבת הדבר. נענה רביה"ק ואמר: דוד המלך ע"ה אמר: "תהלת ה' ידבר פי", כשאני משתפך בתפלה, אז "יברך כל בשר שם קדשו", גם אלו שבבחינת "בשר" משתתפים עמי. אבל לאחר התפלה, שב הבשר להיות בשר...

אם כך היה בכל ימות השנה, על אחת כמה וכמה בהגיע הימים הקדושים, הימים הנוראים. ושוב עדותו של עד ראיה, בעל "אבן שתיה":

"...ובפרט בימים הנוראים, בעת אמירת מלכויות, זכרונות, שופרות,

וכ"ק מרן זיע"א הסביר בכך את התפלה: "לפיכך אנחנו "חייבים" להודות לך", הואיל ואנו "חייבים" ומעוטי זכויות — לפחות נודה לך ונתפלל כדבעי!...

השבת אצל הרבי היתה "מעין עולם הבא", ריקודיו בליל שבת קודש, שלחנותיו המאירים בקדושה ובטהרה בשירה ובזמרה, ותפלותיו הנפלאות, אשרי עין ראתה כל אלו! נכדו הסב"ק ה"אהבת ישראל" זיע"א היה אומר: "אתם מביטים עלי וחושבים שגם זה משהו, מה אתם יודעים מה היה אצל הסבא! משל למה הדבר דומה, לתולעת המתחפרת בחזרת מרה, וחושבת שאין מתוק ממנה!"...

על האוירה בויז'ניץ בימי ה"צמח צדיק", יעיד הסיפור הבא.

מעשה בכפרי אחד שהתגורר בסביבות טשרנוביץ, והיה בא פעמיים בשנה ליריד שהתקיים בויז'ניץ. פעם נקבע היריד ליום ב', השיאתו אשתו לנסוע לויז'ניץ לפני שבת כי מספרים שמתגורר שם איזה צדיק, חתנו של הרבי מרוזין, מכניס אורחים הוא ונוכל להתארח אצלו. עשו כן, ואותה שבת היתה שבת שלפני היאהרצייט של אחד הצדיקים מראשי השושלת, והגיעו אורחים רבים. סידרו לכולם אש"ל מלא, והכפרי עלה לבית המדרש להתפלל. תפלה כתפלתו של ה"צמח צדיק" לא שמע מעולם, עריבות ומתיקות, בנוסח משובב לב ונפש, בקול אדיר קול עוז, ותהלתו בקהל עדתו העונים לעומתו בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול — אז ירננו גם עצי היער, אף לבו של הכפרי זע בקרבו. לאחר מכן בא לשלחן הטהור, מחזה שכמותו לא ראה. הכל עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, פיהם מלא שירה כים ולשונם רינה כהמון גליו ושפתותיהם שבח כמרחבי רקיע, והתלהבותו הגיעה לשיאה כאשר הרבי יצא בריקוד לכבוד שבת, ואף הוא נסחף עם הקהל בשירה ובזימרה, רקד ומחה כף, וכעלות השחר שב לאכסניה ואמר לזוגתו שהוא כבר מבין את מה שהמלמד סיפר להם בשינון ה"אקדמות", מה טוב ומה נעים חלקם של הצדיקים בקיבול שכרם משלם. והוא הלך מחיל אל חיל, לתפלות ליל שבת וסעודה שלישית, וכבר החליט שמכאן לא יזוז, "פה אשב כי איויתיה". כאן כל ישראל חברים, באהבה ואחוה ושלום ורעות, כאן שורה השכינה, כאן מאיר זיו פני הרבי. במוצאי שבת קודש הוא משתתף בסעודת מלוה מלכה ושומע סיפורי צדיקים מהבעש"ט ותלמידיו הקדושים, ובפרט מהרבי "בעל ההילולא", והוא מתפעל מהם עד מאד למרות שאת הרבי לא הכיר ומהי הילולא לא ידע. יום מחר עובר ביעף בשבת אחים גם יחד, ולערב אומרת לו זוגתו שיש ללכת מוקדם לישון כי למחרת נפתח היריד שלשמו באו. "ודאי", עונה לה הכפרי, ועם שחר הוא הולך להתפלל, ונדהם לראות את הנרות הרבים הדולקים בכל עבר. מאי האי, שאל. הטרם תדע, ענהו אחד מחבריו החדשים, הלא היארצייט של בעל ההילולא, ואחר התפלה ישבו יחדיו וישתו לחיים שיהיה למליץ טוב עלינו ועל כל

צדיק״ הרטיב בדמעות ובזיעה את מקום עמדו בעת אמירת התחנון.

כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א סיפר, שפעם בחג השבועות נכנס זקה״ק ה״צמח צדיק״ לבית מדרשו, נאנח ואמר: ״מביט אני סביבי בכל כדור הארץ, ורואה שאין בריה נמוכה ושפלה ממני, יהודי שאין לו עולם הזה, ואף לא יהיה לו עולם הבא״ – והסביר את דבריו:

״באים אלי ידידים ומתאוננים על מצבם הקשה, ברפתו של זה פרצה מגפה, ילדו של זה חולה, וכדומה, הן יש צורך בלב של אבן שלא יתפלץ מצרותיהם של ישראל! אם כן, האוכל ליהנות מן העולם הזה?

אולם, גם לעולם הבא לא אזכה. שכן אני יושב ליד שלחני (ב״טיש״) ו״מפטפט מלים״, יהודים רושמים את דברי, וכעבור ״מאה ועשרים״ ידפיסו זאת בספר. יהודי יקנהו, ויכניסהו בארון הספרים. כל אשה כשרה יודעת, שבערב שבת קודש עליה להניח על השלחן ספר־קודש כדי שהוא יהיה ״בסיס לדבר המותר״. באקראי, היא תוציא מן הארון את הספר של דברי. יקחוני בעלמא דקשוט וילקוני כהוגן ויאמרו: האמנם על ידי ספרך נעשה השלחן ל״בסיס לדבר המותר?״...

אם כן – סיים רביה״ק את דבריו – לא עולם הזה ולא עולם הבא, לכל הפחות נתפלל תפלה הגונה!״

והעידו זקני החסידים, שכתפלה ההיא לא היתה עוד – בנברשות התלויות התנועעו!

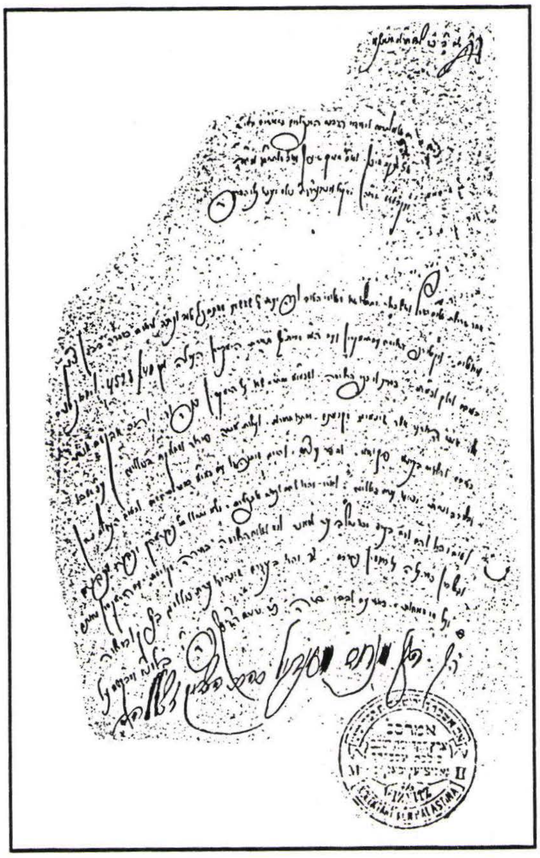

חתימת יד קדשו של רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א, עם חותמתו כאמרכל בארה״ק.

אהבת השי״ת

על דגלה של ויז׳ניץ חרוטות שלשת האהבות, אהבת השי״ת, אהבת התורה ואהבת ישראל. כל ימיו עמל רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א להשריש אהבות אלו בלב עדתו, וכל ימיו יקד ביקוד להב אש של שלשת אהבות אלו.

אהבת השי״ת בערה בקרבו. מסופר, שהרה״ק ה״דברי חיים״ מצאנז נפגש עם בעל ה״כתב סופר״ מפרשבורג, ובאמצע שיחתם התבשר שרביה״ק ה״צמח צדיק״ הגיע למקום — ועזב מיד את אורחו כדי לקבל את פני רביה״ק. תמה ה״כתב סופר״ על כך, שכן גם הוא וגם ה״דברי חיים״ היו מזקני גאוני הדור, וה״צמח צדיק״ היה צעיר משניהם בשנים רבות. הסביר ה״דברי חיים״ את הנהגתו זאת לאחי ה״כתב סופר״, הג״ר שמעון סופר מקראקא זצ״ל שפגשו והעיר לו על כך, ואמר: מצינו, שהקב״ה בחר לבנות את בית המקדש על הר המוריה, מקום העקידה, ולא על הר סיני עליו ניתנה התורה. ומדוע? כי אין חשיבות גדולה יותר לפני המקום ב״ה, מיהודי שפשט את צוארו כדי למסור את נפשו על קדושת שמו יתברך. מעיד אני, סיים הרבי מצאנז את דבריו, שהרה״ק מויז׳ניץ מוכן למסור את נפשו בכל רגע על קדושת שמו יתברך!

על אחת כמה וכמה, ניכר היה להטו בתפלתו. עוד בימי אברכותו כאשר היה סמוך על שלחן אביו הקדוש, ביקש אחד מחסידי ה״תורת חיים״ זיע״א להפרד גם מבניו הקדושים לשלום, וכששאל על צעיר הבנים הוא רביה״ק ה״צמח צדיק״ אמרו לו שהוא שוהה עדיין בבית המדרש. הלך לשם, ומצאו בתפלת שמונה עשרה, והטלית מליטה את פניו ויורדת עד חזהו. כשסיים להתפלל הפשיל את הטלית ״והיו ב׳ עיניו הקדושות כמראה אש ממש!״

על תפלתו העידו: ״כי חננו השי״ת בקול נעים, וגם היה בעל בכי גדול, ובכל תפלותיו שערי דמעות לא ננעלו, וכל השומע את קולו קול חוצב להבות אש בתפלתו נמוג לבו והיה למים, והתעורר בקרבו רוח טהרה״.

רביה״ק עצמו מנה פעם את המלכים המושלים בעולם, ואחר כך מנה את צדיקי הדור, ולבסוף אמר: ״ארבעים אנחנו, שכאשר אנו אומרים הללי נפשי את ה׳ — נהפכים הקרביים בבטן!״ הרה״ח רבי משה ויזלמן ז״ל סיפר, שראה ביום חול רגיל שה״צמח

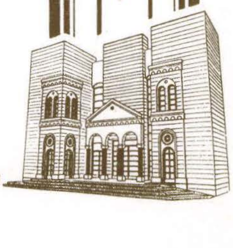

ציור דמות דיוקנו של רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א, שזקני החסידים מהדור העבר העידו על נכונותו.

שני אחיו לא ידעו על כך עד לאחר פטירתו של אביהם הקדוש לחיי עולם.

מסופר, שלאחר פטירתו של ה״תורת חיים״ זיע״א נכנסו כמה חסידים לשאול את אלמנתו הרבנית ע״ה להיכן יסעו מעתה. נענתה ואמרה: לאחר פטירת חותני ה״צמח צדיק״ זיע״א, כאשר בניו הקדושים חילקו ביניהם את ירושתו, טענה גיסתי אשת הרה״ק מזאבלטוב שלבעלה מגיע חלק רב יותר בירושה. שכן בעלי נשאר על מקום אבותיו, והחסידים ימשיכו לנהור אליו ופרנסתו מובטחת. מה שאין כן בעלה, העובר לקבוע את חצרו במקום אחר ומי יודע כמה יסתופפו תחת דגלו. נענה בעלי הקדוש ואמר: ״וכי המקום גורם? לאחר מאה ועשרים נראה האם המקום גורם!״ אם כן, נראה מתשובתו שהרה״ק מויז׳ניץ יגדל על פני אחיו מקוסוב.

כאמור, אחיו הבכור הרה״ק רבי יעקב שמשון זצ״ל מילא את מקום אביו בקוסוב, ואחיו השני הרה״ק רבי יוסף אלתר זצ״ל התחיל לנהוג נשיאותו בראדוביץ. רביה״ק ה״צמח צדיק״ (ע״ש ספרו הקדוש, בגימטריא כשמו הק׳, מנחם מענדיל) נשאר בעיר רבנותו ויז׳ניץ ושם יסד את מלכותו, שושלת ויז׳ניץ המעטירה, אליה פנו רוב מנין ובנין של חסידי אביו וסבו, ואליהם נוספו המונים והצטרפו ללגיונו של מלך ליאור באורו, להתחמם באישו ולהתעלות במחיצתו. לראש השנה הראשון הגיעו רבים מגדולי הדור, כהרה״ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא, הרה״ק בעל צרור החיים מסעליש, הרה״ק מהרצ״ה מליסקא זצ״ל, ועוד. אף משלחת גדולה של ראשי חסידי קוסוב ממרמרוש הגיעה. הם היססו בתחילה האם לנסוע לקוסוב, כדרכם מימים ימימה, או לויז׳ניץ. הורו לעגלון לנסוע, ונרדמו כולם. כשנתעוררו, מצאו את עצמם בויז׳ניץ. אמרו: משמע, שההנהגה עברה לכאן!

בית רביה"ק
ה"צמח צדיק"
זיע"א.

את בית המדרש שרוף – ואת הכסא שלם, ויהי לפלא. הוא נטלו והביאו למקומו הראוי לו, אל הסבא קדישא לגרוסוורדיין.

יש אומרים, כי כמה ימים לפני פטירתו קרא רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א לבנו ה"צמח צדיק" זיע"א, וביקש להביא לו את אחד המעילים – החלעטלאך – שאביו ה"אהבת שלום" קיבל מרבו הרה"ק מטשארני־אוסטרהא זצ"ל.

הרה"ק מטשארני־אוסטרהא שלח לו מארץ ישראל שני חלוקים שנתפרו למענו במיוחד. נמסר, כי רבי זאב וואלף לבשם רק פעם אחת וכי עובר ללבישתם טבל עצמו בנהר דינור, ושלחם לתלמידו חביבו. "והרה"ק מהרמ"ם ז"ל (ה"אהבת שלום") נתן חלאט אחד במתנה לבנו הרה"ק רבי חיים ז"ל, וציוה עליו שלא ישנה סדר התפירות, כי קבלה בידו שהחייט בעת שתפר אותו היה מייחד ייחודים בכל תפירה ותפירה. הרה"ק רבי חיים ז"ל נתנו במתנה לבנו הרה"ק מו"ה מנחם מענדל ז"ל מוויזניצא, ונפל זה החלאט לחבל בתו הצדקת מרת שרה ע"ה הרבנית מסקאהל, והיא נתנה אותו במתנה לחתנה הרה"ק מ' פנחס שליט"א (זצ"ל) מבארשא, וחלאט השני היה בבית גנזיו של הרה"צ רבי משה מקאסוב ז"ל (בעל "לקט עני"). והמה יקרים בעיניהם ככל הון, ולא ילבשום רק בראש השנה בעת תפלתם וביום כפור. וכן נהג הרה"ק מהרמ"ם ז"ל מוויזניצא. והנה, הגם שכבר עבר עליהם יותר ממאה ועשר שנים, מאז נשלחו משם – מכל מקום המה עדיין חזקים וטובים" (אבן שתיה, כח).

עתה הורה ה"תורת חיים" לבנו ה"צמח צדיק" ללבוש את המעיל ולשבת על כסאו. הוא סירב בתחילה למלא אחר ההוראה, אולם הרבי עמד על כך וה"צמח צדיק" ישב על כסא אביו הקדוש.

ובפרט אתה שהנך בן מלכים, תגזור נא אומר ויקם שיבוטלו מעלי ומעל כל בית ישראל כל גזירות קשות ורעות!

הרה"ק מרוז'ין ליווה אותם עד סמוך לגבול הרוסי, עד להוסיאטין, שם עצרו ודברו הרבה, הוא אמר תורה ורקדו שם בהתלהבות רבה כשעתיים. לאחר מכן עלו רבוה"ק לעגלה וחצו את הגבול, כאשר הרה"ק מרוז'ין קורא אחריהם "יברכך".

בחתונה הגדולה השתתפו מאות אדמו"רים ורבנים ואלפי חסידים. לאחר חתונתו ישב על התורה ועל עבודת הש"ית בקדושה ובטהרה במחיצת חותנו הק' והוסיף חכמה על חכמתו וטהרה על טהרתו, ושאב מים בששון ממעייני החכמה של אביו וחותנו עד שנעשה כמעיין המתגבר ועבד את הש"ית בהתלהבות נפלאה, עלה ונתעלה ונתקדש, ושמעו הטוב התפרסם בעולם.

פעם סיפר הרה"ק רבי יצחק מוורקא זצ"ל לחסידיו שכאשר הוא ביקר בהיכל קדשו של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין בסדיגורא, ישב לידו הרה"ק מויז'ניץ שהיה עוד אברך רך בשנים, ושלהבת האש שיקדה בו צרבה את הרה"ק מוורקא, "ס'האט עהם געבראטען"! משמשו של רביה"ק ה"צמח צדיק" שמע זאת מפי חסידי וורקא ושאל את פי הרבי האם הוא זוכר שבת זו. השיבו הרבי בענוותנותו: "דענצמאלט בין איך נאך ערליך געוועזין", אז עוד הייתי הגון וראוי...

הרה"ק מרוז'ין היה משתבח בחתנו הקדוש שהוא כלי מפואר, וכאשר הרה"ק מצאנז ביקר בהיכלו לקחו לראותו. אותה שעה ישן רביה"ק, והרה"ק מצאנז לא הניח להעירו, באמרו "ער שלאפט שיין" (הוא ישן יפה!) ונשאר עומד בחדר החיצון. נקלע לשם רב גדול בתורה שנכנס בפלפולא דאורייתא עם הרבי מצאנז, ורביה"ק התעורר והתוודע אל ה"דברי חיים" זצ"ל.

בג' חשון תרי"א נתעלה הרה"ק מרוז'ין לשמי רום. רביה"ק, חתנו, שהיה מלא וגדוש בתורה ויראה ובכל מדה נכונה, חזר לבית אביו הק' ונתמנה לכהן כרבה של ויז'ניץ לאחר פטירתו של הגה"צ רבי יצחק זצ"ל, חסידם ומקורבם של רבוה"ק ה"אהבת שלום" ובנו ה"תורת חיים" זיע"א. מסופר, שכאשר נסע למקום רבנותו נטל עמו את כסאו של סבו הקדוש ה"אהבת שלום" זיע"א ולא הוציאו מידו כל הדרך הקשה בהרים ובעמקים. למקורביו שביקשו לעזור לו, אמר: "נתגלה לי בחלום הליל שויז'ניץ עתידה להיות מטרופולין של חסידות, וראויה היא שאהיה טורח בעצמי בהבאת כסאו של הסבא אליה".

על כסא זה ישבו רבוה"ק ה"צמח צדיק" וה"אמרי ברוך" והסבא קדישא זיע"א. כאשר הס"ק נאלץ לברוח מעירו בתוקף הנסיבות במלחמת העולם הראשונה נשאר הכסא מאחור, אולם כאשר בנו בעל "דמשק אליעזר" זיע"א שב לויז'ניץ לאחר המלחמה מצא

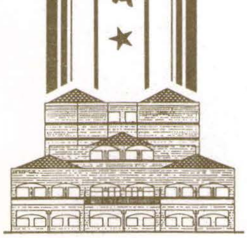

יהיה דומה לו. הרבי מרוז׳ין ביקש גם את הגאון רבי יהודה מודרין מסיגוט זצ״ל, מח״ס ״זכרון שמואל״, לבחון את ידיעותיו של החתן שהיה כאמור כבן שש. התברר לו להפתעתו, שהוא יודע לצטט בעל פה את כל הש״ך הגדול בחושן משפט סימן ס״ו. התברר, שאין הוא רק בבחינת ״יום המיוחס״ גרידא...

בשנת תר״ד נערכה החתונה הגדולה בקישינוב שברוסיה. אותה עת העלילו השלטונות הרוסיים על הרה״ק מרוז׳ין שהוא מבקש להיות למלך היהודים וביקשו להגלותו. הרבי הצליח להמלט לאוסטריה וישב ישיבת ארעי בסקאלה, בעוד משפחתו נותרה בקישינוב שברוסיה. העליה לתורה נערכה איפוא בסקאלה ומהרבי מרוז׳ין נבצר לנסוע לחתונה שנערכה בקישינוב, שכן אז היה נעצר חלילה בידי שלטונות הצאר הצורר.

לעליה לתורה שהתקיימה בסקאלה באו אלפי חסידים. כל תושב בעיר החזיק בביתו כמה וכמה אורחים, מלבד אלו שגדשו את בית המדרש ולנו בחצרות הבתים. בשבת בבוקר כאשר המחותנים הקדושים ביקשו לצאת עם החתן לבית הכנסת היה המון גדול כל כך סביב הבית שנבצר לפלס להם דרך והם התפללו באכסניה וקראו בתורה בספרו הקטן של הרבי מרוז׳ין שהיה עמו תמיד. גם לסעודה נבצר מהם לצאת, שכן ההמון עדיין צר על האכסניה, והאוכל הובא אליהם. כמה מנכבדי החסידים שביקשו לברך את רבותיהם בברכת ״מזל טוב״ נאלצו להכנס דרך החלון. סקאהל לא ראתה מעודה מחזה כזה.

בשעת הסעודה הבחין רביה״ק ה״תורת חיים״, כי מחותנו הקדוש אינו טועם כמעט מאומה. שאלו על כך והוא ענה, כי לפני שנשמתו ירדה לעולם הזה הוא התנה עם גופו שיסתפק אך במועט שבמועט, והגוף אכן עומד בתנאו!

משך אף ה״תורת חיים״ את ידו מסעודתו. שאלו הרה״ק מרוז׳ין, ״האם גם המחותן הזה התנה תנאי כזה עם גופו?״

״לאו דווקא״, חייך ה״תורת חיים״, ״אלא שעתה הובהר לי דבר שמעודי תמהתי עליו. בכל ליל שבת בא האדם לביתו מלווה במלאכיו ומקדם את פניהם ב״שלום עליכם״ נלבב, אלא שמיד מסמיך הוא ״צאתכם לשלום״ ומשלחם. כלום מן המדה הוא זה? אלא שעתה מבין אני היטב. אין האדם יכול לקדש ולסעוד, כאשר נצבים עליו מלאכים שאינם טועמים מאומה״... כאשר כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א מזכיר סיפור זה, הריהו מסיים ואומר: זקה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א לא ערך כזה תנאי עם גופו הקדוש — משום שבדרך עבודתו בקודש לא היה זקוק לתנאי זה!

בשעת פרידתם הרכין הרה״ק מרוז׳ין את ראשו לפני החתן הצעיר ואמר לו, הואיל וחתן דומה למלך (פרדר״א ט״ז)

רביה״ק ה״צמח צדיק״ מויז׳ניץ זיע״א

בכ״ד באייר שנת תק״ץ נולד בן זקוניו של רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א ושמו נקרא בישראל מנחם מענדיל על שמו של רביה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א, שנפטר כארבע שנים לפני כן. לימים היה רביה״ק מזכיר בענוותנותו שהוא נכנס בבריתו של אברהם אבינו ב״יום המיוחס״, היינו היום שלאחר ראש חודש סיון ולפני שלשת ימי ההגבלה, והריהו כ״מיוחס״ המסובב בשלשלת יוחסין והוא עצמו ״לית ליה מגרמיה כלום״. אף אני, היה הרבי אומר, אבי וזקני קדושי עליון, בני ונכדיי פאר מקדושים, ואני עצמי – כ״יום המיוחס״...

בעודו ילד, כבן שש, בא אל אביו הקדוש הרה״צ רבי דוד ליב בנו של הרה״ק בעל ״צמח ה׳ לצבי״ מנדבורנא זצ״ל, והציע לו לשדך את בנו היניק וחכים עם בתו של הרה״ק רבי ישראל מרוזין זצ״ל. ההצעה נראתה לרבי. מסופר, שהוא שלח שני אברכים אל הרה״ק מרוזין ואמר להם: במוצאי שבת קודש לא תראה הלבנה. תכנסו אל הרה״ק ותאמרו לו שאתם שלוחי, ואם יסכים לשידוך המוצע – תראה מיד הלבנה, וכך הוה...

היה לו לה״תורת חיים״ כח להראות את הלבנה בחידושה. והמדובר הוא בשמי אירופה המכוסים בעבים במרבית ימות השנה ולילותיה! מספרים, שבזמן ששלמו ימי אכילת מזונותיו על שלחן חותנו הרה״ק משפיטובקה, כאשר נפרד ממנו לשוב לבית אביו הקדוש הוא ברכו כי כל הבטחותיו לבנים, לפרנסה ולקידוש הלבנה במועדה, יקויימו. לימים, נסע הרה״ק משינאווא לשחר את פני הק׳ ה״תורת חיים״. בשובו לאביו הרה״ק ה״דברי חיים״ מצאנז זצ״ל, שאלו מה ראה שם. סיפר שהלבנה היתה עטויית עבים ולא נראה שמץ של סיכוי לקדשה. אמר הרבי, שאם יביאו קנקן מי דבש תראה הלבנה, ואמנם מיד נתפזרו העבים. הפטיר ה״דברי חיים״: ״ומה הרבותא להראות לבנה עבור קנקן מי דבש״... כחם של צדיקים!

נתוועדו המחותנים הקדושים בעיר בוטושאן, והרבי מרוזין שאל את מחותנו שיאמר לפניו את מעלותיו של החתן. השיב לו: מעלתו הגדולה ביותר, שהוא נקרא על שם אבי הקדוש, ובוודאי

והראהו את צוואתו. התפלא רבי דוד על שהרבי מחלק את עזבונו בשוה בין בניו ובנותיו. השיבו הרבי: דע לך ידידי, שהון ונחלת אבות אינם חשובים כירושת עולם, שכן גלגל הוא שחוזר, ולמה נקרא שמם "זוזים" שזזים מיד ליד. עיקר הירושה היא זו הרוחנית, כמו שמשה רבינו ע"ה נתן מהודו על יהושע, ודבר זה הנחתיו לבניי בלבד.

בצוואתו זו, הוריש לבתו מרת שיינא רחל את ביתו הישן. היה הדבר לפלא בעיניה, שכן היא היתה עשירה מופלגת וגרה ברוסיה הרחוקה, ומה לה ולביקתה ישנה. אבל כעבור שנים רבות התרושש חמיה מכל וכל, ובא בלויית בנו וכלתו לקוסוב, אל אותו בית ישן שהרבי הוריש לבתו בצוואתו... הגביר רבי משה יוסף מחותנו של הרבי נפטר בקוסוב, ובנו וכלתו בת הרבי עברו לקולומייא, שם רצו להכתירו כאדמו"ר אך הוא סירב לכך בענוותנותו. כשנפטר, בא' דחול המועד סוכות תרנ"ה נבנה אהל על קברו. בניו כיהנו ברבנות בזעבליא, פעטריווא ובאנילב.

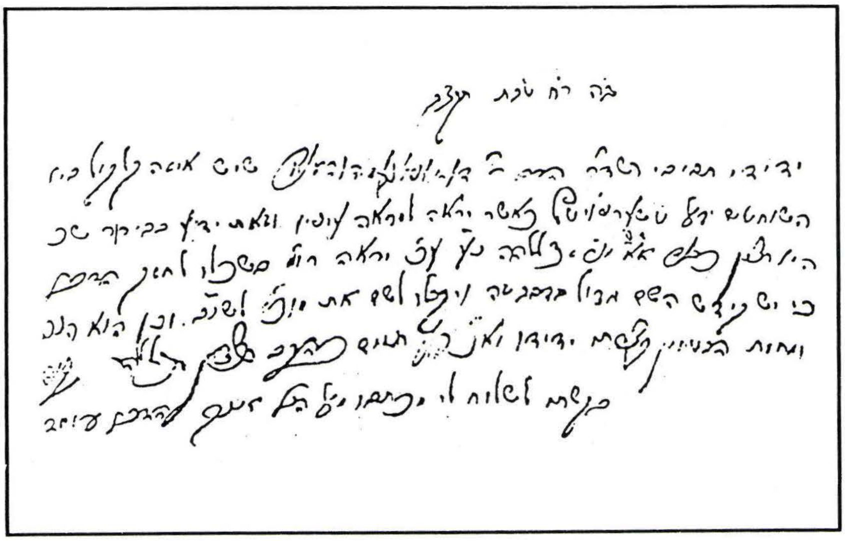

מכתב בכתי"ק
של רביה"ק
ה"תורת חיים"
זיע"א.

לא דרש עוד אלא העדיף לשתוק... אף הגה"ק ה"דברי חיים" מצאנז קרא עליו את הפסוק: "וחכמת המסכן, בזויה". חכמתו של מי שאוצר בתוכו את מילותיו (מלשון: "ערי מסכנות" — אוצרות) בזו־יה, שם שוכן השי"ת. הוא נפטר בי"ט אדר תר"מ ובנו יחידו הרה"ק רבי משה המשיך אחריו את שושלת קוסוב.

בנו השני הוא הרה"ק רבי יוסף אלתר מראדוביץ זצ"ל, מגדולי צדיקי הדור ובעל מופת מפורסם. הוא נשא לאשה את נכדתו של הרה"ק רבי משה צבי מסווראן זצ"ל שתבע ממנו לפני החופה שכל עשיותיו תהיינה אך ורק כדי למלא רצון הבוית"ש. בשנת תרל"ג נסע לארץ ישראל והבטיח לחסידיו שכל ישועה שיזדקקו לה, אם יכתבו לו עליה — יוושעו. בקיץ שנת תרל"ט נסע לרחוץ בימה של חיפה ונסתלק שם בח' תמוז, וקברו נכרה במערת האמורא רב אבדימי דמן חיפה (ראה בקובץ "תורה אור" גליון צח בירור הדברים). אף בנו הרה"ק רבי משה זצ"ל בעל הספה"ק "ויקח משה" אחז במעשה אבותיו והשתקע בארץ הקודש בשנת תרנ"ז, ונפטר בר"ח כסלו תרס"ב, ומנוחתו כבוד ליד ציון האר"י הקדוש בצפת. בנו הרה"ק רבי ישראל זצ"ל המשיך אחריו באדמו"רות ראדוביץ.

על בנו השלישי של רביה"ק ה"תורת חיים", הוא רביה"ק ה"צמח צדיק", זיע"א, יורחב הדיבור להלן. אף שלש בנות היו לו, הרבנית הצדקת מרת יוכבד ע"ה, רעיית הרה"צ רבי פנחס יוסף דכנר זצ"ל נכדו של הרה"ק מקוריץ זצ"ל. היא נפטרה בחיי אביה הקדוש. כאשר אמה הצדקת פנתה אל רביה"ק שיתפלל לרפואת בתם, אמר: "רבונו של עולם, יודעני שאם אתאמץ בתפלה אפעל את הרפואה, אבל אם הדבר הוא נגד רצונך לא אתעקש, והריני מבטל את רצוני מפני רצונך. וכשנסתלקה, אמר הרבי אחר ארונה: בתי, לכי בשלום, אם ישאלוך דבר תאמרי בת מי את ואל תחששי. וכבר בימי ה"שבעה" אמר הרבי שהיא התגלתה אליו ואמרה שכבר אין צורך לקונן עליה, משום שכבר באה למנוחתה.

בתו השניה, הרבנית הצדקת מרת הניה ע"ה נישאה להרה"צ רבי ישראל נכדו של המגיד הקדוש מזלוטשוב זצ"ל, ובזוו"ש להרה"צ רבי משולם זושא מטלומטש זצ"ל, נכדו של הרבי ר' זושא מהאניפולי זצ"ל, שהוציא לאור את הספה"ק "ליקוטי תורה" לחו"ז (מזוו"ר) המגיד הק' ר"מ מטשרנוביל זצ"ל.

בתו השלישית של הרבי היתה הרבנית הצדקת מרת שיינא רחל ע"ה שנישאה להרה"צ רבי יהושע אלעזר, אף הוא נכדו של הרה"ק מקוריץ זצ"ל, ובנו של הנגיד ובעל הצדקה המפורסם רבי משֶה יוסף מברדיטשוב ז"ל. הם היו סמוכים על שלחן האב, ורבי יהושע אלעזר התעלה בתורה וקדושה ובמעשי חסד.

בחודש אייר שנת תרי"ד, ימים אחדים לפני פטירתו, קרא רביה"ק ה"תורת חיים" למקורבו הגביר החסיד רבי דוד שטיין מקיטוב ז"ל

היה לבוש בחלוק של פסח... מיהרו הסובבים את מטתו לבית הרבי, וראוהו ניצב ליד החלון באותו חלוק. נענה הרבי ואמר: שוטה שבעולם, וכי בכחי לעלות לשמים? אל תאמרו כאלו הבלים ואל תחזרו עליהם...

הספה״ק ״תורת חיים״ על התורה וליקוטים, הופיע בכמה מהדורות. לראשונה בלבוב תרט״ו, שנה לאחר פטירת רביה״ק. לאחר מכן בקולומייא תרמ״ג, גרוסוורדיין תרפ״ז, ניו יורק תש״י, ומאז במהדורות צילום שהאחרונה בהן ירושלים תשל״ח.

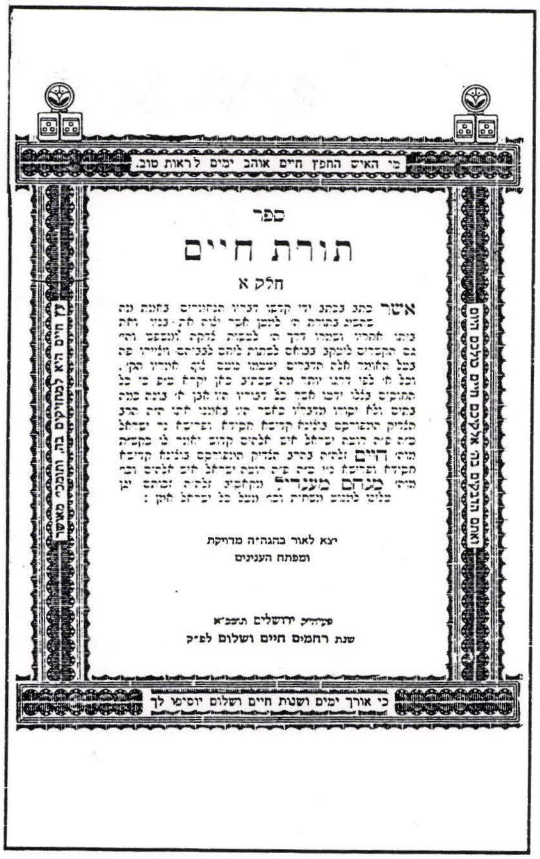

מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב.

ספר

תורת חיים

חלק א

יצא לאור בהגה״ה מדויקת

ומפתח הענינים

פעיה״ק ירושלים תשכ״א

שנת רחמים חיים ושלום לפ״ק

כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך

עץ חיים היא למחזיקים בה, ותומכיה מאושר

שער הספה״ק ״תורת חיים״.

בסיגעט תרס״ז הופיע ״תורת חיים תניינא״ מכתב יד שהיה אצל הרה״ק הרמ״מ מזבלאטוב והרה״ק רבי חיים מאטיניא, זצ״ל. במהדורת ירושלים תשל״ח צורפו אליו ד״ת נוספים של רביה״ק מכמה מקורות נוספים, שצויינו בשולי הדברים. בא״י יצאה מהדורה של הספה״ק ״תורת חיים״ מוגהת מכתי״ק שהיה תח״י כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א, בעיה״ק ירושלים ת״ו, שנת תשכ״א.

רביה״ק ה״תורת חיים״ השאיר אחריו שלשה בנים צדיקים וקדושים. בנו בכורו הרה״ק רבי יעקב שמשון זצ״ל ישב אחריו על כסאו בקוסוב. נודע כבעל מופת ובעל רוה״ק גלויה. ממעט היה מאד בדיבור. כשאחיו, רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א שאלו לפשר הדבר, הצביע ללא אומר ודברים לעבר בית הקברות, לאמר שחיותו של האדם תלויה בדיבורו, כמאמר הכתוב ״לנפש חיה״ ותרגומו: ״לרוח ממללא״. פעם אמר: ״שמעון העמסוני היה דורש כל ״אתין״ שבתורה, כיון שהגיע ל״את ה׳ אלקיך תירא״ — פירש״ (פסחים כ״ב ע״ב). כלומר, שמעון העמסוני היה נאה דורש, עד שהגיע ליראת הרוממות ומאז

הגוף, להפכו לחלק ממנו. ואיני יודע לשית עצות בנפשי כיצד לעשות זאת, ואני תוהה: מה עושים עם השערה...

רביה״ק היה רועה נאמן לעדתו, והסכים להשאר עמם, להנחותם הדרך ולהאיר להם, עד שהגיע היום המר והנמהר, כ״ה באייר שנת תרי״ד. בימי הספירה ימי הדין נתעלה הרבי לשמי רום, וטרם מלאו לו ששים שנה.

הוא הותיר אחריו ברכה את ספרו הקדוש ״תורת חיים״, מעט הכמות ורב האיכות באשר ״כל דיבוריו היו אבן אחת בונה כמה בתים״ (משער הספר). חיבה יתירה נודעה לספר זה מרבוה״ק, משום שזהו הספר היחיד (מלבד הספה״ק ״אמרי חיים״ של מרן זיע״א) שנכתב על ידי הרבי עצמו ולא על ידי שומעי לקחו. ״ודע, שספרו זה היה מונח תחת מראשותיו, וכמה פעמים בלילות היה לוקחו, וכתב בו רזי תורה שנתגלו לו״ (אבן שתיה, פ״ה אות ה). אף בחיים חיותו היה ה״תורת חיים״ מספר דברי תורה שגילו לו מן השמים. עדות בידינו, למשל, ״מפי החסיד ר׳ נפתלי קערן מקוסוב, שפעם אחת נכנס אצל הרה״ק, ואמר לו: אספר לך איזה דבר תורה, מה שאמר לי אבי כעת, שנראה אלי בהקיץ״ (שם, פ״ג אות ט, ע״ש הד״ת, ונדפסו במהדורת ״מעין החסידות״ של ״אהבת שלום״ סו״פ בשלח).

אף בניו הקדושים עומדים בהקדמתם על פרט זה, בכתבם: ״הנה לפניכם אמרות טהורות, מים חיים נוזלים מצוף לב טהור ממולא על כל גדותיו רוח אלקים, אמרי נועם מלאים זיו ומפיקים נוגה.

מעטי כמות כאחד רסיסי טל מול לקחו הטוב אשר הרעיף במטרות עוז דברות קודש מלאים חן ואימה גם יחד, בשבתות וחדשים ומועדי ה׳ המקודשים ובכל עת מצוא לב נאמן באוזן שומעת ונפש יודעת —

ורב׳ איכות ויתרון שאת, יען מכתב יד קדשו יצאו בקדושה ובטהרה, שקל ובחן וצרף כל מלה לעומת מחברתה בקודש ומעלה... ויקרא שמו בישראל תורת חיים כאשר רשם בכתב ידי קדשו״.

מחמת ענוותנותו לא רצה ששמו יזכר על מופתים. מסופר (זכרון אשר, כב) שאדם צעיר חלה ונטה למות, ואמו ואחותו פנו אל רביה״ק בזעקה, ולא הניחוהו להתפלל וללמוד אלא באו בלא הרף לזעוק ולעורר רחמים. אמר רביה״ק, הביאו לי את החלוק שאני רגיל ללבוש בפסח ואת מקטרתי. העלה אש במקטרת ועמד ליד החלון הפתוח כחצי שעה. אותה עת הקיץ החולה, פקח את עיניו וסיפר: מזה זמן עומד אני בפני בית דין של מעלה ששוקל ודן בענייני, האם להחזירני לחיים אם לאו. והנה לפני כחצי שעה נכנס הרבי לפני בית דין של מעלה ואמר: הניחו לו, כי בעטיו באים קרוביו לבלבלני מעבודתי. ותפס בי והובילני אל הפתח ודחפני החוצה! ואתן לכם אות וסימן, כי הרבי

הרי לנו שני יסודות. **האחד — נחיצות הענוה שהיא עיקר** העבודה, וכמו שכתב רביה״ק (תו״ח ויצא) עה״פ ״סולם מוצב ארצה״, כי ״סולם״ בגימטריא צום, קול וממון, ואפילו יעסוק בכל אלו הרי רק אם יהיה ״מוצב ארצה״ בשפלות וענוה, רק אז ״ראשו יגיע השמימה״ לפעלו ולתקן כראוי לו. וכן כתב (בפרשת בראשית) כי ״על ידי שמסוה הבושה על פניו ואינו נחשב בעיני עצמו לכלום, הוא מאמין ביותר בהשם יתברך אשר מלא כל הארץ כבודו, ועל ידי זה בא לידי חכמה. וזה שאמר הכתוב: ״והארץ היתה תהו ובהו וחשך״, היינו כשאינו נחשב בעיני עצמו לכלום אלא לתוהו ובוהו, על ידי זה ״ויאמר אלקים יהי אור״, היא בחינת חכמה, אור בגימטריא רז״, כו׳.

והיסוד השני שלמדנו, שבכדי לבוא לבחינת הענוה יש להתדבק בצדיק שהוא עניו כמשה רבינו ע״ה, כפי שהיה רביה״ק עצמו, וכפי שכתב בספרו שאך ורק על ידי הענוה יכול הצדיק להשמר במעלתו העליונה: ״אם אדם הוא במעלה עליונה והוא ממעט את עצמו, אזי הוא תמיד יכול להיות במעלה עליונה, כי אם הוא ח״ו מתגאה — הוא יורד, כמאמר חז״ל ״ומבמות — הגיא״. וזה הפירוש: ״רק — עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה״. אפילו הם בתכלית השלימות בחכמה ובבינה, הם ממעטים את עצמם, ולכן הם תמיד במעלתם, וזהו: ״רק״! (תו״ח, ואתחנן).

בשנותיו האחרונות ביקש ה״תורת חיים״ לעלות לארץ הקודש, אך מקורביו מתחננים בפניו שלא לעזוב את עדת החסידים כצאן אשר אין להם רועה, כפי שהגדיר זאת הרבי עצמו: ״כי הרועה משגיח על הצאן שיהיה להם מרעה טוב ושמן, ולפעמים הוא מטיל אימה עליהם ביותר וגם מכה אותם, כדי שלא ילכו חוץ לגבולי״ (״אבן שתיה פ״ט אות ז), ובכל אלו אין לנגד עיניו אלא טובת הצאן בלבד. ושלא תאבד כבשה אחת מן העדר.

מסופר, שפעם בשעת ליל מאוחרת, לאחר שקיבל את קהלו ואיש אשר כברכתו ברך אותם, ראוהו הולך בחדרו אנה ואנה, נרגש ונסער, ושפתיו ממללות: מה עושים עם חוט השערה, מה עושים עם השערה?!

שאלוהו לפשר הדברים, והרבי הסביר: כידוע, כלל ישראל הוא קומה שלימה, ויש בה את ראשי העדה, ועיני העדה, יש שהם בבחינת יד במעשה המצוות וגמילות חסד, ויש שהם בבחינת ירך ותמכין דאורייתא. כל אחד ושרשו, תפקידו וייעודו ומטרתו בעולמו. מכולם יחד, נבנה כלל ישראל. אך ישנם כאלו שהם בבחינת שער בלבד. השער, כל זמן שהוא מחובר לגוף, הריהו חלק ממנו. ״הטפל לבשרו — זהו שערו״ (עירובין ד ע״ב). אבל אין הוא נחוץ, ונחשב למותרות, ואך יגזז — יושלך חלילה ויאבד.

היום, מספר הרבי, היה אצלי יהודי שכל־כולו — שערה הוא, כאבר המדולדל. ואני, אין ברצוני שיושלך, רוצה אני לחברו אל

הענוה במשנת ה״תורת חיים״ זיע״א

במדת הצדקה שכה הצטיין בה, ואשר עמל כה רבות להחדירה בקרב חסידיו ונלחם בעוז כנגד המקשיחים את לבם — ראה את השרשת הענוה. וכה כתב באחד ממכתביו, ומאלפים הם הדברים:

״הנה מחמת אהבתו אלי לא יכולתי להתאפק במילין, אשר נראה לי מרחוק שח״ו ידידי נכשל קצת בשמיני־שבשמינית (גאוה) כדברי חז״ל. על כן מהודענא תוכן לבי, שזה איסור גמור ח״ו, וזה במשהו כמו חמץ, וזה מחיית עמלק (בגימטריא ר״ם)... הגם שאין איש נקי מזה, על כל פנים צריך שידע שיש בו זה החולי ח״ו, וצריך לבקש עליו רחמים. כי שמעתי מכבוד אאמו״ר זי״ע, שזה שאמרו חז״ל (כל שיש לו חולה בתוך ביתו) ילך אצל חכם (ב״ב קטז ע״א) — כי הגיאות היפך החכמה, ״כל גיא״ וכו׳, ועל כן צריך החכם להמשיך ההיפך. וסימן מובהק לזה הוא ההתעסקות במצות צדקה. כי הנ״ל מביא לידי התרשלות במצוה זו. כי היצר הרע יש לו תירוצים הרבה לפטור מזה ההתעסקות (בתואנה) כי אין לו פנאי, ורק האמת יורה דרכו שזה מחמת הנ״ל. על כן אהובי ידידי חביבי, מאוד מאוד יירא על עצמו בכל עת ובכל רגע על הנ״ל ויתעסק במצות צדקה בכל כחו. ולא יחוש להמלעיגים עליו, ובזה יהיה לו טוב בנפש ובגוף ויתרומם קרנו ומזלו ברוחני ובגשמי, כי זה כל האדם״.

אחד היסודות המרכזיים בספה״ק ״תורת חיים״, אשר אותם הרעיף על שומעי לקחו ״במטרות עוז דברות קודש מלאים חן ואימה״, היא מדת הענוה והשפלות. ״כי עיקר העבדות הוא בבחינת שפלות וענוה. וזה שאמר משה רבינו עליו השלום ״ונחנו מה״. וזה: ״מה״ — בין תלמידיו של אברהם אבינו ע״ה (לתלמידיו של בלעם הרשע). ובכל דור ודור יש צדיקים שהם בבחינת משה, כמאמר חז״ל (שבת קא ע״ב וש״מ) ״משה, שפיר קאמרת״, על כן צריך כל אחד להתקשר בבחינת צדיק בכדי שיוכל לבוא לבחינת שפלות, ״מה״. וזהו: ״ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה׳, עד בואנו שמה״, אותיות ״משה״, כי בלא זה אי אפשר לבא לבחינת ״מה״ ושפלות״ (תו״ח פ׳ בא).

כאשר מחותנו הרה״ק רבי ישראל מרוזין זצ״ל ברח מרוסיה, השתדל ה״תורת חיים״ שיתיישב בסאדיגורה הסמוכה לקוסוב. נסע אליו אחיו, הרה״ק רבי דוד מזאבלטוב זצ״ל ואמר לו: אחי יקירי, מה אתה עושה? ארי עלה מבבל, וברצונך לשכנו על ידך?

ענהו: הנך פוחד שאקפח את פרנסתי? יודע אני את המזמור בתהלים, שכל האומרו מובטח לו, שאם יזדקק לכסף יביאוהו לו אפילו מעבר להררי חושך!

השיבו הרה״ק מזבלאטוב: בעירנו ישנו מלמד אחד המסיים בכל יום את כל ספר תהלים, ומזמור זה בכללו, ואין בידו פרוטה לפרטה...

ענהו ה״תורת חיים״: בתהלים ישנם ק״נ מזמורים שבכל אחד מהם סגולה אחרת, ומכיון שאין לבקש על שני דברים כאחד (תענית ח:) מבטלות הסגולות זו את זו. אך אני איני אומר באותה שעה אלא את המזמור המסוגל לפרנסה...

ומכספו ששפע מברכת שמים, נתן הרבי צדקה ביד רחבה, וצדקת פזרונו נודעה בישראל עד כדי כך, שהרה״ק רבי מאיר מפרימשלאן זצ״ל אמר: ״הרבי מקוסוב הוא בעל צדקה גדול כמוני (וידוע שהרה״ק מפרימישלאן לא הלין מטבע בביתו!) ההבדל בינינו הוא, שהרבי מקוסוב מחלק צדקה גם לבני עירו ולחסידיו, ואילו אני חושש לעשות כן שמא יאמרו שאני קונה חסידים בממון, ומשחד את בני עירי״...

אותו חוכר הושיב באכסניות את אנשי שלומו וקנה במרוכז יי״ש למכביר שימכרוהו בבית המזיגה. כאשר מזגוהו לערלים – ראו והנה היי״ש רוחש תולעים! הלכו האיכריים וסיפרו זאת לפריצים. לא האמינו לדבריהם עד שלא הביאו לפניהם מן היי״ש – והנה אמת נכון הדבר. תולעים רוחשים בו, ואין לשתותו! האיכרים זעקו וכעסו, והחוכר אשר שמע שהמוכרים שנושלו מן האכסניות קבלו עליו בפני הרבי מקוסוב, הבין שידו של הרבי בדבר. הוא אף שמע שהרבי השיב לחוכרים שבמהרה הם ישובו למחוזותיהם, והבין שאם יתעקש תנחת עליו מכה אחר מכה. מתוך שפיקח היה, לא המתין לעשר מכות אלא הציע להם שישובו לאחוזתם כבראשונה. הללו, שהיה בלבם עליו, ביקשו לקנסו על עגמת הנפש והפסד הרווח עד כה. לפיכך הודיעוהו שעליו לבוא עמם אל הרבי, לקוסוב. נענה הלה ובא. אמר הרבי: הלכה היא, שאין דנים דיני קנסות בחוצה לארץ, אבל את היי״ש שהוא קנה עליו למכור עתה לחוכרים בזול, מכיון שהוא רוחש תולעים. מובן שנגרם לו הפסד עצום אבל לא היתה לו ברירה. החוזה נכתב ונחתם והוא יצא מאת פני הרבי.

ניגשו החוכרים ושאלו את הרבי: ״מה נעשה ביי״ש הרוחש תולעים, הלא אין הוא שוה במחיר הקרן, איש לא ירצה לקנותו!״ חייך הרבי ואמר: ״אל תדאגו, שובו למקומותיכם ותמכרוהו במחיר הרגיל. היכן נשמע כדבר הזה, שיי״ש ירחוש תולעים! הלא הדבר מביא לידי גיחוך!״...

כאן נגמר הדבר בטוב, אך היו פעמים שנכוו בגחלתו בענין זה. כאשר חוכר אחד בכפר מאסיף נהג באכזריות רבה כנגד עוברי דרכים ובני הכפר, הם ערכו קובלנה אל הרבי. כעס הרבי והראה להם בחומש (דברים יז, יג) ״וכל העם ישמעו וייראו – מכאן שממתינים לו עד הרגל וממתים אותו ברגל״ (רש״י), ולא דיבר עוד, ופטרם לשלום. הכל הבינו אל מה ירמזו הדברים, מלבד החוכר שלא שם אל לבו, ובחג הראשון, בחול המועד פסח, נפטר!

כשם שהרבי לחם במדת האכזריות והקמצנות עד חרמה, כך העלה על נס והשריש בחסידיו את נתינת הצדקה. אף הוא עצמו גמל חסד והרבה צדקה עד בלי די. ידוע ומפורסם בין החסידים, שלאביו רביה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א היתה ברכה מרבו הרה״ק מטשארני־אוסטרהא זיע״א, שכאשר יצטרך למעות ימצאן במגירת שלחנו. פעמים רבות היה ה״אהבת שלום״ משתמש בברכה זו, והרה״ק מרופשיץ זצ״ל התבטא פעם ואמר שיכול הוא להגיע לכל מדריגותיו של ה״אהבת שלום״ – מלבד ענין המגירה... לבנו, רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א לא היתה עוד ברכה זו, אבל היתה בידו דרך אחרת לפעול זאת:

זרוע קדשו להורות לאנשי שלומו את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. הוא דרש מחסידיו בכל עוז שלא להסתפק במעשה בלבד, באהבת חברים והכנסת אורחים ובמתנת יד נדיבה, אלא לעשות זאת בלב שלם ובנפש חפצה. הואיל ומכל מצוה נברא מלאך מליץ טוב, שיהיה המלאך בקומה שלמה ובלי שום חסרון. אם אך נודע לו לרבי שישנו בין חסידיו מי שמעלים עיניו חלילה מן הצדקה – לא נח ולא שקט עד שהלה שקל למטרפסיה.

מעשה ובאה לפניו קבוצת חסידים ממרחק, והרבי שאלם כדרכו בקודש היכן לנו והיכן אכלו – כל סדר נסיעתם, עד שנודע לו מפיהם שהם הגיעו באישון לילה ואפלה, בגשם שוטף, לביתו של חוכר אחד מאנ״ש שהתגורר בכפר, והתדפקו על השער הנעול וקראו בקול ואין עונה. כשמעו זאת, אמר הרבי: ״סופו שיצטרך לכהן״...

לא ארכו הימים, ואותו חוכר הגיע אל הרבי אבל וחפוי ראש, והתחנן לישועה. הוא סיפר שהפריץ קרא לו והודיעו כי יראה לארוז את כל מטלטליו ולעקור מן הכפר תוך שלשה חדשים, משום שהוא השכיר את האחוזה למישהו אחר. בכה החוכר והתחנן, הוא אף הציע להעלות את דמי החכירה ולשלם כאשר יושת עליו, והפריץ מיאן לשמוע. כלה ונחרצה עמו, ואין אחר מעשה כלום. בא החוכר להעתיר לישועה.

אמר לו הרבי: באמת, התקשיתי בדבר מאז ומעולם. חוכר היושב בדד בכפר, מתפלל בלא מנין ובלא מקוה, נמצא ללא יהודים וללא שיעורי תורה, איך יוצא הוא ידי חובתו לשמים. אלא מאי, חז״ל הודיעונו שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה. הואיל ופתו מצויה לעוברי דרכים, מתקן הדבר את כל החסרונות הללו. אבל אתה, הנועל ביתך בפני עוברי האורח – מה מעשיך בכפר, הלא טוב לך לעקור לעיר. שם יש מקוה ומנין, ותוכל לגדל את בניך לתלמוד תורה!

בכה המוכר ואמר: רבי, אבל ממה אתפרנס בעיר, ״מהיכן ירק זה חי״!

השיב הרבי: אם תקבל על עצמך שמהיום והלאה יהיה ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך, ישיבך הקב״ה על כנך כבראשונה.

קיבל המוכר על עצמו, וכך היה.

סיפר הרה״ח רבי אברהם חיים מלאנטשין ז״ל, חוכר האכסניה במקום. פעם בא יהודי עשיר ודיבר עם הפריץ המקומי ועם שאר פריצי הסביבה, שיחכירו לו את כל האכסניות שבאחוזותיהם והוא יושיב בהם פקידים מטעמו. בהגיע המועד, הודיעו כל הפריצים לחוכריהם ששלמו ימי החכירה ועליהם לעזוב את האכסניות ולפנותן. החוכרים עם כל בני משפחותיהם ומטלטליהם התקבצו ובאו לקוסוב, לקבל בפני הרבי על העוול שנעשה להם. הבטיח הרבי שבתוך זמן קצר הם ישובו כולם למקומם הראשון.

בערב שבת קודש, והגיע אליו שליח מהרבי שיבוא לסעודת ליל שבת כי הרבי כבר סיים את תפלתו. ופעם, בליל הסדר, כאשר הרב מטויסט טרם סיים את תפלתו בבית הכנסת, קראו לו לשלחנו של הרבי כי עליו כבר לשאול את ״ארבע הקושיות״. רביה״ק ה״צמח צדיק״ סיפר, כי אביו הקדוש סיים פעם לערוך את הסדר בשעה תשע ורבע!

כשם שהתמדתו בלימוד התוה״ק היתה מופלאה, כך עבודתו בקודש לא תתואר. עוד בצעירותו, כאשר אביו הקדוש שלחו בשליחות אל החוזה הקדוש מלובלין והוא הגיע לשם בערב שבת קודש ולא הספיק ליטול שלום, אמר החוזה הקדוש למשמשו שהוא מרגיש בכאן ״תפלה קוסובית״ ולא נחה דעתו עד שגילו את ה״תורת חיים״ בירכתי בית המדרש והעלוהו למזרח בסמוך להחוזה. צא ולמד, כלום חסר היה בבית המלך, בבית מדרשם של החוזה הקדוש ועשרות תלמידיו שהנהיגו עדה אחריו, עד שתלמידו הגה״ק ה״דברי חיים״ מצאנז זצ״ל העיד שכאשר פתחו שם בתפלה היו הכתלים רוקדים! ובלב ההתלהבות דקדושה ניכר היה רישומה של תפלת ה״תורת חיים״ – תפלה קוסובית!

כדרכו בקודש של הצנע לכת ופשטות הליכות, הסתיר ה״תורת חיים״ את רוממות עבודתו, אך בליל שבת קודש היה יוצא בריקוד במשך כשעה בין המסובין בהתלהבות גדולה, ופניו בוערות כלפיד אש מעומק מחשבותיו ורום ייחודיו. פעם שבת בעיר סערט וספסל גדול נפל על רגליו. מחמת כאב רגליו פסק מלרקוד זמן מה, אך לא עברו ימים רבים והוא שב לרקוד כבתחילה באמרו: ״כמדומני, שכאב הרגלים נמשך עד כה הואיל ופסקתי מלרקוד״...

הנהגתו זו מצאה קן לה בספרו הקדוש ״תורת חיים״ (פרשת ויצא) עה״פ ״וישא יעקב רגליו״, פירש רש״י ״משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת״. הוא האריך להסביר שהעייפות והכבידות היא מהסט״א, וכשישנה שמירה ממנו, נעשה קל ברגליו. וכן היא גם בשבת קודש, דכל דינין מתעברין מינה ולית שולטנא אחרא – ״ולזה צריך בשבת קודש ריקודין, שלבו ישא את רגליו״!

לא יפלא איפוא, שגדולי וקדושי צדיקי דורו קראו אחריו מקודש. הרה״ק רבי שמעון מיערוסלאב זצ״ל, מזקני האדמו״רים שבדור, טרח ובא לקוסוב. הרה״ק רבי אלימלך מרודניק זצ״ל, חברו של הרה״ק מצאנז זצ״ל, הרה״ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זצ״ל, הרה״ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זצ״ל – כולם, ורבים אחרים, עלו ובאו ללמוד דרכי עבודת השי״ת. הרה״ק רבי ישראל מרוזין והרה״ק רבי מאיר מפרימישלאן והרה״ק רבי צבי הירש מזידיטשוב, ועוד, זצ״ל, הפליאו את רוממותו וקדושתו.

אך אם בעמודי התורה ועבודת השי״ת גילה הרבי טפח והסתיר אלפיים אמה, הרי שבעמוד השלישי של גמילות חסדים חשף את

דבפסוק זה נרמז השם של קפיצת הארץ, וזהו: מכאן — שקפצה לו הארץ. ודבריו עמוקים. ולקרב הדבר לפי פשוטו, וגם למה נצרך אליעזר לזה, וגם מה תועלת נמשך בהודעת הדבר אלינו — אכן י"ל, כי קפיצה, מלשון "לא תקפוץ". "הארץ", היינו דברים הארציים הגשמיים. ורומז בכך ענין הנהוג בכל עת ובכל זמן, לכל איש לבב אשר ירצה להתקרב לעבודתו ית"ש, הוא על ידי צמצום והמעטה בדברים ארציים הגשמיים, אכילה ושתיה וכדומה, לקדש עצמו במותר לו ולא יעשה מהם יותר מההכרחי לעבודתו ית"ש, וזהה ענין "קפיצת הארץ".

אמנם לבוא למדריגה זו, נתנה לנו תורתינו הקדושה עצה לזה. והיינו שיחשוב אדם בכל יום כי הוא מעותד לצאת מהעולם הזה ולחשוב עם קונהו, ובכל יום ידמה לו כאלו היום זמן היציאה, ויתקן דבר יום ביומו, כי אם לא עכשיו — אימתי... ועל כל פנים לא תגרע היציאה מהעוה"ז לביאתו לעוה"ז, ועל דרך: "הלואי שתהא יציאתי כביאתי" (אדר"נ לט, א). וזהו כוונת רש"י ז"ל כאן, שיחשוב בכל יום ש"היום יצאתי" ואם לא עכשיו אימתי, והלואי שתהיה כ"היום באתי". כי באמת האדם בכל יום הוא בריאה חדשה, ועל דרך "חדשים לבקרים רבה אמונתך", והוא מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, על כן צריך לחשוב בכל יום שתהא יציאתו כביאתו, ומכאן יזכה ל"קפיצת הדרך", לצמצם דברים ארציים הגשמיים וכנ"ל.

וזהו כוונת הכתוב "ואבא היום אל העין", היינו על ידי "היום יצאתי" כנ"ל יוכל לבא למעיין החכמה ולמעיין החסד!

נאים הדברים למי שאמרם, בבחינת "הוא — היה אומר", לא אמר אלא מה שהיה הוא בעצמו!

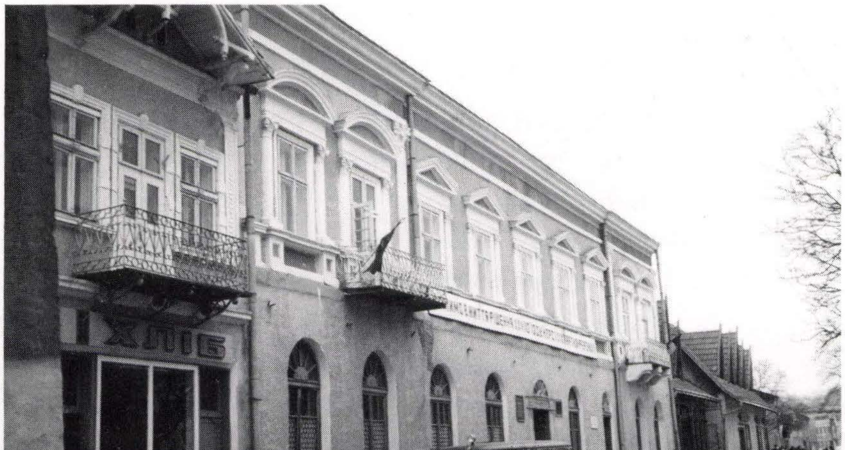

דירתו של רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א, כפי שהיא נראית כיום.

על ייקור הזמן של רביה"ק מסופר נפלאות. לפעמים היה מסיים קבלת שבת בעוד היום גדול. הגה"צ רבי יהושע העשיל אב"ד טויסט, בעל נכדתו של הרבי, סיפר שפעם בימי הקיץ חזר בשעה ארבע מן המקוה

תורה ועבודה וגמילות חסדים

כאביו הקדוש – ולמעשה, כרבותינו הקדושים כולם – החזיק ה״תורת חיים״ זיע״א במעוזי התורה והעבודה וגמילות החסדים בכל עוז.

את סדרי למודיו התחיל מהשעה השניה או השלישית לאחר חצות, שאז קם משנתו (והעידו שפעמים רבות לא נטל את ידיו בקומו, כי לא ישן כלל) ומיד שקע בלימודו ולא פסק פומיה מגירסא: שיעורים בגמרא ובזוה״ק, ראשונים ופוסקים. בכל שנה ביאהרצייט של אביו ואמו הק׳, היה עורך סיום על כל חלקי הרמב״ם, ועל כל הרי״ף. זאת מלבד שאר סדרי לימודיו שאינם ידועים לנו. הם לא היו ידועים, משום שהכל היו חדורים יראת הרוממות מפניו, ולמרות שאצל פתח חדרו לא עמד משמש והדלת אף לא היתה סגורה, לא ערב איש את לבו להכנס ללא רשות. אף הרבנית הצדקת, שהרבי הוקירה מאד, היתה יראה להכנס אל הקודש פנימה, והיתה באה כנכנסת אל המלך, באימה ופחד. משום כך, למשל, לא ראוהו מעולם לעיין בספרי קבלה, ועם כל זאת הרי הכתבים שרביה״ק השאיר אחריו ברכה – ספרו ״תורת חיים״ – מיוסד כולו על כתבי האריז״ל.

סדרי לימודו הביאוהו לייקר את הזמן עד מאד. אומר היה, כי כל העולם לא נברא אלא בשביל רגע אחד, וצריך כל אדם לידע שיוכל לכוון הרגע הזה בכל עת. וזה לשון קדשו ב״תורת חיים״, פרשת וזאת הברכה אשר בירך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו, פירש רש״י ״שאם לא עכשיו – אימתי״. נראה לומר, שכוונת רש״י בזה, שזה היה מעין הברכה שבירך משה רבינו ע״ה, שיהיה אצל כל אחד ואחד כל רגע ורגע נחשב לעבודת השי״ת, כי הרגע והשעה לא יהיה עוד. וזה: ״ואם לא עכשיו – אימתי״ עכל״ק.

ובספרו הקדוש (שכידוע כתבו בעצמו, בכתי״ק) מוצאים אנו עצה כיצד לייקר את הזמן ולהזדרז בכל העשיות. וכן כתב (בפרשת חיי שרה) עה״פ ״ואבא היום אל העין, פירש״י ז״ל ע״פ המדרש: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. ופירש הבעל שם טוב ז״ל

לשלש אשמורות, שבכל אחד מהם ישקיף האחד השמימה ויעיר את חבריו כשהלבנה תראה. בחלקו של רבי יוסף מרדכי נפלה האשמורת האחרונה, וכן הלך מוקדם לישון. בחצות הלילה חלם, שהרבי עומד על גביו ומעירו, מזרזו לקום ולקדש מיד את הלבנה. התעורר, וראה ששני חבריו ישנים, והלבנה זורחת ומאירה מבין העבים. הקיץ את חבריו והם מיהרו לקדש את הלבנה.

למחרת בבוקר, כאשר הלכו לקבל את פני הרבי, חייך ואמר לרבי יוסף מרדכי: ״יפה עשיתי שהערתי אתכם, או שמא כועסים אתם על שלא הנחתי לכם לישון?!״...

ואזי המה ראו כן תמהו על גודל קדושתו, ונקבע בלבם אהבתו ויראתו, ודבקה נפשם בו.

לא רק חסידי קוסוב דבקו ברבם הקדוש, ״צדיק בן צדיק, מלך בן מלך״. אף גדולי וקדושי הדור קראו אחריו מקודש. הגה״ק ה״עטרת צבי״ מזידיטשוב זצ״ל, שבפטירת ה״אהבת שלום״ אמר שחשיכה ירדה לעולם ומרוב עגמת נפש יצא למסע נדודים במשך כמה שבועות, כאשר רביה״ק ה״תורת חיים״ נסע אליו זמן לא רב לאחר פטירת אביו הקדוש כבדו בכבוד מלכים וערך לכבודו סעודה גדולה בערב, ושב וערך לכבודו סעודה למחרת היום, באמרו: ״כאשר יום טוב בא לשבת קודש, מוסר לו יום השבת את סדר התפלות. אבל כאשר יום טוב מגיע ליום חול, עורך לכבודו יום החול גם סעודות חג!״

התנוססה בבן הרבי. ועוד ראו, שהרבי שלחם אל בנו הקדוש, כדי שיווכחו בכך!

ואכן, כאשר באה שמשו של רביה"ק ה"אהבת שלום", זרחה שמשו של רביה"ק ה"תורת חיים", והמוני חסידי קוסוב שמוהו עטרה לראשם.

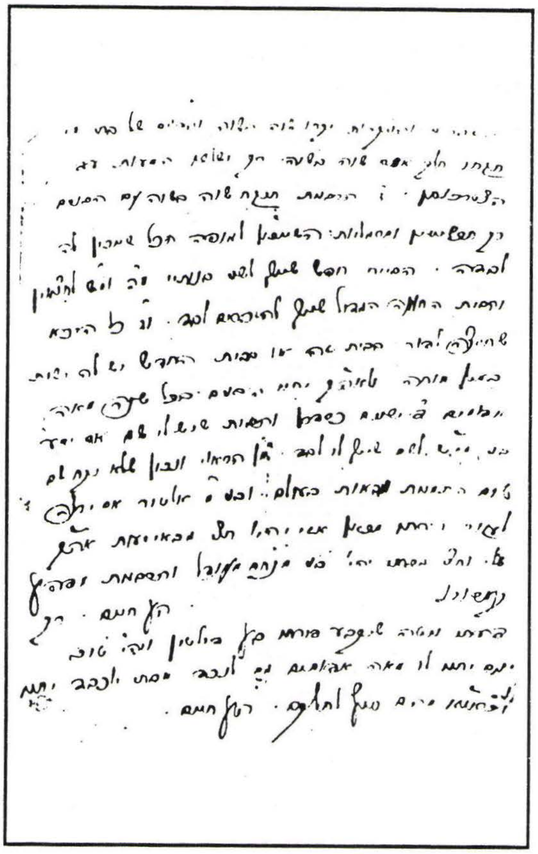

צוואתו של רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א, בכתב יד קדשו.

מסופר, (ב"אבן שתיה", פ"ג אות ב) שבשבת הראשונה לאחר פטירתו של ה"אהבת שלום" נהרו החסידים לשלחנו של ה"תורת חיים", אבל העצב שכן בלבבות. באותו מעמד היה גם הרה"ק רבי צבי הירש, בנו של החוזה הקדוש מלובלין. קם רבי צבי הירש ואמר: שמעו נא רבותי, פעם אחת שלחני אבי הקדוש בשליחות אל המגיד הקדוש מקוזניץ שחבבני עד מאד. פעם קראני ואמר לי: בא, בני, ואראך דבר, שעדיין לא ראה אף חסיד. הוא הכניסני לחדרו וראיתי שלש צורות מאירות כשמש וכירח, ואמר לי שאלו הם אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב. ועתה דעו נא רבותי, שבכל הצורות הללו לא ראיתי צורה מהודרת יותר מצורת הרה"ק רבינו חיים!

בעל "אבן שתיה" מספר, כי דודו־זקנו הגה"צ רבי יוסף מרדכי דומ"ץ סיגעט, בנו של בעל "תרומת הכרי" זצ"ל, ועמו שנים מגדולי החסידים, נסעו לחג הפסח הראשון לקוסוב, לראות האם תיטב בעיניהם הנהגת הרבי החדש או שיסעו לאחיו לזאבלטוב. בהגיעם לקוסוב, ביקשו את ברכת הרבי שיזכו לקדש את הלבנה במועדה, והבטיחם. אותו לילה, ליל י"ג לחודש, לא נראתה הלבנה. בלילה שלאחריו, המועד האחרון לקידושה, חילקו ביניהם את הלילה

על כך כלל באמרו שאף זו היא כתונת של נוטר הברית (״שיין רײן״, בלשון קדשו).

ופעם עבר ה״תורת חיים״ בעיר לבוב יחד עם הגה״ח רבי יצחק מויז׳ניץ והרב מזוואליב, והם סרו לקבל את פני הרה״ק רבי זאב וואלף מזבאריז זצ״ל, בנו של המגיד הקדוש מזלוטשוב זצ״ל. כאשר באו לפניו, הושיב הרה״ק מזבאריז את ה״תורת חיים״ לימינו והוציא מאמתחתו אדום זהב, שלח לקנות בו יין לכבד את האורח הדגול ומילא את כוסו ושתה עמו ״לחיים״. לאחר מכן אמר לה״תורת חיים״: בבקשה מכם — אם תרצו, תכבדו גם את בני לווייתכם ביין. כי אני אין לי רשות לעשות כן, כדי שלא יהיה נראה כאילו קניתי גם עבורם את היין, בעוד שבדעתי לא היה לכבד אלא אתכם...

לאחר זמן שב ה״תורת חיים״ לקוסוב, לבית אביו הקדוש שהחזיקו בכל הצטרכויותיו, והוא ישב שם על התורה ועל העבודה יומם ולילה, והיה תלמיד מובהק לאביו הקדוש שעשאו כלי מלא וגדוש עד שגדולתו ותהלתו התפרסמו בקהל החסידים.

הערכתו של אביו הקדוש אליו באה לידי ביטוי גם במעשה שהיה.

פעם, בפורים, ביקשו כמה חסידים לשמח את רבם, ה״אהבת שלום״ זיע״א. הם התחפשו לשוטרים, מצאו עני אחד המחזר על הפתחים והביאוהו לפני הרבי בטענה שאין לו תעודות, אין בידו פאספורט, מה משפטו?

השיבם הרבי: הביאוהו לפני בני רבי חיים, הוא יחרוץ את משפטו.

שמע רבי חיים את דבריהם, ואמר להם: יש לכלוא אותו בבית סוהר. ולא מפני שאין לו תעודות, אלא משום שהוא גנב. תכלאוהו, ותביאו אלי את המפתח.

חשבו המתחפשים שזהו חלק משמחת פורים. כלאו אותו במרתף, והביאו את המפתח אל ה״תורת חיים״.

הבוקר אור, שושן פורים הגיע, ״השוטרים״ התפכחו מיינם ובאו לבקש את המפתח כדי להתיר את העני האומלל מכלאו, וה״תורת חיים״ סירב למסרו לידם. העני דפק על הפתח וזעק שישחררוהו, ורבי חיים באחת: ״נמתין עוד מעט״. הכה אותם לבם על מעשיהם, כי בנוסף לצערו של העני, הריהו מנוע מלאסוף צדקה בימים אלו שהלבבות פתוחים והידים מושטות, וכל הפושט יד ליטול נותנים לו. אבל בקשותיהם לא שינו את דעתו של בן הרבי. ״נמתין עוד״, אמר. לאחר חצות היום הגיע יהודי מאחד מכפרי הסביבה וחקר אודות עני המחזר על הפתחים שביקר אתמול בכפרם וגנב מביתו כמה חפצים, ביניהם את תכשיטיה של אשתו. התיאור התאים לאותו עני חבוש, ובחיפוש שנערך באמתחתו נמצאו תכשיטיו של אותו כפרי וחפצים גנובים אחרים. ראו הכל כי רוח הקודש

חטאתו?״ ונשמע קול דממה דקה משיב: ״יען כי לא נזהר לברך ברכת הנהנין על כל דבר ודבר בכוונה״. ואמר לו חותנו, שאיש זה מאנ״ש נפטר לפני ימים מועטים והיה ירא שמים מרבים, רק עוולה זו נמצאה בו, שלא בירך את הברכות בכוונה הראויה, והרבי עסק בתיקון נשמתו. זהו סיפור אחד מיני רבים, אך נכדו הרה״צ רבי משה מקוסוב זצ״ל סיפר, שאת המדריגה הזאת של ראיית הנשמות ותיקונן, קיבל רביה״ק מחותנו הרה״ק רבי יהודה מאיר זצ״ל. כי הוא עסק בכך רבות, ותפלת שמונה עשרה במנחה של ערב ראש השנה היתה אורכת אצלו ארבע שעות תמימות, כי אז עסק בענין זה ביותר.

גם חותנתו הצדקת שהיתה בתו של הרה״ק רבי יעקב שמשון משפיטובקה זצ״ל, היתה מכובדת על גדולי דורה אף מצד עצמה. פעם שכח חתנה לברכה בברכת ״שבתא טבא״, והיא אמרה לו: שמע, ואספר לך מעשה —

כשהייתי אצל חותני בקוריץ ונסעתי לביקור להורי בשפיטובקה, ובקשתי לחזור — לא היה מי שיסע עמי בעגלה בנוסף לעגלון. באותו יום ביקר בבית אבי הרה״ק רבי ליב שרה׳ס זצ״ל, וכששמע זאת אמר, שהוא מוכן להצטרף לנסיעה ללוותני — ואחת היא לו אם כנוסע ואם כעגלון, וכך אמר: ״לכבוד אביה, ולכבוד חותנה, ולכבוד בעלה — ולכבודה, כי אשת חבר הרי היא כחבר!״ וכן עשה. ועתה, אם רבי ליב שרה׳ס לא בוש לנסוע עמי — מדוע תיבוש אתה לומר לי ״שבתא טבא״?!...

אף בתם, הרבנית הצדקת ציפורה ע״ה, היה לה יחוס־עצמה מלבד יחוס הוריה הגדולים, והרה״ק רבי מאיר מפרימשלאן זצ״ל אמר עליה שיש לה דעה בשמים, ומחותנה הרה״ק רבי ישראל מרוזין זצ״ל העיד עליה שאין צדקת כמותה בכל העולם!

לבית גדול וקדוש זה נלקח רביה״ק אחר כבוד ואכל כמה שנים מזונות על שלחן חותנו כשהוא מתעלה בתורה ובקדושה.

מבית חותנו נסע גם לצדיקי דורו ללמוד מאורחותיהם ולמצות את מידותיהם. והצדיקים הקדושים שכל רז לא נסתר מהם וראייתם חודרת לפני ולפנים התפעלו ורוממו את תוקף גדולתו. ה״אוהב ישראל״ מאפטא זצ״ל אמר לבנו הרה״ק רבי יצחק מאיר מזינקוב זצ״ל: ״ראה נא צדיק בן צדיק, מלך בן מלך״, ושב וכפל את הדברים בסעודת הערב. בהזדמנות אחרת נטל הרבי מאפטא נר בידו ולאורו בדק את ה״תורת חיים״ מכף רגל ועד ראש, באמרו: ״על סחורה כזו צריכים להיות מבין גדול!״

גם החוזה מלובלין זצ״ל העריכו עד מאד. מסופר, שאמו הצדקת ביקשה לשלוח על ידו להחוזה אחת מכתונותיו של ה״אהבת שלום״, ובטעות שלחה כתונת משל בנה ה״תורת חיים״. כשהגיש להחוזה הכתונת הבחין החוזה בעיניו הטהורות בחילופין, אך לא התרעם

רביה"ק ה"תורת חיים" מקוסוב זיע"א

על כסאו של ה"אהבת שלום" ישב אחריו בנו בכורו רביה"ק ה"תורת חיים" זיע"א, שמאז הולדתו (בשנת תקנ"ה לערך) ניכר היה בו כי לאילנא רבה יתעביד. בעודנו קטן התפאר בו אביו הקדוש "שהוא יודע לקרות בטוב: הודו לה' קראו בשמו!" ובידענו באפס־מה את כח התפלה של ה"אהבת שלום", יש לנו לשער מה היו מושגיו ב"קריאה בטוב" של הודו לה' קראו בשמו!

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הרה"ק רבי יהודה מאיר שפירא, רבה של שפיטובקה, מגדולי רבני דורו בנגלה ובנסתר, ונכדתם של שני ארזי הלבנון אדירי התורה, כי רבי יהודה מאיר היה בנו של הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א מבני היכלו של רבינו הבעש"ט הקדוש, וחתנו של הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקה זיע"א. הוא היה אף ענף עץ אבות, דור ששי להמקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופולא זיע"א, הי"ד, ומצאצאי המקובל האלקי בעל "מגלה עמוקות" מקראקא זצ"ל, ועד למהר"ל מפראג זצ"ל מגזע מלכות בית דוד.

ברם, הרה"ק רבי יהודה מאיר משפיטובקא לא היה רק בעל יחוס אבות, אלא היה מרום וקדוש בזכות עצמו. הוא היה פועל ישועות, וחשוכי בנים רבים נושעו על ידו כאשר היו מעמידים יין על שלחנו הטהור.

מסופר, שהבטיח לאחד מקרוביו שיפקד בזרע של קיימא, בתנאי שיזמינו להיות סנדק לרך הנולד. בערב החנוכה הגיע לפתע רבי יהודה מאיר לעיר מושבו של אותו קרוב. שאלו הלה לסיבת בואו. ענה, שגילו לו מן השמים שבלילה הבא תלד האשה, והברית תהיה ביום האחרון של החנוכה. והואיל והוא רוצה בסנדקאות, ומנהגו שלא לנסוע בימי החנוכה, הקדים ובא בערב חנוכה לשהות כאן במשך השבוע הבא!

לימים, עסק חתנו ה"תורת חיים" רבות בתיקוני נשמות. לדוגמא, סיפר חתנו הרה"צ רבי יהושע אלעזר מברדיטשוב זצ"ל, שפעם אחת הוא ישב בסוכה במחיצת חותנו, רביה"ק ה"תורת חיים", ולפתע קם רביה"ק וניגש אל החלון והוא אחריו. פתח הרבי את החלון ושאל: "לאן תוליכו את האיש הזה? הוא מאנשי שלומנו, מה פשעו ומה

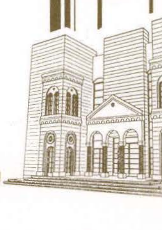

מנאדבורנא זצ״ל רבו של ה״אהבת שלום״) ואהבת שלום — אסור ללון בו!״

ודוגמא נוספת: סיפר הרה״ח רבי יהושע מלוביצקי ז״ל שכאשר למד בישיבת ״תורת חסד״ בבראנוביץ, התמנה לשמש את האדמו״ר רבי שלמה דוד יהושע מסלאנים זצ״ל, הי״ד. היה עליו לסדר את הספרים שהיו על שלחנו של הרבי ולהשיבם למקומם בארון. ביום הראשון, הדריכו הרבי לאמר: את כל הספרים עליך להחזיר למקומם, מלבד הספר ״אהבת שלום״ שאותו תשאיר על השלחן! הוא ציין, שהוראה זו חזרה ונשנתה יום אחר יום, עד שהורגל לנהוג כן! (״אז נדברו״ גליון 92).

★ ★ ★

ה״אהבת שלום״ זיע״א השאיר אחריו שני בנים קדושים, רביה״ק ה״תורת חיים״ זיע״א, והרה״ק רבי דוד מזאבלטוב זצ״ל שהיה מפורסם בחכמתו ופקחותו. ה״דברי חיים״ מצאנז זצ״ל קרא עליו ״חכם עדיף מנביא״, הרה״ק מרוזין זצ״ל אמר לו: ״אתה חכם העולם״, והרה״ק ר״מ מפרימישלאן זצ״ל כתב לו ״המעוטר בחכמה״. הוא יסד את שושלת זאבלטוב שהמשיכה חמשה דורות עד שנקטעה ונגדעה בשואה האיומה, ואף ממנה התפרסו שושלות נוספות (פטעשיניזין, סטרוזניץ, דאמיטש, טיסמניץ), לאורן ניאותו אלפי חסידים לדורותיהם. נפטר בכ״א מנחם אב תר״ח, ודברי תורתו נדפסו בספה״ק ״צמח דוד״ עה״ת.

בתו של ה״אהבת שלום״, הרבנית הצדקת חיה לאה ע״ה, נשאה להגה״ק רבי גרשון מקולומייא בעל ״עבודת הגרשוני״. בצעירותה, כאשר ה״תורת חיים״ זיע״א ביקר בהיכל קדשו של החוזה מלובלין זצ״ל והגיש לו פתקא עם שמות בני המשפחה, נאנח החוזה הקדוש כשהגיע לשמה, ואמר כי רואה הוא שמאילן זה לא יצאו פירות. רבי גרשון נפטר בעיר רבנותו קולומייא בערב חג השבועות תרכ״ג והרבנית המשיכה להתגורר בקולומייא והיתה נערצת על רבים שנושעו בתפלותיה. לפני פטירתה עברה לקוסוב, שם מנוחתה כבוד.

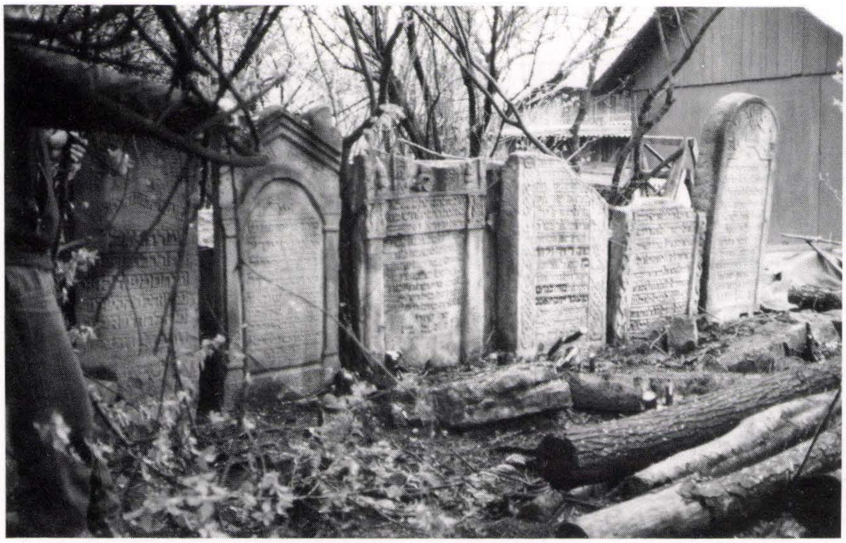

ציון הקודש של הרה״ק רבי דוד מזאבלטוב זיע״א, בעל ״צמח דוד״.

הספה"ק "אהבת שלום" היה לספר יסוד מהשורה הראשונה של ספרי גדולי תלמידי הבעש"ט הקדוש שהפיצו מעיינותיהם חוצה. מעידות על כך המהדורות הרבות שזכה להן באותה תקופה של יוקר ספרים ונדירותם. הוא יצא לאור בלעמבערג תקצ"ג (הציון של שנת תקס"ד בשער הספר, נובע מעקיפת הצנזור), לבוב תקצ"ט, לבוב תרי"ט, טשרנוביץ תרמ"ג, ובמהדורות צילום מיני אז. לאחרונה זכינו לשתי מהדורות חדשות, שתיהן בהסכמת כ"ק מרנן האדמו"רים שליט"א, באחת (מהדורת הגרמ"מ פקשר שליט"א, ירושלים תשל"ח) שולבו ב"אהבת שלום תניינא" הד"ת מרצון מנחם ו"אהבת שלום תניינא" ועוד, לפי סדר הפרשיות והמועדים, בצירוף מפתח ענינים, בעוד שהספה"ק "אהבת שלום" עצמו נדפס כתבניתו בצילום דפוס טשרנוביץ, תוך תיקונים רבים. מהדורה אחרת היא זו שבהוצאת "מעין החסידות" (ירושלים תשד"מ) ששילבה את הספה"ק "אהבת שלום" קמא ותניינא ו"רצון מנחם" יחדיו בדפוס חדש וד"ת נוספים ובתוספת ציונים, מראי מקומות והשוואות, ומפתח פסוקים ומאמרי חז"ל, ע"י הגר"פ הגר שליט"א.

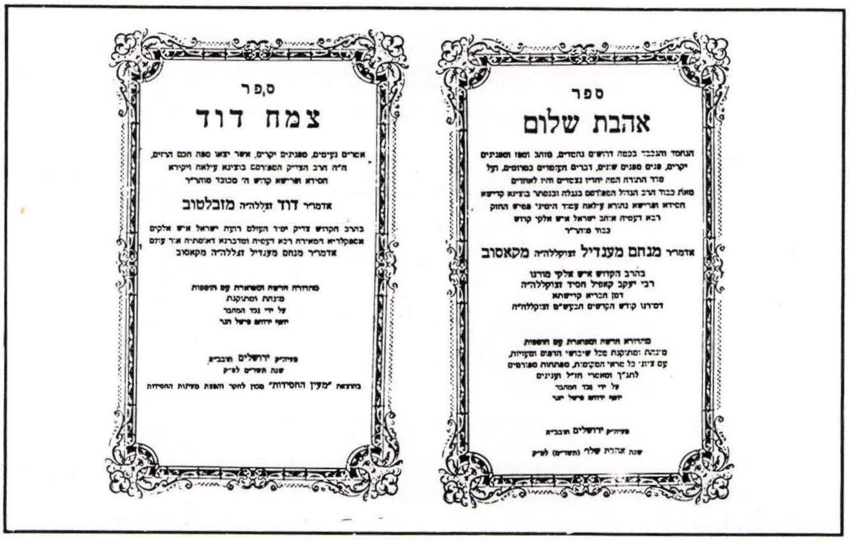

ספר

אהבת שלום

הנחמד והנבחר בכמה דרושים נחמדים, מזהב ומפז ומפנינים
יקרים, פנים מפנים שונים, דברים העומדים ברומים, ועל
סדר התורה המה יחדיו נצמדים והיו לאחדים
מאת כבוד הרב הגדול המפורסם בנגלה ובנסתר בוצינא קדישא
חסידא ופרישא נהורא עילאה עמוד הימיני פטיש החזק
רבא דעמיה אוהב ישראל איש אלקי קדוש
כבוד מוהר"ר

אדמו"ר מנחם מענדיל זצוקללה"ה מקאסוב

בהרב הקדוש איש אלקי מורנו
רבי יעקב קאפיל חסיד זצוקללה"ה
דמן חבריא קדישא
דתלמידי קודש הקדשים הבעש"ט זצוקללה"ה

מהדורא חדשה ומפוארת עם הוספות
מנוקדת ומתוקנת מכל שיבושי הדפוס והטעויות,
עם ציוני כל מראי המקומות, מפתחות מפורטים
לתנ"ך ומאמרי חז"ל ועניינים
על ידי נכד המחבר
[illegible] יהודה פישל הגר

פעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת אהבת שלו' (תשד"ם) לפ"ק

ס,פר

צמח דוד

אמרים נעימים, מפנינים יקרים, אשר יצאו מפה חכם הרזים,
הה"ה הרב הצדיק המפורסם בוצינא עילאה ויקירא
חסידא ופרישא קדוש ה' מכובד מוהר"ר

אדמו"ר דוד זצללה"ה מזבלטוב

בהרב הקדוש צדיק יסוד העולם רועה ישראל איש אלקים
אספקלריא המאירה רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה אור עולם
אדמו"ר מנחם מענדיל זצללה"ה מקאסוב

מהדורה חדשה ומפוארת עם הוספות
מנוקדת ומתוקנת
על ידי נכד המחבר
[illegible] יהודה פישל הגר

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשד"ם לפ"ק

בהוצאת "מעין החסידות" מכון לחקר והפצת מעינות החסידות

שער הספה"ק "אהבת שלום" ו"צמח דוד", מהדורת מעין החסידות, ירושלים תשד"ם.

יצויין, שכשם שרביה"ק ה"אהבת שלום" היה מקודש ונערץ על ידי צדיקי וקדושי דורו – הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זצ"ל אמר ש"רגליו בוערות" ללכת אליו, הרה"ק מרופשיץ זצ"ל והרה"ק מדינוב זצ"ל נסעו אליו, ובפטירתו קרא הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זצ"ל שחשכה ירדה לעולם ויצא למסע נדודים במשך כמה שבועות כדי להשקיט את סערת רוחו מן האבידה הגדולה –

כך אף הספה"ק "אהבת שלום" נחשב לספר יסוד בתורת החסידות והיה נערץ אף מחוץ לקהל עדת חסידי קוסוב. הגה"ק הדברי חיים מצאנז זצ"ל הגיע לאכסניה אחת וביקש שיגישו לו את הספה"ק "אהבת שלום". כאשר בעל האכסניה השיב שאין הספר מצוי ברשותו, התבטא הדברי חיים לאמר: "בית שאין בו צמח ה' לצבי (של הרה"ק

אחד לפי חכמתו ודעתו, כאשר ישיג ידו בטהרתו ישליש לימודו, ועל פי הרוב בשלשה דברים האלה שם לידידו סוד דתו״.

לפיכך, קראו את שם הספה״ק ״אהבת שלום״, משום ששלשת היסודות הללו נקראו שלום (״ישבת שלום״, ״והיה מעשה הצדקה שלום״, ״הנני נותן לו את בריתי שלום״, וכן ברית הלשון המכוון כנגד ברית המעור ״בורא ניב שפתים שלום״, ע״ש). ועוד, ״כי אהבת שלום עם ג׳ מצוות הנרמזים בתיבת שלום, עולה למספר מר אבינו המחבר: מנחם מענדיל בן יעקב קאפלי״.

אף בהקדמה זו מצויין כי ״יש עוד כתבי קודש של מר אבינו מורינו ורבינו אשר המה מפוזרים תחת יד ידידינו מוהרנ״נ הנ״ל והמה בכתובים על מועדים וזמנים, זמנו של זה לא כזמנו של זה, ומן השמים יזכינו להוציא לאור מטמוניותיו לרוות הצמאים ונפש הידידים״.

נראה, שלא זכינו לאורם של כתבים אלו בשלימותם. למרות שכארבעים שנה לאחר הדפסתו של ה״אהבת שלום״ לראשונה (לעמבערג תקצ״ג) נדפס קונטרס ״רצון מנחם״ (סיגעט תרל״ד) ע״י הגה״ח רבי ישראל מלאפאש ז״ל, מכתבים ששלח אליו חו״ז הרה״ק רבי יעקב מזבלאטוב זצ״ל, כמבואר בתחילת הקונטרס במכתבו: ״הנני שולח רצוף פה החידושים מאא״ז הרב הק׳ מקאסוב זצ״ל על המועדים ועל ליקוטי פסוקים להדפיס ולהוציאם לאור, ונא לסדרם בסדר נאה, לסחרא לה לשושנה שהיתה מונחת בקרן זוית. ועל דבר קבלת הסכמות עליהם – איננו צורך גדול לדעתי. מזקנים אתבונן, שגם בהדפסת ״אהבת שלום״ מאא״ז הנ״ל לא לקחו הסכמה מגדולי הדור, יען הדברים מאירים כנופך וספירים, נראים ונכרים כי מפה קדוש יצאו הדברים״. עשר שנים לאחר מכן, בטשרנוביץ תרמ״ד, נדפס קונטרס ״אהבת שלום תניינא״ מכתבים שהיו תח״י רבה״ק ה״אמרי ברוך״ זיע״א.

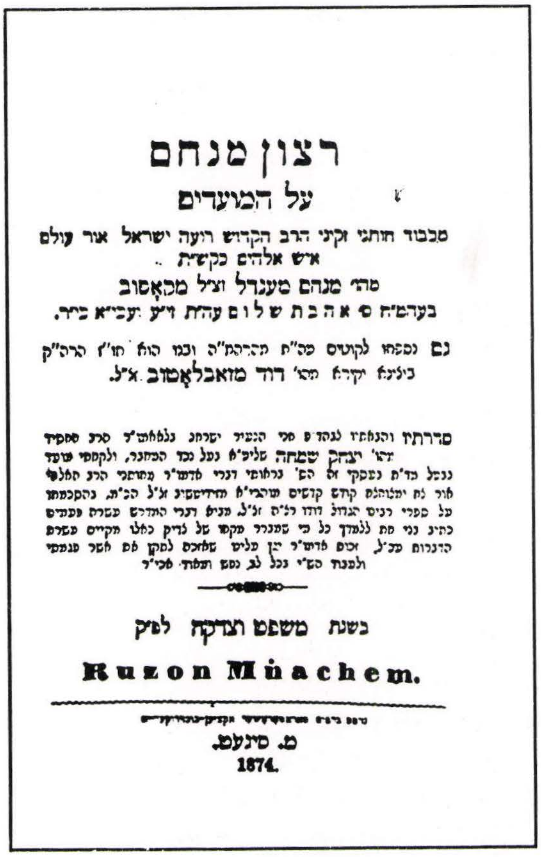

רצון מנחם
על המועדים
מכבוד חותני זקני הרב הקדוש רועה ישראל אור עולם
איש אלהים כקש״ת
מוה׳ מנחם מענדל זצ״ל מקאסוב
בעהמ״ח ס׳ אהבת שלום עה״ת

גם נספחו לקוטים מה״ת מהרה״ה וכמו הוא חו״ז הרה״ק
בוצינא יקירא מו׳ דוד מזאבלאטוב ז״ל.

בשנת משפט וצדקה לפ״ק

Ruzon Mnachem.

מ. סיגעט.
1874.

שער הספה״ק ״רצון מנחם״, על המועדים וליקוטים מרביה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א.

גאולה לעולם" (אבות פ"ו מ"ו) — דבר, ולא חצי דבר (ב"ק ע ע"ב). וכאשר הייתי מסופק באיזהו־מקומן בתוכן כוונתו בלשון המשתמע לתרי אפי, יגעתי וכתבתי בלשון המשתמע לתרי אפי, והשומע ישמע כדרכו, וימצא כל אחד חפצו ורצונו. כידוע שכל צדיק נקרא סיני, על שום שבהדבורים של הצדיק יכול כל אחד להשיג לפי מדריגתו ושורש נשמתו, כמו שבתורה הקדושה שניתנה בסיני יכול כל אחד להשיג לפי מדריגתו ושורש נשמתו כידוע".

תורותיו של הרבי היו ספונים תחת ידו של רבי חיים נתן נטע, אך "כשהריחו בהם אנשי חבורתינו, וכן רבים וגם שלמים מגדולי ישראל עיינו בהם, וכולם בפה אחד וכאיש אחד אמרו: הטבת לראות ולעשות, להעלות על הכתב מאמרים המתוקים מדבש ונופת צופים, יקרים מפנינים, פנים מפנים שונים, גבוהים ורמים, משיבי נפשות תמימים, סגולת סודות רמים ונשאים, כולם מחמדים כולם ממתקים, כל אזן שומעת תבונה ודעת... ובפרט בני איש חי, בניו הרבנים, צדיקים וחסידים, כאשר אמרו שראו בכאן כאשר שמעו מפיו הקדוש, ומאד הוטבו בעיניהם, לאמר: יישר חילך ויאמץ כחך על גודל המראה אשר הראיתנו, ואשר עמדת על המשמר ולא משת מתוך האהל לקבץ על יד וללקט באמרים, דברים העומדים במרומים, וכוונת לדעת האומרם..."

לפיכך מסר רבי חיים נתן נטע את הכתבים לבניו הקדושים של ה"אהבת שלום", "כי להם משפט הבכורה להתעסק בתורת אביהם", תוך שהוא מודיע שיש עמו עוד כתבים שטרם נערכו, דברי אלקים חיים על המועדות ולקוטי תורה ומאמרי חז"ל.

הרה"ק רבי גרשון מקולומייא, חתן ה"אהבת שלום", כתב הקדמה בשם בני המחבר, על "זאת התורה אשר שם בינינו, היה לנחמינו, שם רד עם א־ל ועם קדושים, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, אשרי שככה לו להיות פי שנים ברוחו, דברים שבקדושה הנאמרים בלחישה ובהכנעה גדולה בלב נשבר, תמיד בסוד ידבר".

הוא מציין את היסודות שעליהם מושתת הספה"ק: "ריבוי אמרותיו הנאמנים והיקרים על שלשה עמודי עולם הצב צביונים, הן הן גופי תורה ועבודה וצדקה, על שלשה דברים שהעולם נשען עליהם.

וחיצי ידידות האהבה אשר אליהם יירה להגיע אל המטרה להדריך עם ישרה, הלא המה שלשה: נפלאים בקדושת שבת קודש הניתנה במרה, ובנתינת צדקה אשר עליה קורעין גזר דין של שבעים שנה, ובתיקון אות ברית קודש אשר עליו עמדו חז"ל במורא. שלשה המה מטיבי לכת להעמיד על תלם במהרה.

ואיש איש לפי השגתו הן ישיג סוד דתו מזיו אור תורתו, יאיר לנפשו ונשמתו, כי אין חקר לתבונתו. זה בא בכדו וזה בא בחביתו, וישאב כל

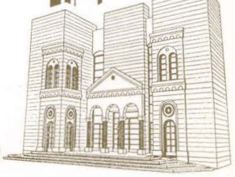

הספה״ק ״אהבת שלום״

״דבריהם הם הם זכרונם״, אמרו חז״ל. ה״אהבת שלום״ זיע״א היה נושא מדברות קדשו הן ברבים והן ליחיד. דברי הדרכה ומוסר הרוחצים את הנשמות ומורים את דרך ה׳. בהשגחת השי״ת רשם הרה״ח רבי חיים נתן נטע מלאנטשין ז״ל את הדברים מיד לאחר שמיעתם, וכעדותו: ״מעולם לא עלה על דעתי על מכבש הדפוס להעלות, רק לעיין בהם אני בעצמי לפרקים את הדרך אשר הורינו כבוד אדמו״ר כו׳, לפקוח עינים עוורות. והנה אלה הדברים הנאמרים שמעתי מפי קדשו בליל שבת קודש, ובשבת קודש בשעת סעודת שחרית, ובשעה שהיה נפטר אדם ממנו מתוך דבר הלכה והיה מדבר עמו אהבה אחוה וריעות, וזעיר שם זעיר שם אשר שמעתי מפה קדשו בשעת סעודת זעיר אנפין קדישא. לכולם הצבתי ציונים לבל ישכחו מרעיונים, ונכון היה לבי בטוח במאמרם ז״ל: יגעתי ומצאתי — תאמין, עד שמצאתי טוב טעם ודעת. והרבה דברים אשר לא יכולתי לירד הכל לסוף דעת כבוד אדמו״ר ולהשיג כוונתו ממש, כידוע לרבים וכן שלמים אשר דוחקא הכלה היה טובא, וכל אמרותיו ושיחיו היו ברוח נמוכה ובענוה יתירה, נסוגתי לאחורי. כאשר שמעתי מפה קדשו על מאמר חז״ל ״כל האומר דבר בשם אומרו מביא

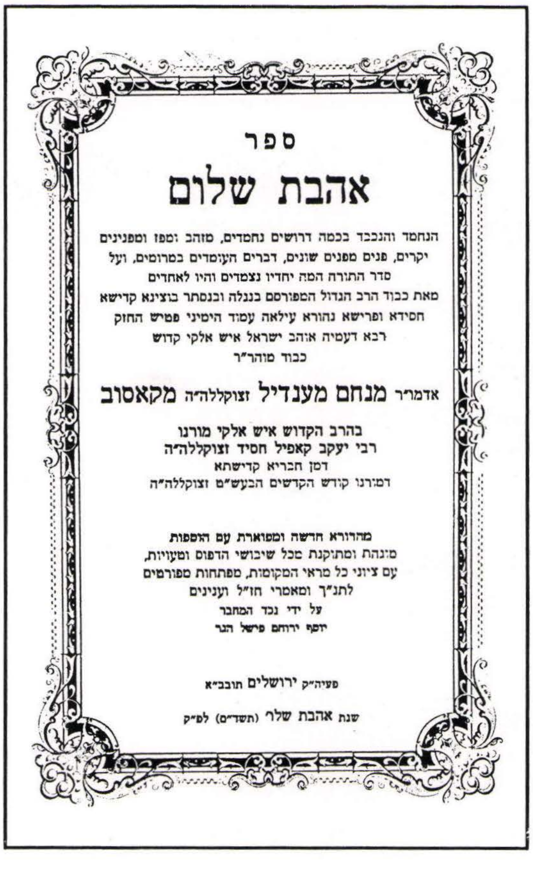

ספר

אהבת שלום

הנחמד והנכבד בכמה דרושים נחמדים, מזהב ומפז ומפנינים
יקרים, פנים מפנים שונים, דברים העומדים ברומים, ועל
סדר התורה המה יחדיו נצמדים והיו לאחדים
מאת כבוד הרב הגדול המפורסם בנגלה ובנסתר בוצינא קדישא
חסידא ופרישא נהורא עילאה עמוד הימיני פטיש החזק
רבא דעמיה אוהב ישראל איש אלקי קדוש
כבוד מוהר״ר

אדמו״ר **מנחם מענדיל** זצוקללה״ה **מקאסוב**

בהרב הקדוש איש אלקי מורנו
רבי יעקב קאפיל חסיד זצוקללה״ה
דמן חבריא קדישתא
דמורנו קודש הקדשים הבעש״ט זצוקללה״ה

מהדורא חדשה ומפוארת עם הוספות
מוגהת ומתוקנת מכל שיבושי הדפוס וטעויות,
עם ציוני כל מראי המקומות, מפתחות מפורטים
לתנ״ך ומאמרי חז״ל וענינים
על ידי נכד המחבר
יוסף ירוחם פישל הגר

פעיה״ק ירושלים תובב״א

שנת אהבת שלו׳ (תשד״ם) לפ״ק

שער הספה״ק ״אהבת שלום״ תניינא.

הקיץ ר׳ אברהם משנתו באישון ליל, דעתו טרודה ונפשו מעורבבת. קם ממטתו ויצא החוצה לרחובות העיר, כי לא מצא מרגוע לנפשו. ובחוץ – אפלה, הכל נמים את שנתם. רק בבית המדרש דלק אור. נר דולק – ולידו רכון על ספר, ר׳ שמואל המתמיד.

עלה הגביר לבית המדרש ונכנס עם ר׳ שמואל בדברים. ״מהיכן ירק זה חי״, שאלו.

״כל זמן שהרבי חי, היה שולח לי את עזרו מקודש״, השיב ר׳ שמואל. ״עכשיו, הן טרם עברו שלשים יום מפטירתו. כל זמן שיש בביתי חפץ שאפשר למשכנו, מה טוב!״

״ויש לכם בנים, ובנות?״ שאל ר׳ אברהם.

״יש ויש״, השיב ר׳ שמואל, ״ביניהם בתי הבכורה, שהגיעה לפרקה והיא לפני חתונתה״.

״ומנין לכם נדוניה להשיאה, וצרכי החתונה?״

״לכך איני דואג״, ענה ר׳ שמואל. ״לפני רגע נגלה אלי רבינו הקדוש ואמר לי, שאתה תתן לי. משום שהוא נראה גם אליך בחלום ואתה הבטחת לו זאת...״

כך סיפר רבי יהושע ליב על שלחנו של רביה״ק ה״צמח צדיק״ זיע״א, ביומא דהילולא של זקינו הקדוש ה״אהבת שלום״ זיע״א.

נענה ה״צמח צדיק״ ואמר: ״בא וראה כמה גדול כחו של זקני, שלא רצה לעלות לעולמות העליונים כדי שלא ישכח מה שנחוץ לעולמנו השפל, וימשיך להנהיג את אנשי שלומו כמו בחיים חיותו!״

ואכן, השריש הרבי מדה זו בחסידיו, ״להרבות צדקה וגמילות חסדים והכנסת אורחים כידוע״ ומדה זו היתה לסימלם של חסידי קוסוב ״אשר לא נראה ולא נשמע כמוהו כי איש את רעהו יעזורו בכל אשר להם!״ (סדר הדורות החדש, ל״ד ע״ב).

לא זו בלבד, אלא שה״אהבת שלום״ זיע״א הורה, שאהבת ישראל היא השער להגיע על ידה לשתי האהבות האחרות, לאהבת השי״ת – להשראת השכינה ולאהבת התורה:

״כל בי עשרה שכינתא שריא״ (סנהדרין לט ע״א) – כשיש התכללות ואחדות של ציבור, יש ביניהם השראת השכינה. ״ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה״ (ירושלמי נדרים פ״ט ה״ד). כשיש אהבת רעים יש התכללות יחדיו, וזוכים לגדלות בתורה (רמתיים צופים, א״ר טז) –

ונמצאו שלשת האהבות שלובות ומצומדות יחדיו בהקהל העדה!

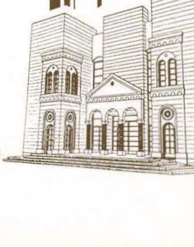

בויז'ניץ היה איש חסיד שתורתו אומנותו, ורבי שמואל עובדיה'ס שמו. הוא ישב ועסק בתורה בבית המדרש מבוקר עד ערב, והרבי היה שולח לו מדי שבוע מעות לפרנסתו. לימים בגרה בתו, והוא שידך אותה בברכת הרבי עם בנו של מלמד אחד, והבטיח נדוניה הגונה. ברם, בינתיים נסתלק הרבי לשמי רום ופרנסת רבי שמואל עובדיה'ס שבתה. המחותן שיגר לו מכתב, שהגיעה עת החתונה ועליו לקבוע מועד ולסלק את הנדוניה במלואה, ובאם לאו — ינותק הקשר. לא ידע רבי שמואל להשית עצות בנפשו. לרש אין כל, והכלה יושבת ובוכה על ימי עלומיה.

הרבי היה נוהג בעודו בחיים־חיותו לשבות בויז'ניץ מידי שנה בשנה, והיה מתארח בביתו של הגביר ר' אברהם שערך לכבודו סעודה רבתי, ובתמורה לכבוד שזכה בו היה מעניק לרבו מאה רובל כסף.

עתה נפטר הרבי. ר' אברהם שהה באחוזתו שבכפר שיפוד הסמוך לויז'ניץ והשגיח בו על עבודת פועליו. לעת ערב שב לביתו, עייף מעמל היום, התפלל ואכל ושכב לישון, ויחלום חלום.

בחלומו, הרבי שובת בויז'ניץ כמנהגו, והוא עורך את הסעודה הגדולה לכבודו. הרבי מסב בראש, וכל הקרואים סביבו, והוא — ר' אברהם — עומד עליהם לשרתם. הרבי נטל ידיו ובירך המוציא, ר' אברהם הגיש לו את הדגים וחילק גם למסובין את מנתם. כאשר כילו לאכול הוא הביא את המרק והגישו לרבי — והנה ראה, שהרבי טרם נגע בדגים! "אולי מקרה הוא", חשב, והניח לפניו את קערת המרק. תור הבשר הגיע — והנה גם המרק עודנו לפני הרבי.

אזר ר' אברהם עוז, ושאל: "מה זה, שלא טעמתם מאומה?!"

והרבי משיבו: "איך אוכל לאכול אצל אכזר כמוך, שאינו שת לבו להשגיח על עניי עירו להשתתף בצערם?!"

חוורו פניו של ר' אברהם והוא אמר: "רבי, איני מבין לכוונתו?!"

"אינך מבין?!" שאל הרבי, "הטרם תדע כי בעירך מתגורר רבי שמואל, תלמיד חכם עני, אשר מעודך לא נתת לו אפילו פרוטה אחת, ועתה הגיעה בתו לפרקה ולרש אין כל! הן שורש עבודתי היתה ללמד את אנ"ש שיהיו באחדות, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים — ואתה בן חורין להפטר מכל זה?!"

השיב הגביר בשברון רוח: "רבי, מה שהיה — היה, סדרו לי תיקון תשובה?!"

נענה הרבי ואמר: "סדר תשובתך, לחזור בך מדרכך הרעה. עליך לקבל על עצמך לתת לר' שמואל די מחסורו אשר יחסר לו, לכל הוצאות חתונתו בדרך כבוד?!"

התחייב הגביר, והרבי החל לאכול, בשמחה ובטוב לבב.

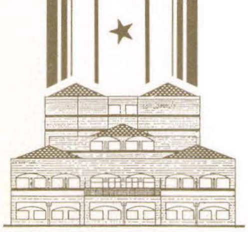

ואין בידו להשיאה. הוא בא אל הרבי לשאלו, באיזה מסחר ישלח את ידו להרויח את הסכום הדרוש לו. "מהו גודל הסכום", שאל הרבי, והלה נקב בסכום הדרוש. נטל הרבי את כל כסף הפדיונות שהיה לפניו ומסרו לאותו אדם!

נודע הדבר לרבי יצחק, אחי הרבי, והוא בא לפניו נסער ונרגש. "היתכן", טען, "כאשר ביתו של הרבי ריקם, הוא מעניק מאות זהובים לרודפו הגדול אשר ירד לחייו! וכלום אין מטרות טובות ונעלות יותר לכספי הצדקה, מאשר לתיתם למתנגדים החריפים?!"

"אי משום הכי, ענהו הרבי, חבל על טרחתך. כי כמה דקות לפניך היה כאן מישהו שטען בפני כדברים האלו ממש, וכבר השבתי לו על דבריו".

תמה רבי יצחק: "מי הקדימני בענין זה?!"

ענהו הרבי: "היצר הרע הוא שקדמך, וטען את טענותיו ברוב כשרון וחכמה, וברוך ה' שלא שמעתי לדבריו..."

אולם, כרבן של ישראל, לא הסתפק הרבי בצדקה שנתן, אלא חינך לכך את קהלו וצאן מרעיתו. פעם היה בקולומייא אצל גביר גדול, וראה שהלה מקדיש כל דקה פנויה ללימוד תורה ואינו עוסק בצדקה כראוי לו. נענה ואמר: הגמרא הקדושה אומרת (חגיגה ה) "שלשה, הקב"ה בוכה עליהם בכל יום. על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה – ועוסק", וכו'. הקושיא מפורסמת, על מה הבכיה אם אי אפשר לו לעסוק בתורה והוא עוסק בה. התשובה היא, שכל אחד בא לעולם להשלים את ייעודו ולמלא את מטרתו. אחד נועד להפיץ תורה, אחד נבחר להחזיק בעמוד הצדקה. אם השפיעו למישהו עושר מן השמים, הרי מינוהו להיות לגבאי צדקה, לחונן דלים ולהושיע אביונים. ועתה, אם הוא יסגור את דלתות ביתו וישב ללמוד – הרי הוא מועל בתפקידו, והקב"ה בוכה עליו, על שאינו משלים את ייעודו!

פעם נודע ל"אהבת שלום" כי שנים מחסידיו נתנו לחברם סכום גדול לאחר שהלה איבד את כספו. הוא קרא להם והכריחם לעשותו לשותף שלישי במצוה גדולה זו! ולסיכום: "נודע בישראל צדקת פזרונו, כי היה זורע צדקות במדה מרובה וגומל חסדים לעניים ולעשירים, ומדה זו שתל בלבות אנשי שלומו להרבות צדקה וגמילות חסדים והכנסת אורחים כידוע. ואם אמרתי אספרה כמו מרבוי צדקותו, וכמה בעלי בתים שנטו ליפול והוא החזיק בידם ותמכם בסכומים גדולים עד ששבו לאיתנם הראשון – תכלה היריעה!" (אבן שתיה, רפ"ה).

וגדולים צדיקים במיתתן – רביה"ק ה"אהבת שלום" נפטר בי"ז מרחשון תקפ"ו. שנים רבות לאחר מכן סיפר הרה"ח רבי יהושע ליב, בנו של הגה"צ רבי יצחק אב"ד ויז'ניץ, מעשה שהיה לו עד ראיה.

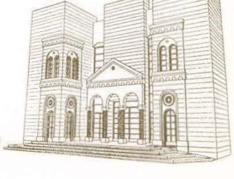

גדול... כאשר בא איש מישראל לספר לו צרותיו ודאגותיו היה נראה עין בעין כי עד לב ונפש הגיע, והיה ממש כמו צרתו וצערו״ (סדר הדורות החדש, עמ׳ לד).

הרי מעשה מפורסם, כיצד הושיע הרבי לא ״בדברים וניחומים לבד – רק במתן ורכוש גדול״:

גביר אחד מחסידי קוסוב, ר׳ משה שמו, נהפך עליו הגלגל, עסקיו התמוטטו, נושיו רדו בו, והוא ירד מנכסיו, רחמנא ליצלן. עד פת לחם הגיע. נסע לרבו ושטח בפניו את צרת נפשו.

נגעו הדברים ללבו של הרבי, והוא אמר: ״שמע נא, גש אל גיסי רבי אורי מסטרעליסק ושם תוושע. ברם זכור, עליך לבוא אלי ולומר לי מהי תשובתו״.

עשה ר׳ משה כמצווה עליו, הלך אל השרף מסטרעליסק ששהה בקוסוב לביקור וסח לפניו את הדברים. השיבו השרף: ״אלך למענך אל המקוה. אני תקוה שזכות הטבילה תגן עליך ותוושע״.

שב ר׳ משה וסיפר לרבו את הדברים. ״חזור אל גיסי״, הורהו הרבי, ״ואמור לו בשמי: במקוה לא אשלם את חובי לנושים״.

שמע זאת השרף, ואמר: ״אקדיש לך את זכות הנחת התפלין שאניח היום!״

שב ר׳ משה אל הרבי וסיפר את הדברים. אמר לו הרבי: ״חזור ואמור לגיסי הקדוש: בתפלין אין משלמים לנושים!״

חזר ר׳ משה והשרף אמר לו: ״אעשה עבורך את אשר לא עשיתי מעולם. זכות כל תפלותי שאתפלל היום – בצירוף זכות הנחת התפלין – ובצירוף הטבילה במקוה – כולם יעמדו לזכותך. עתה, בודאי תוושע!״

אבל הרבי מקוסוב לא הסתפק בכך: ״חזור ואמור לו: בכל אלו לא אשלם אפילו חוב אחד״...

שמע השרף את הדברים ואמר: ״מסתמא יש דברים בגו״. הוא קם ופנה לשאול את גיסו מהי כוונתו. מה יכול הוא לעשות מלבד צירוף זכויות התפילות, התפלין והמקוה.

״אין פשוט מכך״, השיב לו הרבי. ״ר׳ משה זקוק למזומנים בעין – הבה נשיג לו אותם. בא ונלך יחדיו, נסובב על פתחי נדיבי עם ונשיג את הכספים הדרושים לתשלום חובותיו ולהעמידו מחדש על רגליו״.

נענה השרף להצעה, ושני הצדיקים הקדושים מאורי הדור נסעו לאסוף כספים ושבו אל ר׳ משה וצרור הכסף בידם. סכום שהספיק להחזרת חובותיו, ולתנופה מחודשת במסחרו...

אף לשונאיו ולרודפיו עזר הרבי. פעם בא לפניו אחד ממתנגדיו שהרבה להציק לו בכל דרך שהיא, ועתה הגיעה בתו לפרקה

והנה אותו שר צבא השני הממונה ללמד הנהגת המלחמה נתיישב בדעתו ועלה מורה בלבבו, אולי שר הצבא הראשון הממונה להכין סיפוק המלחמה אינו עושה התמנותו בשלימות הנצרך, ויהיה זה חסרון בההתמנות שלו שלא יוכל להנהיג החיילות שלו בטוב וכראוי וכנכון, כיוון שלא יהיה כדי הצטרכותו, ולכן עלה בלבבו עצה הגונה לצרף את עצמו עם השר צבא הראשון ולהיות לו מסייע בהתמנותו למען לא יעלה מורך בלבבו ויוכל להנהיג אותם בהתמנות המיוחד לו.

והנמשל מובן מאליו. כי יש ב' מיני צדיקים שמינה אותם השי"ת. האחד הוא להדרכת המון עם לעבודת השי"ת בהשכל ודעת, ואחד – להשפיע להם די הצטרכותם בבני חיי ומזוני. וצריך אותו הצדיק הממונה להדריכם לעבודתו ית"ש לשתף את עצמו עם אותו הצדיק הממונה להשפיע להם כל טיבין דעלמא. כי באמת זהו מניעה גדולה לעבודתו ית"ש, העדר הפרנסה הגשמי. וזהו סוד "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" דייקא, כי משה רבינו ע"ה היה כללות הדעת של כל ישראל, והשפיע תורה ויראת שמים ומצות ומעשים טובים לישראל. ויוסף השפיע לישראל השפעות גשמי, על דרך "ויכלכל יוסף", ועל דרך "ויוסף הוא המשביר". ומשה רבינו ע"ה תיכף בהשקפה ראשונה בראותו שנתמנה להיות רעיא מהימנא לישראל ולהשפיע להם חכמה ובינה ודעת, לזה לקח גם את בחינת יוסף עמו, כדי שיוכל להשפיע לישראל גם בני חיי ומזוני". עכל"ק.

אף רביה"ק כן. יחד עם היותו צדיק הדור בבחינת משה רבינו רעיא מהימנא, היה גם בבחינת יוסף להשפיע שפע ברכה והצלחה. ולא רק בברכות שמים מעל אלא אף במתנת ידו הפתוחה הקדושה והרחבה.

"לא היה איש אחד מעניי ישראל אשר בא אליו להגיד לו צרת נפשו, אשר רק בדברים ובניחומים לבד יחזקהו ויאמץ לבו – רק במתן ורכוש

ציון הקודש של רביה"ק ה"אהבת שלום" זיע"א.

כשם שהרבי היה עמוד התורה, כן היה עמוד העבודה, ״איזוהי עבודה שבלב — זו תפלה״ (תענית ב ע״ב). וכה מסופר: ״העם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את תפלתו הזכה מפורש יוצא מפיו בקדושה ובטהרה, ושאגתו היתה כשאגת ארי. ודרכו בקודש היתה להתפלל לפני התיבה במקום עמידתו, ומחיצה היתה מפסקת בבית המדרש בינו ובין העם, ושמעו כל העם קול תפלתו בשפה ברורה ובנעימה, ויכוונו גם המה את לבם להתפלל בדחילו ורחימו, ובנעימות הקול, ולא הרהיב אדם עוז בנפשו להביט אל הקודש פנימה. ופעם אחת העיז איש אחד ועלה על כותל המחיצה הנזכרת להביט משם, ונרתע לאחוריו ונפל ארצה, ונשאר ממש כאבן דומם, ובקושי הקיצו אותו. ויספר האיש להם שראה את הרה״ק שהיה משתטח לארץ על פניו ואש מתלקחת סביבו כדמות מלאך, לכן הציץ ונפגע״ (שם, אות א).

במיוחד גברה הנהירה לקוסוב בשבתות, בהם יקד הרבי ביקוד אש, וכשהיה אומר את ה״שבעה קולות״ במזמור לדוד, היה קולו נשמע בהרים שסביב קוסוב, וגיסו השרף מסטרעליסק זצ״ל העיד שבכוונותיו ב״קולות״ אלו הוא בוקע רקיעים! פעם בא לקוסוב בנו של החוזה מלובלין. כאשר שב אל אביו הקדוש סיפר לו על אשר ראה ושמע בחצרו של ה״אהבת שלום״ ומהליכותיו בקודש. לסיכום, אמר: כל מה שראיתי שם — ראיתי גם כאן, אצלך. לבד ממסירות הנפש שלו בשעת אמירת ״מזמור לדוד״. מחיצה מפסקת בינו לבין העם, וכששמעתי את שבעת הקולות יוצאים מפיו בקדושה ובטהרה עליתי על הספסל והסתכלתי לפנים מן המחיצה. וראיתי, שכל אימת שהוציא מפיו הקדוש אחד מן ה״קולות״, נפל לאחוריו עד לארץ!

ופעם ביקר ה״אהבת שלום״ בבית גיסו, השרף מסטרעליסק, והתכבד על ידו להתפלל לפני העמוד קבלת שבת. היתה זו הזדמנות לראותו בעבודת הקודש מבלי הפסק מחיצה. גחן השרף ולחש לתלמידו הגדול, הרה״ק רבי יהודה צבי מסטערטין זצ״ל: הסתכל על הרבי מקוסוב ושית לבך לתפלתו — תפלת ״קבלת שבת״ שלו, כמוה כ״כל נדרי״ שלנו!...

שלשת האהבות שהשריש הבעש״ט הקדוש והחרוטות על דגלה של חסידות קוסוב־ויז׳ניץ, אהבת השי״ת, אהבת התורה ואהבת ישראל, מקבילות הן לשלשת עמודי העולם, תורה ועבודת השי״ת וגמילות חסדים. כשם שה״אהבת שלום״ הצטיין בשני העמודים הראשונים כן הפליא לעשות בעמוד גמילות החסדים. על השילוב הנפלא בין עמודי התורה והעבודה ועמוד גמילות החסדים, נשא רביה״ק עצמו מדברותיו, בספה״ק ״אהבת שלום״ (ר״פ בשלח), וזל״ק:

״משל למלך שהיו לו שני צבאות, האחד הוא ממונה על האוצרות, שיספק לבעלי מלחמתו לחם ומזון ושאר הצטרכות וסיפוק המלחמה, ואחד להיות מנהיג המלחמה עצמה ולהורות תכסיסי מלחמה בהשכל הנצרך ולערוך אותם מערכה מול מערכה כדרך אנשי המלחמה.

לקיים מצות ״בלכתך בדרך״, והקשה לרבי הענדיל קושיא חריפה. נענה רבי הענדיל ואמר לו: דע לך, ידידי, שאיני למדן. כל ידיעותי מתמצות בידיעת דיני השחיטה והבדיקה על בוריים. מיד נכנסה מחשבת פיגול במוחו של האברך: אם רבי הענדיל זה, אליו נשלחתי, אינו למדן – יתכן וגם הרבי ששלחני אליו אף הוא איננו למדן... ברגע שחשב כך, שכח את כל תלמודו, וכאשר רבי הענדיל בחנו לא ידע להשיב דבר. לא בדיני שחיטה, ולא בדיני טריפות, ונהפכו פניו כשולי קדירה. הוא הראה לרבי הענדיל בשברון לב את כתבי ההמלצה והסמיכה שקיבל מגדולי ארץ, ורבי הענדיל הבין שדברים בגו. שאלו: שמא חשבת מחשבה לא טובה על כבוד קדושת אדמו״ר. הודה האברך שאמנם כן הוא. נחרד רבי הענדיל ואמר: אם כן, שמא פגע בך ״חויא דרבנן דלית ליה אסותא״ – מהר שוב למעון קדשו ובקש מחילה וקבל נזיפה, כי רבינו הקדוש נורא הוא מאד! לא אחר האברך לעשות כן, והשתטח בתחינה לפני הרבי שהשיבו במאור פנים סלחתי כדבריך. לאחר מכן עמד בבחינתו של רבי הענדיל בהצלחה ונתמנה לשו״ב באחד מישובי הסביבה, והיה מגדולי חסידי קוסוב ״ומעשה זאת נודעת שמה עד היום״ (אבן שתיה פ״ב אות ח).

ואכן, הכל מצאו בקוסוב את מקומם. הרבי השקה ממעיינותיו את כולם: למדנים ועובדי ה׳, סוחרים ובעלי בתים, עניים ועשירים. את כולם קירב ואת כולם העלה. מגדולי הדור היה הרבי, חריף ובקי, מעמיק ומתמיד. הרה״ק הרמ״מ מדעעש העיד עליו שהוא הגיע למדריגותיו הנשגבות על ידי עומק עיונו בשלחן ערוך חושן משפט ״שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן, והן כמעיין הנובע״ (ב״ב קעה ע״ב).

כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, לבוש בקיטל של זקה״ק ה״אהבת שלום״ זיע״א.

צעדיו של הרבי. בוקר אחד אמר ה"אהבת שלום" למקורביו: "דעו לכם שבלילה הזה היה דין תורה במתיבתא דרקיעא במחלוקת זו שבין קוסוב לראדוויל, ופסקו שם לאמר שגלילות אלו שייכות לקוסוב!" ואכן, לא ארכו הימים והרה"ק מראדוויל עזב את נדבורנא ושב לעירו. לימים ביקר הרה"ק מראדוויל בדעליטין והתאכסן בבית הפרנס רבי גדליהו אביש. הוא פגש שם בחתניו של רבי גדליה אביש שהיו כולם למדנים וגדולי תורה, וכיהנו לימים ברבנות: הג"ר אברהם בלוך אב"ד דעליטין, הג"ר אברהם בער מו"ץ בנאדבורנא, הג"ר זאב וואלף מו"ץ בדולינא, והג"ר יעקב בנו של הרב ממונסטרישץ – כולם כאחד חסידי קוסוב, מהאריות שבחבורה. נענה הרבי מראדוויל ואמר: "רבי שיש לו חסידים כאלו – צריכה להיות דרך ארץ בפניו!"

בקשר לכך מסופר מעשה פלא. אברך למדן מרוסיה סיים אכילת מזונות בבית חמיו והחליט למצוא את פרנסתו ממלאכת השחיטה. הוא תר אחר מקום עבודה, והגיע לגלילות העיר קוסוב. הוא שמע שמינוי השוחטים נתון בידיו של הרבי, ובא לפניו כשבידו מכתבי המלצה וסמיכה מגאונים רבים. אמר לו הרבי: כלל נקוט בידי, שהשוחטים אשר במחוזי עומדים לבחינה אצל השו"ב רבי הענדיל מהעיר קיטוב הסמוכה. סע אליו, ותביא ממנו המלצה.

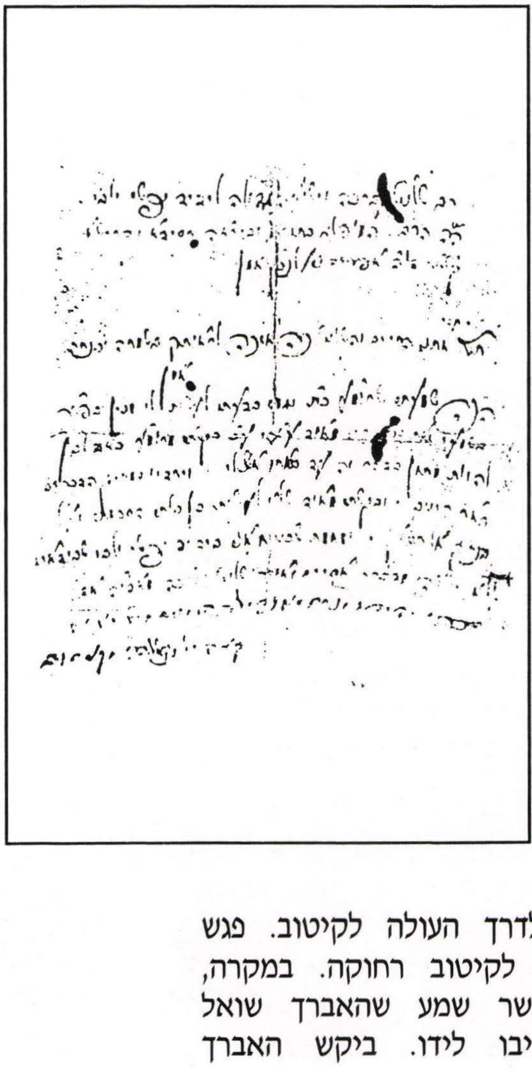

מכתב קודש של רביה"ק ה"אהבת שלום" זי"ע בחתימת יד קדשו: מנחם מענדיל בהמנוח מו"ה יעקב קאפיל זצללה"ה מקאסוב.

יצא האברך מעל פני הרבי וחקר לדרך העולה לקיטוב. פגש בעגלה, ושאל את נוסעיה האם הדרך לקיטוב רחוקה. במקרה, ישב בה גם השו"ב רבי הענדיל. כאשר שמע שהאברך שואל על עירו וביתו, העלהו לעגלה והושיבו לידו. ביקש האברך

עמודי תורה עבודה וגמילות חסדים

המושג של מלכות קוסוב ויז׳ניץ, אינו לתפארת המליצה בלבד. לימים, כאשר ה״אהבת שלום״ השיא את בנו, הרה״ק רבי דוד מזבלאטוב זיע״א, עם בתו של הרה״ק רבי משה לייב מסאסוב זיע״א, אשר גדלה בביתו של הרה״ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב בעל אורח לחיים זיע״א, נערך ריקוד של מצוה והמחותן מזלאטשוב הניח את ידו על כתפו של ה״אהבת שלום״. נזעק גיסו של ה״אהבת שלום״, השרף מסטרעליסק זיע״א ומחה בכל תוקף: הלא הרבי הקדוש מקוסוב הוא בבחינת מלך ישראל, ומי יהין לשים ידו על כתפו של המלך! גם כאשר ה״אהבת שלום״ עצמו הבהיר שאין בכך כלום, ואין בכך כל פגיעה, טען השרף מסטרעליסק ש״מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול״, ואין כאן מקום לענוה!...

פעם הגיעו לזידיטשוב שנים מחסידי קוסוב, לשבות במחיצת הרה״ק רבי צבי הירש בעל ה״עטרת צבי״ זיע״א. הם קיבלו שלום ופנו לאכסנייתם, וכעבור שעה קלה פקדום שלוחיו של הרבי ובידם בגדי לבן עבור האורחים, כמנהג זידיטשוב על פי קבלת האריז״ל. ברם, החסידים לא עטו עליהם את בגדי הלבן, שכן לא נהגו כן במקומם. כאשר ראם הרבי, שאל בקפידא: מדוע לא לבשתם את הבגדים ששלחתי לכם? ענו ואמרו: אילו ראויים היינו לבגדי לבן, היה רבינו הקדוש מקוסוב מצוונו ללבשם... השיבם הרבי מזידיטשוב: אין להביא ראיה מהתם להכא. הרבי מקוסוב הוא בבחינת מלך, ובמלך נאמר ״בלעדיך לא ירים איש את ידו״. לכן, הוא לבדו הולך בקהלו בבגדי לבן. אבל כאן הרבי הוא בבחינת נביא, ועליו נאמר ״מי יתן כל עם ה׳ נביאים״ – לכן לובשים כאן הכל בגדים אלו, ואף אתם בכלל...

כמלך, היתה מצודתו פרושה על האיזור כולו. במיוחד היה הדבר ניכר בענין מינוי השוחטים. היו במחוז צדיקים וקדושים שהקפידו על כך, אך חלקם – כדוגמת הרה״ק הבאר מים חיים מטשרנוביץ זצ״ל – שמעו את נימוקיו של ה״אהבת שלום״ מפי גדולי חסידיו והסכימו עמהם. ואחרים, כדוגמת הרה״ק רבי יצחק מראדוויל זצ״ל בנו של המגיד הקדוש מזלוטשוב וחתנו של הרה״ק רבי צבי הירש מנאדבורנא וממלא מקומו שם, לא השלימו עם

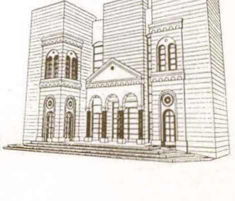

שלום" בקע, נהרו ובאו אלפים לחסות בצילו, ללמוד מאורחותיו ולהתברך מפי קדשו. תוך זמן קצר היה כל המחוז כפוף למרותו, ונשמע לדברו, "דבר מלך שלטון", בבחינת "מאן מלכי־רבנן". אף מארץ הקודש הגיע מכתב מרבו של ה"אהבת שלום", הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני־אוסטרהא, ובו כתוב לאמר:

> **"ב"ה, באתי על החתום היום יום א' שמאתמול ברכנו את החודש סיון, שיתחדש המלוכה שלו הן על עצמו והן על נפשות ביתו, שלא יזוז ממנו ומבניו ומבני בניו מעתה ועד עולם בכל הצטרכותם. שיהיה לו בחינת מלוכה הן מה שצריך לנפשם והן לנפשות אחינו בני ישראל שיקויים בו בכל חדשי השנה בבריאות הגוף והנשמה, ובתוך ברכתו ימשוך על עצמו ועל בניו ובני בניו ועל אחינו בני ישראל גם ברכתי בתוכו, וכל הנלוים אליו יתברכו, ויתחדש להם בכל חדשי השנה שפע טובה וברכה וחיים טובים, אמן.**
>
> ***הק' זאב וואלף מטשרני־אוסטרהא,***
> ***חופ"ק טבריה עיה"ק תובב"א"***

מלכות קוסוב ויז'ניץ החלה.

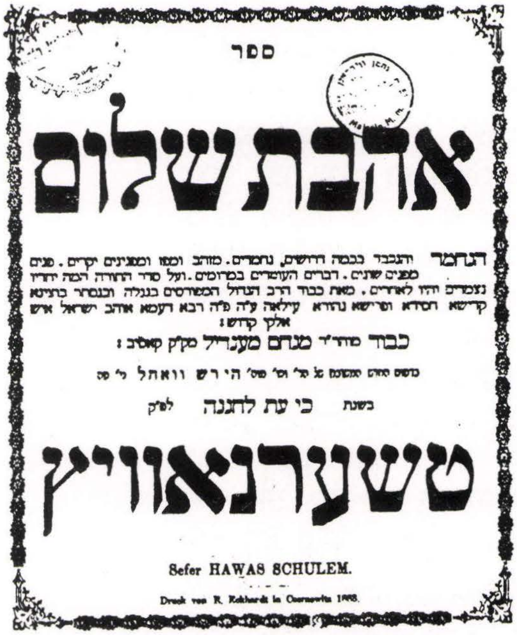

ספר

אהבת שלום

הנחמד והנכבד בכמה דרושים, נחמדים. מזהב ומפז ומפנינים יקרים. פנים מסבירים שונים. דברים העומדים ברומים. ועל סדר התורה, המה יחדיו נצמדים יהיו לאחדים. מאת כבוד הרב הגדול המפורסם בנגלה ובנסתר בוצינא קדישא חסידא ופרישא נהורא עילאה ע"ה פ"ה רבא דעמא אוהב ישראל איש אלקי קדוש:

כבוד מוהר"ר מנחם מענדיל מק"ק קאסוב:

[illegible] הירש וואחל [illegible]

בשנת כי עת לחננה לפ"ק

טשערנאוויץ

Sefer HAWAS SCHULEM.

Druck von R. Eckhardt in Czernowitz 1883.

שער הספה"ק "אהבת שלום",
מהדורת טשרנוביץ תרמ"ג

חיבבו עד מאד והשפיע עליו מלא חפניו טובה, קדושה והשגות נאצלות.

הרה״ק רבי משולם פייביש מזבאריז זצ״ל נפטר בכ׳ כסלו תקנ״ה. כשלש שנים לאחר מכן עלה הרה״ק רבי זאב וואלף לארץ ישראל. לאחד האברכים שקבל בפניו: ״על מי הרבי נוטש את הצאן?״ הצביע הרבי על ה״אהבת שלום״ ואמר: ״על אברך זה!״ השתומם האברך, ניגש אל ה״אהבת שלום״ ואמר לו: ״השמעת? הרבי אמר שאתם תמלאו את מקומו!״ נחרד ה״אהבת שלום״ ונרתע: ״מה פתאום, מה זה עלה בדעתך?״ שב האברך אל הרבי וסיפר, שה״אהבת שלום״ אינו מוכן לשאת בעול. השיבו הרבי: ״אל תדאג, הוא יהיה לרבכם!״

אבל ה״אהבת שלום״ עדיין לא קיבל עליו את הדין. הוא דבק ברבו הרה״ק רבי צבי הירש מנאדבורנה, בעל ״צמח ה׳ לצבי״, אף הוא תלמידם של המגיד הקדוש ממעזריטש והמגיד הקדוש מזלוטשוב, זיע״א. וכשם שאביו היה בעל תפלה אצל הבעש״ט הקדוש זיע״א, כך היה בנו, רביה״ק ה״אהבת שלום״ שליח ציבור אצל רבו מנאדבורנה. מסופר שבפרוס הימים הנוראים כאשר רבו לימדו את כוונות התפלה, הוא התנה עמו שיתפלל לפני התיבה במהירות רבה, כדי שלא יתבטל ממציאות בתפילתו. למרות זאת, כאשר ה״אהבת שלום״ הגיע למלכויות זכרונות ושופרות הוא התלהב עד כדי כך, שכמעט הגיע לכלות הנפש ונפשו יצאה בדברו, לולי נזכר מבעוד מועד ושב להתפלל במהירות.

בתחילת שנת תקס״ב חלה רבי צבי הירש והרגיש שקיצו קרב. הוא החליט לסמוך את ידיו על ראש תלמידו חביבו ה״אהבת שלום״, והורהו שילון מעתה בבית מדרשו בסמוך לחדרו, ובכל לילה בחצות היה נכנס לחדר רבו ומקבל ממנו ממעיינות חכמתו. כך נהג מידי לילה כמחצית השנה, עד ליום כ׳ סיון בו עלתה נשמת רבו לגנזי מרומים. אז שב ה״אהבת שלום״ לקוסוב עירו, ושקד על התורה מתוך הדחק.

יום אחד עמדה הרבנית בחצר וכיבתה סיד בחביות, כדי למכרו ולפרנס את בני ביתה בדוחק ובצמצום. ילדיה שיחקו בחצר, ותוך כדי משחק הפכו בשוגג את חבית הסיד, והוא ניגר ארצה והתלכלך. כל עמלה היה לריק, והפרוטות שחשבה להרויח אבדו. נכנסה הרבנית אל הבית פנימה ושפכה את מרי שיחה בפני בעלה הצדיק שישב ולמד: ״ראה נא מה עוללו הילדים!״ התלוננה. נענה הרבי ואמר: ״כאשר המצב רע ללא נשוא — יהפך הגַלגל ויהיה כבר טוב!״ עוד באותו יום, הגיע החסיד הראשון ובידו פתקא ועשרה ריינוש לפדיון.

חז״ל הקדושים אמרו (תענית ד ע״א) שתלמיד חכם נמשל לגרעין הטמון בחגווי האדמה, חבוי ומוצנע, אך לכשיצוץ ויבצבץ — יפרח ויעפיל מעלה מעלה. מאז שאורו של ה״אהבת

אף רבי זימל זכה והיה לחותן המלך, והביא את חתנו לעירו קוסוב שזכתה והיתה למטרופולין של תורה וחסידות. כמאמרו של הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ על מאמר חז"ל "איזהו חכם המכיר את מקומו" (אבות פ"ו מ"ו) — שעל ידו נעשה מקומו מוכר בעולם.

החותן, רבי זימל, הבטיח לחתנו מזונות לכל ימי חייו, והוא אכן ישב בבית חותנו על התורה ועל העבודה. הוא התעלה לאין שיעור, אולם, ימי שלוותו לא ארכו. בהיותו כבן י"ח נפטר חותנו, ועול הפרנסה נפל על צוארו.

ה"אהבת שלום" עזב איפוא את קוסוב, ועקר לטיסמניץ, עיר מגורי אביו לעת זקנתו. הוא פנה למסחר. מחוסר כסף, היה נוטל בהקפה סחורה אצל גביר אחד, ושמו ר' אברהם אייזיק, ומוכר אותה בירידים שבעיירות בסביבות העיר. לאחר מכן היה פורע את חובו — ממה שנותר בידו לאחר כסף המעשר לאחר שפיזר נתן לאביונים — ונוטל סחורה חדשה.

התבונן הסוחר באורחותיו של האברך הצדיק שפנה למסחר, ראה את התמדתו בתורה ודביקותו לבוראו, את לבו הרחום ופזרנותו לצדקה, והגיע למסקנה שחובו אינו בטוח בידיו. הוא אמר לעצמו, שכשם שנאמר בגמרא (עירובין נה ע"א) שהתורה לא תמצא בסוחרים ובתגרנים, כך לא תמצא הסחורה בלמדנים ובצדיקים... לפיכך, כאשר ה"אהבת שלום" הגיע כדי לסלק את חובו, סירב הסוחר להמשיך ולהקיף לו. ה"אהבת שלום" נותר מחוסר פרנסה. הוא ניסה לשנות מקום לעבור לקולומייא, שם פתחה הרבנית חנות זעירה לממכר פנינים, אך גם בכך לא הצליחו והם חזרו לקוסוב, שם התפרנסו בדוחק רב ממכירת סיד עד אשר יצא טיבו של ה"אהבת שלום" בעולם והמונים שיחרו לפיתחו.

כעבור שנים, כאשר ה"אהבת שלום" הפך להיות לרבן של ישראל, היה ר' אברהם אייזיק, הסוחר מטיסמניץ שסירב למכור לו סחורה בהקפה, מתפאר באזני המוני החסידים: "עליכם להכיר לי טובה, על שבזכותי זכינו כולנו לאורו של רבינו הקדוש. שהרי אילו הייתי ממשיך להקיף לו סחורה, הוא היה נשאר עד לעצם היום הזה צדיק נסתר כאביו הקדוש שעסק במסחר בירידים, כשהוא משווה לנגדו את ה' תמיד!"

הריחיים שבצוארו, טירדות הפרנסה, הלחץ והדחק, לא הפריעו ל"אהבת שלום" בהתעלותו. בהיותו כבן י"ט, בסמוך לפטירת חותנו ולעקירתו לטיסמניץ, נפטר עליו אביו ורבו הרה"ק רבי יעקב קאפיל חסיד, בט"ו אלול תקמ"ז. או אז המשיך ושיחר ה"אהבת שלום" את פניהם של קדושי דורו. הראשון שבהם הרה"ק רבי משולם פייביש מזבאריז זצ"ל, בעל "יושר דברי אמת", תלמיד המגיד הקדוש ממעזריטש והמגיד הקדוש מזלוטשוב, זיע"א. כמו כן נסע להרה"ק זאב וואלף מטשארני־אוסטרהא זצ"ל אשר

רביה"ק ה"אהבת שלום" מקוסוב זיע"א

בנו של רבי יעקב קאפיל חסיד, רביה"ק רבי מנחם מענדיל מקוסוב בעל "אהבת שלום" זיע"א, נולד בקולומייא בשנת תקכ"ח לערך. מסופר, כי בלידתו נתמלא הבית אורה, כפי שהגמ' מספרת על לידת משה רבינו ע"ה, מושיען של ישראל (סוטה יב ע"א). מילדותו ניכרו בו כשרונותיו הברוכים וטוהר יראתו והכל ראו כי "לאילנא רבא יתעביד". בהיותו כבן שבע שנים מתה עליו אמו הצדקת, ורבי קאפיל השקיע מעתה את כל מעייניו בבנו הצעיר שהתעלה מיום ליום בתורה וקדושה.

אחותו של רבי קאפיל היתה נשואה להרה"ח הנגיד רבי שמואל שמחה זימל מקוסוב. רבי זימל היה אחיו של הצדיק, הנודע בשעתו, רבי יהושע מקוסוב שהיה מפורסם ל"בעל בכי" גדול, ולהם היתה אחות אלמנה עשירה שהתגוררה בקולומייא, עיר מגוריו של רבי קאפיל, ולה בת יחידה. הציע רבי זימל לאחותו שתקח לבתה את הנער טהור הנפש וברוך הכשרונות, אבל היא העדיפה חתן סוחר על פני איש תם ומושלם יושב אהלים. כיון שכך בא רבי זימל אל רבי קאפיל והציע לו את בתו שלו, למרות שהיתה עדיין צעירה לימים. רבי קאפיל מיאן להשהות את השידוך עד שהבת תגדל. רבי זימל לא היסס, ושידך את בתו בקטנותה. כך זכה, ובתו מרת שיינא רחל ע"ה היתה לאמה של מלכות!

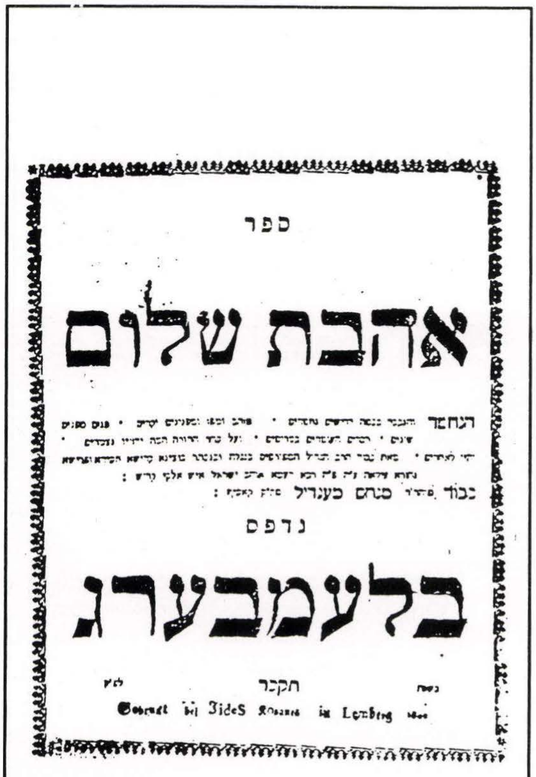

ספר

אהבת שלום

נדפס

בלעמבערג

שער הספה"ק "אהבת שלום" דפוס ראשון, תקצ"ג (ציון שנת תקכ"ד בשער הספר נובע מגזירת הצנזור שלא להדפיס ספרים חדשים. כך נעקפה הגזירה)

נכדו הרה"ק רבי משה משאץ זיע"א. סר ה"צמח צדיק" לבית מדרשו של רבינו הבעש"ט הקדוש וירד שם לפני התיבה, באמרו: "יש לנו חזקה להתפלל כאן כשליח ציבור, משום שאבי־זקני רבי קאפיל חסיד זיע"א היה שליח הציבור של הבעש"ט הקדוש".

שונה הוא נוסח זה, נוסח התפילה של קוסוב ויז'ניץ, מן הנוסח ה"כללי". "הלשון הוא קולמוס הלב", כדברי בעל "חובות הלבבות", ונוסח ויז'ניץ הוא קולמוס העבודה שבלב, נוסח שכולו לב ורגש. נוסח שהוא בעצמותו קיום דברי חז"ל, לעשות את התפלה "רחמים ותחנונים לפני המקום" (אבות פ"ב מי"ג). כ"ק מרן האמרי חיים זיע"א אמר, שאת הנוסח הזה גילו לרבי קאפיל מן השמים, והרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז, נכדו של הבעש"ט הקדוש, העיד שמקורו הוא מהיכל הנגינה!

לפני פטירתו, הורה הבעש"ט הקדוש לתלמידיו, ששים הגיבורים שנקבצו סביב מטתו, את המקומות בהם ימשיכו להפיץ את מעיינותיו חוצה ויקרבו את לבות ישראל לאביהם שבשמים. לתלמידו רבי קאפיל העניק הבעש"ט את מחוז מרמרוש, באמרו לו: "גן נאה לפניך, שמור נא עליו!"

ואמנם, דור אחר דור היו צאצאיו של רבי קאפיל שומריו של הגן וקברניטי רבבות אלפי ישראל במרמרוש ובוקובינא, ומצודתם פרושה עד לטרנסילווניה וגליציה. לשושלות הרבה הסתעפה ולגזעים הרבה נפרדה, שאף הם גדלו והצליחו ואף עשו פרי: זאבלטוב וסטרוזניץ, ראדוביץ והורודונקא, זאלישציק ושאץ, בורשא ואנטוניא. אך השושלת המרכזית שהמוני בית ישראל ניאותו לאורה ולנוגה זרחה, היתה שושלת הקודש של בית קוסוב־ויז'ניץ לדורותיה. רבותינו הקדושים ה"אהבת שלום" וה"תורת חיים", ה"צמח צדיק" וה"אמרי ברוך", הסבא קדישא ה"אהבת ישראל" ובניו הקדושים. כ"ק מרן ה"אמרי חיים" ויבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, לאורו ניסע ונלך עד בוא ינון, בב"א.

ציונו הקדוש
של אור שבעת
הימים רבינו
הבעש"ט
הקדוש
במעז'יבוז'.

עם קונו. אף הנכרים הכירו בקדושתו וקראוהו "שויתי־ניק", משום שהיה רגיל בעת מסחרו להעביר את ידו על עיניו ולקרא את הפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד", כדי שלא להסיח דעת מבוראו. מסופר, שפעם בשעת אמירת "ויברך דוד", פירש ואמר: "והעושר והכבוד – מלפניך". הכבוד והעשירות שלי הם בעצם הזכיה להתפלל לפניך!

ניחון היה רבי קאפיל בכל המעלות שנימנו בשליח ציבור, אף נוסח תפילה מיוחד היה לו, משתפך מלב רוגש בהמיית תחנונים ומתחטא לפני קונו כבן לפני אביו. בתפלתו, היה ממיס את לבב אחיו כלבבו, ומכניס בלב השומעים הרהורי תשובה וסערת רגשות. משום כך, היה מתמנה לפרקים כשליח ציבור בימים הנוראים.

מסופר, שפעם אחת באשמורת הבוקר בערב ראש השנה, התכנס הקהל לאמירת סליחות ואילו רבי קאפיל, השליח ציבור, התאחר מלבוא. קם אחד מהנאספים וירד לפני התיבה. הוא התחיל לומר את הקדיש שלפני הסליחות – ונפל ארצה מתעלף. כל הנסיונות לעוררו עלו בתוהו. לפתע הגיע רבי קאפיל, ניגש אליו והקימו על רגליו – וירד לפני התיבה לאמירת הסליחות...

עוד מסופר, שפעם אחת בשבת־סליחות שהה רבי קאפיל בעיר אחת, והוצרך להמשיך בדרכו במוצאי שבת קודש. עלה לבית המדרש לומר סליחות לפני הנסיעה, וכשראה שכבר יש מנין – לא המתין לכל הקהל וירד לפני התיבה לומר סליחות. משפתח ואמר "רצון יראיו יעשה" – התמוגגו כולם בדמעות שליש, וכולם כאחד "שבו בלב ונפש לחלותך". אך לפתע הגיע ראש הקהל, וחרה לו שלא המתינו לבואו, ושלא ביקשו את רשותו לרדת לפני התיבה. הוא לא שמע אל הרינה ואל התפילה, הפסיע על ראשי עם קודש ובא לפני רבי קאפיל, והתחיל לדבר עמו קשות. ברם, רבי קאפיל לא ענהו. הוא עורר באותה שעה ימין־עוז לעשות חיל, והתחנן: "פנה נא אל התלאות ואל לחטאות, צדק צועקיך מפליא פלאות". התכעס ראש הקהל וקרא: "האינך רואה כי ראש הקהל דובר אליך?" השיבו רבי קאפיל בלחישה: "ואתה, כלום רואה אתה?" – ועיניו של ראש הקהל חשכו מלראות! רבי קאפיל נסע לדרכו, וראש הקהל דרש ברופאים אך לשוא. כי "חויא דרבנן – לית ליה אסותא" (שבת קי ע"א). הואיל ושמו של הבעש"ט הקדוש התפרסם כאיש מופת, יעצוהו מקורביו לנסוע אליו ולהרפא מברכתו. נסע ראש הקהל למעזיבוז, ובבואו לפני הבעש"ט הכיר מיד כי הלה נכווה בגחלתו של צדיק. ברוח קדשו ראה, שראש הקהל פגע ברבי קאפיל והורהו לנסוע אליו לקולומייא ולבקש את מחילתו. ואמנם, רבי קאפיל סלח לו בלב שלם, ומאור עיניו שב כשהיה.

כאשר היה בא למעזיבוז להקביל פני רבו היה הבעש"ט הקדוש מורה לו לעבור לפני התיבה כשליח ציבור. לימים, ביקר במעזיבוז נינו, הוא רביה"ק ה"צמח צדיק" מויזניץ זיע"א, לרגל נישואי

הרה״ק רבי יעקב קאפיל חסיד
מקולומייא זיע״א

מבני היכלו של הבעש״ט הקדוש

כשביקש הקב״ה להוריד לעולם את אור שבעת הימים, את הבעש״ט הקדוש, לא רצתה נשמתו לרדת לעולם מפני הנחשים השרפים, כחות הרע והרשע שבכל דור. הבטיחוהו שיתנו לו ששים גיבורים, תלמידים קדושים וטהורים, שיעטרוהו סביב ויפיצו תורתו (נתיב מצוותיך, נתיב התורה א, יג). היו בהם, שבאו אל מעון קדשו וביקשו להמנות על קהל עדתו, והיו כאלו שהבעש״ט הקדוש בא אליהם, גילה אותם וסיפחם לחבורתו הקדושה. אחד מהם היה הרה״ק רבי יעקב קאפיל חסיד זיע״א, נצר לגזע הט״ז והב״ח, למשפחת התוספות יום טוב, עד לרבינו עובדיה מברטנורא וחכמי פרובינציה, ועד לרבי יהודה החסיד, זכר צדיקים וקדושים לברכה.

פעם שבת הבעש״ט הקדוש בעיר קולומייא שבגליציה, ובליל שבת קודש הרגיש כי אור גדול זורח בעיר. יצא הבעש״ט לחפש את מקור האור הגדול, והלך בעקבותיו עד לפאתי העיר, שם עמד בית קטן ממנו בקע האור. נכנס הבעש״ט אל הבית, ומצא את רבי קאפיל רוקד ומזמר לכבוד שבת קודש בהתלהבות רבה ובדביקות נפלאה במשך שעה ושעתיים, בעוד שהמאכלים מונחים לפניו על השלחן. עמד הבעש״ט והתבונן בריקוד הדביקות, עד שרבי קאפיל סיים את זמרתו. או אז ניגש אל בעל הבית ושאלו: ״הרי בנוהג שבעולם, מזמרים ומרקדים לכבוד שבת לאחר הסעודה. מדוע איפוא רקד כאשר המאכלים מונחים על השלחן, כלום אין כאן משום פגיעה בסעודת השבת?״

השיב רבי קאפיל ואמר: ״הרי בזמירות אנו אומרים ״הבשר יין ודגים, ואל יחסר בתענוגים, ואם שלוש אלה לפניו צגים (מוצגים ומונחים)״. הרי שיש להציג על השלחן את המאכלים ומכחם שואב האדם חיות דקדושה, ומכחה של חיות זו התחלתי לרקוד!״...

נכנס עמו הבעש״ט בדברים, וירא רבי קאפיל את האור כי טוב, ונפשו נקשרה בהבעש״ט ובדרכו, עד שהיה היחיד בתלמידיו שנקרא בשם ״חסיד״. היהודים קראוהו ״חסיד״, כי התחסד

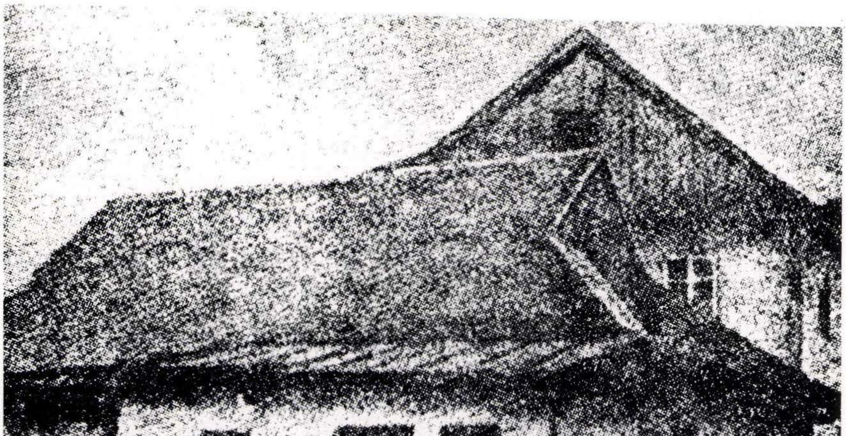

בית מדרשו של
הבעש"ט הקדוש
במעז'יבוז'.

פתח דבר

״היה היה דבר השם ביד הבעל שם, ויגזור אומר ויקם – אחד היה, ומהקדמונים לא קם כמוהו, ואחריו לעפר מי יקום!״

כך כתב הרה״ק הרמ״מ מויטעבסק, בספרו ״פרי הארץ״.

ואמנם, מה היתה דרך הבעש״ט הקדוש, מהו חידושה של דרך החסידות? סיפר נכדו, הרה״ק רבי ברוך ממעזיבוז זיע״א:

״שאלו להבעש״ט, מהו עיקר העבודה שחידש מר? הלא אנו יודעים, ואבותינו סיפרו לנו, שבימים הקדמונים היו אנשי מעשה מתענין משבת לשבת, ואתם ביטלתם את הדבר הזה, ואמרתם שכל אדם שהוא מתענה הרבה עתיד ליתן את הדין, שנקרא חוטא, שמענה את נפשו. על כן הגידו נא לנו מהו עיקר העבודה –

והשיב להם הבעש״ט: אני באתי לעולם הזה להראות דרך אחר. והוא, שיראה האדם להמשיך על עצמו שלשה דברים הללו – היינו: **אהבת השם, ואהבת ישראל, ואהבת התורה!**״ (בוצינא דנהורא, יח) –

הרי אלו שלשת האהבות החרוטות על דגלה של ויז׳ניץ, אשר אותן החדירו רבוה״ק מדור דור ברבבות אלפי ישראל אשר סרו למשמעתם והתעלו תחת הדרכתם, התחממו לאישם והלכו לאורם!

מאז ימי הבעש״ט הקדוש ותלמידו הרה״ק רבי יעקב קאפיל חסיד זיע״א, וצאצאיו אחריו רבוה״ק לבית קוסוב־ויז׳ניץ, נמשכת והולכת הדרכה מופלאה זו על ידי רבוה״ק, שהורונו בעבודת הקודש שלהם מהי אהבת השי״ת, אהבת התורה ואהבת ישראל. שהתייחדו הן בעמוד התורה, הן בעמוד עבודת השי״ת והן בעמוד גמילות החסדים. שלשת העמודים שעליהם העולם עומד, היו אצלם לעמוד אש להאיר הדרך ללכת יומם ולילה – ועליהם אמרו (חגיגה יב.) ״על עמוד אחד העולם עומד, וצדיק שמו. שנאמר וצדיק יסוד עולם!״

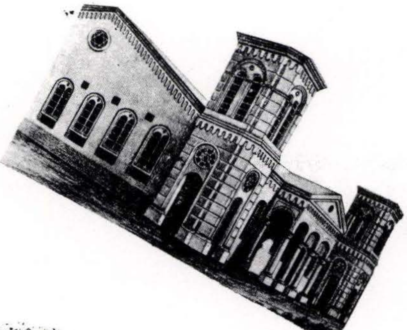

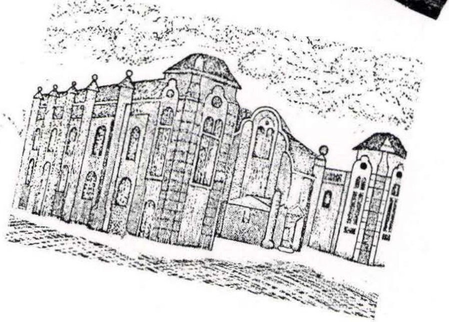

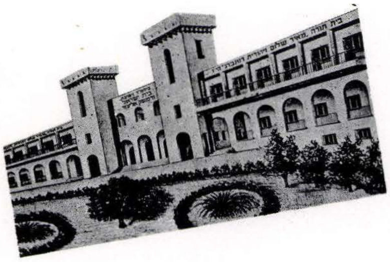

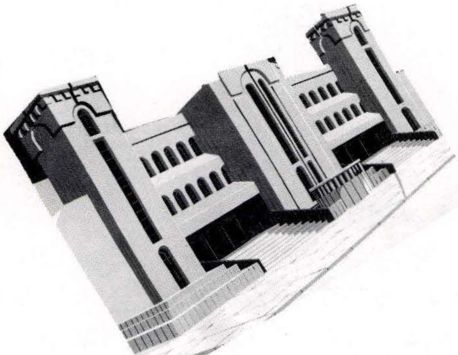

שושלת
הזהב

תולדותיהם של צדיקים
רבוה"ק זיע"א
לבית קוסוב־ויז'ניץ

לרגל חנוכת
בנין הת"ת ★ ביהמ"ד והמוסדות בהר נוף ★ ירושלים, י' סיון תנש"א

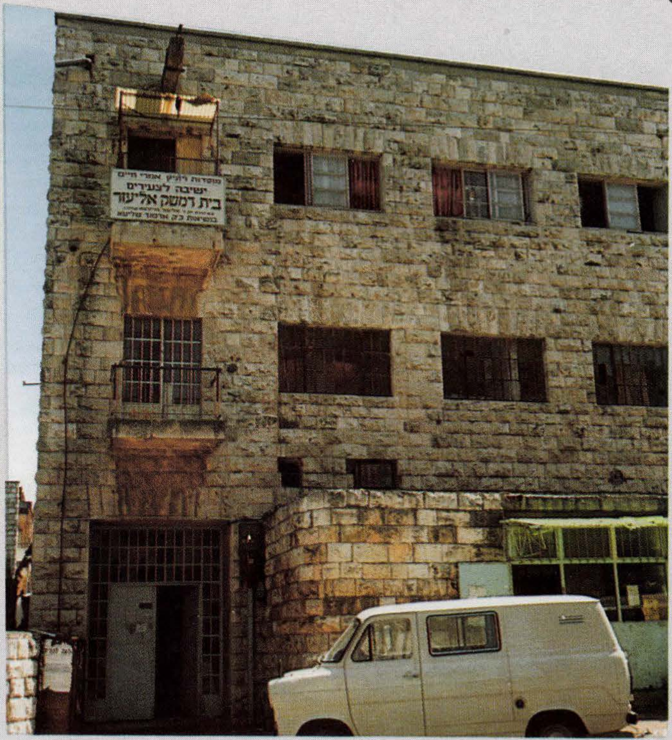

בנין הישיב"ק לשעבר
וכיום נמצא בו כולל האברכים

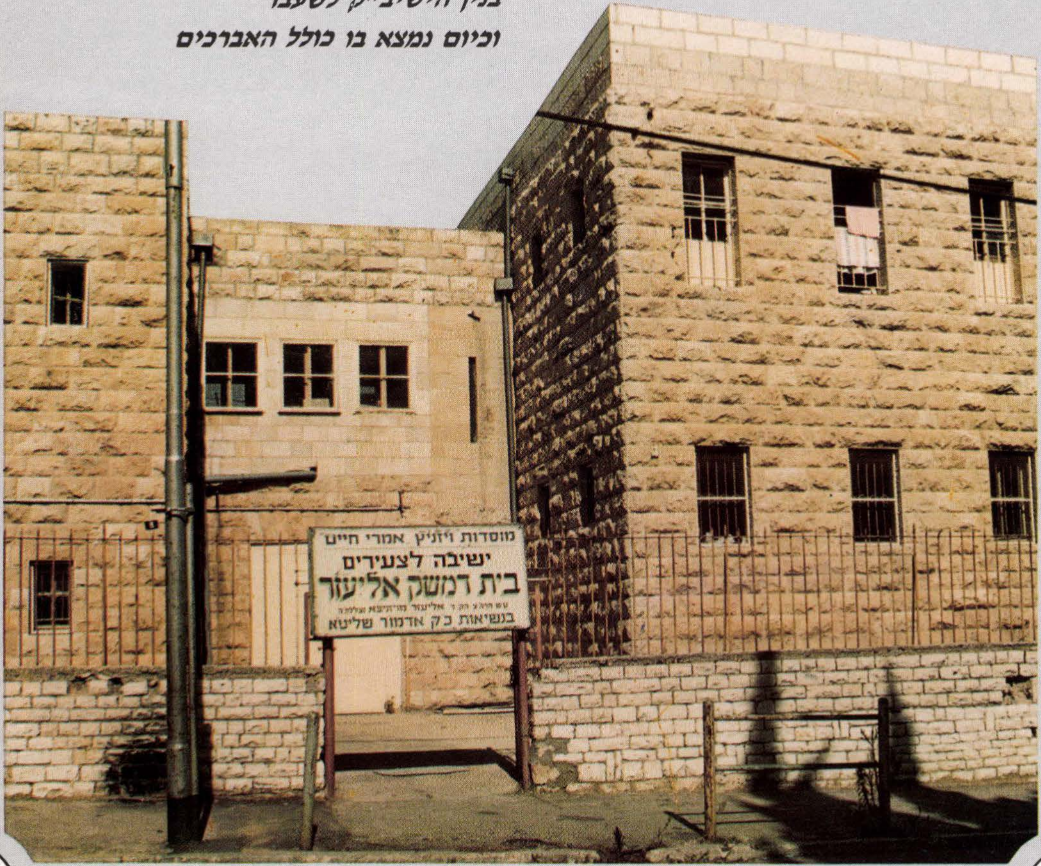

התלמוד תורה החדש ברחוב יעקובזון

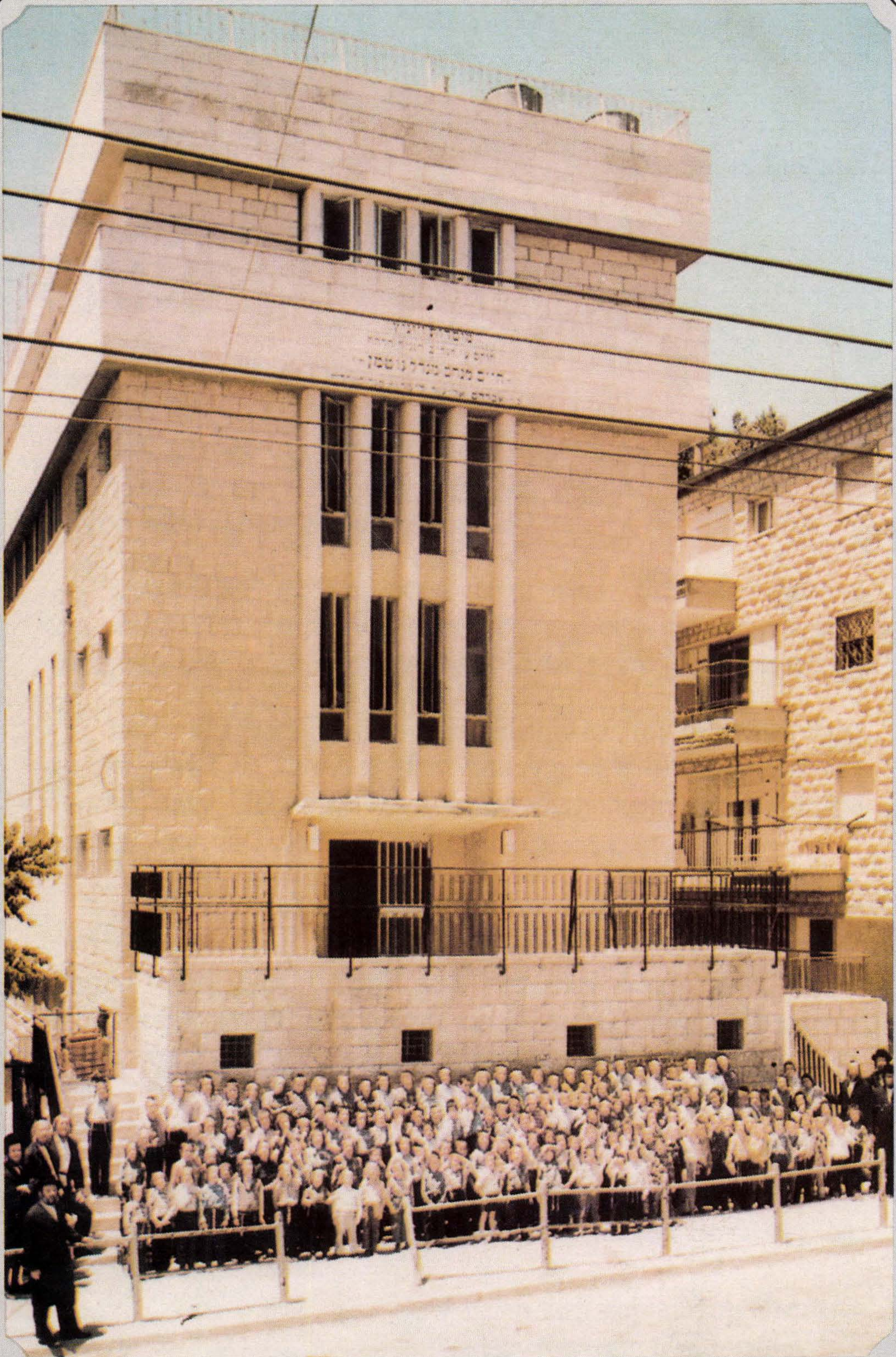

בנין התלמוד תורה הישן ברח' נחמי'
וביהמ"ד אהבת ישראל

★ חנוכת הבית ★ י׳ סיון תנש״א ★ ביהמ״ד והמוסדות - הר־נוף ★ בנין הת״ת ★

משה יהושע הגר
בהרה״צ מוהרח״ם זצללה״ה מויזניץ
בני ברק - קרית ויזניץ
טל. 748494 - 749057

ב״ה יום שבט תשמ״ה

לכבוד
ידידי הנכבדים אוהבי תורה״ק ולומדי׳
די בכל אתר ואתר כ״א בשמו יבורך
ד׳ עליהם יחי׳

אחדשה״ט באה״ר

עלץ לבי בד׳ בראותי את מוסדותינו הק׳ אשר בעיה״ק ירושלים ת״ו שנוסדו ביזמתו ובברכתו הקדושה של כ״ק אאמו״ר זצללה״ה גדלו והצליחו מאד ועשו פרי לתפארת בית ישראל.

במוסדות אלו הכוללים, תלמוד תורה, ישיבה קטנה, כולל אברכים, ובית חינוך מיוחד לבנות, מגדלים בנים ובנות נאמנים לד׳ ולתורתו ברוח ישראל סבא בדרך החסידות הצרופה אשר כל רואיהם יעידו כי הם זרע ברך ה׳.

נוכחתי לראות את המפעלים הקדושים הן בכמות והן באיכות וגם ראיתי את הלחץ אשר הם נתונים בו לרגל ההוצאות הגדולות של קיום והחזקת המוסדות, ראיתי לנכון לקבוע ברכה לעצמם למנות הנהלה מיוחדת למוסדות אלו אשר ישאו בעול הרוחני והגשמי כחי הנושא את עצמו.

מקרב לב ונפש הנני פונה לכל אחב״י נדיבי לב אוהבי תורה״ק ולומדי׳ ולכל אלו אשר זכר ירושלים עיה״ק יקר בעיניהם ובמיוחד הנני פונה לצבור אנ״ש די בכל אתר ואתר בבקשה לבוא לעזרת ד׳ בגבורים לעזור בכחם והונם להטות שכם במיטב יכולתם לקבל את פני העסקנים החשובים בספ״י לתרום בעין יפה ובנפש חפצה לקיום החזקת והתפתחות מוסדות תורה וחסד ״אמרי חיים״ בעיה״ק ירושלים ת״ו.

זכות המצוה הגדולה תגן על כל העושים והמעשים התורמים המשתדלים והמסייעים להתברך ממקור הברכות בשפע ברכה והצלחה מרובה ואך טוב וחסד ישמע תמיד במעונם.

כ״ד הכו״ח למען כבוד תורה״ק ולומדי׳
המצפה לישועת ד׳ ולרחמי שמים
הק׳ משה יהושע בהרה״צ מוהרח״מ
זצללה״ה

חיים מאיר הגר
בהרה״צ מוהר״י זצללה״ה מויזניץ
שכון אהבת ישראל ואור החיים
טלפון [illegible]

ב״ה, בני־ברק שכון ויז׳ניץ יום ל״ג בעומר תשי״ט

שלו׳ לכם אהובי ידידי היקרים
ועד תלמוד תורה ״אמרי חיים״
כל אחד בשמו יבורך, ה׳ עליהם יחי׳
בעיה״ק ירושלים תובב״א

אחדשה״ט באה״ר.

מכתבכם עם הבשורה טובה על יסוד תלמוד תורה דחסידי ויזניצא בעיה״ק ירושלים לנכון היגיעני, וגרם לי עונג ושמחה רבה, בראותי שהנכם שוקדים על חנוך יו״ח בדרך התורה היראה והחסידות כמקובל לנו מאבותינו ורבותינו הקדושים זי״ע מדור דור, נוסף לכך הנני רואה בזה ענין ותועלת גדול מכמה בחינות.

ברכתי הנאמנות שלוחות לכם בזה, יה״ר וחפץ ה׳ בידכם יצליח ומעשי ידיכם יחונן, ותזכו להגדיל תורה ולהאדירה ולהוסיף ולהגדית את שרשרת מוסדותינו הק׳ בארה״ק למען כב׳ שמו יתברך ויתעלה.

בטוח אני שאחב״י אוהבי תורה בכל אתר ואתר, יושיטו לכם עזרתם המליאה, ובמיוחד הנני פונה לכל אנ״ש בעיה״ק ירושלים, לחנך את בניהם בת״ת זו שיהי׳ אי״ה על טהרת הקודש, ולעזור בכוחם והונם למען קיום והתפתחות הת״ת שיה׳ לשם ולתפארת.

ולכם אנשי הועד היקרים הי״ו הנני פונה, תשתדלו במיטב יכולתכם למלאות את התפקיד הקדוש שקבלתם עליכם ולשקוד על שגשגו ברו״ג וטוב לכם כה״י.

השוכן שמים יחונן מעשי ידיכם ותתברכו ממקור הברכות בשפע ברכה והצלחה, בנים ובנ״ב עוסקים בתורה ובמצוות מתוך רוב נחת והרחבה.

אוהבכם הדושה״ט באה״ר החפץ בהצלחתכם
וטוב לכם כה״י המצפה לישועת ה׳ ולרחמי שמים

חיים מאיר בהרה״צ מוהר״י זצללה״ה

★ חנוכת הבית ★ י׳ סיון תנש״א ★ ביהמ״ד והמוסדות – הר־נוף ★ בנין הת״ת ★

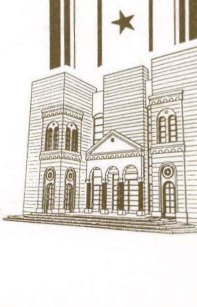

★ חנוכת הבית ★ י׳ סיון תנש״א ★ ביהמ״ד והמוסדות – הר-נוף ★ בנין הת״ת ★

כ״ק מרן אדמו״ר עט״ר שליט״א, נשיא המוסדות

★ חנוכת הבית ★ י״ סיון תנש״א ★ ביהמ״ד והמוסדות – הר־נוף ★ בנין הת״ת ★

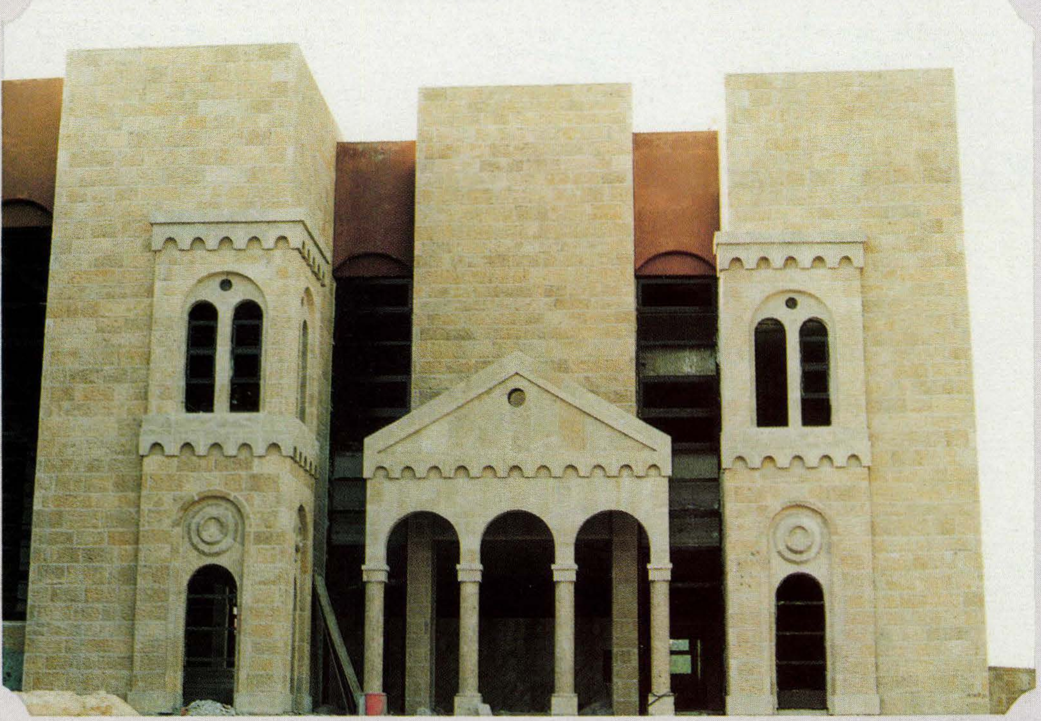

בנין בית המדרש החדש בקרית ויז'ניץ הר־נוף

בנין הישיבה לצעירים בקרית ויז'ניץ הר־נוף

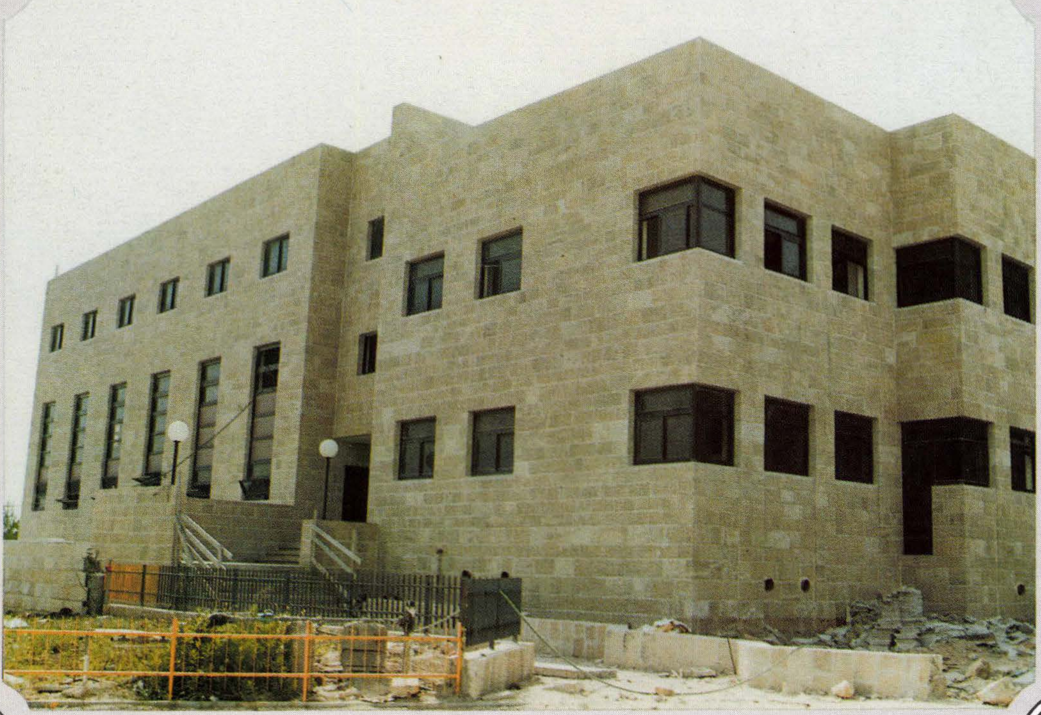

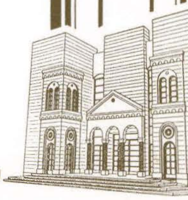

רבינו ה״אמרי חיים״ זצללה״ה

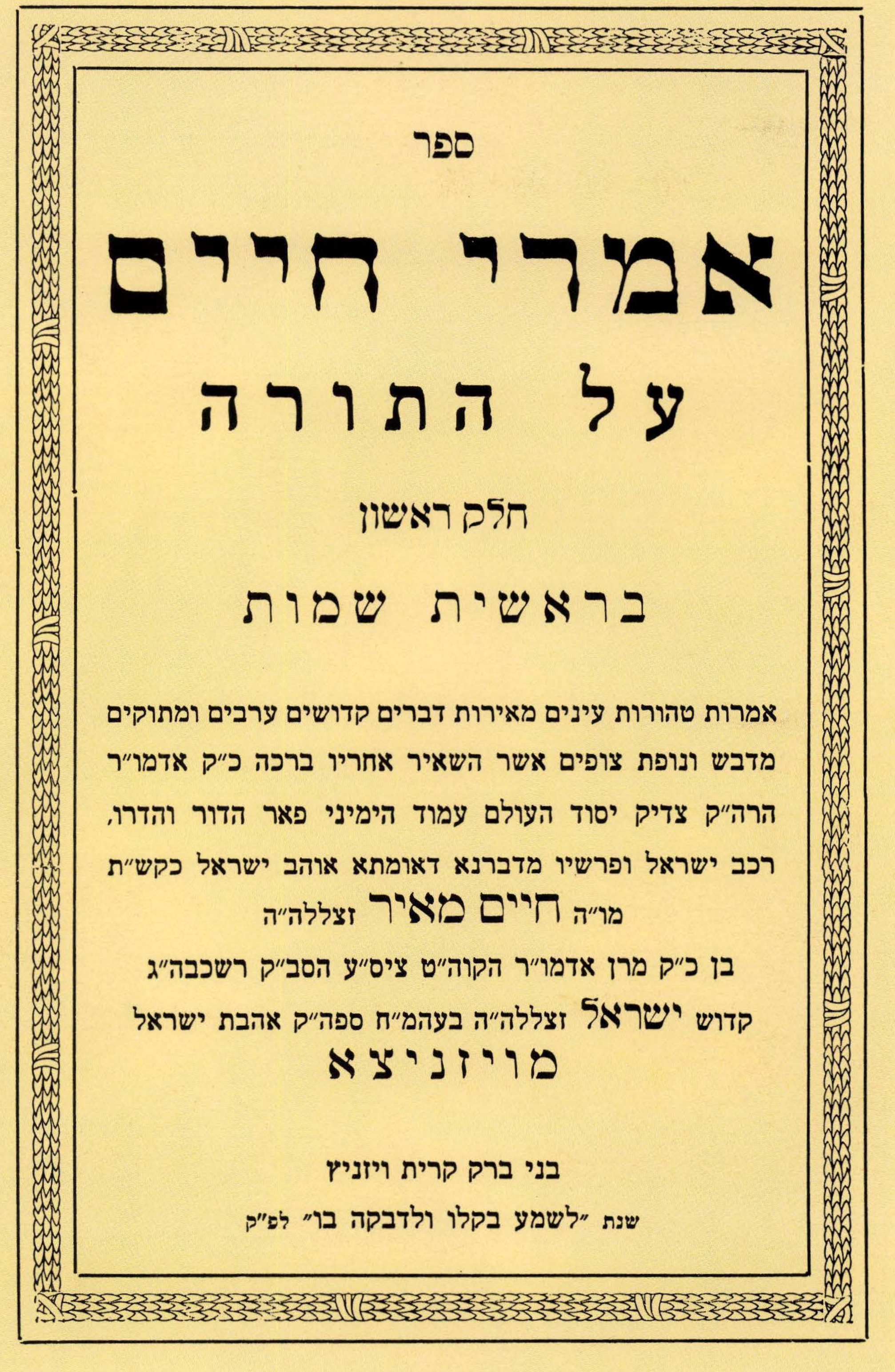

ספר

אמרי חיים

על התורה

חלק ראשון

בראשית שמות

אמרות טהורות עינים מאירות דברים קדושים ערבים ומתוקים
מדבש ונופת צופים אשר השאיר אחריו ברכה כ"ק אדמו"ר
הרה"ק צדיק יסוד העולם עמוד הימיני פאר הדור והדרו,
רכב ישראל ופרשיו מדברנא דאומתא אוהב ישראל כקש"ת
מו"ה **חיים מאיר** זצללה"ה
בן כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט ציס"ע הסב"ק רשכבה"ג
קדוש **ישראל** זצללה"ה בעהמ"ח ספה"ק אהבת ישראל
מויזניצא

בני ברק קרית ויזניץ
שנת "לשמע בקלו ולדבקה בו" לפ"ק

צילום שער הספר "אמרי חיים"

★ חנוכת הבית ★ י' סיון תנש"א ★ ביהמ"ד והמוסדות – הר-נוף ★ בנין הת"ת ★

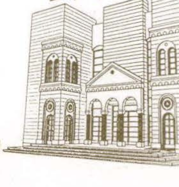

אמרי חיים
אהבת
ויזניץ
ירושלים
השי"ת ישראל
התורה
בתפארתה

★ חנוכת הבית ★ י' סיון תנש"א ★ ביהמ"ד והמוסדות - הר-נוף ★ בנין התת"ת ★

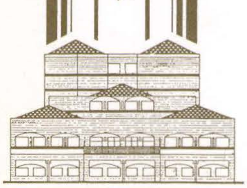

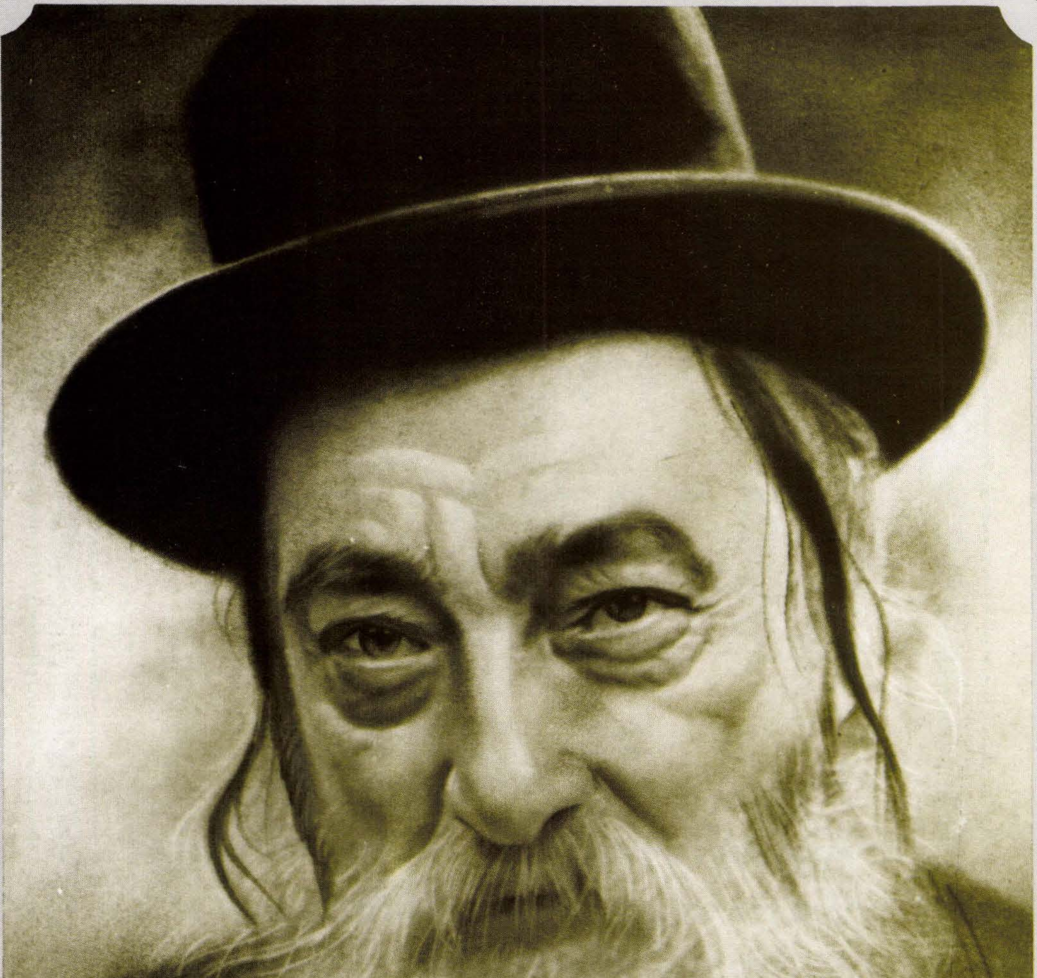

רבינו "אהבת ישראל" זצללה"ה

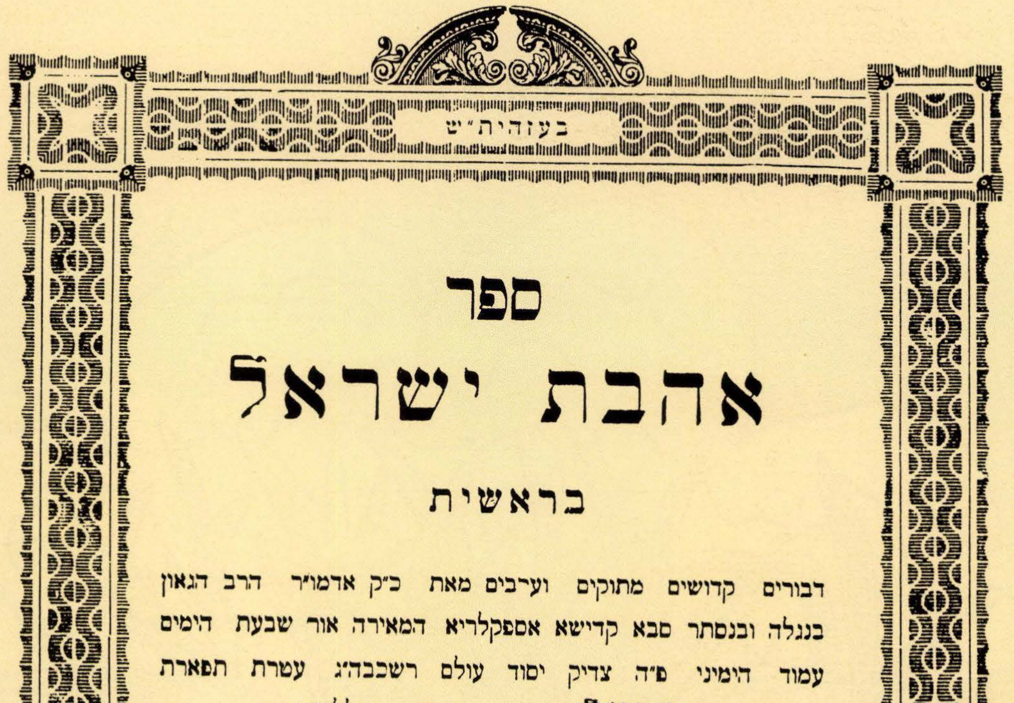

בעזהית"ש

ספר

אהבת ישראל

בראשית

דבורים קדושים מתוקים וערבים מאת כ"ק אדמו"ר הרב הגאון
בנגלה ובנסתר סבא קדישא אספקלריא המאירה אור שבעת הימים
עמוד הימיני פ"ה צדיק יסוד עולם רשכבה"ג עטרת תפארת
ישראל אשר בך אתפאר זצללה"ה

מוויזניצא

בשנת ושמו את שמי „על בני ישראל" ואני אברכם לפ"ק

AHAVAT JISRAEL
בדפוס המשובח והמפואר של
בנימין זאב רובינשטיין
גראסוואדיין

צילום שער הראשון של הספר "אהבת ישראל"

★ חנוכת הבית ★ י' סיון תנש"א ★ ביהמ"ד והמוסדות – הר־נוף ★ בנין חת"ת ★

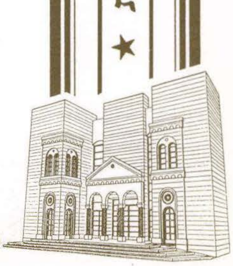

אמרי חיים
אהבת
ויזניץ
ירושלים
התורה בתפארתה

★ חנוכת הבית ★ י' סיון תנש"א ★ ביהמ"ד והמוסדות – הר-נוף ★ בנין התו"ת ★

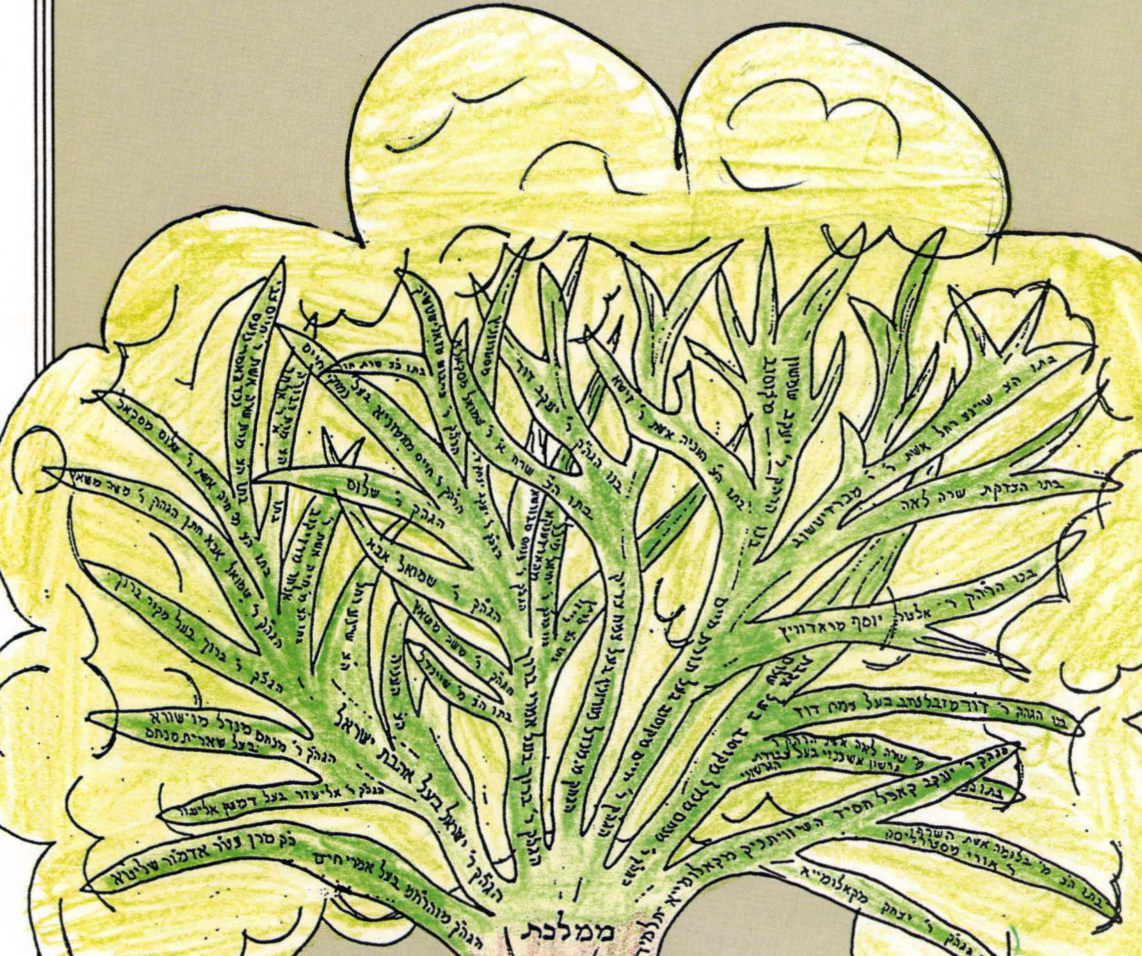
ממלכת
קוסוב
ויזניץ
הבעש"ט
הקדוש
זי"ע
תלמיד הבעש"ט בן
כ"ק מרן נזר אדמו"ר שליט"א
הגה"ק מוהר"ח בעל אמרי חיים
הגה"ק ר' אליעזר בעל דמשק אליעזר
הגה"ק ר' מנחם בעל שארית מנחם
הגה"ק ר' ישראל בעל אהבת ישראל
מגדל מו־שוא
הגה"ק ר' ברוך בעל מקור ברוך
הגה"ק ר' שמואל אבא
הגה"ק ר' שלום
הגה"ק ר' חיים מאסטריא בעל
הגה"ק ר' ששון
בתו הצ' שיינדל
בנו הגה"ק ר' יעקב דוד
בתו הצ' חנה אשת ר' זושא
בתו הצ' שיינדל רחל אשת ר' מברדיטשוב
בתו הצדקת שרה לאה
בנו הגה"ק ר' אלטר יוסף מוארדווין
בנו הגה"ק ר' דורמזבלעטע בעל צמח דוד
ר' שרה לאה אשת הגה"ק ר' גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני
הגה"ק ר' יעקב קאפל חסיד השווינהויק מקאלומייא
בתו הצ' מ' בלומה אשת השרף ליסקו ר' אורי מסטרליסק
בנו הגה"ק ר' יצחק מקאלומייא

זה היום עשה ה׳ נגילה ונשמחה בו

בחרדת קודש ויראת הכבוד ובלב גואה על גדותיו, מגישים אנו
את איחולינו וברכתינו קדם אבינו רוענו עטרת ראשינו מאיר עינינו

כ״ק מרן אדונינו מורינו ורבינו שליט״א

לרגל שמחת חנוכת הבית של ביהמ״ד והמוסדות בקרית הר נוף
ובנין החדש לתלמוד תורה אמרי חיים בעיה״ק ירושלים

יזכה כ״ק מרן עט״ר שליט״א לרוות שפע נחת מתלמידיו ומכל אנ״ש
ולהמשיך בעבודת הקודש בהרבצת תורה וחסידות כחפצו הטהור
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גו״צ בק״א.

המאחלים בקידה מול פני הקדש
אפרים הרשקוביץ, יונה ווסלובסקי, יהושע כהן,
פישל הגר, שלום מאיר וולך, מנחם מנדל פקשר,
חיים זליג קורניצר, אברהם א. הוס, חנוך פרידמן
אליהו צ. הנדלר, טובי׳ סגינור

אף אנו מתכוונים כנגד המברכים ומאחלים
לכ״ק מרן אדמו״ר עט״ר שליט״א
שימשיך בעבודת קדשו להדריך אותנו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא
עד ביאת גואל צדק בב״א

בקידה
משה שור ואברהם ארי׳ה שטרן
״משאבים״ — סדר־צילום
מסדרי ומעמדי ספר זה

★ חנוכת הבית ★ י׳ סיון תנש״א ★ ביהמ״ד והמוסדות – הר־נוף ★ בנין הת״ת ★

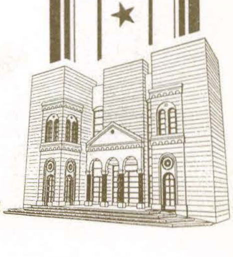

פתח האמרים

הלל והודיה להשי״ת, בורא עולם שהשלים זה הבנין, בית המדרש הגדול בקרית ויז׳ניץ בהר נוף, בית שיגדלו בו תורה ותפלה, ובנין הישיבה קטנה ״דמשק אליעזר״, ואת הבנין החדש של התלמוד תורה הנושא את שמו של כ״ק מרן ה״אמרי חיים״ זיע״א. יתן השי״ת ויהיו אלו בניינים עדי עד, לגדל צאן קדשים לתורה לעבודת השי״ת ולאהבת ישראל טהורה בדרך רבוה״ק מדור דור המונחלת לנו על ידי כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, עטרת ראשינו ומאיר נתיבנו עד יבא ינון, בב״א.

לרגל חנוכת הבית הרינו מגישים בזה בפני ציבור אנ״ש ספר זה, ובו ארבעה מדורים.

הראשון שבהם, מדור ״שושלת הזהב״, ובו תולדותיהם של צדיקים, רבותיה״ק לבית קוסוב ויז׳ניץ אשר לאורם אנו הולכים.

לאחריו, מדור ״בוני ירושלים״, על הקשר בין רבותיה״ק ועיה״ק ירושלים ת״ו, מדור דור ועד לימינו אנו. מהכוללים לצדקת רמבעה״נ ועד למכלול המוסדות המשגשגים והפורחים.

״ירושלים הבנויה״ – סקירת מוסדותינו הקדושים בעיה״ק ירושלים ת״ו, תחת דגלו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א.

״בטוב ירושלים״, מדור הברכות למוסדות הק׳ ליום חגם.

והברכה אחת היא, בראש ובראשונה יתברך לנצח צורנו השי״ת בונה ירושלים, שזיכנו והגיענו עד הלום. וברכות לראש משביר, למעכ״ק עט״ר אדמו״ר שליט״א אשר באורו נראה אור ובצלו נחסה ונתלונן, המדריכנו בכל נתיבותנו ובברכת קדשו ועידודו אזרנו עוז ותעצומות לגבור על כל הקשיים שנערמו בדרכנו עד אשר ראינו את הבניינים עומדים על תילם בהוד והדר. ברכה מיוחדת למנכ״ל מוסדות ויז׳ניץ יוזם הקריה בהר נוף ופטרונה, הרה״ח מוהר״ר ישכר דוב לבין שליט״א, ולכל העסקנים המסורים, ולכל העוסקים במלאכת הקודש, ליום חגם בחנוכת בנייני המוסדות הקדושים.

יתן השי״ת ותשרה שכינה במעשה ידינו, ונזכה לגדל דורות ישרים יבורכו לעבודת השי״ת, לתורתו ויראתו, בדרך הסלולה לנו מדור דור, בהכוונתו של כ״ק מרן אדמו״ר שליט״א, עדי ביאת גו״צ בב״א.

כעתירת
חברי המערכת

רכזי המערכת והמו"ל: **הרב יונה ווסלובסקי, הרב אפרים הרשקוביץ**

חברי המערכת: **הרב יהושע כהן, הרב יוסף ירוחם פישל הגר**
הרב מ. מנדל הכהן פקשר, הרב אברהם א. הוס

כתיבה ועריכה: **שלום מאיר וולך**

©
כל הזכויות שמורות
למוסדות אמרי חיים ויז'ניץ ירושלים

סדר ועימוד: **"משאבים"** — סדר־צילום
רח' הרב בלוי 21 ירושלים, טל'+פקס' 02-821081

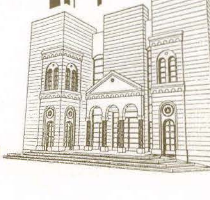

אמרי חיים

ויזניץ

ירושלים

בתפארתה

לרגל שמחת
חנוכת הבית
של
בניני המוסדות

*

י׳ סיון תנש״א

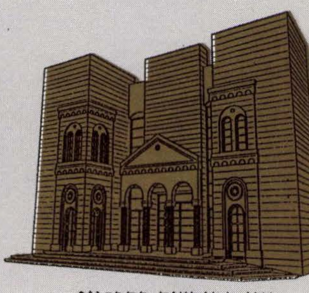

בנין המוסדות בהר־נוף
ירושלים

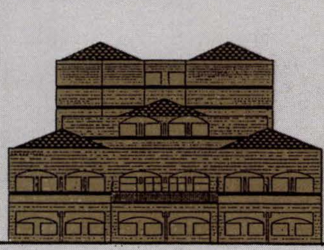

ת״ת אמרי חיים
״בית יצחק״

לה"ו יעקב נפתלי בראנס
ט"ז סיון תשנ"א
פה שיכון וויזניץ ב"ב

אמרי חיים
אהבת
השי"ת
ויזניץ
ירושלים
התורה
ישראל
בתפארתה